

**A POLGÁR
A VIHARBAN**
NAPLÓ A VÖRÖS DIKTATÚRÁRÓL

ÍRTA:
GÁL IMRE

BUDAPEST
DUNA KÖNYVKIADÓ

*Minden jog fenntartva.
Copyright by Duna Könyvkiadó.*

HUNGÁRIA NYOMBA R.T.

Délután öt óraker egy teherautó robog végig 82 Andrásy-úton. Az autón, félig katonaruhás, léiig ei-vilruhás emberek állnak és torkukszakadtából ordi toznak.

Az Abbazia-kávéházban felugrálnek a vendégek a híg hadifekete mellől és kiszaladnak az utcára. Egy középkorú, szemüveges úr (egyébként női divatáruke-reskedő a Szondy-utcában) riemzeliszínű jelvényel a-gomblyukában, amelyet még az októberi forradalom óta visel, — kiveszi a szivarcsutkát a szájából és felnéz a teherkocsira.

— Mi az már megint? . . .

A következő pillanatban egy bőrkabátos fiatalember áll elébe és letépi a háromszínű jelvényt a kabátjáról.

A terézvárosi polgár hátratántorodik és ösztönösen a suhanc keze után kap. A bőrkabátos azt hiszi, hogy ellenállásra talál, pofonüti a rémült divatáruke-reskedőt, úgy, hogy a szemüvege is leesik a földre.

*

A Gizella-téri Zserbó előtt hosszú embersor kígyózik. Egy jóltáplált, erősen púderezett hölgy — láthatóan régi Zserbó-vendég — végignéz a soron, rosszalóan megcsóválja a fejét, aztán ő is beáll a végére.

— Mit adnak itt, kérem? —érdeklődik rövid idő múltán az előtte állóktól.

Narancsszörpöt, — válaszol egy barátságtalan hang. — De először azok kapnák, akiknek szakszervezeti: igazolványuk van ...

— Mijük van, kérem?

— Szakszervezeti igazolványuk!

Az egykori Zserbó-vendég értetlenül néz maga élé; aztáit óvatosan kilép a sorból.

*

Az Otthon-körben Heltai Jenő körül csoportosul néhány fiatalember. Csupa új arc az írók és újságírók között. Az egyik öblös hangon magyarázza Heltainak:

— Egy új korszak következik, amely megszünteti a kizsákmányoló kapitalizmust, ön akkor és azt írhat, amit akar. Mi megbecsüljük a szellemi munkát és a proletáriátus fátkyavivőit. . .

Heltai némán bólint.

A fiatalember még jobban felbuzdul; már csupa tűz a hangja:

— Az írók nem lesznek ezután kiszolgáltatva a kiadók uzsorájának. Az írás- és gondolatszabadság mindenki előtt megnyitja az utat... Az ön írása éppen úgy a proletariátust szolgálja, mint az asztalos gyaluja . . .

Heltai kiveszi szájából a pipát és halk, vontatott hangon megszólal:

— És mondja csak, hogy lehet innen kivándorolni? . . .

*

Az Aréna-úton a katonák feltartóztatnak egy teherkocsit. A patrullt vezető katona kihúzza bajonettjét és beledöf a kocsin lévő hordóba, amelynek hasadéknál keresztül vastag sugárban ömlik a rum a keramikockákra.

A katonák lekapják a sapkájukat, a hordó alá tartják és röhögve szürcsölik a rumot.

*

Egyik Hernád-utcai bérkaszárnya lakói szájtátva hallgatják a «ház esztét», egy hórihorgas szabósegédet:

— Minden a dolgozóké lesz, kérmásson! Megszűnik a magántulajdon, tárgyban és személyben. Mert ha például én igényt tartok egy nőre, bejelentem az arra illetékes népbiztosságnál és már rendben is van, kérmásson... Vagy teszem azt: nekem szükségem van egy jó télikabátra és tudom, hogy Weisz úrnak kettő van. Csak bejelentem az igényemet és passz ! ...

Így kezdődött!

*

1919. MÁRCIUS 21. Reggel nem kaptam meg az újságomat.

Lerohanok az utcára: mi történt már megint?!

Senki nem tud válaszolni. Az emberek bénán és értetlenül állnak, mintha szél ütötte volna az egész várost.

Egy csoporttal kimegyek a Körútra. Az esős, latyakos utcákon teherautók száguldoznak. Csak ebből az őszirózsát felváltó vörös jelvényekből látjuk, hogy megint történt valami... «Megint valami.» 1914 óta ugyan megszoktuk, hogy mindig történjék valami velünk és körülöttünk, amiben nekünk csak a statisztaszerep jut; de most mintha az eddiginél is fullasztóbb lenne a levegő.

Nincs idő gondolkozni. Mire első kábulatunkból felésmélünk, már egy plakáterdő közepén állunk.

A szemben levő fűszeres a Károlyi Mihály fényképe helyett egy szakállas ember fotográfiáját teszi a kirakatba és a házmester elvtársnak szólítja ... Mind-ebből még mindig nem ért semmit; nem tudja, mi az a szovjet, nem ismeri Marx arcképét és nem érti, hogy miért elvtársa ő a házmesternek ...

Ezalatt pedig rendkívüli események játszódnak le, részben a Károlyi-kormány utolsó minisztertanácsán, részben a gyűjtőfogházban.

Károlyi Mihály gróf a délutáni minisztertanácson bejelenti a kormány lemondását és elhatározza, hogy a hatalmat átadja a kommunistáknak.

A déli órákban Kunfi Zsigmond vezetésével már egy szociáldemokratákból álló bizottság megy ki a gyűjtőfogházba, hogy a februárban elfogott kommunista-vezérekkel megkezdje a tárgyalást. Kun Béla és társai minderről előre értesülnek és Ivunfit, Landler, Haubrichot és Weltneret kész javaslattal fogadják.

Vitának nincs helye; Kun Béla diktálja a feltételeket. Ezek szerint a szociáldemokrata párt egyesül a kommunistákkal, Magyarország átalakul tanácsköztársasággá, szoros szövetségre lép az orosz szovjettel, meg-

alakítják a tanácskormányt, s a proletárdiktatúra-kikiáltásával egyidejűen Magyarországon megszüntetik a magántulajdont.

Délután négy órakor a Munkástanácsban Garbai Sándor hivatalosan is bejelenti a szocialista és kommunista párt fúzióját.

Vastag sugárban ömlik az eső, mikor egymásután öt autó sorakozik fel a gyűjtőfogház kapuja előtt. Először Kun Béla, Nánássy György, Jancsik Ferenc, Korvin Ottó, Hirosik János, I-ászló Jenő, Vágó Béla és Rudas László ülnek a kocsikba. Aztán a kommunista garnitúra többi tagjai vonulnak be, részben villamoson, részben kocsikon a váciulcai Új-Városházára, hogy jelen legyenek a Munkástanács este hét órakor kezdődő gyűlésén, amely kikiáltja Magyarországon a proletárok diktatúráját.

Körülbelül 700 ember szorong a teremben, mikor Garbai halálos csendben megkezdí beszédét. Már az első mondatokban hivatkozik a proletárdiktatúra szükségességére és a törtétekért az ántántot teszi felelőssé. Vyx jegyzékét emlegeti, amely szerint az ántánt újabb területek kiürítését követeli.

— Akik Párisban együtt ülnek, — folytatja Garbai, — imperialista békét akarnak teremteni; Erre vall á Duna elrablása is. Ennek a förtelmes dolognak le kell vonni a konzekvenciáit! Amit nem kaptunk meg nyugatról, azt keletről akarjuk megkapni.

Este hét óra tájban újabb autók robognak végig Pest esős utcáin és vöröspántlikás katonák a proletárdiktatúráét életik. Közben a Múzeum-kertből-munkások és katonák a Vörös Újság visegrádiutcai szerkesztősege elé vonulnak, ahol a kiszabadult kommunisták közül többen szónoklatokat tartanak.

*

A pesti polgár a háborúból átmentett egyetlen civilruhájában mit sem sejtve ül a Vígszínház nézőterén.

Arcubasev „Szenvedély“-ét játsszák. Micsoda előadás! Csontos, Varsányi Irén, Fenyvesi, Makay Margit és Szerémy együtt! ...

A gyönyörű estébe egyszerre egy rekedt kiáltás hallatszik az erkély felől. Az emberek felugrának a helyükről; egy fiatal nő sápadtan felsikolt:

— Szent Isten, tűz van!

Akik a kijáratok közelében ülnek, rohannak a folyosók felé. Senki nem tudja, mi történt, csak kiül az arcokra a rémület.

Ezalatt az erkély első sorában megjelenik néhány disztinkciójától megfosztott katonatiszt és lekiabál a földszintre:

— Maradjon mindenki a helyén!

— Ma este megalakult a magyarországi tanácsköztársaság! . . . Éljen!

Taps.

A színpadon gyorsan leeresztik a függőnyt, néhány pernyi fojtott csend, aztán izgatott szavak szűrődnek le a nézőtérre. Mintha akaratuk ellenére kényszeríteni akarnák a színészeket valamire ...

Végre széthúzódik a nehéz bársonyfüggöny és a színpadon vörösjelvényes, fegyveres katonák között, krétafehér arccal megjelenik Bárdi Ödön. Előrejön a sűgőlyukig és elcsukló hangon olvasni kezd egy papírlapról:

— Miután a lapok ma nem jelentek meg, ezúton adom tudtára a nagyérdemű közönségnek, hogy megalakult a szovjetkormány, amelyben Kun Béla is részt vesz. Miniszterelnökké Kunfi Zsigmondot nevezték ki. Éljen a proletárdiktatúra!...

Bárdi kezében reszket a papír, és mikor befejezi, kérdő tekintettel néz a háta mögött álló fegyveres emberekre.

A nézőtérről tisztán látni, amint valaki figyelmezteti, hogy rosszul olvasta a szöveget. Ma már nem létezik «miniszterelnök»!...

Mіндеgy! Bárdi örül, hogy kimehet a színpadról.

Utána két fiatalember ugrik elő a csoportból: az egyik a katonatanács, a másik a diáktanács nevében szónokol. De már alig hallgatja néhány ember — a közönség az utcára tódul.

MÁRCIUS 22. Pest hideglelősen virraszt. Az elsötétített lakásokban fogvacogva hallgatják a puskák ropogását. Néha egy rekedt hang rikolt az éjszakába:

Éljen a proletárdiktatúra!... Éljen a tanácsköztársaság! ...

Csak már megvirradna!

Kora reggel aggódással teli, sápadt arcok jelennek meg az ázott utcákon. A házak falain vörös plakát-erdő.

«Éljen az oroszokkal szövetséges magyar tanácsköztársaság!»

Aztán a másik plakátról egy esdeklő asszony rimánkodik:

«Dolgozzatok, mert fogy a kenyér!»

Az újságárusokhoz rohanunk, hogy a nyomdászsztrájk után megjelenő első lapokat olvashassuk.

Az első oldalakon vastagbetűs, kiáltó címek:

»Proletárdiktatúra Magyarországon. Károlyi Mihály lemondott. Tiszta szocialista kormány vette át a hatalmat. Budapesten kihírdették a statáriumot.»

Aztán lejjebb a tanácskormány tagjainak névsora: Elnök: Garbai Sándor. Belügyi népbiztos: Landler Jenő, helyettese: Vágó Béla. A földművelésügyi népbiztosság négytagú direktóriumából áll. Tagjai: Csizmadia Sándor, Vántus Károly, Hamburger Jenő és Nyisztor György. Pénzügyi népbiztos: Varga Jenő, helyettese: Székely Béla. Közoktatásügyi népbiztos: Kunfi Zsigmond, helyettese: Lukács György. Munkaügyi és népjóléti biztos: Bokányi Dezső, helyettese: Fiedler Rezső. Külügyi népbiztos: Kun Béla, helyettese Ágoston Péter. Kereskedelemügyi népbiztos ideiglenesen: Landler Jenő, helyettesei: Haubrich József és Rákosi Mátyás. Hadügyi népbiztos: Pogány József, helyettesei: Szántó Béla és Szamuely Tibor. Igazságügyi népbiztos: Rónai Zoltán, helyettese: Ládai István. Szocializálási népbiztos: Böhm Vilmos, helyettesei: Hevesi Gyula és Dovcsák Antal. Német népbiztos: Kalmár Henrik. Ruszin népbiztos: Szabó Oreszt. Közélelmezési népbiztos: Erdélyi Mór, helyettese: Illés Artur.

Csupa ismeretlen név, amelyek közül néhány ugyan

már fel-felbukkant az utolsó hónapokban, de még nem volt időnk megjegyezni...

A polgári lapok a fuldokló utolsó hörgésével igyekeznek még hangot adni:

„Huszonnégy óra alatt megváltozott minden — írja az egyik vezércikk. — Magyarország ma: szovjet-köztársaság. Az antant tette, az antant okozta. Kész volt már az ítélet feltűntünk. Végítélet, kegyetlen, gyilkos. Ami most történik, abba belekergetnek bennünket s ami belőle lesz, bármicsoda is, nem a mi művünk, hanem az ő akaratuk. Azon a szűk, szegény területen, melyet az antant nekünk kimért, mi megélni nem tudunk. Nincs abban semmi nacionalizmus, ha létföltételeket megtartani akarunk. Egészen természetes, hogy késégsébesésében ez a nemzet a másik oldalára fordul, hadd jöjjön hát, amitől az a Nyugat még fél: itt van a magyar szocialista köztársaság, katona-, munkás- és paraszt-tanácsával.“

Mintha e sorok után egyszerre felderülnének az arcok. Hát persze: csak ijesztés az egész az antant felé! Vagy lehet, hogy komoly és Oroszország roppant fegyveres nyomásával visszazerezzük Kolozsvárt, Nagyváradot, meg Pozsonyt? ...

— Elvégre, ha a világ összes munkássága szolidaritást vállal velünk, — magyarázza egy munkás, vöröskalapácsos emberrel a gomblyukában, — és szövetségre lépünk az orosz szovjettel, az antant is meggondolja a dolgot, mielőtt szétszabdal bennünket.

A körülötte állók bólogatnak és lassan a többiekből is megered a szó.

Így alakul ki lassan az elmúlt huszonnégy óra izgalmas története, amely mindvégig a kulisszák mögött játszódott le. Kiderül, hogy Vyx francia alezredes Károlyi Mihály köztársasági elnöknek jegyzéket adott át, amely szerint az antant békekonferenciája a demarkációs vonalat nem tekinti többé fegyverszüneti válaszfalnak, hanem politikai határnak. A semleges zónát franciák szállják meg, viszont utasítják a szomszédos országokat, hogy vonalaikat a semleges zónáig tolják ki. Károlyi kijelentette, hogy ezek a követelések tel-

jesíthetetlenek és mindjárt el is küldte Vyx jegyzékét Berin'key Dénes miniszterelnöknek. A minisztertanács jogtalanak bélyegezte az antant követelését s bejelentette, hogy a feltételeket nem fogadja el, mert a békekonferencia nélkülünk határozott.

A minisztertanács foglalkozott azzal is, hogy az antant határozatával szemben hogyan kellene megvédeni az ország területét. Minthogy a polgári pártok teljesen felmorzsolódtak és szervezett fegyveres erővel már csak a szociáldemokrata munkásság rendelkezik, a polgári miniszterek, Berinkey Dénes miniszterelnökkel az élen elhatározták, íhogy lemondanak.

Egy jól informált vasmunkás elmondja, hogy a szociáldemokraták sem vállalták rögtön a nagy feladatot; a Katona- és Munkástanács elé vitték a kérdést, ahol azonban úgy döntöttek, hogy csak a kommunistákkal együtt lehet már a kormányzásra vállalkozni. .

Garami Ernő teljes erejével magyarázta, hogy a Szociáldemokrata Párt látszólagos megizmosodása, azzal, hogy a polgárság utóbbi hónapokban előzőnlötte a szakszervezeteket, nem a mozgalom megerősödését, — hanem elgyengülését eredményezte, mert ez az új réteg nem meggyőződésből, hanem opportunitásból tűzte ki gomblyukába a' vörös jelvényt. Vigyázzanak, ami most következik, az a szociáldemokrácia teljés csődjéhez vezet.

Minden biábá| Garami és társai végül úgy látták, nemi marad számukra más hátra, mint visszavonulni a lavinaszerűen bekövetkező események elől. Garami és Buchinger búcsúzóul még megjegyezték, hogy a bolsevista kísérlet rövid időn belül kudarcra fog végződni, mért a tömegek kiábrándulnak, ha tapasztalni fogják, hogy a kommunisták demagóg ígéreteiből semmit sem lehet megvalósítani.

Persze mindezt csak a benfentesek tudják; azok, akik maguk, vagy valamelyik közeli hozzátartozójuk révén összeköttetésben állnak a szociáldemokrata pártal. Az újságok erről hallgatnak

Viszont van, aki arról is tud, hogy Stromfeld Aurél vezérkari ezredes egyenesen rábeszélte Károlyit, hogy

adja át a hatalmat a munkásoknak, mert az orosz vöröshadsereg feltartóztathatatlanul nyomul a Kárpátok felé és Magyarország területi épségét csak úgy lehet biztosítani, ha Szövetségre lépünk az orosz Szovjettel.

Az emberek lélegzetvisszafojtva hallgatják ezeket a suttogva terjedő híreket, amelyeket senki nem tud ellenőrizni. Hiszen a lapok csak Károlyi Mihály proklamációját közlik, amely szerint a kormány „a viszonyok kényszerítő parancsa következtében“ mondott le.

„A termelés rendjét csak úgy lehet biztosítani — mondja Károlyi —, ha a hatalmat a proletariátus veszi kezébe. A párisi békekonferencia titokban úgy döntött, hogy Magyarországnak csaknem egész területét katonailag megszállja. Az ország további megszállásának nyilvánvaló célja az, hogy Magyarországot felvonulási és hadműveleti területté tegyék a román határon harcoló orosz szovjethadsereg ellen. A nűtölünk elrabolt terület pedig zsoldja lenne; azoknak a román és cseh csapatoknak, amelyekkel az orosz szovjetsereget akarják leverni. Én, mint a magyar népköztársaság ideiglenes elnöke, ezzel a határozattal szemben a világ proletariátusához fordulok igazságért és segítségért. Lemondok és átadom a hatalmat Magyarországnak népei proletariátusának.“

Így Károlyi! ... Délben néhány percre ismét fellángol az emberekben a remény: talál mégis sikerül a vesztett háború után valamit megmenteni. Kit érdekel, hogy milyen a kormány; fontos, hogy visszakapjuk az országot.

*

Régi ismerősök után és félve közelednek egymáshoz; mindenki a másiktól vár egy megnyugtató hírt, „bizalmas információt“. Aki valamilyen, hajszálnyi összeköttetésre hivatkozhat, már tekintély lesz és minden félmondatának ázsiója, van, Igaz, hogy amit délben 12-kor becsületszó mellett mond el két embernek egy Izabella-utcai lakásban, délután már az egész Terézváros tudja.

*

Mindenesetre nyugtalanító, hogy az üzletek zárva

vannak. Nem tudni, hogy az felsőbb rendelkezésre történt-e, vagy pedig a kereskedők félnek a tüntetés-től? A középületek, bérházak viszont tele vannak vörös zászlókkal. Honnan vettek huszonnégy óra alatt ennyi vörös posztót?

Az utcákon katonacsapatok járkálnak, látszólag minden határozott program nélkül. Hirtelen megállítják a tiszteket és levágják az aranycsillagokat.

A forradalmi kormányzótanács kimondja a nagybirtokok, a bányák, a bankok és közlekedési vállalatok szocializálását. A földreformot termelészövetkezetekkel hajtja végre. Az emberek nem értik, hogy mit jelentenek ezek a tudományosan hangzó szavak és a torkukba csúszik a szívük, amikor egy újabb plakátot elolvasnak.

Vizsont bámulatos, hogy némelyek milyen meglepő könnyedséggel alkalmazkodnak az új rendszerhez. Vannak, akik úgyszólván — megelőzik a korukat. Például az egyik tanfelügyelő rendeletet ad ki, hogy a volt királyok és kormányzók arcképeit, amelyek még ki vannak függesztve az iskolák falain, azonnal távolítsák el és helyezték a pincébe.

Este Kun Béla bejelenti, hogy szikratávírón keresztül tudtára adta a világ proletárjainak a magyar tanácsköztársaság megalakulását.

A Folies Caprice-ban Rótt és Steinhardt felléptével a „Leszerelünk“ című „falrengető bohózatot“ játsszák. A Fővárosi Orfeumban Gyárfás Dezső új műsorral.

MÁRCIUS 23. Egyre nehezebb kihámozni a káosz-ból a való tényállást.

A vasárnap reggeli lapokból már hiányoznak az ismert írók novellái, cikkei, versei; az újságok valami torz, idegen maszkot vették fel. Úgyszólván első soruktól az utolsóig a tanácsköztársaság diadalát hirdetik, rendeleteket közölnék és érezhetően, egy központilag irányított hangon szólnak az olvasóhoz. Ott, ahol nemrég még színes riportokat, elmélkedéseket, vagy langyos családi tárcát közöltek a polgári lapok,

most a forradalmi kormányzótanács határozatai sorakoznak

Mint legnagyobb eseményt közük, hogy Kun Béla üzenetére Lenin már válaszolt is. Ez az üzenetváltás szikratávíron keresztül történt és Moszkva így jelentkezett:

„Lenin a készüléknél. Kérem Kun Béla elvtársat a távírókészítjékhez.“

Mi sem természetesebb, minthogy Lenin a legnagyobb elragadtatással fogadta a magyar tanácsköztársaság kikiáltását.

Lehet, hogy a népek felszabadításának első akkordja, hogy a kommunisták minden üzletet bezáratnak (kivéve az élelmezési boltokat és a gyógyszertárakat) s kimondják, hogy az üzletekben lévő minden áru a szovjetköztársaságé?... Lehet, hogy az is csak a nép uralmának megnyilvánulása: mikor ma bementem az egyik elsötétített boltba, a letakart pultra borulva találtam az öreg divatárkereskedőt, aki átvészelt háborút, őszirózsás forradalmat és most, mikor a „kis emberek korszaka“ következik — zokog? ...

Bárkit megkérdezek, senki nem tudja, hogy tulajdonképpen ki és milyen rendszer alapján jut majd áruhoz ebben az új világban. Annyi bizonyos, hogy a bankokra és a tőzsdére különösképpen rossz napok virradnak! Már tegnap délben kommunista csapatok szállták meg a Tőzsdepalotát és a Zsíró- és Pénztáregylet helyiségeiben csajkákkal, pokrócokkal felszerelt fegyveres vöröskatonák ütötték fel tanyájukat. A tőzsde összes helyiségeit a kereskedelmi népbiztosság részére foglalják le.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos minden bankhoz direktóriumot nevez ki a bizalmiférfiakból. Ma már ezek a direktóriumok dirigálnak a bankokban és a legnagyobb összeg, amit a Kereskedelmi Bank pénztára kifizetett: 300 korona volt.

Az Osztrák-Magyar Bankot, amely Károlyiék óta valami primitív, közönséges papírra nyomott pénzt

gyárt, fegyveres különítmény szállta meg. A széfeket zárva tartják és szigorúan korlátozzák a betétfelmondásokat is.

Óráról órára rengeteg új szakszervezet, tanács, bizottság és direktórium alakul.

Egyik kis unokaöcsém gőgösen meséli, hogy ők is gyűlést tartottak a régi képviselőházban, ahol a diákok részére autonómiát követeltek és tíztagú direktóriumot alakítottak. Követelték, hogy Tóth Lajos államtitkár azonnal távozzon az egyetemi ügyosztály éléről, a teológiai fakultást szakítsák ki az egyetemiből, a hónapos szobában lakó diákok ne fizessenek lakbért és a régi típusú orvostanárokat nyomban nyugdíjazák ...

*

Nincs nyugtom a lakásban. Valami folyton bajt az utcára, ahol mégis, többet hall és lát az ember, mint a négy fal között. ..

Néhányan összebeszéltünk és elhatároztuk, hogy kimegyünk az Országház-térre, ahol Kun Béla fog szó nokolni. .Elvégre illik megismerni azt, aki ma az ország élén áll és akiről eddig mindössze annyit tudunk, hogy valami orosz fogságból hazatért agitátor...

Az Országház-térre hosszú sorokban vonulnak a munkások. Fölváltva, hol a Marseillaise-t éneklik, hol a kommunisták indulóját, amelyik úgy kezdődik, hogy:

„Fel, fel, ti rabjai a földnek...”

A csoportok élén haladó munkások nagy táblákat visznek: „Éljen a szovjet-köztársasági” „Le a burzsoáziával!” „Éljen a proletárdiktatúra!”

Félszegen állok a sok vörösjelvényes munkás között a parlament lépcsőjén. Egy harcias asszony kéjes hangon szidja-mögöttem a „burzsikat”. A burzsik: a szomszédaim: Kovács úr, aki napidíjas a kultuszban, Braun úr, akinek festéküzlete van a Szív-utcában és Bodonyiné, akinek az ura elesett a harctéren s e pillanatban még nem tudja, hogy merrefelé induljon a két kis gyermekével. Igaz, hogy Kovács úr kemény-

kalapot visel, Braun úrnak új átmeneti kabátja van (szegénynek egész úton rossz sejtelmei voltak, hogy nem lett volna szabad felvenni) és Bodonyiné is tavaszi szalmakalapba a jelent meg.

Ő veszi el először a türelmét és hátraszól a szünteletül dohogó munkásasszonynak:

— Ne burzsujozzon annyit, fiam; egyformán nyomorultak vagyunk mindannyian!

— Majd leveszik a „naecságák“ a kalapot — hangzik a válasz általános helyeslés közben és egyre éle sebb hangon.

Bodonyiné némán leveszi fejéről az olcsó kis szalmakalapot és elhúzódik a veszedelmes körzetből védettebb helyre.

Óh, ez remek! Innen kitűnően látjuk a kőpárkányon szónokló Kun Bélát és kevésbé vagyunk kitéve a tömeg nyomásának.

Hihetetlen, hogy milyen változáson mentek keresztül néhány napon belül az emberek. Megszűnt minden figyelem, elemi udvariasság és tartózkodás egymással szemben. A villamosokon legázolják egymást, az utcán fellöknek, a kocsis a bakról ordít és itt, ahol egyszerre ötven-hatvanezer ember szorult össze, végkép szabadjára engedték az ösztöneiket. Jólöltözött férfiak két kézzel törnek maguknak utat, a legszerényebb megjegyzésre durva válaszok röpködnek a levegőben, otromba bakancsok taposnak a női lábakon, gyerekek sikoltoznak, vörösörök fegyvertussal szorítják vissza a gomolygó tömeget — és közben: Kun Béla szónokol az Országház előtt.

Tikkadt tekintetek merednek a tömzsi ember felé. Az biztos, hogy nem Mirabeau és nem is Danton. Nehéz pontosan körülhatárolni, hogy mi több benne: a hatalmat szomjazó kispolgár, vagy a tömegeket fanatizáló néptribun? Kopasz feje, vastag ajkai, majdnem szegletes arca és égő szemei békésebb környezetben — ha nem dagadnak így ki homlokán, az erek — egy szállítványozási cég főkönyvelőjére emlékeztetnének...

Mikor megszólal, már nem tudok a túlbuzgó fő-

könyvelő emlékétől szabadulni. A hangjában nincs semmi gyújtó, semmi moduláció. Hideg, fás hang, inkább egy rutinírozott előadóé, semmint a tömegeket magával ragadó szónoké. Nem visz magával és nem fűt. Színtelenül folynak egymásba a mondatai és hangsúlytalanul kopognak a szavai, mint az őszi eső. Külsőségekkel nem hat.

Amit mond, az részben Marx, Engels, Lenin és Bucharin dogmatikája, vagy a forradalmi demagógia, amit a moszkvai agitátoriskolában sajátított el. Az biztos, hogy kívülről tudja Marxot és most az ötven-ezer fej láttán, amelyik minden szavát szomjasan nyeli — hisz az elhivatottságában. Abban, amelyet ezekben a percekben helyzeti energiája biztosít számára.

Miért ne higgyen? Mondják, hogy jelentéktelen tisztviselő volt a kolozsvári munkásbiztosító pénztárnál, azután újságírással próbálkozott — kevés sikerrel — míg végül belevetette magát a munkásmozgalomba és orosz fogságba került. Miért ne higgyen: ha most ötvenezer embernek szónokolhat és percenként hallja felharsanni a tömeg torkából saját nevét?! Nem lehetnek kétségei: jól hallja, őt él jenzik, őt ünneplik Magyarország fővárosában, az előtt az épület előtt, amelynek falai között nemrégiben még Tisza István, Apönyi Albert, Justh Gyula, Lovászy Márton, Andrássy Gyula és Wekerle Sándor beszélt.

Micsoda vasárnap!

Most biztosan nem gondol viharos munkásbiztosítói múltjára, a kézlegyintésre, amellyel Kolozsvárott, majd Pesten elvont elméleteit fogadták; most ő áll itt egyedül, a „magyar Lenin”-l, a „magyar Kreml”-el előtt s mindazért kárpótlást kap, amit negyven évig megtagadott tőle az élet. Ma ő Magyarország diktátora, őt hallgatja a tömeg, az újságírók azt írják, amit ő akar, bezáratta az üzleteket, bankigazgatók és gyárosok lesik egy biztató szavát, a dunaparti Hungária-szállodában vöröskatonák sorfala között lépked s az előszobájában reszkető burzsujok lesik, hogy milyen kedvében van.

— Világforradalom! — ismétli fakó hangján és lát-szik, hogy ezt a szót ezerszer felröpítette már előadá-sok, beszélgetések, viták közben. Világforradalom! — mondja, és két rövid karját fellendíti a levegőbe. Min-dent ettől vár. Tisztában van vele, hogy egyedül nem tud szembeállni a kapitalista Európával és Istenem, Oroszországgal oly messze van Budapeستől...

Néha megtörli homlokát, aztán új lendületet vesz és megint visszatér a tárgyilagos hanghoz: „nem ígér Eldorádót, csak alkalmat teremt arra, hogy az egyik kenyeret, aki dolgozik“. Clemenceaut szidja és megint és megint visszatér a kapitalizmushoz. A kapitaliz-mushoz, amelyet, Iha gyűlölettel kiejt, ujjai a tenye-rébe fúródnak.

Megrázza az öklét és elszántan végignéz a 'hullámzó tömegben, amelynek Gustave Le Bonból ismeri a lé-lektanát, s tudja biztosan, hogy e pillanatban, mint egy puha gittdarabot formálhatja az ujjai között.

Hogy meddig? ... erre most nem gondol. Várja a világforradaknat.

— Ez a mi emberünk! — ordítja valaki és végig - símítja az emelvényről lelépő szónok hátát.

Már oszlik az őrjöngő tömeg. Mellettem sápadtan és szótlanul lapulnak a házfalaknál a „burzsujok“. Csak minél előbb otthon lenni, lefeküdni, fejrehúzni a dunnát s aludni... Legalább reggelig elfelejteni ezt a hideg, fénytelen hangot, ezeket az élő húsba szakító mondatokat, ezt az izzadt, egymást taposó tömeget, amelyet mintha tömény alkohollal itattak volna.

*

... Útközben egy ügyvéd meséli, hogy Küry Klára lakásának egy részét tegnap elrekvirálták, de művészi sikereire való tekintettel, kivételesen megengedték, hogy szabadon válassza — albérlőjét. Az ügyvéd azt mondja, hogy ez csakugyan kivételes szerencse, mert hozzá például egy siketnéma házaspárt telepítettek be, akik egész nap veszekszenek.

... Késő este a szomszédunkban megtámadják a rendőrőrszobát, a csőcselék leszereli a rendőröket és

Panczu György rendőrellenőr holtan marad a csata színhelyén.

Senki nem tudja, ki lőtte agyon; mire megvirrad, már romhalmaz a rendőrőrszoba.

*

Jó lenne egyszer megint nyugodtan átaludni egy éjszakát!

MÁRCIUS 25. Úgy bukdácsolunk a rendeletek erdejében, mint a járni tanuló gyerekek. Hat-nyolc rendeletet elfogyasztunk naponként a reggelink mellé, anélkül, hogy különösebben fennakadnánk. Az ember mindenhez hozzáedződik.

„A polgárnak — magyarázzák Kun Bélának — rendet kell csinálnia a fogalmai között, és akkor rendet teremtett a maga elhelyezkedését illetőleg is.“

De ki tud itt rendet teremteni a fogalmai között?!... Csak riadtan állunk ebben a törvényeket, hagyományokat és egyéni jogokat tépő orkánban, miközben percenként a „kollektív világnézetről“ szavalnak.

A sívár kávéházi asztalok mellett összesúgnak az emberek:

— Mondja és meddig fog ez tartani?

Lassan, suttogva megszületnek az első viccek, amelyek szinte észrevétlenül kikezdik a tanácskormány pilléreit. Először csak ezt a kérdést variálja a pesti argó:

„Na és meddig fog ez tartani?“

Magyarul, németül, majd zsargonban kérdik egymástól az emberek és végül a tanácskormány megkapja első epitheton ornansát: «ez a Vatzach kormány» («Das Vatzach nicht halten!»)

Egyik elkeseredett pesti humorista, az Otthon Körből lejövet, megáll a konflisstand előtt, ránéz az egyik bús gebére, aztán a sarkon huszonegyező kocsisokhoz fordul:

— Hé, kocsis! Maga ennek a lónak a gazdája?!

— Talán elvtárs+ — dörög egy az alkoholtilalomra rácáfoló borizú hang.

Az író elvörösödik, aztán gyorsan válaszol:

— Pardon: maga ennek a lónak az elvtársa?

A finomabb szellemek Anatole France „jogegyenlőségét“ idézik, amely szerint most már gazdagnak és szegénynek egyaránt joga van a hidak alatt aludnia, a könnyebb elmék „kunkormánynak“ nevezik Kun Béla „kabinetjét“ az epések pedig látva az állandó felvonulásokat és nép gyűléseket, összeszorított fog-sorral idézik a plakátok szövegét: „Dolgozzatok, mert fogy a kenyér!“ avagy „Szociális termelésből tfakad a jólét!“...

Ezek az akasztófahumor-ternette viccek, meg ke-serves szójátékok egy pillanatra visszacsúsznak az emberek arcára a már lassan elfelejtett mosolyt. Hiába, Pest nem hagyja megfojtani magát és még „a borsón is szépet álmodik“...

*

„Páris ma elsápadt“ — írja a vörös sajtó. — „Nyugat barbár imperialistái vacogó félelemmel olvassák a lapokban Budapest híreit és e híreknek számunkra egy a refrénjük: „Napjaitok meg vannak számlálva!“

Pest azonban csak a Neue Freie Presse ideérkező számaiból tudja ellenőrizni Európa állítólagos „vacogását“. A Neue Freie Presse egy-egy száma kézzel jár. A Presse jelenti az elszigetelt országnak a Nyugat felé való kapcsolatát, a Presse vigasztal este az ágyban és a Presséből tudjuk meg, hogy Bécsbe kiszökött magyar politikusok lassan kezdik az ellenforradalmat szervezni...

Mert, aki csak teheti, szökik Bécs felé ... Sopron vidékén komoly kereseti forrás lett az erdőkön, járattalan utakon keresztülcsempészni a kommunizmus elől menekülő magyarokat, békésebb, osztrák területre. Persze inkább csak a vagyonos embereknek van módjukban szökni. A szegény ember, a tisztviselő, orvos, ügyvéd, kisboltos, vágj' iparos nehezen tud mozdulni a családjával. Hiszen ha lehetne, majdnem mindenki menne!... Mindenki érzi, hogy lassan elfogy a levegő

és egyre lazább az életbiztonság. Érthető, hogy akinek csak a legkisebb lehetősége nyílik, szövik Bécsbe.

De jó lesz sietni, mert a diktatúra mindent a saját képmására formál.

Ma estétől kezdve a színházak műsorát is „proletarializálják“. Radikális műsorváltozás történik az öszszes pesti színházakban. A Nemzeti Színházban Szomory Dezső „II. József császár“-a helyett a „Remény“ kerül színre. Bejelentik, hogy végképp elmarad Herczeg Ferenc „Fekete lovas“ című darabjának a premierje. (Herczeget állítólag egyáltalán nem szabad játszani...) A Vígszínházban levették a műsorról Molnár Ferenc „Ördög“-ét és Bernstein „Tolvaj“-át. A színházak felett őrkdő direktórium megígéri, hogy a polgári írók polgári darabjai rövidesen teljesen el fognak tűnni a színpadról és a kommunista írók darabjai foglalják el helyüket.

Ma feloszlott az államrendőrség is és felajánlotta szolgálatait a vörös hadseregnek.

Az igazságügyi népbiztos kinevezte a forradalmi törvényszék tagjait és a diákok megint gyűlést tartottak.

A diákok lehetőleg mindennap gyűlést tartanak ... Követelik a vallásoktatás megszüntetését, a diákautonómiát, a szocialista iskolát, az érettségi eltörlését és különböző jóléti intézményeket... Minden követelésük visszatérő refrénje: Tóth Lajos helyettes államtitkár végleges eltávolítása a kultuszminisztériumból.

A hivatalos lap mai száma közli az új menü-árakat. A főzelék feltéttel legmagasabb ára ezentúl: 11 korona 40 fillér az elegáns éttermekben. A legolcsóbb helyen: 6 korona. A hétdekás kenyéradag maximális ára 10 fillér. Viszont megszűnt a borra való. Minden ételmisszerben a legnagyobb takarékosagra intik a lakosságot. A meglevő zsírkészletekből csak a fizikai munkások kapnak, mások zsírszelvényeit nem váltják be, a március 27-től április 2-ig terjedő időre pedig hústalan hetet léptetnek éleibe ...

De úglátszik mindez nem elég megnyugtató a la-

kosság szempontjából, hát éjszakánként egyre-másra elhurcolják azokat a polgári minisztereket, politikusokat, akiknek neve a Károlyi-kormányt megelőző időkben szerepelt.

Vasárnap este négy vörös-népőr kopogtat Wekerle Sándor volt miniszterelnök úriutcai lakásának ajtaján.

Wekerlét láthatóan nem lepi meg a késő esti látogatás. Már számított erre, hiszen a Károlyi-kormány utolsó napjaiban is állandóan zaklatták.

Egy szolgálta vezeti be a fegyveres csoportot Wekerle szobájába. A 72 éves öreg úr feláll íróasztala mellől és ránéz az egyik vöröskatonára:

— No, mit akar, fiam?

A fontos megbízatást teljesítősuhanc, mintha egyszerre elveszítené biztonságát. Nem, ezzel a finoman mosolygó öregúrral szemben mégsem lehet szemtelenkedni! Jaj, ki is ez?... Az arcát már ismeri valahonnan ...

A fiatal vezető helyett egy másik fegyveres „kiküldött” válaszol Wekerlének:

— Velünk jön, elvtárs!

Wekerle elhúzza a száját:

— Elvtárs?... És kinek rendeletére visznek el?

A „vezető” megkönnyebbülten előhúzza egy írást:

— A kormányzótanács rendeletére.

— Ja úgy? ... — mosolyog Wekerle —, az más!...
— és már veszi is kalapját, kabátját, hogy induljon a négy fegyveres őr között a gyűjtőfogház felé.

*

Mintha az aggastyán Wekerle elhurcolása jel lett volna: megindul a politikai üldözések végtelen sorozata.

Éjszaka bőrkabátos, kézigránáttal díszített embereik állítanak be politikusok, magasrangú köztisztviselők, katonatisztek, gyárosok és vállalkozók lakásába, hogy egy kis számolécédulára írt „hivatalos utasítás” alapján mindenkit elhurcoljanak, aki az új rendszernek kellemetlen lehet.

Lassan kibontakozik a homályból az eddig ismeretlen Cserny József alakja, aki 200 főnyi fegyveres csapatával a Teréz-körúti Batthyány-palotába fészkelte be magát.

Cserny a Palazzo Uffici pesti mását találja legmegfelelőbb miliónek, hogy embereivel, mint a kommunizmus félelmetes terrorcsapata, reszketésben tartsa a milliós magyar fővárost. Alighogy bevonulnak a Teréz-körúti grófi palotába, összetörik a szalon gyönyörű velencei csillárját, letépiik selyem kárpitját, bajonettjeikkel felhasítják az ebédlő ódon tölgyfaburkolatát és a folyosók hófehér falait — amelyeket még nemrég finom rézmetszetek és vadásztróféák díszítettek — feliratokkal mázolja tele. A ház homlokzatára széles vászoncsíkot húznak, amely fekete betűkkel hirdeti, hogy itt székelnek a hírhedt „Lenin-fiúk“ s éjszakáról-éjszakára innen indul el a sötét csapat.

Csernyről alig tud valaki valamit. A háborúban állítólag a haditengerészeknél szolgált, őrmester volt vagy szakaszvezető, résztvett a cattarói matrózlázadásban s még Károlyi alatt kezdte meg félelmetes működését, mint Kun Béla személyes testőre.

Most megkapta végleges megbízását: gépfegyverhez, kézigránáthoz és mindenek felett: hatalomhoz jutott s az egykori matróz nevét, bár még alig ismerik, fegyveres bandája már rettegésben tartja az egész várost. ‘

Wekerle után Eszterlházy Móric gróf volt miniszterelnököt hurcolják el Csernyék a lakásáról. Aztán Czettel Gyula, báró Groedl Bernát, Freudiger Károly és Freudiger Lipót gyárosok következnek. Nincs rendszer; ki mikor jut Cserny eszébe. Egyik este Kovács Aladár ezredes, ugyanezen az éjszakán Hoffmann Vilmos szállító, Békássy Elemér főispán, Fábíán Béla törvényszéki jegyző, Dobay Aurél bankigazgató és Beimel Sándor nagykereskedő követik egymást. A másik este Becsey Antal mérnök, báró-Dirsztay Andor földbirtokos, Huszár Károly, Haller István, Sándor Pál képviselők és Nagel Marcel nagykereskedő vannak soron.

Ha egy autó száguld el éjszaka az ablak alatt, öszszeszorul az ember torka: megint elhurcoltak valakit...

MÁRCIUS 28 „A riadtszívűekhez, a kislelkűekhez, a reszketőkhöz, a törpe agyvelőkhöz szólunk. Emberrekhez, akik nem tudják kitárni lelküket a nagyszerű idők hitének és reménységének, akik nem érzik, hogy soha ez a bolygó ilyen csodálatos és megváltó eseményeket nem élt át, mint napjainkban“ — írják központilag irányított lelkesedéssel a lapok.

Ez a riadtszívű, reszkető, törpe: én vagyok, te vagy. a váciúti csavargáros, aki tegnap éjszaka szívenlőtte magát, a házban levő cipőfelsőrészkesztő felesége aki ideg görcsöket kapott, mikor lehúzták kis boltján a redőnyt és a törvényszéki bíró, aki a forradalmi törvényszék megalakulása után összecsomagolta tollát, ceruzáit és egy kopott büntetőtörvénykönyvvel a hóna alatt, kitámolygott a Markó-utcai épület barna kapuján ...

... Már a legnagyobb nehézségekbe ütközik, hogy ezeket a feljegyzéseket is folytassam. Egyre lehetetlenebbnek látszik megbízható adatokhoz jutni, az ország tíz-húsz pontján egyszerre felcsapó, lángokról hűséges képet kapni.

Bár mint egyszerű polgár, egy szalmaszál, vagy falevél a történelem áradatában, magam is Szenvedő hőse vagyok az eseményeknek, de valójában alig értesülök közvetlenül valamiről. Az újságok a történések kilencvenkilenc százalékát elhallgatják) s csak barátoktól, ismerősöktől, szenvedő áldozatoktól kapok egy? egy foszlányt a legutóbbi órák eseményeiről, amit gyorsan fel jegyzek. Persze, tudom, hogy ez csak piciny töredéke az egésznek, de nem is arrogálok. magamnak a jogot, hogy Magyarország történelmének e lázas időszakát maradéktalanul megírjam, vagy megfellebbezhetetlen ítéletet mondjak emberek és események fölött.

*

A budapesti forradalmi törvényszéknek egy László nevű ügyvéd a politikai megbízottja és Hikádé Antal

az elnöke, akik hihetetlen gyorsasággal alakítják át napok alatt az egész igazságszolgáltatást. Az új „tanácselnökök” mellett, mint szavazóhíró két laikus szerepel, akik a kommunisták szvitjéből kerülnek ki. A védő szerepe teljesen megszűnik, bár hír szerint Baracs Marcel dr. és még néhány tekintélyes ügyvéd érellyes fellépésére mégis megengedik majd, hogy „a gyűlölt rend” megvetett burzsoá-képviselői: az ügyvédek ha korlátok között is, ismét védői szerepet vállalhassanak.

Csak természetes, hogy ezek a bírák elsősorban a vádlott társadalmi osztályát vizsgálják, s csak másodsorban magát a bűncselekményt. A bűncselekmény egyébként 99 százalékban „ellenforradalmi magatartás”. Például: valaki nem hajlandó elvtársnak szólítani hivatalbeli kollégáit... Vagy: egy cégvezető a szigorú rendelkezéseik ellenére vendéget fogadott lakásán, ahol ebből következően „titkos megbeszélést” folytattak . . . Vagy: valaki nem szolgáltatta be harctéri revolverét s egy másik, aki tüntetően leengedte a redőnyét, mikor a kommunizmust éltető menet elvonult az ablaka alatt...

Ilyen körülmények között érthető, hogy megszűnt minden kritika és vélemény. Az emberek összeszorított szájjal és fogvicsorítva állnak a diktatórikus rendelkezések előtt, amelyek kevés kivétellel ezzel a refrénszerű mondattal végződnek: „...az illetők forradalmi törvényszék elé állítatnak ...”

Egy-egy rendeletet, ha úgy tetszik, másnap könnyedén visszavonnak.

Március 26-án az együttélést házasságnak nyilvánítják, 27-én rektifikálják, hogy „a rendelet a forradalmi kormányzótanács végleges állásfoglalásának megtörténte előtt jutott nyilvánosságra”. Viszont kárpótolják a proletárt, egyéb új rendeletekkel. Például: a mai naptól kezdve minden ház az államé! A lakbért a házfelügyelő a házbizalmival együtt szedi be és a pénzügyi népbiztoshoz juttatja. A háztulajdonos, aki saját házában lakik, ugyancsak köteles lakbért fizetni. S minthogy a proletárállamban csak annak van joga

élni, aki dolgozik — a tanácskormány elrendeli az általános munkakényszert.

Késő este még egy sürgős rendeletet ad ki a forradalmi kormányzótanács — nyilván a kedélyek megnyugtására ... Ez a rendelet a pénzüzetek szocializálásáról szól. Vagyis a bankok is Kun Bélának kezébe kerülnek. A folyószámla- és betétulajdonosok, pénzüiknek csak 10 százalékát vehetik fel havonta, de ez az összeg sem lehet nagyobb 2000 koronánál. Ezzel egyidejűen felnyitják a széfeket. A páncélrekeszekben fellelhető aranyat és külföldi pénznemeket egy bizottság a Pénzüzeti Központnak adja át.

A főváros közoktatásügyi biztosa rendeletet bocsátott ki, amelyik szerint az összes fővárosi iskolákban megszűnik a vallásoktatás.

A Vörös Újság-ból napilap lett. Szurmajt és Szerényt pedig szentgotthárdi internáltságukból a budapesti gyűjtőfogházba szállították.

A már proletarizált színházak előadásairól fgy szólnak a beszámolók:

„A Vígszínházban Bemard Shaw „Pygmalion“ című szellemes vígjátéka került színre, Hegedűs Gyulával, Varsányi Irénnel, Haraszi Herminnel, Tanay Frigyes-sel és Balassa Jenővel a főszerepeikben. Az előadás előtt Csizmadia Sándor mondott okos, melegítő szavakat arról, hogy a proletárság intenzív részvételé milyen nagyszerű lendületet jelent a művészetekre. Az előadás alatt csak két-három köhögő, meg újsággal zörgő úr és úrhölgy árulta el, hogy pillanatra a régi világba álmolta vissza magát. De az erélyes, jó tudók-ból jövő püsszegések megtették a magukét és azontúl olyan tiszta csöndben görgött az előadás, mint talán soha még ..

Végül egy apró, eldugott hír ma reggel az utolsó óráit élő polgári sajtóban:

„Habsburg Károly excsászár és családja Svájcba érkezett. A volt császári család a Rohrschach melletti Wertegg-kastélyban fog lakni.“

*

„Minden a mienk!“ — bömbölik lépten-nyomon a plakátok és népszónokok. Minden a mienk! — ismétli a népgyűléseken edzett viceházmester és négy gyermekével felköltözik az ügyvéd úr Louis Quinze szalójába.

A proletárdiktatúra vezérkara tervszerűen röpti ezt a jelszót szinte óránként a levegőbe. Húst, zsírt, vaját, tüzelőt ugyan már jegyre sem adnak a proletárnak, de legalább bosszút állnak a burzsujon! Sokgyermekes családanyák kétségbeesetten futkosnak a belügyi népbiztossághoz, hogy adják vissza három szobájukat, ismert ügyvédek (akiket különös előszeretettel gyötör az első perctől kezdve a diktatúra) napokig istanciáznak valamelyik kis népbiztoshelyettes előszobájában, hogy visszakapják irodájukat. De minden hiába! A proletárdiktatúrának demonstrálnia kell, hogy „minden a népé“ s ha kenyeret nem is tud adni a szegényembernek, legalább betelepíti a burzsuj lakásába.

Egy öreg budapesti nagykereskedő meséli, hogy négyszobás lakásába három prostituált nőt telepítettek, akiket, egy pestkörnyéki nyilvánosházból „mentt“ ide valamelyik népbárát.

A kisasszonyok, illetve most már elvtársnők, láthatóan kényelmetlenül érezték magukat a finom milióban, a halk, öreg házaspár me'lett, akik viszont kénytelenek voltak érintkezni az új lakókkal.

Az öreg hölgy reggeltől estig a lányok körül kedveskedett és minden, eszközt felhasznált, hogy megnyerje barátságukat. Beült az egykori pillangók szobájába, hogy igazolja a „korszellemmel“ való haladását, nagy ambícióval olvasni kezdte nekik Marx és Engels „Kommunista kiáltványát“.

Az „elvtársnők“ másfél napig kénytelen-kelletlen hallgatták a számukra nem túlzottan izgalmas előadást, aztán egyenként összecsomagoltak és óvatosan megszöktek a burzsuj kényelmetlen otthonából...

D. ügyvéd, akit túlzott agglegényi pedantériájáról ismertünk baráti körben, egy öreg mosónőt kapott az ebédlőjébe. Az egyébként szerény és illemtudó öreg-

asszony, akinek férje a harctéren hősi halált halt — három macskával vonult be a perzsákkal borított ebédlőbe.

Az ügyvéd rémulten nézi az öregasszonyt követő állatseregletet. A mosónő, látva a barátságatlan fogadtatást, azonnal védekezni kezdett:

— Kérem, nekem egész jó kis lakásom van a Szabolcs-utcában, de a fiam akkurátoskodott, hogy ide kell jönnöm a doktor úrhoz . .

— Ki a maga fia, néni? — kérdezi az ügyvéd.

— Zahorán Jenő esztergályos.

D. egy pillanatig gondolkozik. Honnan is ismeri ezt a különös nevet?! ... Ja igen! .. . Egy magánlakásértési perben szerepelt vádlottként, amelyben ő — az ügyvéd — volt a főmagánvádló jogi képviselője ... Igen, igen, most már pontosan emlékszik: Zahorán két hetet kapott. Hát persze! ..

— És most mi a fia?

Az öregasszony összekulcsolja a kezét és az ég felé néz:

— Óh, most nagy úr! Valami főbizalmi vagy mi-csoda a komepistáknál...

Az ügyvéd tétován a macskákra pillant:

— No és ezek? Ezekre mi szüksége van itt? ...

A. mosónő lehajol és felnyalábolja a három nyeszlett kis állatot:

— Ezek nélkül nem jövök! Ezek az én kis cicáim. Ezt úgy hívják Mici, az Kormos, ez meg Matyika. Ezek velem együtt élnek: ha nem vagyok otthon, ők, vigyáznak a lakásra. Ugye, kis cicáim? . . .

Az ügyvéd verítékezni kezd, aztán kimegy a konyhába és szól a szobalánynak, hogy azonnal csomagoljon; ő még ma utazik Kaposvárra a hűgához...

*

A tulajdonképpeni cél azonban a főúri paloták elfoglalása. A Teréz-körúti Batthyány-palota „elrekvirállása után Esterházy Sándor gróf, majd a báró Herczog, az Apponyi-, Cziráky-, Zichy-, Degen-

feld-, Csekonics-, Széchenyi- és Andrássy-palota következik.

Ezekbe az épületekbe részben hivatalokat, részben kültelki tömeglakásokból kiemelt proletárokat telepitnek.

Az erdőcsokonyai Széchenyi-kastélyban úgyszólván első perctől kezdve vörös-katonák tanyáznak és valószínűs harctérre változtatták át a gyönyörű parkot.

József főherceg Szent György-téri palotájában a Vörös őrség országos főparancsnoksága székel. Az épület ablakain reggeltől estig borzas, borotvátalan alakok könyökölnek ki és cigarettacsutkák repülnek a járóké'ökre. A lépcsősor mentén húzódó korlátról leszakították a piros bársonyt, a címerről lefejtették a keresztet és a híres házikápolnából őrszobát csináltak. Eltűntek a finomművű aranyserlegek, kelyhek, a szenteltvíztartó, a smaragddal, ametiszttel és rubinttal ékesített kegyszerek, régi egyházi szobrok.

Zsófia főhercegnő szobájában tanyázik a vörös őrség gazdasági hivatala. A piros szattyánbőr székek támláján tintás ujjak nyomai. A szomszéd szobákban olcsó gyári íróasztalok, amelyeket már a kommunisták hoztak ide. Vannak termek, ahol húsz-huszonnégy katonai vaságy sorakozik egymás mellett. Itt alszik az őrség.

A hírek szerint vidéken még rosszabb állapotok vannak. Festetics Tasziló herceg keszthelyi kastélyából egy terrorcsapat laktanyája lett. A híres istálló lovait széthordták, vagy eke elé fogták, a rózsakertet letaposták és a. nagyértékű képgyűjtemény egyes darabjait bajonettel felhasították. A hóféhér, stukkós plafonokon lövések, a falakon piszkos mázolványok és feliratok hirdetik a csapatok bevonulását a hercegi kastélyba.

Pesten a villák is sorra kerülnek. Az Andrássy-út és Városliget környékén megjelenik a vörös lobogó a villák homlokzatán. Először Jánosi-Engelék Bulyovszky-utcai kis palotáit fog'alják el. Aztán Dániel Tibor báró, a Weiss Manfréd-ház, a Frankel-villa, a Dán szücs-család és Széchenyi grófék villája kerül

sorra. Az ablakokból ártatlan kis proligverek mosolyognak a járóelökre, akiknek délelőtt az iskolában, vagy az óvodában azt mondták, hogy „minden a tiétek”, ők szegénykéek el is hitték.

MÁRCIUS 30. Vidéken vigasztalan a helyzet. A kisvárosokban és falvakban működő direktóriumok egyben vészbíróságok is és egy névtelen levél, vagy be-súgás alapján hozzák meg szörnyű ítéleteiket.

Kisvárdán Kamuty Lajos csendőrfőhadnagy, az ungvári csendőrszakasz volt parancsnoka kerül első nek szembe a helyi direktóriummal. Nincs semmi konkrét vád ellene, csak egyszerűen „nem paríroz” az új rendszernek ...

Névtelen feljelentés megy Sátoraljaújhelyre, hogy Kamuty főhadnagy „kihívó magatartást tanúsít az elvtársakkal szemben“.

Hát ez éppen elegendő ahhoz, hogy Kamutyt éjszaka négy fegyveres ember behurcolja Kisvárdáról Sátoralja-újhelyre, ahol a direktórium tagjai kihallgatás nélkül elrendelik letartóztatását.

A csendőrfőhadnagy nem hajlandó tudomásul venni a törvénytelen rendelkezést és ragaszkodik, hogy bíróság elé állítsák. Ez még jobban felbőszíti a direktóriumot, Kamutyt a fegyveres örök puskatussal összeverik s félig ájultan viszik vissza Kisvárdára, ahol a községháza egyik szobájába zárják.

A fiatal főhadnagy nem bírja a szörnyű tortúrát, s anélkül, hogy bevárná, míg sorsáról véglegesen döntenek, a községháza kis szobájában föbelövi magát.

Mire az épület előtt álló poszt berohan, a csendőrtiszt már élettelenül fekszik a szoba padlóján, kezében füstölgő szolgálati revolverével.

A fővárosban is fokozódik a hajsza minden gyanús polgári elem ellen. A gyűjtőfogház már zsúfolva van burzsujokkal. Az épület előtt kegyelmes, méltóságos és nagyságos asszonyok állnak sorba cekkerekkel, fazekakkal és csomagokkal, hogy ételt vigyenek a túszonek. Volt miniszterek, képviselők, bankigazga-

tók, nagykereskedők feleségei, lányai járják nap-nap után ezt az utat, hogy legalább pillanatokra láthassák fogoly hozzátartozóikat. Egy börtönőr jegyzi, hogy kihez érkezik látogató:

— Lovászy Mártonnak hoztam csomagot — jelentkezik az őrnél egy finom, öszülő hölgy.

Megnézi a listát:

— Lovászy Márton? ... ja az a volt miniszter? ... Igen, itt van! Mit akar tőle?

— Csak egy percire, ha láthatnám!

Az őr összesűg egy vörös elvtárssal, aki itt láthatóan a „politikai ellenőr“ szerepét játssza. A reszkető Lovászyné már látja, hogy hiábavaló minden kísérlet. Lovászy Márton és Vázsonyi Vilmos neve vörös posztó az új rendszer emberei előtt. (Ez a két jellegzetesen polgári politikus húzta meg először a vészharangot a hetekkel ezelőtt még föld alatt dolgozó bolsevikiekkel szemben s most minden népgyűlésen az ő nevüket dobja koncul a demagógia a tömegek elé.)

— Nem, Lovászy Mártonnal nem lehet senkinek érintkezni! — hangzik az elutasító válasz.

Lovászyné nétnán leteszi a kis éthordót, azután könnyes szemmel kilép a fogház-iroda ajtaján.

Utána Huszár Károly egyik hozzátartozója következik. őt se engedik be. „A klerikális Huszár Károlynak“ nem jár beszélő!...

De akiket elutasítanak, még nem adják fel a harcot. A gyűjtőfogház udvarán várnak, ahol később, mikor leváltják a kegyetlen őrt, mégis sikerül egy pillanatra találkozniuk hozzátartozójukkal.

Lovászy Mártonné, Huszár Károly két zokogó gyermeke, Wekerle Sándorné és Bartha Albert volt hadügyminiszter felesége egyszerre futnak az épületből kilépő foglyok felé.

Barthát viselte meg láthatóan legjobban a fogság, őt előzőleg a Markóba vitték, ahol véresre verték, majd bekötötték a szemét és letérdepeltették imádkozni, mondván, hogy „elérkezett az utolsó órája.“

Valami csoda mentette meg, hogy idekerült a gyűjtő-fogházba, ahol most Szász Károlyal, a képviselőház volt elnökével, Teleszky Jánossal, Fleissig Sándor bankigazgatóval és gróf Eszterházy Móriccal együtt tölti napjait.

Egy másik csoportban Sándor Pál, Hetényi Imre detektívfőnök és Rákosi Jenő gubbaszt, aki elmaradhatatlan kis házisapkája alá rejt a látogatók által be-csempészett szivarokat.

Egyetlen suttó kérdés ismétlődik mindenfelől:

— Meddig tart még? ...

A túsok valamennyien sápadtak, borostásak, el csigázottak. Csak az agg Rákosi Jenő mosolyog, ő vigasztalja a többieket.

— Nem mernek kivégezni bennünket, de meg nem is lesz idejük, hogy ennyi embert felkössenek — mormolja a szivarfüstön keresztül és végigmutat az udvaron álló tömegen.

Mint szenzációt mesélik, hogy Wekerlét. Szurmayl és Szerényit előrehaladott korokra való tekintettel kórházba helyezték. Hegedús Lóránt már nem rész-sülhetett ebben a „szerencsében“, annak ellenére, hogy mikor húsa dmagával kihozták, véresre verték.

Közben mentőkocsi áll meg az épület előtt és Dor-mándy Géza vezérkari alezredest hozzák be a fel-ismerhetetlenségig összeverve. Fején és kezén vastag fehér pólya, az arca eltorzult a puskatustól.

A fogház konyhájában felhangzik a dal.

„Ez a harc lesz a végsső.

Csak összefogni háát...“

*

A magyar Országházban talán tíz év alatt nem szó-nokoltak annyit, mint a vörös uralom vezérei e néhány nap alatt. Hol az újabb követelésekkel előálló diákságot „nyugtatják meg“, hol a még mindig ficán-koló polgári újságírókat „gyúrják“, hol az utcákra és terekre kirángatott munkástömegeknek szavalnak, s ha jobb nincs, a volt cselédeknek, illetve most már

„háztartási alkalmazottaknak“ rendeznek gyűlést a régi képviselőházban.

Ez a gyűlés izgalomban minden eddigit felülmúl. Elvégre arról van szó, hogy mit csináljon az a közel négyezer háztartási alkalmazott, aki most egyszerre az utcára kerül, mert a burzsujok nem tudják tartani őket az „új világrendben“.

A padsorokban heringmódra szoronganak egymás mellett a Marisok, Annák és Julisok. Legtöbbjük megszeppenve, kérdő tekintettel bámul Wlach Máriára, az elnöknőre: mit akarnak tulajdonképpen tőlük? ... Eddig egész jól megvoltak a helyükön és mióta megtörtént ez a nagy felszabadítás, se kenyerük, se szállásuk ...

Egy Szercsik nevű urasági inas a „férfi háztartási alkalmazottak“ nevében szónokol. Horváth Katica a cupringerek megszüntetéséért indít harcot az új világrendben.

— Le a cupringerekkel! — kiabálja egy politikus csoport.

Wlach Mária követeli, hogy a napi munkaidő reggel hét órától este nyolc óráig tartson. Közben két órai munkaszünet. Minden csütörtök és vasárnap délután kimenő, ezenkívül felmondási idő és végkielégítés.

— Le a zsidókkal! — kiáltja vérvörös arccal egy túlhizlalt szakácsnő. — Engem pofonvágott az asszonyom, mert elvtársnőnek szólítottam!

— Abcug, le vele! — zúg a politikus kórus.

Általában mindenkinek van va'ami mondanivalója; a háztartási alkalmazottak parlamentje nem szűkölködik programban.

Végül egy ismeretlen népbiztoshelyettes szónokol, aki olyan megható színekkel ecseteli a pesti cseléd sorsát, hogy az első sorokban többen sírva fakadnak.

A szónokok bejelentik, hogy a földművelésügyi népbiztosság már rendezte a földmunkások munkabéret és nyugodjanak meg, nemsokára a háztartási alkalmazottak is sorra kerülnek.

A közönség éljenez és a Marseillaise-t énekli, persze magyarul és eltérő hangnemben és szöveggel.

*

Ma reggel hallom, hogy Keszthelyen elfogtak két „gyanús idegent“. A két fiatalembert bevitték a keszthelyi községházára, ahol igazoltatták őket. Az egyikről kiderült, hogy: Somssich Gyula gróf, a másik pedig: József Ferenc főherceg, József főherceg fia.

Mínthogy azonban a falusi direktóriumnak kelle mellen volt a két „túlelőkelő“ elvtársat a községházán őrizni, fegyveres katonákkal átkísértették őket Nagykanizsára.

Kanizsa percek alatt lázba jött a hírre, hogy a nép szerű József főherceg fiát elfogták és „szökési kísérlet“ gyanúja címén a direktórium e' é állították.

A direktórium mohó étvággyal készül a grófi és hercegi foglyok fogadtatására. A Centrál-kávéházban kezdődik a kihallgatás:

— Mi járatban voltak Keszthelyen? — kérdi a direktórium e'nök.

— Kistapolcsányban voltunk, apám birtokán — válaszol József Ferenc főherceg — majd innen Somssich barátom birtokára utaztunk és így kerültünk Keszthelyre.

— Maguk szökni akartak! — dörmög egy indulatos mázoló.

— Szó sincs róla — válaszol Somssich.

— Igenis, szökni akartak! — ismétli egyre dühösebben a direktórium tag. — Maguk persze nincsenek megelégedve a proletárdiktatúrával?!...

József Ferenc főherceg fanyar mosollyal széttárja a karját. Mínek vitatkozzon: csakugyan nincs megelégedve ...

De ez egyébként sem változtat a helyzetén, a direktórium nem engedi szabadon és már ki is hirdetik a döntést: az esti vonattal Budapestre kísérik őket.

Miután ilyen körülmények között minden talpalatnyi helyre szükség van a fogházakban és fegyházakban, az igazságügyi népbiztosság gondoskodik

arról, hogy a büntetésüket töltő munkakerülők, zsebtolvajok, betörök és rablók helyet adjanak a bevonuló burzsujoknak.

A gyűjtőfogházból, a Markóból és ma végül a toloncházból is tömegesen bocsátják szabadon „a bűnös polgári rend által fogságba vetett proletárokat“. Megnyíltak a toloncház kapui és egyszerre 58 munka kerülésért elzárt férfit és nőt szabadítottak rá Buda pestre.

De hogy a „szociális reformokról“ is gondoskodjanak, a földművelésügyi népbiztosság ma elhatározta, hogy Migray József elvtárs szakvéleménye alapján a lóversenyteréből kertésztelepet csinál és a Gyáriparosok Országos Szövetségét, mint a burzsoá-rend egyik érdekképviselőjét, felosztatja a tanácskormány.

De a polgár még mindig nem boldog! . .

Pedig a szociális termelés népbiztossága ma már az ékszerüzletekre is rátette a kezét s a boltokban található minden arany, nemesfém és drágakő a népbiztosságot illeti. Ezzel szemben a forradalmi kormányzótanács megnyugtatja az aggodalmaskodókat, hogy Budapest bőségesen el van látva élelmiszerekkel s csakugyan ma több vendéglőben és étteremben lehetett jegy ellenében gerstlit, káposztát — sőt megfelelő összeköttetésekkel: sárgarépa-főzeléket is kapni.

ÁPRILIS 1. A proletárdiktatúra megkezdi hadjáratát minden hitfelekezettel, elsősorban pedig a számára legnagyobb veszedelmet jelentő katolikus egyház ellen. Az iskolákban már az első napokban eltörölték a vallásoktatást, kimondták az egyház és az állam szétválasztását.

A katolikus egyház ellen indított akció élén Fáber Oszkár volt piarista tanár áll, aki a Nemzeti Kaszinó épületében rendezte be főhadiszállását, nagyrészen kiugrott katolikus papokkal.

Lefoglalták az egyházak minden pénzét, a templomok felszerelését, a drága kegyzsereket és a szerzetes rendek vagyonát. A zárdákban és rendházakban bizottságok jelentek meg, amelyek megfelelő kommu-

nista előadás keletében tudtul adták a szerzeteseknek és apácáknak, hogy megszűnnek egyházi személyek lenni, el kell hagyniok a rendházat, amelyet kórházzá, iskolává, vagy ifjúmunkás-otthonná fog a tanácskormány átalakítani. . .

— Aki nem hajlandó alávetni magát a tanácskormány rendelkezéseinek, — folytatja Fáber —, megmaradhat ugyan az egyház kötelékében, de fizetési nem kap.

Aki tud, menekül a határok felé. Hiszen a katolikus papság első pillanattól kezdve tisztában volt azzal, hogy a proletárdiktatúra mindent elkövet, hogy a hívőket eltántorítsa az egyháztól. Már a Károlyi-forradalom utolsó napjaiban hirdette a papi tanács a papi nőtlenség eltörlését és az egyházi vagyon felosztásának szükségességét... Most egymásután be zárják a templomokat és kommunizálják a rendházakat. Mire várjanak még; mi következik ezután? ...

A kiüldözött papok és apácák nagy része egy-egy családnál talál menedéket, vagy civilruhába öltözve próbál elhelyezkedni. A jelentős rész azonban tovább is kitart a templomokban, a szószéken, s ennek köszönhető, hogy a tegnap és tegnapelőtt bezárt templomok kapuit — ma újra kinyitották.

Egyes ismert papok viszont, hogy elkerüljék a vörösök üldözését és a sértő utcai megjegyzéseket, bajuszt növesztenek és mint tanárok, tisztviselők, vagy fizikai munkások igyekeznek vidéken, esetleg Pest környékén kenyeret keresni.

*

Magában a fővárosban ugyanis már mind nehezebb munkaalkalmat találni. A gyárak, műhelyek rendszertelenül dolgoznak, senki sem tudja, ki a gazda, ki parancsol, a „bizalmiak“ és direktórium tagok egymáson igyekeznek túllicitálni a szónoklásban, s közben — állnak a gépek ...

A legtöbb gyárba már be se engedik az egykori tulajdonost. Az öreg Weisz Manfrédet, aki többszöri figyelmeztetés ellenére kiment ma reggel csepoli gyárába, két bizalmi fogadja a kapuban.

Mit akar itt maga?! — kérdi az egyik munkás.

Weisz Manfréd megtorpan a két ember előtt és alig hallhatóan válaszol:

— Be szeretnék menni... még dolgom van itt; elvégre ... az én gyáramban! . . .

Arra a hírre, hogy Weisz Manfréd a kapunál áll, egy sereg felbőszült ember is kitódul. Az egyik keresztöltöri magát a tömegen és közvetlenül Weisz Manfréd elé áll, úgy, hogy az arca szinte súrolja a csepeli gyár igazgatójának arcát.

— Azonnal hordja el magát, nyomorult vérszívó! — ordít torkaszakadtából és a gyűlölettől izzó leheletet szinte érzi Weisz Manfréd a pórusaiban.

Egy pillanatig néma csend, aztán Weisz Manfréd megfordul és megindul a villamosmegálló felé. Vissza se néz, csak megy a poros úton, hogy elérje a legközelebbi helyiérdekűt.

Egyszerre valaki hátulról ráteszi a kezét:

— Vezérigazgató úr ... azért ne tessék elkeseredni — suttogja egy hang.

Weisz Manfréd összerezzen és hátranéz. Egy ismeretlen munkása áll mögötte... De nincs ereje válaszolni, csak némán nézi a munkás arcát, aztán lemondóan int a kezével és felszáll a villamosra.

A Soroksári-úton már nem bírja tovább a hosszú utazást; leszáll, int egy konflisnak és hazahajtat az Andrassy-úti villájába. Nem szól senkihez, felmegy a szobájába, amelyet még meghagytak a rekvirálók és magára zárja az ajtót.

Egyedül akar maradni.

Késő este egyik hűséges szolgája kopogtat az ajtaján, hogy Csemyék keresik . . . Weisz Manfréd már nem válaszol.

Reggel a következő hír jelent meg a lapokban:

„Weisz Manfréd, a híres lőszergyáros ma éjszaka öt gramm veronállal megmérgezte magát, eszméletlen állapotban szállították a Park-szanatóriumiba; állapota életveszélyes. Weisz Manfrédet a lelkiismeretfurdalás, a "bűntudat vitte az öngyilkosságba.“

Ugyanezen a napon még harmincnégy öngyilkos
ság történt a fővárosban . . .

ÁPRILIS 3. „A forradalmi kormányzótanács csak ideiglenesen intézi a dolgozó nép nevében az állan ügyeit — írja a Vörös Újság —, a magyar szovjetköztársaság végleges megalakulása csak ezután következik, a dolgozó nép összessége nek. választás útján kifejezésre jutó akarata alapján. Az új választójogról szóló rendelet kereken ki fogja jelenteni, hogy a tanácsköztársaság csak a dolgozó népnek adja meg a választójogot. A tanácsköztársaság feltétlenül kizárja az állam ügyeinek intézéséből mindazokat, akik ebbe az új rendbe nem akarnak beleilleszkedni és munka nélkül akarnak megélni.*

*

Hogy az általános és egyenlő választói jognak ez, az újszerű értelmezése milyen visszhangot keltett a nép körében, arról természetesen sem a Vörös Újság, sem a még megjelenő polgári lapok nem referálnak. De ezen senki se csodálkozik azok után, ami két például Vágó Béla belügyi népbiztos-helyettes mond egy népgyűlésen a Milleniumi szobor előtt:

— Burzsoá sajtó nincs többé! Elvtársaink akármilyen lapot olvasnak, abban csak szocialista cikket találhatnak...

A sajtó valóban olyan egyhangú lett, hogy alig lehet megkülönböztetni a lapokat. Különösen most, hogy megindult a vörös hadsereg toborzása, oldalakat foglalnak el a propaganda-cikkek, amelyek mind a vörös hadsereg tagjainak előnyös helyzetével igyekeznek katonákat csábítani Pogány József zászlója alá.

A szovjetvezérek különben mindent elkövetnek, hogy a románok, csehek és szerbek által veszélyeztetett vonalakon álló katonákba hitet öntsenek Garbai Sándor, a forradalmi kormányzótanács elnöke például a Szatmár és Nagybánya között álló csapatoknak szónokol egész vasárnap.

— A proletárdiktatúra azt jelenti — magyarázza Garbai —, hogy mi, akik a hatalomnak nemcsak részesei, hanem kezelői is vagyunk, lehetetlenné akarjuk tenni a magyar nagybirtok és a magyar bank

politika kizsákmányoló munkáját. A proletárdiktatúra átmenet ahhoz, hogy a régi rendszer intézményeit felszámoljuk és az új világ intézményeit lerakjuk. Magyarországon osztályuralomra volt felépítve az államszervezet. A hatalom osztályosai az arisztokra ták voltak és ez a kis csoport a maga politikájával belevitte az országot a végveszedelembe. Hamis hazafiságra neveltek bennünket! A hazafiasság nem az országban élők boldogságát, hanem az osztályuralom és a kiváltságok biztosítását jelentette. Eszembe jut Bebel elvtársunk szava, aki a német parlamentben figyelmeztette a polgári osztályt, vigyázzon, meg ne indítsa a háborút, mert az a polgári rend pusztulását fogja okozni!

Bebelnek úgylátszik igaza volt... Ha a dolgok így haladnak tovább, a polgári osztály valóban elpusztul. Polgárnak, „burzsinak“ lenni ma egyet jelent a sárga folttal és a megaláztatások sorozatával.

De amire a leterrorizált és öntudatát vesztett, szervezetlen polgárság úgylátszik képtelen a vidék, a magyar paraszt dönti meg fokozatosan Kun Bélának hatalmát.

Mással nem magyarázható, hogy nap-nap után kevesebb élelmiszer érkezik a fővárosba, s hogy az ország legkülönbözőbb pontjairól apró ellenforradalmi szervezkedések híre szivárog Pest felé.

Ma Sopronban tört ki az első nyílt összeütközés.

A soproni gazdák tekintélyes része élesen kifakad az egyre szaporodó rendeletek ellen, amelyeket a helyi direktóriumok a legvadabb terrorral igyekeznek végrehajtani. Az izgalmas gyűlés után a gazdák kivonulnak az utcára, ahol azonban már vörös katonák várják őket. A fegyveres csapat oszlásra szó'lítja fel az ötven főnyi tömeget, de a gazdák nem tágítanak és tovább vonulnak a Főtér irányába. A katonák erre erősítést kérnek és most már nyílt ütközetre kerül a sor. A fegyvertelen gazdák ököllel harcolnak a vörösök ellen, akik lövöldözni kezdenek és valóságos golyózápor alá fogják az ellenszegülő csoportot.

A borzalmas ütközet alig húsz percig tart, de ezalatt

négy gazda holtan bukik el az utcán, nyolcán pedig vérző sebekkel maradnak a Főtéren. A halottakat: Bummer Lajost, Steiner Sándort, Preiszl Károlyt és Tchürtz Frigyeszt hozzátartozóik az éjszaka sötétjében viszik a temetőbe.

A véres események után Sopronban úgyszólván megdermedt az élet. A még nyitva lévő boltok lehúzzák a redőnyt, a polgárok bezárkóznak házaikba és a néptelen utcákon csak a vörös terroristák bakancsainak kopogása hallatszik.

A legújabb hírek szerint április 14-én már meg is tartják az országos választást. Ma jelent meg a forradalmi kormányzótanács 26-ik rendelete (alig két hét alatt!! a munkás-, katona- és földműves-tanácsok megválasztásáról.

Az Új-Városháza közgyűlési termében Kun Béla magyarázza a munkás- és katona-küldötteknek a legközelebbi programot:

— A diktatúrának arra kell törekednie — mondja —, hogy Uralmát a polgársággal szemben megtartsa és megvédje. Az alkotmánytervezet már készen is van és a választásokat rövidesen megtartjuk.

Kun Béla egyébként — a vörös sajtó szerint — alig győz a különböző üdvözlő-távíratokra válaszolni. A francia, angol, orosz, tót, osztrák és német kommunista párt után az olasz, majd az ukrajnai, végül pedig ma a turkesztáni kommunisták gratulálnak a magyar szovjetköztársaságiak,

Az „individualista“ pesti polgárt ennél látszólag sokkal, közelebből érinti, hogy végre megnyíltak a boltok! -

Persze erről is rendelet intézkedik . . . Azok az üzletek, amelyek közvetlenül fogyasztók részére árusítanak és leltárukat már benyújtották a Szociális Termelés Népbiztosságának ma kinyithatják ajtaikat. Ruházati cikket, bútort, edényt és evőeszközöket azonban csak a házbizalmiak által kiállított engedély ellenében szabad árusítani. A bizalmi viszont csak annak

adhat ilyen engedélyt, akinek ezek közül a cikkek közül valamelyikre feltétlenül szüksége van és erről a bizalmi személyesen is meggyőződött.

Hogy ez a gyakorlatban majd mit jelent, nem nehéz meg jósolni... Ha valaki nem tetszik a ház bizalminak, egyszerűen nem kap vásárlási engedélyt, mert hiszen egyedül a bizalmtól függ annak megállapítása, hogy kinek van „feltétlenül szüksége“ új ingre, harisnyára vánkosra, asztalterítőre vagy mondjuk cérnára . . .

Viszont mint nagy könnyítést hirdeti a Szociális Termelés Népbiztossága, hogy papírszövetek, kézelő nadrágtartó, csipke, szalag és fátyol vásárlására semmiféle engedély nem kell. Az az érzésem, hogy a rendelet megjelenését követő órában a nadrágtartókat és fátyolokat is összevásárolják azok, akik szabadulni akarnak a fehér-pénztől.

Ma kezdték meg különben hivatalosan a széfek felnyitását is. Rengeteg arany- és ezüst-pénzkészlet, sok ékszer került elő, amit mind a kommunista bizottságok vettek át. Élelmiszert, bár ez után is kutattak a bizottságok, nem találtak a széfekben... Kár!

ÁPRILIS 4. Váratlanul újjáalakították a kormányt!

A városban ezt a legkülönbözőbb körülményekkel magyarázzák. Egyesek szerint Smuts angol tábornok Budapestre érkezésének következménye a kormány újjáalakítása, mások szerint Pogány József hadügyi népbiztos bukása követelte a személyi változásokat.

Smuts tábornok érkezésének hírére a burzsoák felélegzetek.

Elképzelhetetlen — mondják —, hogy a brit hadsereg egyik tábornoka, a párisi békekonferencia megbízottja szóbaálljon Kun Béla kormányával!... Biztosan azért jött, hogy az ántánt nevében rendelkezzen és az ő közvetítésével alakuljon meg az új polgári kormány.

Csak az a gyanús, hogy Smuts annyi fáradságot sem vesz, hogy bejőjön a városba, hanem a Nyugati pályaudvarra hívatta ki Kun Bé.át tárgyalni.. .

Mi lehet ez? ...

A másik különös jel, hogy Pogányt, a mai rendszer legvadabb képviselőjét az I-ső nemzetközi ezred, mini hadügyi népbiztost formálisan megbuktatta; felvonulnak Kun Bélához és követelték Pogány lemondását. A hadügyi népbiztosság élére most egyszerre öten állnak: Kun Béla, Fiedler Rezső, Böhm Vilmos. Szántó Béla és Haubrich József. Pogány Kun Bélával és Ágoston Péterrel együtt külügyi népbiztos lett. Elnök továbbra is Garbai Sándor marad. Bokányi Dezső helyettese a népjóléti és munkaügyi népbiztosságnál Guth Antal lett, a ruszin népbiztosságon Szabó Orosz tet pedig Stefán Ágoston váltotta fel.

* ‘

Ma azután gyakorlatilag is „megmagyarázza“ a forradalmi kormányzótanács, hogy miért nyitotta ki ideiglenesen a boltokat. A mai nappal kezdődően ugyanis a tanácsköztársaság kommunizálja az üzleteket s a köztulajdonba vett boltokat a szociális termelés népbiztosa által kinevezett „üzleti biztosok“ vezetik — a volt tulajdonosok bevonásával...

S miután a fővárosban és az egész országban olyan méreteket ölt az egyes bizalmiak, direktóriumi elnökök, vörös kiskirályok garázdálkodása, hogy már a népbiztosoknak is mind több kellemetlenséget okoz, — ma felhívást ad ki a forradalmi kormányzótanács az „önkéntes intézkedések“ ellen. Figyelmeztetik a különböző szervezetek és közegeket, hogy ne éljenek vissza hatalmukkal és például a viceházmesterek „ne vigyék kenyértörésre a dolgot a házfelügyelőkkel“.

Altalában a házbizalmiak e len érkezik a legtöbb panasz. Egyes helyeken ugyanis a házbizalmiak olyan erőszakosan lépnek fel, hogy állandó rettegésben tartják a lakókat.

Vannak bérházak Pesten, ahol a házbizalmi megtiltotta a lakóknak, hogy este 9 óra után érkezzenek haza. Egy másik helyen a vendégeket tiltotta el végleg a házbizalmi-viceházmester s ezt a rendelkezést oly precízen hajtotta végre, hogy a háztulajdonos vi-

dékről érkezeit édesanyját sem engedte be a kapun. Mesélnék egy házbizalmiról (volt dalárdista), aki elrendelte, hogy a ház alakítson kórust és naponta este és reggel az udvaron énekeljék el az Internacionálét. Ebben a Rákóczi-úti bérházban most öreg, elkeseredett ügyvédek, gondterhelt kereskedők, többgyermekes családayák kötelesek az udvaron együtt dalolni illő lelkesedéssel a házmesterné kis színienövendék lányával és annak bőrkabátos vőlegényével.

És mindezt permanensen korgó gyomorral... Mert hiába buzdítanak a plakátok, hogy dolgozzunk, mert fogy a kenyér — a kenyér már régen elfogyott. Budapest területén úgyszólván lehetetlen megfelelő élelmiszerhez jutni, annak ellenére, hogy a közéleti népbiztosok a mai nappal megszüntette a hústalan hetet, s a jövőben csupán két hústalan és két zsírtalan napra ítélik hetenként a szociális termelésből fakadó jólétben élő pesti burzsujt, vagy prolit.

ÁPRILIS 5. Ma egyszerre megvilágosodott a Smuts-rejtély. A lapok öles betűkkel közlik a szenzációt, hogy az áltánt megbízottja Budapestre érkezett és tárgyalásokat kezdett Kun Bélával. A vörös sajtó természetesen mint a magyar tanácsköztársaság diadalát könyveli el az angol tábornok látogatását, viszont az ezt kísérő kellemetlen körülményeket óvatosan elhallgatja.

„Páris kapitalista tigrisei más hangnemben kiáltoznak már — Írják. — Clémenceau, aki tegnap még irtóhaborút hirdetett a bolsevizmus ellen, ma kijelenti, hogy ha formálisan nem is ismerte még el a -magyar tanácsköztársaságot, már keresi a békés „megegyezős útját a népbiztosok kormányával. Ezek után határozta el a négyes tanács, hogy a budapesti és moszkvai szovjetkormány formális elismerése nélkül is számol a helyzettel és a bevégzett tényekkel, a két kormányt meglévőnek tekinti és velük tárgyalásokat kezd. A tárgyalások vitelével Smuts tábornokot bízták meg“.

Így, a minden sorában a diktatúra szellemét zengő

sajtó, amely szerint most egyszerre minden megváltozott ...

Ezzel szemben Smuts tábornok, aki különvonattal érkezett hajnalban Pestre, a Nyugati-pályaudvari a hivatja Kun Bélát és egy jegyzéket ad át, amely szerint a magyar kormánynak új demarkációs vonalat ajánl. Ez Makótól, Tótkomlóstól, Békéscsabától és Debrecentől keletre és Nagyecsdőtől nyugatra húzódik. Azt a területet, amely a román megszállás vonaláé és az új demarkációs vonal között fekszik, az ántánt hajlandó semleges zónának tekinteni, olyképpen, hogy ide angol, francia és olasz megszálló csapatokat küldenek. Smuts állítólag felajánlotta Kun Bélának azt is, hogy Párisban indítványozni fogja a Magyarország elleni blokád megszüntetését, ami lehetővé tenné, hogy az élelmiszerekben rendkívül hiányt szenvedő ország zsírhoz, liszthez, húshoz és cukorhoz jusson.

Kun Béla alkudozni kezd. Ragaszkodik ahhoz, hogy a románok vonuljanak vissza a Marosig, a franciák ürítsék ki Szegedet és Aradot, a semleges területen a tanácsköztársaság alkotmánya lépjen életbe s a blokádöt azonnal szüntessék meg. Kun és Garbai a válaszjegyzékben szükségesnek tartják még hangsúlyozni, hogy a magyar tanácskormánv „nem a területi integritás alapján ál”, de viszont a területi kérdéseknek az imperialista hódítás alapján való megvalósítását is ellenzi.“

Smuts ezzel el is hagyta Budapestet, s mint mára a Neue Freie Presse-ből kiderült, a párisi konferencia nem fogadta el Kun Béla jegyzékét, ellenben szabad utat engedett a románok további előnyomulásának.

*

A taktika: hogy minden kudarc után igyekeznek valamilyen új „reformmal“ elkápráztatni a tömegeket. Hogy a párisi békekonferencia kiküldöttjeivel folytatott tárgyalások eredménytelenségét elfeledtesék, ma a rendeletek újabb özönét zúdítják a lakosságra. Csupa olyan rendeletet, amely első olvasásra

a proletártömegek felszabadítását és jólétét szolgálja. A mai nappal kezdődően tehát minden közép- és nagybirtok a proletárállamé. A kis- és törpebirtokok továbbra is magántulajdonban maradnak, s hogy milyen birtokot minősítsenek kisbirtoknak, azt a földművelésügyi népbiztosság határozza meg ... A kommunizált földbirtokokat termelészövetkezetek fogják kezelni s a szövetkezetnek minden tizenhat éven felüli férfi és nő tagja lehet, aki a termelésben megfelelő számú munkanapban résztvesz.

... S ha még ez sem elégítené lu az éhes proletárt: inától kezdve szabályozzák a cipővásárlási is! Kiderült ugyanis az a felháborító titok, hogy egyes elvetemült burzsujok a proletárság rovására három-négy pár cipőt tartottak szekrényeikben. Ez az új proletár-rendben megszűnt! Mától kezdve új cipő vételére vagy megrendelésére csak az jogosult, akinek a megrendelt cipővel együtt — legfeljebb három pár használható cipője van.

Hogy melyik a használható cipő. azt viszont a házbizalmi állapítja meg ...

És hogy teljes legyen az öröm, a lakásbiztosság direktóriuma ma megengedte, hogy rokonok összeköltözhessenek egy lakásba. Ilyen esetekben a bútorok elszállítását sem szabad megakadályozni, ami egyet jelent az eddigi szigorú rendelkezések meglazításával, illetve a magántulajdon hallgatólagos elismerésével.

E sok „ajándék“ mellett is a forradalmi kormányzótanácsnak úgy látszik mind több gondot okoz a garázda csapatok, az önkéntes rekvirálók, a hatalmuktól megrészegedett direktórium tagok és az egyre erőszakosabb katonatanácsok megfékezése.

Ennek első megnyilvánulása a csütörtök délutáni felvonulás volt, amikor a vörös katonák egy csoportja valósággal betört a Várba, ahol a hadügyi népbiztosságtól fegyvereket csörtetve követelte Pogány József eltávolítását. Hiába szónokolt Vágó Béla, majd Kun s végül Szamuely a hadügyi népbiztosság erkélyéről, hiába ígértek élelmet és ruhát a katonáknak, a forradalom legdemagógabbb szónokát elsodorta az alulról

jött áradat, amely a felelőtlen ígéretek beváltását követelte.

Csak a legutóbbi 24 órában is nyolc hivatalos felhívás jelent meg a lapokban az „egyéni akciók“ ellen. Erre, mintegy válaszul, mára virradó éjszaka ellopták a millenniumi szoborcsoportozat Ferenc József-szobrát. A többszáz kilogramm súlyú, vörösréz-ből készült szobrot autón vitték el ismeretlen tettesek, akiket a forradalmi kormányzótanács a következőképpen óhajt jobb belátásra bírni:

„Aki pedig szobrot visz el, melynek ércértéke jelentékeny, ezzel még meg is károsítja a proletárok államát, ellopja a dolgozó közösség vagyonának egy részét.“

E szívhez szóló felszólítás ellenére Ferenc József szobra mindezideig nem került meg, a többi királysobrot pedig „hivatalosan“ elszállítják a milleneumi emlékműről, hogy „ne zavarja a forgalmat“..

Ugyanekkor újabb hatalmas plakátok jelentek meg Pest házfalain, amelyekeken egy ijesztő arc néz szembe a rémült polgárral s kinyújtott kezével rámutat:

„Te sötétben bujkáló, rémhírterjesztő ellenforradalmár, reszkes!“

Reszketünk ...

Aki nem reszket, azzal gyorsan leszámolnak. A chmamenti Dömsöd községből érkezik a hír a legújabb véres összecsapásról. Egy Földvály Bálint nevű gazda vezetésével felvonultak a dömsödi földművesek a község házára, hogy Keresik Lajos direktóriumi elnököt távozásra szólítsák fel.

— Gazemberség, amit ebben a községben csináltok!
— kezdi Földvály és Keresik asztalára csap.

A következő pillanatban a direktóriumi elnök előrántja revolverét és fejbe lövi Földvály Bálintot. A hatalmas szál ember egyetlen jajszó nélkül rogy le a község háza padlójára.

A kíséretében lévő gazdák és földművesek egy szempillantásig dermedten állnak, aztán rárohannak a direktóriumi elnökre és agyonverik.

A két holttest szorosan egymás mellett fekszik a községháza véres padlóján, mikor alig két órával később Csernyék fegyveres Lenin-fiúkkal megrakott teherautója megáll az épület előtt.

*

Mácza Jánost a kommunista irodalom terén kifejtett érdemeinek elismerésül a közoktatásügyi népbiztos a Nemzeti Színház rendezőjéül nevezte ki ...

ÁPRILIS 7. Egy barátom meséli, akinek a Balaton mellett egy kis villája és hét hold szőleje van:

— Tegnapelőtt behívtak a községházára, ahol a direktóriumi elnök, egy rovtommúltú bogárnasegéd fogad. Elővesz valamilyen listát és felolvassa a kormányzótanács rendeletét, hogy a közép és nagybirtokokat kommunizálják. Aztán fontoskodva felhúzza a szemöldökét, rágyújt egy cigarettára és sokat sejtetően rámnéz:

— No mit szól ehhez, elvtárs?

— Azt szóloom — válaszolom —, hogy hét hold szőlő, az se nem nagy-, se nem középbirtok.

— Már pedig én és a direktorium tagjai középbirtoknak nyilvánítjuk és minden felszerelésével együtt köztulajdonba vesszük. Elvtársnak van más jövedelme is, úgy tudjuk, Pesten mérnökösködik, saját üzeme is van, hát erre nincs szüksége.

— Megpróbálok meggyőzni. Minden hiába. A „proletárság jogairól“, „termelőszövetkezetekről“, „produktív munkáról“ beszél, frázisokról, amiket a lapokban olvasott, vagy valahol félfüllel hallott. A józan, komoly érvek csődöt mondanak; ő most direktóriumi elnök és igaza kell, hogy legyen. Láttam, hogy kár a további küzdelemért, hát feljöttem Pestre és egyenesen a földművelésügyi népbiztosságnál jelentkeztem.

— Kérlek, mi ott vidéken nem olvassuk mostanában olyan pontosan a lapokat, egyébként is undorodom ettől a mai sajtótól, igazán nem tudtam hogy ki a földművelésügyi népbiztos ... Hát képzeld csak, kiderült,

hogy négy is van+ Illetve pontosan csak három, mert a negyedik már éppen pakolt, mikor felkerültem hozzá. Ezt Csizmadia Sándornak hívják. Azt mondta, menjek Hamburgerhez, Nyisztorhoz, vagy Vántushoz, majd ők elintézik a dolgomat.

— Kétárai várakozás után — folytatta egyre elkese-
redettebben a barátom — bejutok Nyisztor elvtárshoz. Ravasz tót kubikos, látszik rajta, hogy gyűlöl minden burzsujt és intellektüelt. Hümmög, szuszog a pipája alatt, aztán nagynehezen kinyögi, hogy ebben a kérdésben ő nem dönt, de beszéljek Vántussal.

— Jelentkezem Vántusnál. Vántus propagandakör-
úton van.

— No talán Hamburger! Hamburger előszobájában legalább húszán állnak. Majdnem mindenki hasonló ügyben jött. Rám délben kettőkor kerülne a sor, de közben Hamburger keresztülrohan az előszobán és kijelenti, hogy nagyon sajnálja, most nem fogadhat. Akinek sürgős dolga van, menjen át Nyisztorhoz.

— Vissza Nyisztorhoz, akit még utolsó pillanatban sikerül elfognom. Mikor meglát, sunyin mosolyog a bajusza alatt.

— No, mit végzett, elvtárs?

— Magyarázom, hogy nincs időm tovább jární ezt az útvesztőt, mert mire hazamegyek, már biztosan el-kommunizálták mindenemet, tönkremegy tízéves munkám, amit a szőlőmbe fektettem, azonkívül, ha a villámat is lefoglalták, nem tudom hova költözsem a családommal; hiszen közben pesti lakásomat is elrek-virálták azon a címen, hogy balatoni villatulajdonos vagyok...

— Nyisztor kirázza a pipáját, megint hümmög egy sort, aztán felnéz a mennyezetre.

— Hát már pedig ez így lesz az új rendben, — mondja. — Egy mérnöknek, akinek Pesten saját gyára van, — mindegy, hogy mekkora, — nem jár még szőlő is. Ami a lakás dolgát illeti, adok egy cédulát, menjen át a lakásbiztossághoz, ott majd kap valami beutalást.

— Röviden az történt, hogy átmentem a lakáshiva-
talhoz, ahol kiutaltak a részemre egy szobát az egyik

múzeumutcai magánpalotában, ahová persze el se mentem, mert nem vagyok hajlandó a feleségemmel és két gyerekeimmel egy idegen ember lakásába betörni ... Most beadtam egy kérvényt a földművelésügyi népbiztossághoz és várom a csodát. Vagy ők buknak meg előbb, vagy én örülök bele ebbe a rendszerbe . . .

Így járnak az emberek reggeltől késő estig a különböző népbiztosságok labirintusaiban anélkül, hogy valaki döntene a sorsukról. A burzsuj ügye minden körülmények között elveszett. Ha nagyon méltányos esetről van szó, nem utasítják rögtön el, hanem addig labdáznak vele, míg a szerencsétlen polgár kimerül és otthagyja az elvtársakat.

Most különösképen nem lehet egyik népbiztosságon sem felelős személyt találni, mert mindegyik részben a választásokkal, részben a katonatoborzással van elfoglalva. Az utcák tele vannak plakátokkal, a házaik homlokzatán vörös zászlók és az újságok torkukszakadtából lelkesednek „az első magyarországi népképviseleti választásért“.

„Ma a régi rend korhadt osztályparlamentjét, az eszem-izomos korteskedést új rend váltja fel. A dolgozók mennek az urnák elé, hogy leadják voksukat. Korteskedés nem előzte meg ezt a választást. Bonyolult pártprogramokra, ígéretekre, cikornyás beszédekre nem éhesek ezek a felszabadult munkásmilliók.“

Ami ezalatt a különböző szavazóhelyiségekben történik, az minden választás meglevenedett karikatúrája.

Réggel óta özőnlenek a szerencsétlen tömegek a szavazóurnák felé, piros zászlók és táblák alatt, anélkül, hogy tudnák, kire vagy mire szavaznak.

Vitának, gondolkodásnak, vagy „választásnak“ nincs helye, mert hiszen megszűnt a pártok, programok és világnézetek harca. A választó felmutatja szákszervezeti igazolványát (csak a „proletár“ szavazhat!), aztán a kezébe kapja a listát, amit bedob egy faládba.

A rebellis elemek néhol kihúznak egy-két nevet a

listáról, lényegében azonban ez sem változtat a helyzeten, mert a diktatúrában, ahol egyetlen párt uralkodik — nem számít a szavazó véleménye. Allítólag félmillió ember szavazott le a főváros tíz kerületében és természetsszerűleg a „hivatalos lista“ győzött.

A beérkezett jelentések szerint vidéken is „példás rendben és a munkásság imponáló fegyelmével folytak le a kerületi tanácsok választásai“..

*

Mire a szavazóhelyiségekből az emberek az utcára érnek, a Vörös Újság már rendkívüli külön kiadásban jelenti, hogy Bajorországban is kikiáltották a tanács köztársaságot. Bajorország követte az orosz és a magyar nép példáját...

A bajor tanácskormány nevében Niksch elnök üdvözlí Kun Bélát.

A hír dermesztőleg hat Budapesetre! Ha igaz a Vörös Újság legújabb szenzációja, úgy feltartóztathatatlan a Kun Bélák által annyiszor beharangozott kommunista világforradalom, amely elsöpri az egész polgári rendet, a nyugaterópai demokráciát és a kultúra minden alkotását.

Ezt az izgalmakkal teli napot csak betetőzi a vörös lobogók alatt felvonuló toborzó-menetek látványa, a zenekarok harsogása, amelyek hol a Marseillaise-1, hol az Internacionale-t játsszák és a tanácskormány testőrcsapatának diadalordítása, amely beleharsog a lakásában gubbasztó polgár fülébe.

S hogy minden napra valami új „alkotás“ is jusson, miután a millenneumi emlékmű Ferenc József-szobrát már úgyis ellopták, a közoktatásügyi népbiztosság ma elrendelte az egész szoborcsoportozat eltávolítását, amely hivatalos magyarázat szerint „sértette a proletár-öntudatot és a közérzést“.

A központi egyetem egyik tantermében ezalatt Galloviéh Károly vezetésével összegyűlnek azok a fiatal írók, akiket „a kapitalista ideológia még nem fertőzött meg“ és most szervezkedni akarnak.

Gallovich élesen kikel a burzsoá irodalom és a szak-szervezetek vezetői ellen, akik nem képviselik kellően az új ideológiát. Utána Salamon László, majd egy Koszom nevű új világnézetes költő szólal fel, akik végül is összetükközésbe kerülnek a gyűlésre meghívott Kassák Lajossal, egykori írói ideáljukkal, mert az kijelenti, hogy nem tartja elég komolyaknak az egybegyűlt írókat, akik között nagy számban vannak képviselve „megrögzött östehetségtelenségek“ is . . .

És miután mindenki szervezkedik, a táncmesterek sem akarnak e versenyben lemaradni. Ma délelőtt megalakították a szocialista tánctanítók egyesületét, melynek élére öttagú direktóriumot állítottak, bogy a rengeteg fontos tánc- és illemlproblémát az új világ-szemlélet alapján vitassák meg. Ezek szerint vége a régi burzsuajtáncoknak, báláknak. „Kranzcheneknek“ — a kommunista táncmesterek nyilván Marxnak és Engelsnek Lenin által interpretált szellemében fognak új kollektív tánc- és illemlszabályokat kreálni.

ÁPRILIS 8. Sárospatakon egy Becker András nevű fiatal gazdalegény napok óta járta a házakat, hogy fegyveres csapatot szervezzen, amellyel megtámadja az erőszakosságaiban tobzódó helyi direktóriumot.

Becker, aki nemrégiben jött haza a háborúból, sehogyan sem tudta elviselni, hogy néhány jött-ment idegen bitorolja Rákóczi egykori földjén a hatalmat. Kihívóan, gyűlölettel az arcán járt-kelt napokon keresztül a pataki városháza előtt és nyíltan hirdette, hogy néhány napon belül „végez a kommunista bandával“, amely Sárospatakon összeharácsolt mindent, ami csak mozgatható volt.

Tegnap valaki besúgta a direktórium tagjainak, hogy Becker húsz társával együtt fegyveres ellenforradalomra készül és a dologba már be van avatva Jónás Aladár dolhai főszolgabíró is, aki maga is részt akar venni a bolsevikiek leverésében.

Ugyanezen az estén vörös örök jelentek meg a Becker-család házában, hogy a legényt bevigyék a városházára.

Becker András fegyverrel kezében kiállt az udvarra és elkiáltotta magát:

— Aki hozzám nyúl, agyonlövöm!

Nyolc vörös katona nyomult ebben a pillanatban az udvarba, ahol formális közelharc kezdődött Becker András, a szomszédos házból segítségül érkező Riskó József gazda és a vörösök között. Becker, aki biztoskezü lövő volt, egy vörös katonái agyonlőtt, kettőt pedig megsebesített. Végül Riskóval együtt ő is megsebesült, a fegyveres katonák rárohantak, összeverték és behurcolták a városházára.

Reggel azután Sátoraljaújhelyről megérkezett a forradalmi törvényszék, amely π'városháza tanácskozótermében ült össze.

Kilenc órakor sorra elővezetik a vádlottakat, közöttük Jónás Aladár főszolgabíró is, akit ifjabb Serbán János kalapkészítő, politikai megbízott fogatolt le Sátoraljaújhelyen.

A vésztörvényszék három tagból áll. Az elnök Galamb Józsefen kívül: Morvai Ede géplakatos és Hencz Miklós kádársegéd a törvényszék tagjai. A vádat Láng István joghallgató képviseli.

A tárgyalás gyorsan megy. A vádbiztos felolvassa, mi az ellenforradalmárok bűne, de a vádlottaknak már nincs idejük védekezni...

Elsőnek Becker András fölött hirdetik ki az ítéletet. Kötél általi halál.

Mielőtt a szerencsétlen ember felocsúdíthatna, már kél vörösőr hurcolja a városháza kapujához és felakasztják a vasrácsra.

Jónás Aladár főszolgabíró, *Riskó* József gazdát és egy harmadik ellenforradalmárt: Papp Józsefet, a vésztörvényszék magával viszi Sátoraljaújhelyre, mert Patakon már nagyon szikrázik a levegő és tartani lehetett a lakosság lázadásától.

Újhelyen még ugyanezen a napon ismét összeül a forradalmi törvényszék, hogy Riskó József, Jónás Aladár és a 63 éves Papp József felett ítélkezzen. Riskót az újhelyi Kossuth-szobor előtt felállított akasztófára húzzák fel, majd utána az öreg Papp József követke-

zik, aki zsebredugott kézzel, egykedvűen hallgatja a halálos ítéletet és csak ennyit válaszol:

— Én Magyarországért halok meg. De maguk, csirkefogók: a saját gazságaikért fognak lógni!

A tömeg extázisban ordít és Jónás halálát követeli. A fiatal főszolgabíró mindvégig némán áll az akasztófa előtt és várja a vésztvörényszék intézkedését.

Az egyik vészbíró a kivégzéseket végrehajtó Sipos-terrorcsapat felé kiált:

— Ennek a burzsujnak megkegyelmezzünk: agyonlőjjük!

Két katona lefogja Jónás Aladárt, hogy bekösse a szemét.

A főszolgabíró lerántja a zsebkendőt és a felsorakozott fegyvercsövek elé áll.

— Ezekről semmi könyörületet nem fogadok el! — kiáltja tele torokkal.

A következő pillanatban már eldördül a sortűz és a sárospataki ellenforradalom negyedik áldozata is holtan bukik a főtér kövezetére.

ÁPRILIS 10. Vörös toborzó . . .

Vasárnap óta vörösben úszik az egész város. A Váci-körút felől katonazene hangját hozza a szél s a Marsellaise ütemére fekete emborsor vonul az úteseten. Elöl vörös katonákkal tömött teherautók, aztán színes szalagokkal átfont kerékpárokon egy biciklis osztag majd virágokkal díszített zászlók alatt tenge-
részek, akik állítólag holnap indulnak a demarkációs vonalra. (Honnan került elő egyszerre ennyi tenge-
rész egy tengertelen országban?! ...)

A menetet munkások és diákok sora zárja be, akik a fél utcát betöltő transzparenszeket emelnek a magasba.

A menet bekanyarodik az Andrássy-útra és megáll az Operaház előtt. A szfinxeken ismert színészek szavalnak, énekelnek. A tömeg örjögve éljenez, aztán újabb szavazatok, beszédek következnek s a menet tovább indul a Városliget felé.

Ugyanez a kék az Országház-téren, a Vérmezőn, az

Oktagonon és az Üllői-úti futballpályán is, ahol negyvenezer ember várja az osztrák-magyar meccs kezdetét.

A pálya tribünje előtt rögtönzött pódiumon Bokányi Dezső népbiztos, a szociáldemokraták egykor legnépszerűbb szónoka tart agitációs beszédet.

— Akarjátok-e rombadönteni a régi bálványokat, amelyek a szocializmust bilincsbe rakták?!

— Akarjuk!— mennydörgi a tömeg.

— Ragadjatok még egyszer fegyvert a kezetekbe — folytatja érces hangon Bokányi —, hogy kiirtsátok a régi rendszert! Fegyvert a kézbe az imperialisták fegyvere ellen! Aki híve a proletárok uralmának, annak első kötelessége, hogy belépjen a vörös hadseregbe.

A szónoklatoktól és zenétől megrészegetett munkások ezrei ünneplik Bokányit.

Már régen vége a toborzó-ünnepségnek. de a tömeg még mindig nem mozdul a szónoki emelvény mellől. Végre a pálya közepén megszólal a futballbíró sípja, megjelennek a játékosok és megkezdődik Ausztria és Magyarország válogatottjainak mérkőzése. A negyvenezer ember, amelyik előbb még Bokányit ünnepelte. most Zsáknak, Orthnak. Kertész II.-nek és Braun Csibinek ordít hasonló lelkesedéssel.

*

A toborzásra valóban szükség van, mert a demarkációs vonalról érkező hírek szerint egyre veszélyesebb a helyzet. Csap körül a csehek megtámadták a vörös katonákat és a véres ütközet mindkét fél részéről súlyos veszteségekkel végződött. A vörösök harminc halottat, a csehek száznyolcvanot hagytak Csap halárában.

Ezzel magyarazzák benfentesek az egyre lázasabb készülődést s a hadügyi népbiztosság sűrű egymásutánban ismétlődő rendeleteit, amelyekkel az önként jelentkezett vörös katonákat mielőbbi bevonulásra szólítják fel.

A már leplezhetően hadikészülődésről Kun Béla a

Daily News Budapestre küldött munkatársa előtt így nyilatkozik:

— Minden attól függ, hogy az antant milyen álláspontul foglal el velünk szemben. Ha ez az álláspont ellenséges volna, természetesen meg kellene védenünk érdekeinket. Amint azt a megszállott magyar terület megengedi, készen vagyunk rá, hogy a nemzetiségek mindenütt szabadon dönthessenek sorsuk felett. Bizonyos vagyok benne, hogy ezeknek a területeknek a kívánsága az, hogy Magyarországhoz tartozzanak.

S miután az újságíró bizonyos kérdéseknél vitába szárt, Kun kijelentette, hogy ebben az országban mindenki boldog lesz, mert „szó sincs arról, mintha az új rendszer ki akarna ölni minden egyéniséget s a tanult, szakképzett polgári osztályt meg akarná semmi síteni...”

Nyilván erre vallott Szamuellv Tibor és Vágó Bé'a népbiztosok mai parancsa is a lakásrekvirálásokat H'etően, (tekintve, hogy most már inkább „parancsokat” adnak ki az eddigi lágy rendeletek helyett. ..) amely nagykegyesen ehetővé teszi, hogy az ügyvédek és közjegyzők eddigi lakásaikból és irodáikból egy dolgozószobát megtarthatnak, amíg sorsukról nem történik végleges intézkedés.

Ez már nagy engedmény a rendületlenül üldözőit ügyvédekkel és közjegyzőkkel szemben, akiknek eredetiig egy szobát sem akart adni az új rendszer.

Erről természetesen megfélekezett Kun Béla, mikor a Daily News munkatársának, az egyén érvényesüléséről“ beszélt. S többi között azt sem tartotta szükségesnek megemlíteni az angol újságíró előtt, hogy mára virradó éjszaka ismét közel száz polgári politikust, egyházfőt, katonatisztet, bankigazgatót és gyárost hurcolt el lakásáról a gyűjtőfogházba, vagy a Markó celláiba.

A legújabb letartóztatottak között szerepel Hazai Samu volt honvédelmi miniszter, akit éjszaka előbb a Markóba vittek, majd innen Balogh Jenő volt igazságügyminiszterrel együtt a gyűjtőbe szállítottak. Ugyanakkor érkezett meg a gyűjtőfogházba Láczy

Leó, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elnöke, akit Balatonfüredről hoztak fel Pestre azzal a jelentéssel, hogy „sikerült elfogni a rideg és gögös proletárszopolyozó bankfejedelmet.“ Velük egyidőben tartóztatták le Hohenburger Antal tábornok-hadbíró, Láng Boldizsár vezérkari alezredest. Zselyunka József csendőrőrnagyot Rác Kálmán huszárszázadost. Diószeghy Tibor csendőrszázadost, Herczeg Ferencet, az író. Plathy György volt képviselőt. Lichtig Samu igazgatót. Baránszky Gyula dr. ügyvédet, Erődy Béla tanterületi főigazgatót, Alter Hóhért nagykereskedőt, Concha Győző egyetemi tanárt, Fellner Frigyes bankigazgatót. Gerlei Lajost, a Központi Tejcarnok vezérigazgatóját Mauthner Alfréd börgyárost, báró Orosdy Fülöp földbirtokost. Halom Dezső bankigazgatót Kirchner Herman altábornagyot, Polónyi Dezsőt és Po'ónyi Gézát, Holczer Sándor nagykereskedőt. Dány Béla altábornagyot, Simonyi-Semadam Sándor volt igazságügy minisztert, Heinrich Ferenc volt kereskedelmi minisztert, Zimmer Ferenc halászmestert, Domony Móricot a MFTR vezérigazgatóját. Osztiana Dezső századost, Juhász Andort, az ítéltábla elnökét. Donner Gyula bankigazgatót, Meszlényi Pál főispánt, Herzfeld Frigyes földbirtokost, dr. Kálmán Artur ügyvédet és még mintegy nyolcvan polgárt.

A katolikus papság ellen még az eddigieknél is erőszakosabb bajsza indult. A roskadásig telt fogházba úgyszólván óránként! hozzák be a papokat. Az elsők közt van Mikes János. Szombathely püspöke akit előző'cg Celldömölkön internáltak, majd ma éjszaka felhozlak a gyűjtőbe. Vele együtt érkezett meg Bozsik Pál gyöngyösi plébános is és sok vidéki pap.

Kőszegre szállították Heisz Mátyás lékai esperest, akit szörnyű megkínóztatások után tartóztattak le, ugyanakkor, mikor Lingauer Albinnak, a „Vasvármegye“ szerkesztőjének utolsó pillanatban sikerült megszöknie.

A papok kegyetlen üldözésére állítólag a füleki ellenforradalom adott okot amelynek vezetője: Szemelicker Antal plébános volt.

A füleki direktórium bizalmas jelentést küldött Sopronba, hogy a helybeli gazdák s az intelligencia, Szemelicker plébánossal az élén, nyíltan ellenszegül a lanácskormány rendelkezéseinek és fegyveres támadásra készül. Erre karhatalmi századot küldtek ki Fülekre, amely úgyszólván a fél községet letartóztatta, aztán kiválogatta a falu leggazdagabb embereinek fiait s kijelentették előttök, hogy ha nem adják ki a szervezkedés értelmi szerzőjét, valamennyiüket agyon lövik. A kétségbeesett túsók, fiatal gazdalegények, a jegyző, az orvos, a gyógyszerész fia, akiknek szülei az utcán jajveszékelték, végül is a mellüknek szegezett fegyvercsövek előtt megnevezték Füleket népszerű plébánosát.

*

Egy órával később: Zsitvay Lajos nyomdász elnöklésével összeül a forradalmi törvényszék a Zichy-kasztély nagytermében.

A tárgyalásra megbilincselve vezetik fel Szemelicker Antal plébánost.

— A szószékről lázította a népet és fegyveres ellenforradalmat szervezett! — hangzik a vád.

A plébános szembenéz a nyomdászból, asztalusból és gépkezelőből álló vészbírósággal és egyetlen mondatval válaszol:

— A magyar nép nem istentagadó és hogy hűséses a papjához, azért senkinek a hajszála ne görbüljön meg!

A vésztörvényszék visszavonul és félóra múlva kihirdeti az ítéletet.

A plébánost golyóáltali halálra, tizenöt füleki gazdát és polgárt pedig egytől hat évig terjedő fogházra ítéli.

Már késő este van, mikor az ítélet végrehajtására kerül a sor.

A plébános felveszi a halotti szentséget s kezében a kereszttel, felnéz a csillagos égre.

— Tűz! — hangzik a vezényszó és egyszerre hat fegyver dördül el.

— Gyenge a szovjet... suttogják a Teréz-körúton a polgár fülébe a cigarettaárusok, akik néhány nappal ezelőtt még „gyenge albán“ jelszóval árusították dohányból, falevélből és szalmából kevert árujukat.

Semmi sem olyan népszerű, mint Kun Béláék rendszerét szidni, vagy a rendszer pusztulását jósolni s a körüti cigarettaárusok remek pszichológiával el is adják torokmérgező árujukat.

De más holmit is kaphatsz Pest utcán a kapuk alatt, vagy a Teleki-téren, — tűzkőtől kolbászig és papucstól kölnivizig. Csak egy kis érdeklődést kell mutatnod a házak tövében ólálkodó „titkos árusokkal” szemben.

— Valódi lopott áru — mormolják egyszerre három-négyfelől a füledbe, ha észreveszik, hogy nem vagy kényes és nem ragaszkodsz a házbizalmi által kiállított vásárlási igazolványhoz . . .

Hiszen legális úton úgyszólván semmihez sem jut az ember; az Osztrák-Magyar Bank által kibocsátott „ropogós bankók” teljesen eltűntek, a fémpénznek már március 21-ike óta nincs nyoma és a kommunisták által gyártott új pénzekért senki sem hajlandó árut adni. A vidék olyan ellenállást tanúsít, hogy Budapesten már éheznek a nagy tömegek. Aki tud, az eszközök válogatása nélkül próbál élelmiszerhez jutni.

Reggelenként a környékbeli falvakat, s a vonaton könnyen elérhető városokat megszállják a kosarakkal, táskákkal felszerelt pestiek, akik pénz hiányában visszatértek a cserekereskedelemhez.

Egy rákospalotai, budakeszi, vagy törökbálinti gazda udvara olyan vasárnap, mintha Afrika valamelyik vad törzséhez fehér hajósok érkeznek, akik városi csecsebecsékért, a „kultúra termékeiért” (ez esetben: petróleum, tűzkő, gyufa, só, vászon, kész-ruha) akarnak a most mindennél nagyobb becsű élelmiszerhez jutni.

Egy sonkáért — ami már valóságos csodaszámba megy! — pesti háztartások feláldozzák egész garderobjukat. Vagy néhány kiló disznózsírért, amibe még beágyaznak egy kis combot is (így könnyebb behozni

a vörös katonáktól megszállt pályaudvarokon), cselébe odaadják a papa új ruháját, ráadásul hús tűzkövet.

Egy tyúk ára pénzben már ki sem fejezhető! Ezért legalább két selyemruha vagy egy gramofon jár... A tojás cseréértéke vidékek szerint változik. Öt skálulya gyufaért, vagy egy liter petróleumért kaphatsz már Cegléden egy friss teatojást. . .

Öreg családapák, előkelő polgárok, akik nemrégiben még tiltakoztak az ellen, ha feleségük néhány mignon vásárlását bízta rájuk, most zsíros-bödönökkel a hónuk alatt, hússal, vajjal és krumplival tömött hátizsákok alatt roskadozva, vonulnak végig Pest utcáin, ha egy-egy vidéki útjuk sikerrel járt.

Mindezt pedig úgy hívják, hogy: hamszterolás.

Hamszterol a házban lakó főmérnök, hamszterol az elkényeztetett bárónő, hamszterol az öreg ügyvéd és mind a négy gyermeke. A hamszterolás társasági téma lett és aki egy jó vidéki címet tud. azt körülrajongják ismerősei.

Persze az árut itthon jól el kell rejteni. Gyengébb jellemű családok ugyanis hajlamosak arra, hogy egyetlen ebédre elfogyasszák azt a disznókarajt, amit a papa hajnaltól késő estig való közelharc után, száz eszéllyel s az „ellenforradalmiság“ gyanújával küzdve hamszterolt Kecskemétről.

Tehát minden falatot be kell osztani! A mama a húst a zsírosbödönbe ékelve elrejtí a ruhásszekrénybe a fehérenemű s az estélyi toaettek mögé és kiszámítja hogy ha a négytagú család hús deka húst fogyaszt naponta, egy hétre elegendő, amit a jó papa halálmegvető hősiességgel szerzett. . .

De néha keserű csalódás éri a familial. A féltve őrzött hús ugyanis megromlik a ruhásszekrényben és felborítja a legszebb terveket ... A gyászborult család ilyenkor kénytelen visszatérni a gerstlihez, s a papa hóna alatt egy sévresi vázával, ölvén skatulya gyufával, két pipereszappannal és egy öltöny ruhával — indulhal új hamszteroló körútra . . .

De Pesten is kaphatsz titkos címekeket. Egy ismert

aggregénytársaság például eskü alatt adja egymásnak az egyik dunaparti étterem címét, ahol titkos jelszó és megfelelő készpénz ellenében fiatal rántott csirkét is kaphatsz — fejessalátával! Az ár természetesen nem fontos.

Ma délután egyik volt osztálytársam régi barátságunk megpecsételéseként közli velem egy újpesti cukrászda címét, ahol rá való hivatkozással — oh! — tejeskávét kaphatok tejszínhabbal. Becsületszavára: igazi tejszínhabbal! . . .

A szomszéd ház ellenforradalmi érzelmű házmestere viszont figyelmeztet, hogy a közeli gyógyszertárban torokpasztillákat lehet venni, ami ugyan nem enyhíti az éhséget, de viszont elveszi az ember étvágyát és egy tubust — már három koronáért vesztegelnek.

Öt tubussal vettem.

A Zserbó előtt sorbaállnak málnaszörpért, a Ritzbárban pedig „megbízható vendégek“ valódi fekete-kávét kapnak. (Ehhez azonban már csak a régi születési és pénzarisztokrácia jut.)

Egy nőrokonom lihegve jelenti, hogy az Erzsébet királyné-úton friss zöldborsót lehet kapni egy bolgár kertésznél.

— Istenem . . . zöldborsó! A kedvencem! . . .

Nem lehet habozni: konflikt bérelek két barátommal közösen s fáradságot, de pénzt igazán nem kímélve, robogunk a megadott címre.

Útközben alig tudom leplezni izgalmamat és elhatározom, ha kell, féltveórzött dunai csónakomat is felajánlom néhány kiló cukorborsóért.

Mire kiérek az Erzsébet királyné-út végére, már eseteledik. Nagynehezen megtaláljuk a bolgár kertészt, aki egy kis barakszerű épületben fogad.

Mikor meglát, bizalmatlanul néz ránk:

— Mit akarnak? — kérdi rideg tartózkodással és rossz magyarsággal.

Egyik barátom, aki szerencsére orosz fogságban volt, hogy bizalmat keltsen, oroszul kezdi gyúrni a rideg kertészt.

Végre elmosolyodik. Nagyon sajnálja, de ma délután adta el az utolsó félkiló borsót — egy pár csizmatalpért. De miután látja, hogy „jobb emberekkel“ van dolga, hajlandó egy kis sárgarépat adni, hogy ne menjünk el üres kézzel.

Mindháromunknak elfanyalodik az arca. Sárgarépa: brr! . . . Viszont nem szabad a bolgárt megsérteni, esetleg még a jövőben is szükségünk lehet rá, hát veszünk egy kiló sárgarépat.

Elkeseredetten beülünk a konflisba s a Stefánián úton már egymás előtt is szégyenkezve, néma undorral rágni kezdjük a nyers sárgarépat...

ÁPRILIS 15. Egy kedves barátom — magyar történelem szakos tanár az egyik leánygimnáziumban — egvébként régi tagja a szociáldemokrata pártnak, kétségbeesetten meséli:

— Ha eddig kételyeim lettek volna a diktatúra mérgező jelszavait illetően, most a saját bőrömon érzem, mit jelent a gyakorlatban az „új szellem“, a „polgári erkölcs lerombolása“ és a szabadságnak értelmetlen gátlás nélküli szabadossága.

— Kérlek, engem igazán nem gyanúsíthat senki konzervativizmussal, vagy kapitalista világszemlélettel, de ami ma az iskolában történik az meeevalázása a pedagógiának és minden kultúrának. Két naoig fekvőbeteg voltam; nem tudtam, mi történik az iskolában. Mikor ma reggel bemegyek az osztályomba a hetedikes lányok közé, feláll egyik kis növendékem, akiről tudom, hogy a lehető legnagyobb luxusban nőtt fel, villájuk van a Fasorban a kislányt francia nyelv-tanárnő korrepetálja — és miután történelemóra lenne, tudtomra adja, hogy a tanácskormány megszüntette a történelem tanítását, lévén „a történelem a hazugságok sorozata“... A beszédét úgy kezdi, hogy: mélyen tisztelt tanár elvtárs, s rögtön bejelenti, hogy ő és egy másik osztálytársnője lettek a bizalmiak, tehát velük és az iskola tanári direktóriumával kell közösen megállapítanunk majd, hogy történelemóra helyett mit fogok tanítani, illetve, hogy fogom a

régi „meghamisított“ polgári történelemírást az új szellemnek megfelelően ismertetni.

— Az egész jelenet annyira meglep, — folytatja barátom, — hogy hirtelenlben válaszolni sem tudok. Végül is elhagy a türelmem és rákiabálok a továbbszónokló bizalmi-lányra, hogy azonnal üljön le, mert amíg én az osztályban vagyok, én parancsolok!

— A következő pillanatban felugrik a harminckét lány és olyan éktelen kiabálásba kezdenek, hogy elvész a hangom. Megvárom, míg valahogy lecsendeseedik a zajongó osztály, aztán lemegyek az igazgatóhoz, aki sápadtan ül a tanári szobában néhány kollégámmal együtt. Mikor meglát, a legkisebb meglepetést sem árulja el.

— Gondoltam mindjárt, kolléga úr, hogy nem bír majd velük. Két nap óta megszűnt minden fegyelem és formálisan terrorizálják az embert. ..

— De ki indította el ezt a szellemet? — kérdem.

— Természetesen a közoktatásügyi népbiztosság — válaszol az igazgató. — De még ennél is veszedelmesebb a diákok szövetsége, amelyik szisztematikusan mérgezi ezeket a kislányokat.

— Diákok szövetsége? Ezt most hallom először, őszintén bevallom, kezdett érdekelni a dolog; mi lehet ez az új csodabogár, amelyikről még nem tudok. Röviden: az osztályom egyik bizalmijától megtudtam a diákszövetség címét és délután pusztán kíváncsiságból elmentem az üllőiúti helyiségbe.

— Egy elrekvirált lakásba kerültem, amelynek három szobájában működik ez az újkeletű szövetség. Természetesen nem lehet észrevétlenül bejutnom, egy borzas fiatalember — aki hangsúlyozva proletár voltát, fatalpú cipővel és piszkos körmökkel tüntet — azonnal megkérdezte, mi járatban vagyok. Megmondtam, hogy középiskolai tanár vagyok s mint régi szocialistát, érdekel a diákszövetség programja és munkája.

Készséggel rendelkezésemre állanak. Bevezetnek az elnöki szobába, bár az elnök elvtárs e pillanatban nincs itt, mert éppen a közoktatásügyi népbiztóságon

tárgyal érettségi eltörléséről... Helyette egy nagyon csinos, selyemharisnyás fiatal lány fogad. Nyolcadik gimnazista, ő helyettesíti az elnök-elvtársat.

Az első pillanatban még láthatóan zavarban van, hogy egy tanárral ül szemben, de aztán hamarosan megered belőle a szó:

— Legelső feladatunk, hogy megszüntessük az érettségit — kezdi patetikus hangon, a kötelező cigaretta füstje mögül. (Mert az csak természetes, hogy a diákszövetség minden tagja — nemre való tekintet nélkül — reggeltől estig dohányzik . . .)

— Szóval megszüntetjük az érettségit — ismétli —, amely a polgári rend egyik legszörnyűbb kinövése volt. Általában hadakozunk a lélekölő vizsgarendszer ellen. Aztán sor kerül a középiskolák és egyetemek reformjára. A tananyagot a tanári direktóriumokkal közösen beszéljük meg. Úgyszintén a munkarendet. Idetartozik — mondja kicsit elpirulva — az ifjúság nemi felvilágosítása. Ennek szükségességét bizonyára lanár elvtárs is belátja, mint régi szocialista.

Akaratlanul elmosolyodok. A kis agitátornő észreveszi, zavartan megigazítja a haját és anélkül, hogy rámnézne, folytatja:

— Elvégre lehetetlenség, hogy generációk nőjenek lei a gölyamesével! . . .

— No ez iránt eddig sem voltak aggodalmaim válaszolom.

Pedig higyc el, tanár elvtárs, hogy a pubertás problémái vannak olyan jelentősek, mint a sinus és a cosinus tétel. Ezt be kell végre látni.

— Kérem, én nem vitatkozni jöttem, csak érdeklődni. Mindeneseire köszönöm a felvilágosítást. . .

— Mire kiértem a kapun, már kóválygott a fejem és megálltam az utcán. Két ifjú elvtárs állt mellettem a kapuban, akiknek akaratlanul is végighallgattam a beszélgetésüket. A fiú Balázs Béla és Lukács György műveit dicsőítette, a lány pedig már türelmetlenül készlődött haza.

— Miért siet annyira? — kérdezte a fiú.

A jólöltözött lány — egyébként ismertem, egy

előkelő nagy kereskedő-család gyermeke kuncogva válaszolt:

— Rém izgatott vagyok. Betelepítettem nagyapáék villájába egy zenész-famíliát. Képzeld el az én burzsuj nagyapámat! Hiszen ismeri . . . Előre röhögök, hogy mit fog szólni ehhez az öt prolihoz, akik minden hajnalban részegen jönnek haza a kávéházból, ahol játszanak, délig alszanak, a rokokó-szalomban főznek és délután dobolnak, meg hegedülnek. Ebből milyen zrí lesz! ...

... A mai nappal kezdődően már a Margitsziget is köztulajdon. A szigeti bejáró fölött piros zászlóerdőből virít a lángoló felírás: „Minden a miénk!” A birtokbavétel nagy ünnepség keretében történt és rengeteg szónoklat hangzott el

Késő estig tartott a parádé s a Margit-hídon özönlő tömegben egy vidám úr lépkedett hazafelé. A burzsuj külsejű, középkorú úr — Váradí Mór, ismert pesti kereskedő — mintha megfedkezett volna a házbizalmi zaklatásáról, szocializált üzletéről és az üres spájzról, kalapját kezében lóbálva igyekezeti a langyos tavaszi estében nádorutcai lakása felé.

Már féltizenkettőre járt, mikor dudorászva a Zrínyi utca sarkára ért. Ebben a pillanatban a sötét úttest felől két bőrkabátos részeg Lenin-fiú közeledett hozzá. Az egyik meglátta a jólöltözött polgárt és hangosan fel rikkantott:

Nézd a burzsujl. már késő éjszaka is utcára me-részkedik !

A másik bőrkabátos közben elkapla a menekülni akaró Váradit és a sarki gázlámpa alá hurcolta.

— Mutasd csak a pofád, burzsuj! ... Agyon kell löni a бүdös zsidót!

És mire a kereskedő kiszabadíthatta volna magát a részeg suhanc markából, már két lövés érte. Egyik golyó a fejébe, másik a szívébe fűródött.

Hajnalban találták meg holttestét a néptelen utcán.

Ugyanezen a csillagos tavaszi éjszakán két Lenin-fiú kopogtatott dr. Bossányi Béla, a Gellért-fürdő főorvosának lakásán.

— Azonnal nyissa ki az ajtót! — hangzott kívülről egy erőszakos hang. — A vörös örség keresi Bossányi főorvost!

Bossányi, aki feleségével feküdt az ágyban, nem válaszolt. Tudta, hogy már napok óta készülnek az elfogatására; valaki feljelentette, hogy barátaival, néhány orrossal, ellenforradalmat akar szervezni...

Már felkészült mindenre, megcsókolta feleségét és az éjjeli szekrényre előkészített morfium után nyúlt.

— Inkább meghalok!

Az asszony elkapta a férfi kezét és felsikoltott:

— Mit akarnak a férjemtől?!

Valaki kívülről belerúgott az ajtóba:

— Nyissák ki!

A házaspár látta, hogy nincs menekvés. A főorvos kettéosztotta az előkészített morfiumot — tudta pontosan, mennyi kell egy emberélet kioltásához —, aztán kezébe vette a pravarzot és előbb saját karjába szúrta, majd feleségébe oltotta a gyilkos mérget.

Mire felfeszítették az ajtót, mindketten eszméletlenül feküdtek az ágyon.

„Egy ellenforradalmár házaspár öngyilkos lett“ — írta reggel a Vörös Újság.

ÁPRILIS 17. Ebert „hítségese“ ellen zúg a pesti vörös sajtó, a németországi sztrájkok letörésével kapcsolatban.

A magyar tanácskormány sehogy sem tud belenyugodni abba, hogy az ezerszer beharangozott világforradalom megállt Bajorországnál. Ezért támadják napnap után tajtékzó dühvel Scheidemann, Ebert és Noske politikáját.

De úgylátszik itthon is mind több baj van az egykori szociáldemokratákkal. A Vörös Újság a legélesebb támadásokat intézi a Népszava ellen, amelynek szerkesztői székében még mindig Weltner Jakab: a „szentimentális kispolgár“ ül. Weltner a központi munkás-

és katona-tanács mai alakuló ülésén is hangot adott aggodalmainak és tiltakozott az ellen a gazdálkodás ellen, „amely csak a kormányzathoz közelálló kivált-ságos töredéknek biztosít előnyöket“.

Weltner, hogy igazolja állításait, Kun Béla és az egész plénum előtt felmutatott egy kis acél inggom-bot, amelyet a kommunizmus előtt az üzletekben négy, esetleg hat fillérért lehetett venni. A bolsevista gazdái kodás óta eltűnt Budapest boltjaiból az inggomb is s az utcai árusoktól három koronáért lehet csak egy ilyen jelentéktelen holmit vásárolni.

— Az ilyen fajta szocializálás — folytatta Weltner — csak kompromittálja a szocialista eszmét!“

Éktelen zaj, közbeszólások és az ifjú kommunista gárda ordítása tört fel a munkás- és katonatanács ülésén Weltner szavai után. A pokoli zűrzavarban maga Bokányi Dezső, a szociáldemokraták egykori agitátora állt fel és kellő figyelemmel a többségben lévő kommunista tanácsstagokra, ráivallt Weltnerre:

— Itt nem lehet a burzsoákat védelmezni! *Úgy-látszik* Weltner elvtárs nem tudja megérteni, hogy milyen mélyreható átalakulás történt és még mindig megmaradt szociáldemokratának.

Weltner levette szemüvegét és az izgalomtól elfúló hangon, amely azonban már nem tudta keresztültörni a kommunisták ordítását, csak ennyit mondott:

— Bokányi elvtársról viszont e kijelentése alapján azt kell föltételeznem, hogy sohasem volt szociáldemokrata ...

A vita tovább nem folytatódhatott, mert Kun Béla kezdett beszélni, aki azonnal leszögezte, hogy a munkástanács, amelyben a magyarországi szocialista párt tagjai ülnek, „nem lehet fecsegő testület, mint az egykori parlament, amelyet a proletariátus osztályképvi-selete most felrúgott“.

Az izgalmas gyűlés után bizalmasan szóba kerültek az egyre ismétlődő vidéki ellenforradalmak is. Miután e megmozdulások mögött legtöbb esetben megállapíthatóan a katolikus papság áll, valahogy enyhíteni kell azokon a szigorú rendszabályokon, amelyek a népet

formálisan eltiltották a vallás szabad gyakorlásától. Ez ugyanis — Kunfi szerint — olyan elkeseredést és gyűlöletet váltott ki a parasztságból a tanácsrendszerrel szemben, hogy gyűjtő anyag minden ellenforradalmi megmozduláshoz . . .

Még ott, az Új-Városháza tanácstermében meg is fogalmazták az új rendeletet, amely kimondja hogy a tanácsköztársaság „a vallást minden ember magánügyének tekinti és vallása szabad gyakorlatát mindenki számára biztosítja.“

A kommunizmus vezéreinek ez a kényszerű, önmagukat megtagadó intézkedése, kétségkívül a proletárdiktatúra erjedésének első szimptomája . .

ÁPRILIS 18. Arra a hírre, hogy a szocializált boltokban megkezdődött a kiárusítás, a kiéhezett emberek ma reggel ostrom alá vették az üzleteket.

Már reggel hat órakor adják egymásnak a hírt a szomszédok, ismerősök, rokonok, hogy egy Rákóczi-úti drogériában fogkefét lehet kapni, hogy az Erzsébet-körúton kiárusítanak egy cipőboltot, a Szondy utcában az élelmiszerjegyre félkiló cukrot adnak személyenként, a Mester-utcában pedig valódi párisi kapható ...

Ahány családtag van, annyifelé szalad. Jegyekkel, igazolványokkal felszerelve rohanunk a „bőségforrások“ felé, de mire odaérünk, már majdnem mindenütt megelőztek bennünket. Hosszú embersorok kígyóznak a boltok előtt: sokgyermekes családanyák, akik magukkal hozott sámlikon már hajnalban kiültek az utcára, hogy helyet foglaljanak, vöröskatonák hozzátartozói, akik a sorban most mindenkit megelőznek és szakszervezeti tagok, akik a boltok előtt az új arisztokráciát képviselik. Senkinek sem fontos az áru minősége és az ár: fő, hogy lehet kapni!

Mire elérek a Rákóczi-úti drogériához, már hatalmas tábla függ az ajtón, hogy „csak fémtisztító kapható, minden más elfogyott“. Ez azonban egy pillanatra sem rendíti meg az ostromló sereget, mindenki

tovább a helyén marad: ha nincs fogkefe, jó lesz a fémtisztító is, hiszen fehér pénzért adják!

A mesterutcai hentesárugyár előtt, ahol állítólag párisit lehet kapni, volt miniszterek, államtitkárok, előkelő vállalati igazgatók feleségei sorakoznak egymás mögött. De csakhamar kiderül, hogy párisit kizárólag szakszervezeti igazolványra adnak, viszont a burszuj érzelmű hentes jóvoltából mindenki kaphat tíz deka disznótöpörtyűt.

Miikor ezt az üzlet egyik alkalmazottja az ajtóiról kihirdeti, ismeretlen emberek összelelkeznek az örömtől, élelmesebb háziasszonyok pedig titkos üzenetek útján gondoskodnak, hogy percekben belül valamennyi családtag megjelenjen a helyszínen. Dél felé már a város legkülönbözőbb pontjairól özönlének emberek a mesterutcai töpörtyű-Kanaán felé, ahol természetesen a sor fele nem jutott már semmihez. Délután három órára a hatalmas boltban egyetlen szem töpörtyű sem maradt. Az üzletet valósággal kifosztották . . .

De ugyanez a helyzet a többi boltokban is, ahol még ma reggel lehetett valamit kapni. A házukban lakó egyik öreg hivatalnok, akinek felesége még a háború alatt meghalt s azóta hármában él két felnőtt fiával, — két pár női fehér vászoncipővel érkezik haza a Váci-utcából, ahol beállt a sorba, anélkül, hogy tudta volna, mit árusítanak. Ragyogó arccal csomagolta ki otthon a család számára használhatatlan női cipőket és mikor fiai szemrehányást tettek neki a felesleges vásárlás miatt, sértődötten válaszolt:

— Reggel nyolctól egy óráig álltam sorba, és ez a köszönet! Mit csináljak, ha már csak ezt lehetett kapni, mire bekerültem az üzletbe?! . . . Mindenesetre jobb, mint a fehérpénz.

A vicinénk szürke női selyemkesztyűkkel tért haza mai bevásárló körútjáról és büszkén hirdette, hogy ez már a proletárdiktatúra eredménye, mert még életében nem volt selyemkesztyűje! ... Ezzel szemben a házukban lakó ügyvéd felesége és a szomszéd bankigazgató kislánya közösen vásároltak egy pár „békebeli“

glasszébetétes lakkcipőt és miután egyik sem akart lemondani róla, megegyeztek, hogy egy hétig az ügyvédnő, egy hétig Klári kisasszony 'hordja.

Ez valóban a „köztulajdon“ elvének diadala.

*

Az események káoszában szinte elvész az ember.

Soha ennyire nem éltünk a történelem fókuszában és soha nem voltunk ilyen távol a valóságtól. Riadtan kapkodjuk fejünket a százfelől érkező, suttogó hírek hallatára és nem tudjuk megrostálni, mennyi belőle a fantázia és mennyi a valóság. Úgy tévelygünk a rendeletek, plakátok, újságcikkek, rémhírek és „bizalmas forrásból“ eredő értesülések között, mint a vak, akit útvesztőbe vezettek.

Tegnap még Kun Béla külpolitikai diadalairól számoltak be a lapok s a román proletárság csatlakozását hirdette a Vörös újság, ma pedig a Magyar Távirati Iroda jelenti, hogy a románok az erdélyi határon megtámadták csapatainkat és Csúcsánál véres összetűzésre került a sor. A románok, a becsempészett külföldi lapok szerint, az antant jóváhagyásával tolják előre vonalaikat a Tiszántúlon és a színérváraljai zilahai fronton tervszerű offenzívába kezdtek.

Délután váratlanul összehívják a munkás- és katonatanácsot a Népoperába. Kun Béla, Kunfi és Böhm Vilmos felszólítják a proletárságot, hogy fogjon fegyvert a románokkal szemben. Mindenkinek ki kell menni a frontra, aki nélkülözhető az ország belső területén. Pogány József szidja a burzsoáziát, amely a demarkációs vonalon fehér zászlót tűzött ki a románok előtt, Szamuely kijelenti, hogy aki nem vesz részt a proletárság harcában, azt ellenségnek tekintik és ügy is fognak elbánni vele ...

Az utcákon új plakátok jelentek meg. Egy matróz kiáltja tele torokkal a járókelők felé: „Fegyverbe!“

... Pest utcáin rémült hangulat söpör végig. Vörös tengerészekkel megrakott teherautók robognak, óránként újabb parancsok jelennek meg a katonakötelesek jelentkezéséről, s közben szájról szájra adják a hírt,

hogy a románok már Debrecenig jutottak és ki kellett üríteniük a várost.

*

A váci huszárlaktanyában már nyílt összeütközésre került a sor. A vörös menetszázad, amelyet a frontra akartak küldeni, utolsó pillanatban felbomlott. A pánikban egyik kommunista politikai megbízott elkapta az ellenszegülő Hegedűs József munkást és felelőségre vonta.

— Teljesítsd proletánkötelességedet és indulj a pályaudvarra!

— Én nem vagyok hajlandó semmiféle újabb háborúba menni! — válaszolt a mhnkás. — Eleget harcoltam 1918-ig a fronton ...

Miután az egész laktanyában felborult a rend, demonstrációképpen összeült a vörös katonai törvényszék, amelynek Matejka János tanárjelölt volt a vádbiztosa és Vida Tivadar gyógyyszerészegéd az elnöke.

Vida és Matejka egyaránt halálos ítéletet javasoltak, amit azonnal végre is hajtottak Hegedűs Józsefén a huszárlaktanya udvarán ...

Ma újabb túszoikat szednek a fővárosban.

A burzsoázia ugyanis, Pogány szerint, a román betörésnél beigazolta, hogy milyen gyűlölettel viseltetik a proletár-hadsereggel szemben, tehát a további árulások megfékezésére a polgárság vezetőit börtönbe kell vetni...

Az újonnan összeállított névsor élén Légrády Imre, a Pesti Hírlap főszerkesztőjének neve áll.

Réggel hat órakor zörgetnek a szerkesztő Margitkörüti lakásán. Légrádyné a gyanús zajra kirohan s a rémülettől némán megáll a három fegyveres ember előtt.

— Hol van Légrády Imre?

Az asszony szótlanul a hálószoba felé mutat.

A három Lenin-fiú belép a szobába.

— Maga Légrády Imre? .. . Öltözzön, visszük a forradalmi törvényszék elé!

Légrády tapogatni kezd ruhadarabjai után, de a látogatók egyre jobban türelmetlenkednek.

— Gyerünk, gyerünk, gyorsabban! ...

— Én nem tudok sietni, mert vak vagyok! — válaszol Légrády és abba hagyja az öltözködést. — Ha nincs idejük, csináljanak, amit akarnak!

A Lenin-fiúk vezetője úgylátszik, csak most vette észre, hogy vak emberrel van dolga, kicsit lejjebb ereszti a hangját:

— Hát tessék csak öltözködni!

Most már Légrádyné is magához tér és összeszedve minden erejét, megkérdi a Lenin-fiúktól, hogy hová viszik a férjét?

— A forradalmi törvényszék elé!

— Az nem lehet, hogy ő egyedül menjen! ... Én is elkísérem!

— Sen'i nem jöhet vele! — hangzik a rideg válasz s már közre is fogják a vak embert, hogy lekísérjék a kapu előtt álló autóhoz.

Légrádyné az ablakhoz rohan, lenéz s még látja, amint férje hajlott alakja a három ór között eltűnik az autóban, aztán némán összerogy az ablak előtt.

Az autó elrobog a Balthány-palota felé.

Reggel nyolc óra van, mire Légrádyt betuszkolják a szobába. Csak néhány percig tartják itt, aztán már viszik it tovább — a Markóba.

Itt már börtönfelügyelő fogadja. Hivatalosan átveszik minden pénzét, értéktárgyát, aztán a botja után nyúlnak.

— Nem lehet sétapálcával bevonulni a fogházba! — figyelmezteti valaki.

Légrády görcsösen szorítja a botot:

— Én nem tudok bot nélkül járni; vak vagyok . . .

Egy kis csend. A vakság még itt is megrendíti az embereket. A botot Légrádynál hagyják.

Bevezetik egy cellába, leültetik az ágyra, elmagyarázzák, mit hol talál. Aztán rácsapódik az ajtó s a vak ember egyedül marad a négy fal között.

A család és a lap szerkesztői közben megindítják a mentőakciót, hogy a magával tehetetlen embert valahogy kiszabadítsák. Minden kísérlet sikertelen marad,

még annyit sem tudnak elérni, hogy Légrádyné meg látogathassa férjét.

— Hallgassák ki, vagy állítsák bíróság elé! — könnyörög a kétségbeesett asszony — hiszen minden jobb, mint ez a bizonytalanság . .

A vádbiztos a forradalmi törvényszék elnökéhez utasítja. Az elnök a belügyi népbiztoshoz. így jár Légrádyné nap-nap után egyik hivatali szobából a másikba, anélkül, hogy valamit elérne.

Végre harmadnap reggel nyílik a cella ajtaja — orvosi vizitre viszik Légrádyt.

— Mi baja van? — kérdik az orvosok.

Légrády elmondja, hogy tíz éve nem lát, vaksága gyógyíthatatlan, „egyébként semmi panasa nincs.”

Az orvosok némán egymásra néznek, majd kis idő múltán az egyik olyan hangon, mint mikor valaki közel akar férközni egy számára idegen emberhez, megszólal:

— Az orvos sokat tehet. . .

Légrády keserűen elhúzza a száját:

— A szemem világát úgy sem tudják visszaadni; .. De talán módjukban lenne hozzásegíteni, hogy szegény feleségemmel, akit otthagytam borzalmas magányában, beszélhessek végre.

Az orvos nagyot, nyel. Nem, ennyire az ő hátalma sem terjed...! De talán valami mást Például meg le hétne állapítani, hogy Légrády úr válaszlai nem logikusak, viselkedése zavaros szóval...

A kemény ember ridegen. visszautasítja az ajánlatot. Ezen az áron nem akar szabadulni, köszöni! Inkább tovább viseli sorsát.

Az orvosok, Légrády tiltakozása ellenére. annyit mindenesetre elértek, hogy a vak embert a gyűjtőfogház rabkórházába szállították (véletlenül abba a szobába, ahol Kun Béla lakott) s itt dr. Bieben László főorvos jóvoltából higiénikus, emberi környezetbe került.

Alig hogy megkapja az ágyát, Sztérényi, Hazai Samu és Szurmay jönnek üdvözölni és ők hárman adják össze saját kis élelmiszer-csomagjaikból Légrády

ebédjét is. Később Mikes püspök és Wekerle kerülnek még ugyannerre a folyosóra, amelyiknek égjük szegletében a vak Légrády sorsával megbékélten tölti napjait.

ÁPRILIS 19. Persze az irodalom sem kerülheti el sorsát. Az írókat is szervezik, ellenőrzik, vizsgálják, (hiszen a tanácsköztársaság nem elégedhet meg a „Ma“ körül csoportosult néhány expresszionista s a nagy tömegek számára érthetetlen íróval és költővel, akik közül a Nyugat és a polgári irodalom egyedül Kassák Lajost hajlandó elismerni.

A „Ma“ című folyóirat, amely már Károlyiék alatt hervadhatatlan érdemeket szerzett vezércikk-poézisével és minden irodalmi formát széttró írásaival, most mint az „új szellem“ hivatalos orgánuma szerepel, ami úgy látszik, a kelleténél élesebb visszhangot vert az írók körében.

Az úgynevezett polgári irodalom részéről egyre több támadás éri a tanácskormányt (az írók és újságírók hangját lehet még mindig legnehezebben elfojtani!), olyannyira, hogy Lukács György a közoktatásügyi népbiztosság névében ma kénytelen tiltakozni az ellen, mintha a „Ma“ hivatalos orgánum lenne s a „Ma“ körül csoportosult írókkal és művészi irányokkal mindenben közösséget vállalna a népbiztosság. Lukács ezzel egyidejűen megvédi Balázs Bélát, irodalmi ideálját is. Kijelenti, hogy bár a politikai szempont még sokáig „kiválasztó szempont“ marad, de nem diktálhatja az irodalmi termelés irányát.

Annál meglepőbb, hogy Balázs Béla éppen ma áll ki a nyilvánosság elé, mint a 'közoktatásügyi népbiztosság irodalom és művészeti csoportjának vezetője s az egybegyűlt írók és újságírók előtt így védelmezi a tanácskormány irodalom-politikáját:

— A népbiztosság tudatában van annak, hogy a művészet csak teljes szabadságában élhet és mindent elkövet, hogy az irodalom ne legyen „hivatalos irodalom“. A cenzúra azonban az irodalomban sem lesz elkerülhető. Hiszen cenzúra eddig is volt: a szerkesztők és lektorok a szerkesztőségekben a múlt-

ban is kiválasztották, hogy melyik közlemény jelenhetett meg és melyik nem. A cenzúrárt azonban most maga az állam fogja gyakorolni egy cenzori gárda révén, amelynek tagjait az írók fogják szolgáltatni így mintegy „irodalmi esküdtszék“ fog kialakulni.

Bár Balázs Béla azzal végezte beszédét, hogy az írók és művészek a kommunista államban kiváltságos helyet élveznek, az egész bejelentés a megjelentek között mégis példátlan hatást váltott ki.

*

A régi társaság, amely a burzsuj bélyegével, már-már teljes számkivetettségben élt, elhatározta, hogy ma este „új életet“ kezd és — színházba megy! Mielőtt meggondolhatnánk, valaki, akinek megfelelő ösztököttese van az egyik szakszervezettel, jegyet vált a Király Színházba.

A nézőtér, mint mostanában minden este, zsúfolva van. Persze leginkább fizikai munkásokkal, akik a szakszervezetek útján jutnak jegyhez. Egyébként Planquette régi operettjét: a Cornevillei harangok-at játsszák, Kosáry Emmivel, LábaSs Jucival, Király Ernővel, Rátkai Mártonnal és Nádor Jenővel a vezető-szerepekben.

Az előadás az Internacionáléval kezdődik és a proletárinduló szelleme végigvonul az egész estén. Egy mellettem ülő vörös katona például, a legfinomabb muzsika közben igyekszik szomszédját megnyerni, hogy csapjon fel lovas-zenészeknek. Rekedt, lefojtott hangon magyarázza, hogy a vörös hadsereg lovaszenészeket keres, akik remek ellátást és fizetést kapnak, nem is szólva arról, hogy állandóan lovon trombitálhat, ami ugyancsak nem közömbös szempont... A szomszéd, aki nyilván valamelyik gyári zenekar tagja, láthatóan nem lelkesedik az ajánlatért és több ízben felkéri katona-barátját, hogy hagyja figyelni, majd előadás után megbeszélik a dolgot...

A buzgó vörös (katona azonban nem tágít és tovább gyúrja a szerencsétlen áldozatot, aki végül is a második felvonást követő szünetben helyet cserél egy a tár-

saságukhoz tartozó fekete nővel, aki nem toboroz lovas-zenészeket, viszont előadás végéig pattogatott kukoricát ropogtat és közben dúdol. Még véletlenül sem valami hasonlót, amit a zenekar játszik.

A hátam mögött ugyanakkor egy öregedő úr ül: külseje után ítélve, nem is a munkás-osztályból, akinek a felesége minden jelenetet, hitvesi hűséggel elmagyaráz. A helyzet olyan, mintha a férj nem is lenne a színházban, hanem otthon ülne és az asszony telefonon továbbítaná a színpadon történeteket.

Ilyen körülmények között természetesen elsikkadnak a legszebb áriák is és alig várjuk az előadás befejezték

Színház után az egykori törzskávéházba megyünk, ahol a tulajdonos jóvoltából eddig még kiszolgáltak bennünket és megkaptuk a különféle pótanyagokból készült „ál-feketét“.

Persze, ez már megközelítően sem a régi pesti kávéház. Elvesztette minden jellegzetes ízét, elegánskodó profilját, egykor oly érdekes nyugtalanságát. A régi „ezüst-tükrös“ körüti kávéház most olyan, mint egy gőzpárában úszó, félhomályos fürdő-bazen, amelyikben csupa elnyűtt, podagrás. panaszkodó ember áztatja magát.

Szombat este van és alig néhány asztalnál ülnek, Jenő, a kedves, öreg főúr elfanyalodott arccal fogad és mintha valamilyen fontos rendelést akarna „felvenni“, az asztal fölé hajolva suttozja:

— Holnap becsukunk...

— Miért?

— Reggel jelenik meg a rendelet, hogy az összes kávéházakat be kell zárni. Minden tejét, kávéját, még ezt a vacak ragadós sárga cukrot is lefoglalják. Bár már...

— Igenis: három meleg kapuciner és két fekete! — folytatja fennhangon, hogy az esetleg gyanakvó szomszédok meghallják.

Aztán kis idő múltán tovább folytatja:

— Ez a Jancsik, a vörös örség parancsnoka, most jött vissza a frontról! Úgy látszik, így akarja megmen-
teni a hazát...

Megint elszalad de néhány perc múlva új szenzációval tér vissza:

— Méztatott hallani? . . . Az osztrák határon letartóztatták Czernint. Meg akart szökni Ausztriából. . . Úgylátszik, ott is ég a talaj . . .

Aztán, hogy közben majdnem teljesen kiürül a kávéház, végleg az asztalunkhoz szegődik és ontja a legjobb híreket, amelyekről ő értesül először Pesten.

Már üres a kávéház, de Jenő bácsi még mindig nem fog ki a szenzációkból. Jenő bácsi elemében van.

Csak közben két vörös ór lép be az ajtón s puskával a vállukon magukhoz intik az egyik pincért. Néhány pillanatig suttognak, aztán a pincér félrehívja Jenő bácsit, aki fehér bankóktól dagadt pénztárcájára csap és rekedt hangon elkiáltja magát:

— Hát akkor: sperren+

ÁPRILIS 20. Most már maguk Kun Bélának sem tagadják, hogy baj van. A világforradalom nem sikerült, a románok állítólag már Szatmárnémetit és Nagyváradot is elfoglalták, az ország különböző pontjain pedig komoly ellenforradalmi jelenségek mutatkoznak.

Ezekről a dolgokról nehéz nem beszélni, mert hiszen ma már a forradalmi munkás- és katonatanács ülésén valamennyi népbiztos és népbiztoshelyettes is beismerte, hogy veszélyben van a forradalom: kívülről egyre erősödik a román offenzíva, belülről pedig fogy a kenyér és terjed a fehér ellenforradalom.

Derecskén például valaki elhinti a hírt, hogy a vörös uralom végleg megbukott s felsőbb rendeletre meg kell alakítani a fehér gárdát.

A széles bihari községben huszonnégy órára visszatér a polgárság uralma. A csendőrök felvarrják csillagjaikat, a főszolgabíró elfoglalja hivatalát, a plébános misére megy és a polgárok urazzák egymást.

A fehér gárda élén egy Meisner Jenő nevű fiatal hadnagy áll, aki gallérján aranycsillaggal jár házról házra és szervezi a derecskéi polgárságot, hogy ha

netán fegyvert kell fogni, (mindenki készenlétben legyen).

Közben azonban egy Szathmáry József nevű szoboszlói asztalossegéd beszalad Debrecenbe és leleplezi a derecskői ellenforradalmat. A vörösök okulva a legutóbbi napok eseményein, nem soká haboznak: fegyveres terrorcsapatot küldenek ki Derecskére és órák alatt lefegyverzik a csendőrséget, letartóztatják a főszolgabíró, a plébánost, a tanítót, majd a házakban kezdenek kutatni fegyverek után.

Így érnek el Meisner Sámuel kereskedő házába, ahol Samu bácsi a debreceni terrorcsapat parancsnoka elé áll:

— Mit akarnak?!

— A hadnagy úrért jöttünk, — válaszol az egyik terrorista, gúnyosan hangsúlyozva a „hadnagy urat“.

Az öreg Meisner, aki látja, hogy életre-halálra megy a játék, az ajtóba cövekeseedik és széttárja a karját:

— Ne bántsátok a fiamat!

A terrorcsapat parancsnoka fegyvert emel az ajtóban álló öreg Meisnerre. A fiú, aki néhány lépéssel hátrább a szobában áll, kirohan, félretolja apját és a fegyveres csoport elé lép:

— Hagyja őket, apám! Hát itt vagyok; mit akartok tőlem?! — kiált tele torokkal a vörösök felé.

A következő pillanatban négy lövés a válasz. Mind a négy talált.

A huszonegyéves Meisner Jenő apja szemeláttára bukik le élettelenül az ajtó küszöbére.

*

Ezalatt Budapest harsog az új toborzótól:

«Veszélyben a forradalom, be a vörös hadseregbe!

A munkás- és katonatanács 300 tagja közül 150 állítólag kimegy a frontra, új agitátorokat és politikai megbízottakat küldenek a tűzben álló csapatokhoz, amelyek a vörös újságok mesterségesen elrejtett hírei szerint is már Szatmárnémeti, Élesd, Érmihályfalva és Nagyvárad mögé kénytelenek visszavonulni a román offenzíva elől.

Az egyre fokozódó éhség csillapítására május elsejétől új húsjegyeket ígér a közéletmezési népbiztoság és a munkásosztály olcsóbb húsellátása céljából «hivata'osan növelik a lóhúsvágást».

De úgy látszik, ez sem tudja csillapítani az egyre jobban háborgó hangulatot s most már nyílt utcáról hurcolják el a vörös terroristák az embereket

A Dunakorzó az utóbbi időben mintha a pesti polgárok titkos találkozóhelye lenne. Mindazok, akik még utó'só idegszálukkal valami csodára várnak, itt gyülekeznek és néma szempillantásokkal, egy-egy baráti köszöntéssel biztatják egymást.

«Nem tart soká ... nem tart soká# ...

Egyszerre egy hangosan vitatkozó csoport felé figyel a Buchwald-székek törzspublikuma. Mi történt?

A kis csoport közepén Dobsa Miklós huszárszázlós áll, disztinkció nélkül és egy vörös őrral tárgyal.

A szagatott vita hangjait tisztán hallani a korzó távolabbi pontjain is.

— Mi baja van velem? — kérdi Dobsa az előtte álló vörös őrtől.

— Miért viseli ezt a vacakot a ruháján? — válaszol kérdéssel a bőrkabátos vörös katona és Dobsa mentéjének aranyzsinóriját szagatja.

— Semmi köze hozzá!

Egy korosabb úr, a zászlós apja, igyekszik csendesíteni a vitát.

De közben újabb vörös örök érkeznek, közrefogják Dobsa Miklóst és elhurcolják a korzóról.

Arról, ami ezután történt bár nagyrészt fegyverekkel őrzött zárt falak között játszódtott le. Órákon belül mindenki tudott Pesten.

Dobsa először Schön Gábor politikai biztos elé kerül a városházára.

Schön nem boldogul a keményvágású fiatalemberrel, aki még itt sem hajlandó lefejtteni mentéjéről az aranyzsinórt.

Csenget; belép két ór:

— Vigyétek át Csernyékhez!

Délután öt órakor Dobsa már a Batthyány-palotában várja, hogy Cserny elé kerüljön.

Mire felvezetik, a terroristák félelmetes vezére már mindent tud.

Cserny végignézi a fiatal tisztet, aztán a szobájában álló Groó Géza és Nyakas Nagy János terroristáknak kiadja az utasítást: vigyék Dobsát a pincébe, majd éjszaka „foglalkozik“ vele ...

A tizenkilenc éves fiú még mindig nem tudja, mi vár rá. Mikor leér a 'homályos pincébe, kihúzza magát és keményen szembenéz a fegyveres Lenin-fiúkkal.

— Maguknak nincs joguk engem fogva tartani! Disznóság amit csinálnak!

Nyakas Nagy János puskatussal a zászlós fejére sújt. Dobsát elborítja a vér és megtántorodik.

— Ki vagy te? — kérdi gúnyosan a másik terrorista. — Nem tudod, hogy most már nincs zászlós? Te nem vagy többé „tiszt úr“, csak elvtárs vagy. Olyan mint mi!

— Én nem vagyok a ti elvtársatok! — mormolja fogsikorgatva Dobsa.

A következő pillanatban a puskatus már a védtelen ember szájába nyomul, az egészséges fiatal fogak szilánkokban hullanak a földre.

Este nyolc órakor a borzalmas kínzások következtében Dobsa végleg elveszíti eszméletét és mint egy élettelen rongydarab fekszik a Batthyány-palota pincéjének egyik szegletében.

Nyakas-Nagy és Groó jelentkeznek Csernynél újabb utasításért.

Csernyi láthatóan érdekli a „különleges falat“, megkérdi, hogy viselkedett a zászlós vallatás közben.

— Legalább megtört?

— Nem törik ez meg soha — hangzik a válasz.

Cserny összehúzza a szemöldökét. Már bosszantja a dolog ...

Az asztalra csap:

— Hát akkor intézzétek el!

A Lenin-fiúk teljesítik a parancsot: lemennek a pincébe és három-három golyót eresztenek a félholtra kínzott zászlós testébe.

Egy jajszó sem hallatszik a Batthyány-palota vastag falai között.

Este 10 órakor, mikor már elnéptelenedik a város, felrakják a holttestet egy teherautóra, aztán az újpesti összekötőhídról becsúsztatják a Dunába.

ÁPRILIS 21. Délelőtt D. barátom felesége rohan lélekszakadva hozzám: csináljak valamit, mert a férjét tegnap este bevitték a Markóba és még most sem jött haza.

Nagy nehézségek árán, különböző protekciókkal autót szerzünk és megyünk a Markó-utcai fogházhoz.

Útközben D.-né állandó szipogás közben elmondja, hogy tegnap, vasárnap, kisebb társasággal kirándultak a Népligetbe, ahol toborzó-ünnepélyt hirdetett a tanácskormány. Körülbelül este 9 órakor érkeztek haza, akkor már két vörös nyomozó állt az udvaron és D. barátomat, aki egyébként újságíró, „kihallgatás“ címén elvitték hazulról.

Ennél többet nem tud a szerencsétlen asszony s csak kétségbeesetten tördeli a kezét, hogy férje már azóta biztosan a Lenin-fiúk kezei közé került...

A fogház Koháry-utcai frontján hosszú emborsor feketéllik a barnatéglás fal mellett. Mikor D.-né meglátja ezt a szomorú, néma sort, végkép elhagyja az ereje és már valósággal vonszolnom kell a Koháry utcai kapuig, ahol egy fegyőmél érdeklődöm D. után.

A fegyházőr — még a régi rendszerből ittfelejtett ember — a fogházügyész irodájába utasít, ahol majd felvilágosítást adnak.

A meglepően udvarias fogadtatás után a folyosóra érünk, ahol ebben a pillanatban, széles vigyorgással jön szembe velünk D. barátom. Kezében egy cédulát lobogtat, amely jelzi, hogy „szabad“.

Megcsókolja a feleségét, kezét szorít velem és már sietünk is az utcára. Az autó a kapu előtt vár és robogunk haza D.-ék lakására.

D. pillanatok alatt megfürdik, aztán rágyújt s miután óvatosan körülnéz a lakásban, beszélni kezd:

— Kérlek szépen, ha ma még írni lehetne, biztosan remek riportot, vagy kroit írnék az esetemből. Így majd elteszem akkorra, mikor egyszer megint azt írhatja az ember, ami csakugyan megtörtént...

— Szóval: tegnap elhatároztuk Kláriveral és A.-ékkal, hogy kimegyünk a Népligetbe megnézni a toborzóünnepélyt. Gondoltam, eltöltünk egy délutánt a szabad levegőn, már úgy sem bírjuk itt a négy fal között. A plakátok meg az újságok Fedák, Gyárfás Dezső, Mátray Erzsé, Vig Manci, Lendvay Lola, Lukács Pál, Körmendy Árpád, Góthné, Szenes Ernő, meg Papp Jancsi felléptét hirdették a szabad színpadon, ami a társaság tagjait csak még jobban csalta erre a parádéra.

— Délután két órára volt randevünk, de A.-ék késtek. Tudod, milyen ideges ember vagyok, hát háromkor fél akartam hívni őket, hogy mi van velük.

— Felveszem a kagylót — folytatja D. — és bemondom A.-ék számát. Zord férfihang válaszol a központból:

— A magánbeszélgetés megszűnt!

— Mióta? — kérdezem csodálkozva.

— Tegnap óta!

— És ki határozta el ezt az újabb népboldogító újjítást?

— A megjegyzéseire nem vagyunk kíváncsiak — válaszol az előbbi férfihang —, ezentúl csak közüzmek, gyógyszertárak, hatóságok és orvosok folytathatnak hivatalos beszélgetést.

— Kicsit elkapott a forróság, egyébként is a gyomromban van ez a társaság és tovább folytattam a vitát:

— Honnan tudja ön, hogy én nem hivatalosan akarok beszélni? ...

— Mert ön nem hatóság, nem gyógyszertár és nem orvos. De egyébként sincs időm sokat magyarázni — folytatta a központ.

— Erre a hangra már végkép elhagyott a türelmem

és valami olyat mondtam, hogy: mi burzsujok is elvárhatnánk Kun Bélától, hogy legalább értesítsenek arról, ha világmegváltó ötletei közben megszünteti a telefonbeszélgetést. Ezzel lecsaptam a kagylót, mert csöngettek és megérkeztek A.-ék.

— Kimentünk a Népligetbe. Minden úszott a vörös lobogóktól, pántlikáktól, meg a harctérre csalogató feliratoktól. Számításom szerint négy-ötezer ember tolongott a bódék között. A beígért attrakciók viszont sorra elmaradtak; alig néhány prominens színész és színésznő mutatkozott csak a dobogón, akik azonban meglepő változatossággal hol a „Felszállott a páva“, hol pedig az „Álmodik a nyomor“ című Ady-verset szavalták.

— Jobbról-balról viszont szakadatlanul harsogott a vörös katonazenekar; itt végre megértettem, hogy miért van szüksége annyi katonazenészre a vörös hadseregnek ...

— No ebből elég! — mondtam és öt óra után elindultunk hazafelé.. .

Már éreztem, hogy torkig vagyok ezzel a toborzóünnepéllyel, hát elhatároztuk, hogy felmegyünk A.-ékhez, odajönnek majd H.-ék és J.-ék is, és züllött burzsujok módjára: kártyázni fogunk.

— ... A.-ék házának kapuján hatalmas plakát virít, amelyikből megtudjuk, hogy a mai naptól kezdve 11 óra után nem szabad az utcán tartózkodni, sőt: „a magánlakásokban a családi keretet meghaladó, bármilyen ürügy alatt tartandó összejövetel is a legszigorúbban tilos.“ Mondanom sem kell, hogy mindez bőven elegendő volt ahhoz, hogy azonnal lemondjam a kártyapartit. Kláriveral együtt elhatároztuk, hogy hazamegyünk és sürgősen előveszek egy jó könyvet (előző este éppen France: Goignard abbé-ját olvastam), s megint napokig nem mozdulok ki a lakásból.

— Otthon már a kapuban vár a házmester, hogy: a szerkesztő urat keresi két vörös ór. No, mondom, legyen szerencsém, úgysis jó kedvem van! A két vörös ór bejön a lakásba és viszonylag emberi hangon tudomásomra hozzák, hogy be kell mennem a Markóba

mert «valaki feljelentett ellenforradalmi magatartásért» ..

— Egy kicsit lüktetni kezdett a halántékom .. . De aztán szó nélkül elindultam. Sötét este volt, mikor beértünk a Markóba — folytatja D. —, ahol negyedmagammal betettek egy cellába. A másik három úr is körülbelül annyit tudott arról, hogy miért állították elő, mint én... Viszont reggel nyolcig volt időnk töprengeni, mert csak akkor vezettek le az egyik vörös vádbiztos elé, akinek nevét sem tudom. Ez a szocialista magántisztviselőből, vagy szilenciumos ügyvédből lett ügyész felolvasta a telefonközpont jelentését, hogy milyen kihívó, ellenforradalmi magatartást tanúsítottam vasárnap délben, mikor megtagadták tőlem a telefon kapcsolást.

— Hidd el, már meg sem lepődtem . . Hangosan felnevettem: szóval ez a bűnöm! Szóról szóra elisméltem azt, amit a telefonba mondtam.

— A joviális vádbiztos rosszállóan csóválta a fejét. Látszott rajta, hogy töpreng. Mit csináljon; elvégre ezért mégsem lehet felakasztatni? ... Rámnézett, hűmögött, aztán megírta a szabaduló cédulát, s hogy mondjon is valamit, még utánam szólt:

— A jövőben mérsékelje egy kicsit a temperamantumát!

— Hát így végződött ez a gyönyörű húsvét-vasárnap — végzi D. barátom és rágyújt egy újabb „gyenge szovjetre“ ...

ÁPRILIS 23. A harctérről visszaözönlő, lerongyolt, fékevesztetten menekülő katonák előadása, de már a hivatalos jelentések is kétségbevonhatatlanul megerősítik azt a napok óta szállongó hírt, hogy a románok úgyszólván feltartóztathatatlanul nyomulnak Debrecen felé és a csehek is megindították a támadást.

Mialatt az egymást követő toborzóünnepélyek hivatalos szónokai «a vörös katona diadalútját» zengetik, azalatt a harctérről a legkétségbeesettebb hírek érkeznek. A rend és fegyelem felbomlott, a katonák egy része pánikszerűen menekül Pest felé. másik része

pedig helyén van ugyan, de megtagadja az engedelmességet. Garbai, Szamuely, Ágoston Péter, Vágó Béla és Rákosi Mátyás az ország különböző városaiban tüzes toborzó beszédeket tartanak, a Magyar Távirati Iroda pedig a mai lapokban a következőket jelenti:

Csapataink több helyen, fgy nevezetesen Debrecen előtt teljesen fegyelmezetlenül viselkedtek. Ilyen körülmények között Debrecen az éj folyamán kiürítettük.

Budapest utcáin komor, kétségbeesett, vagy kérdő tekintetű emberek állnak a szinte óránként megjelenő újabb plakátok előtt.

— Mi lesz most? ... Mi történik, ha a románok benyomulnak Budapestre? ...

Az optimisták igyekeznek megnyugtatni a két ségbeesetteket; erről még nincs szó, a románok messze vannak és különben is ott áll résen Szovjet Oroszország, amely komoly baj esetén azonnal segítségünkre siet.

Ez a segítség azonban a gyakorlatban sehol sem jelentkezik. A vörös hadvezetőség inkább személyi változásokkal próbál enyhíteni a helyzetén. Böhm Vilmos népbiztost váratlanul kinevezték a tiszántúli hadsereg főparancsnokává, a vezérkar főnöke pedig Stromfeld Aurél volt ezredes lett, aki állítólag nagyszerű katona s a kommunisták is elismerik. Kun Béla a budapesti gyárak munkásezredeinek megszervezésével van reggeltől estig elfoglalva. Az «önként jelentkezett» vöröskatonák helyett a régi, szakszervezeti munkásokkal próbálják a fronton keletkezett réseket betömni.

Egymásután mennek a pályaudvarokról a felvirágozott, pántlikás vonatok a front felé, csak úgy, mint két vagy három évvel ezelőtt. A hírek szerint Kun Béla már nyolc munkásezredet küldött ki az elmúlt napokban a frontra s a katonák fizetését a duplájára emelte. A napi tizenöt korona zsoldon felül most havi száz korona »jutalomdíjat» és családtagonként száz korona családi pótlékot kap a frontra menő legénység

De úgy látszik, ez sem segít.

A frontról és a kiürített városokból a legborzalmasabb vérengzések hírei érkeznek. A harctéren és a front mögött mutatkozó ellenforradalmi mozgalmak elfojtására Szamuely Tibor kapott korlátlan megbízatást ...

A front mögötti véres hadjárat első állomása: Pitspökladány.

A terrorvezér látva a tűzvonalból visszaözlő csapatokat, maga elé rendeli a piispökladánvi direktórium tagjait:

— Ki fegyverezte le a berettyóújfalusi vörös őrséget? — kérdi a reszkető direktóriumi vezetőkől.

Egy órával később már a ladánvi temetőben áll egymás mellett: Pongrácz Aladár csendőrszázados, Tóth Ferenc, Jakabos Pál és Ferencz András csendőrőrmester.

Kihallgatásra úgy látszik nincs is szükség, mert Szamuely terrorlegényei már tüzelésre kész fegyverrel sorakoznak fel a csendőrökkel szemben.

A százados, kezében imakönyvvel áll a fegyverek elé.

— Dobja el elvtárs azt a könyvet, úgysem segíti — kiáltja az egyik vérbenforgó szemű legény Pongrácz Aladár felé.

Pongrácz halk, de határozott hangon válaszol:

— Nem voltam és nem vagyok az elvtársatok! Úr voltam és úgy is halok meg!

— Tűz! — hangzik az egyik sír mögül Szamuely hangja és a négy csendőr holtan bukik le az előre elkészített árokba ...

*

Aztán az éppen kiürítés előtt álló Debrecenbe visz Szamuely útja.

A református Rómában reszketve bújnak össze az emberek. Akinek valaha haragosa, ellensége volt a városban, rémülten lapul a lakásában és a lehúzott redőnyök résein keresztül lesi a halálvonat legény ségének bevonulását.

— Ki van itt burzsuj, vagy ellenforradalmár, aki

nagyon várja az oláhokat? — kérdi Szamuely a debreceni terrorcsapat vezetőjétől.

— A Rubin Farkas! — kiáltja egy rekedt hang a sorból.

Szamuely felfigyel a névre. Már hallott a debreceni mezőgazdasági gépgyár igazgatójáról, aki a románok közeledésének hírére, fehér csapatot akart szervezni.

— Intézzétek el az «igazgató urat»! — válaszol Szamuely és nádpálcájával nagyot suhint a levegőbe.

Reinheimer Rezső, a mezőgazdasági gépgyár volt művezetője rohan elsőnek Rubin Farkas lakására, aki csak nemrégiben bocsátotta el őt állásából.

A művezetőt tíz fegyveres enjber kíséri s percekben belül magukkal hozzák a negyvenhatéves igazgatót, és fiát: Rubin Ákost.

Az apát és fiút először Szamuely elé akarják ki sérni, de útközben megváltozik a terv és a debreceni zsidó temetőhöz érve, puskatussal behajszolják a két Rubint a kapun.

— Itt legalább mindjárt a saját temetőtökben vagytok, — morogja az egyik terrorista a sápadtan tántorgó foglyok felé.

Rubin Fairkas a puskaütésektől már több sebből vérzik, valahol támasztékot keres. Fejét ráhajtja a temető falára, ebben a pillanatban hátulról három lövés éri.

Miközben a szerencsétlen ember egy jajszó nélkül lerogy a földre, valamelyik terrorista elkiáltja magát:

— No, most a fiú jön!

A kis Rubin Ákos azonban a sötétség leple alatt, a bokrok között menekül vissza a város felé zokogva lüktető szívvel, hogy: apját agyonlőtték.

Másnap Makó következik.

Harminc terrorista és százötven vörös őr indul futólépésben, egy Tóth Béla nevű különítményparancsnok vezetésével.

A várost estétől reggelig úgyszólván megkopasztják. Ami elmozdítható, elviszik és hajnal felé parasztszekereken szállítják az ékszereket, szőnyeget, bútorokat Hódmezővásárhely felé.

De magukkal viszik a halálvonaton azokat is, akiket a makói ellenforradalom megszervezésével gyanúsítottak.

A hódmezővásárhelyi állomásra érve, huszonöt összekötözött ember szállt le vonatról. Ezek közül ötöt: Szlovák István, Rácz Sándor, Gera Ferenc, Horvát János és Varga Ferenc makói gazdákat külön csoportba állítják. Ellenük az a vád, hogy agyonverték Vásárhelyi Kálmán makói politikai megbízottat, mert rekviráltatni akart a városban.

Az ítélet percek alatt elhangzik s mire ismét dohogni kezd a halálvonat mozdonya, öt halott jelzi a töltés oldalán az ítélet végrehajtását..

*

S mialatt a makóiakkal végeztek, a vásárhelyi városháza nagytermében Sebestyén dr., a forradalmi törvényszék bírója ítélkezett.

Huszonöt hódmezővásárhelyi polgár állott a városháza termében ellenforradalmi szervezkedéssel vádoltam Ügyvédek, orvosok, vállalkozók, kereskedők, közöttük: a hetvenötéves Kiss Bertalan.

A forradalmi törvényszéknek még a vonat indulása előtt kellett valamennyi fölött ítélkeznie; Szamuely megüzente, hogy egy percig sem vár...

Mire sípolt a vonat és Szamuelynek jelentették, hogy az öt makói gazdával végeztek — a hódmezővásárhelyi polgárok is kivétel nélkül a kupékban voltak. Ki tíz évet, ki tizenöt évet, ki életfogytiglani fegyházat kapott.

... Szentés felé robog már a foglyokkal teli halálvonat, mikor Molnár István, a vásárhelyiek vörös főparancsnoka megáll az egyik kupé előtt, amelyikben Weisz Mihály kereskedő, ennek fia, Weisz Henrik és Havas Henrik, a hódmezővásárhelyi mozi tulajdonosa, gubbasztanak egymás mellett.

Molnár meglátja az ablakon keresztül a három jólismert vásárhelyi polgárt és elborul az arca:

— Mennyit kaptak ezek?

— Fejenként tizenöt esztendő — jelenti az ajtó előtt álló bőrkabátos terrorista.

A vörös főparancsnok dühösen eldobja a cigarettát és foga közölt morzsolva a szavakat, kiadja az utasítást:

— Mielőtt Szentesre érünk, ezeket ki kell végezni!

Alighogy Molnár a vonat végére ér, a terroristák már teljesítik is a parancsot.

A három holttestet Szentes előtt kirakják a vonatból a töltésre.

*

Még egy gyors kirándulás Nyíregyházára ... Ide Szamuellynek már nincs is ideje személyesen elmenni, hát öccsét: Szamuelly Lászlót küldi ki intézkedni.

Mire a terrorcsapat Nyíregyházára ér, az ellenforradalmárok, akik felett a forradalmi törvényszék ítélkezik, már a fogház udvarán állnak. Egymás mellett sorakoznak Nyíregyháza legtekintélyesebb polgárai, akiket azzal vádolnak, hogy a románok közeledésének hírére ellenforradalmi csapatot szerveztek és a Szamuelly-fivérek ellen merényletet készítettek elő. Az értelmi szerző: Kovács István huszonkilencéves banktisztviselő, tartalékos főhadnagy.

Az ítélet előre készen van: a fiatal Kovács főhadnagynak, aki a nyíregyházi polgárság vezére és a vörös uralom nyílt el'ensége, meg kell halni.

Április 23-án délelőtt Szamuelly László sürgetésére végre is hajtják az ítéletet: Kovács Istvánt tizennyolc életfogytiglani fegyházra ítélt polgár szemeláttára agyonlövik a nyíregyházi fogház udvarán.

A halálvonat ugyanezen az estén diadalmasan visszatér Budapestre ...

ÁPRILIS 25. Az élet Pesten megy tovább... Az élelmiszerhiány leplezésére egyre újabb ötletekkel szolgál a közellátási népbiztosság. Most már a cukrászok is becsukhatnak, miután egy új rendelet szerint: cukrászsüteményhez sem gabonalisztet, sem zsírt, sem vaját, sem cukrot nem szabad használni. Aki mindezek nélkül cukrászsüteményt tud készíteni, az valóban művésze a mesterségének!

De úgy látszik, az emberek e szörnyű napokban sem vesztik el életkedvüket. Ma például egy kedves barátom — házasodik. Bevallom, ez az optimizmus imponál és elhatároztam, hogy elmegyek a VIII. kerületi anyakönyvi hivatalba, ahol a meghívó szerint «Szabó Ilonka és dr. Selmeczi Sándor házasságot kötnek».

A VIII. kerületi anyakönyvvezetőség most Zichy Aladár gróf volt miniszter egykori Scitovszky-téri palotájában adja össze az ifjú párokat.

A kapu előtt rozzant konflisok felvirágozott kezekkel, izgatott fiatal emberek és lányok, akik néhány pillanattal később ellepik az épület minden zugát.

— Megszűnt a bürokrácia — magyarázza egy gutaütésre hajlamos, vörösszegfűs bácsi az előszobában, — a szerelmesek egymáséi lehetnek; ez az igazi forradalom, elvtársak!

Valóban, úgyszólván percek alatt, egy-két igazoló irat alapján adják össze a párokat. Olyan nagy a «forgalom», hogy egyszerre öt tisztviselő végzi az esetéseket.

A beavatottak azzal magyarázzák ezt a házassági lázat, hogy részben elegendő a születési bizonyítvány és a bejelentőlap, másrészt tizennyolcéves fiúk és még fiatalabb lányok házasodhatnak — szülői beleegyezés nélkül, végül pedig sokan így remélnék lakáshoz jutni.

Úgy megy az egész mint a háborús suszterműhelyekben a gyorstalpalás.

Az anyakönyvvezető megkérdezi a jelentkező párokat, hogy saját akaratukból házasodnak-e, aztán megnézi az iratokat, s már írja is a jegyzőkönyvet, amely szerint „Szabó Ilonka és dr. Selmeczi Sándor a tanácskormány jóvoltából a mai napon házasságot kötöttek.“

Közben az előszobába újabb párok érkeznek. Vanak, akik elandalogva szorongatják egymás kezét, vagy némán és elfogódottan pislognak egy sarokban, a többség azonban idegesen és türelmetlenül topog, hogy minél előbb túl legyen a „ceremónián“.

Az egyik előszobában cigányok ülnek. A vőlegény és kísérete vakító fehér ingmellben, szmokingban, szegfüvei a gomblyukban, a kukoricakenyér és gerstli ellenére kihívóan jó húsban lévő menyasszony pedig piros selyemblúzban fekete szoknyában, rengeteg ha mis ékszerrel. Hátuk mögött a két tanú: a primás és a kontrás és az indokolatlanul szipogó örömya.

Egy ideges úr — már láthatóan túl az első esküvő izgalmain — elunja az öreg cigányasszony monoton szipákolását és zsémbesen megszólal:

— Mondja csak, kedvesem, miért sír annyira? Nem olyan nagy sor az, hogy a lányát elviszik hazulról. Csak örülhet, hogy ilyen derék vót kap — mondja és a sárgabarna bőrű, fiatal cigánylegényre mutat.

Az öregasszony nem válaszol, csak még jobban rázza a sírás. Végre is a kontrás, mint házassági tanú világosítja fel az érdeklődő urat:

— Azért sír, teccik tudni, mert hogy most van először ilyen hivatalos minőségben . . .

Most váratlanul kifakad a cigány-anyós is:

— Ha nekem jó volt harmincnyolc évig a Zsigával, akkor neki is jó lehetett vóna ilyen parádé nélkül! . . . Majd megveri az Isten, hogy így a világ elé viszi a dolgát. Még hivatalos könyvekbe is bevezetik! ...

Mindenki hangosan nevet a teremben, csak az öreg cigányasszony nem érti, hogy mi multság van azon, mikor a lányát ilyen „szégyen“ éri hogy törvényes házasságot köt a brácsással!

Aztán megint újabb párok jönnek: felvirágozott vörös katonák, akik szabadságot kaptak a frontról, ünneplőbe öltözött iparosok, kistisztviselők, meg diákok, akik „ifjúmunkás“ barátnőikkel lépnek az anyakönyvvezető elé, nem is annyira meggyőződésből, mint inkább a „hecc“ kedvéért. Mit fog szólni otthon a mama?! ...

*

A románok egyre erősödő offenzívájára a tanácskonmány azzal válaszol, hogy újabb túsokat szed a fővárosban. Mindenki gyanús, mindenkiben ellenfor-

radalmárt látnak s bár a polgárság ellenforradalmi megmozdulása leggyakrabban kimerül egy-egy titkos kávéházi összejövetelben, vagy könnyen leleplezhető levelezésben — ötletszerűen hurcolják el lakásukról a gyanúsítottakat.

Az elmúlt napokban már úgyszólván pihenő sincs a Teréz-körúti Batthyány-palotában. A románok minden puskalövésre, minden talpalatnyi térfoglalására újabb túszoikat jelölnék ki. Az elmúlt éjszaka vitték be a gyűjtőbe Zsembery István és Hindy Zoltán volt országgyűlési képviselőket, majd báró Kornfeld Pált és Weisz Fülöpöt, a Kereskedelmi Bank alelnökét. Aztán utánuk sorban: dr. Lengyel Ernő törvényszéki bírósági tanácsos, Balogh Elemér, a Hangya vezérigazgatója, Ledermann Mór nagykereskedő, Győry Lőránt államtitkár, Erney Károly bankigazgató, gróf Vigyázó Ferenc, Strausz István, a legfőbb állami számvizsgáló elnöke, az egész báró Piret de Bihain-család, Walder Gyula bankigazgató, gróf Wenckheim Dénes, József és Lajos, Mátéffy Viktor plébános, Szlavek Ferenc kúriai bírósági tanácsos, Timon Ákos egyetemi tanár, Darányi Ignác volt földmívelésiügyi miniszter, dr. Kozma Jenő ügyvéd, Meszlényi Adrienne magánzó. báró Wolfner Tivadar börtönigazgató, Kovács Kálmán, a Bazilika plébános, Porzsolt Kálmán szerkesztő, dr. Erődi-Harrach Tihamér ügyvéd s még megszámlálhatatlan sokan következtek.

A gyűjtőben már minden cella zsúfolásig megtelt.

Hajnali háromkor aztán egyszerre agyvelőszaggató sikoltás veri fel a fogház csendjét.

A foglyok és túszoik rémülten összerezzennek celláikban, az örök szuronyos puskákkal rohannak végig a kongó folyosókon, kemény parancsszavak hallatszanak, majd felcsapódik az egyik cella ajtaja:

— Mi történik itt?! — hallatszik az őrpárancsnok hangja.

Újabb női sikoltás reszket végig a félhomályos folyosókon, amelyet valami szívszorogató, fájdalmas jajveszékélés követ:

— Engedjenek hazamenni, én nem csináltam sem-

mit! . . . Miért égetik a testem?! Gyilkosok, gazemberek; megölk mindenkit! . . . Jaj Istenem, segíts! . . .

A szerencsétlen asszonyt kihurcolják a cellából és két fegyveres ör viszi a fogház kórházába, ahol kényyszerubbonyt adnak rá.

G. F.-né, egy ismert pesti kereskedő felesége beleőrült a letartóztatás izgalmaiba.

*

Ezalatt Kun Béla nyilatkozik egyik bécsi lap munkatársa előtt: minden rendben van!...

— A helyzet ma jobb, mint tegnap volt — mondja.

— Tegnap a csapatok fegyelmezetlenek voltak, ma azonban már megvan a fegyelem. Kijelenthetem, hogy olyan emelt hangulatot, amilyen Budapesten van, soha nem láttam.

— Miért tartották szükségesnek bezárni a kávéházakat? — kérdi az újságíró.

— A kávéházak a nap bizonyos óráiban ismét nyitva tarthatók — válaszol Kun. — Az óvintézkedéseknek egyébként az a magyarázata, hogy a kávéházakat a burzsoázia gyülekezőhelyének tekintjük, amelyekben ellenforradalmakat szoktak csinálni. Ezért volt szükség a kávéházak ideiglenes bezárására.

Kun a csapatok helyzetéről is nyilatkozik:

— Mi együtt megyünk a felfegyverzett munkásokkal afiontra — mondja. — Semmiféle kényszereszközt nem alkalmazunk, az emberek önkéntesen védik hazájukat. Erőszakot egyáltalában nem ismerünk és magunk a legélesebb intézkedéseket tesszük azok ellen, akik talán erőszakot akarnak alkalmazni. És igenis, mi magunk is kimegyünk a tűzvonalba ...

— No és a letartóztatottak? ...

— A letartóztatottaknak nagyon jól megy a soruk — válaszolt habozás nélkül Kun. — Budapesten vannak internálva és mondhatom, sokkal jobb életük van a fogságban, mint nekem volt.

ÁPRILIS 26. A Markó-utcai reáliskola tornatermében ítélezik a forradalmi törvényszék a tegnapi leleplezett ellenforradalmárok felett.

A vádlottak: dr. Stenczel János ügyvéd, Nikolényi Dezső rendőrfogalmazó, Ságghy Tibor, Ságghy László, Szalkay Ferenc, Papp Zoltán, Wisinger Győző. MórícZ Lóránt és Görgey József. A vád: az ügyvédekből, katonatisztekből és rendőrtisztekből álló szervezet a tanácskormány megbuktatására törekedett és Bécsig nyúló hálózatukkal, kész terv alapján folytatták a szervezkedést. Ez az első komoly ellenforradalmi alakulat, amelyet Csernyéknek a fővárosban sikerült leleplezni, hát a forradalmi törvényszék most „példát akar statuálni“.

Cserny késő este érkezik a Markó-utcai reáliskolához. Kiugrik az autóból, láthatóan nagyon készül a tárgyalásra. Végre sikerült elcsípni egy valódi pesti ellenforradalmi asztaltársaságot, amelyet emberei az egyik körüti kávéházban lepleztek le éppen tanácskozás közben . . .

Mikor az autó megfordul, a soffőr kinyitja az ajtót és tiszteletteljesen megkérdi:

— Elmehtek?

Cserny rágyújt egy cigarettára-

— Várj! Pár perc alatt végzek!

A soffőr csodálkozva visszaül a volán mellé és — vár.

Cserny berohan a tornaterembe, ahol már felsorakoztatták a vádlottakat.

— Nincs időm! — harsogja a sápadt, összekötözött kezű emberek felé —, éjféltre végezni akarok! ...

A vádlottak és a védelmükre önként jelentkezett ügyvédek rémülten összenéznek.

A levegő szikrázik, mintha gyutacsokkal lenne aláaknázva az egész épület.

Megkezdődik a kihallgatás. Stenczel és Nikolényi tagadják bűnösségüket. Stenczel mint ügyvéd magyarázkodni kezd, hogy agent provocateurölk rosszhiszemű feljelentésén alapszik az egész vád.

Cserny már az első mondat után elveszti a türelmét:

— Szóval ártatlanok! — mormolja gúnyosan és

maga elé teszi ezüst zsebóráját. — Hát akkor elég is! Kezdjük a védőbeszédeket! Gyorsan, gyorsan! ...

— Kérem, itt kilenc ember életéről van szó — szól közbe felháborodottan az egyik ügyvéd —, mégsem lehet perceikre beállítani a tárgyalást! ...

— Nem érdekel! — kiált torkaszakadtából Cserny és az asztalra csap. — Egy perc időt adok minden vádlott védelmére!

— Így nem lehet tárgyalni! — mormolja valaki az ügyvédek közül.

— Akkor ön elmegy! Itt nem fogunk a régi minta szerint csúrní és csavarni!

A védők már látják, hogy hiábavaló minden kísérlet s csak a vádlottaknak ártanak, ha szembeszállnak a forradalmi törvényszék elnökével, hát egyik kényszeredetten belekezd védőbeszédébe. Az emberiségre, a szocializmus nagy eszméire hivatkozik és Jaurés emlékét idézi.

— Stop! — kiált közbe Cserny. — Jaurés meghalt. Halottakkal pedig nem foglalkozunk! Tessék azonnal a tárgyra térni!

Az ügyvéd torkán forrad a szó, nem tudja folytatni a védőbeszédet, leül. De nincs is szükség védőbeszédre, érvekre, emberi argumentumokra ... Pontosan tíz perc múlva már kihirdeti Cserny az ítéletet.

A kilenc vádlott közül nyolcat halálra ítél.

A védők felugrálnak helyeikről és rohannak a forradalmi kormányzótanácshoz a fellebbezéssel. Perceken belül kell eredményt kikényszeríteni, különben kivégzik közben mind a nyolc embert.

Az éjszaka sötétjében autók száguldanak a forradalmi kormányzótanács épületéhez. Itt valamelyik korifeus, aki úglátszik, ismerte a leleplezett összeesküvés részleteit, maga is belátja, hogy Cserny kicsit „elgaloppirozta az ítéletet“ és megígéri az ügyvédeknek, hogy majd csinál valamit...

A forradalmi kormányzótanács visszavonul tárgyalásra. A jelek szerint a többiek is sokallják a legutóbbi napok véres eseményeit és rövid tanácskozás után a kilenc vádlott közül hétnek megkegyelmeznek.

Szalkay Ferenc műegyetemi hallgatót, Sággy László joghallgatót, Sággy Tibor volt tűzérhadnagyot, Wisinger Győző századost, Papp Zoltán detektívet, MórícZ Lóránt volt főhadnagyot és Görgey József hadnagyot életfogytiglani fegyházra ítélik, de Stenczel és Nikolényi halálos ítéletét jóváhagyják.

A Markó-utcai főrealiskola udvarán éjszaka 2 óra-kor felsorakoznak Cserny bőrkabátos legényei. A fog-lyok, akik csak a forradalmi törvényszék halálos íté-letét hallották elhangzani s még nem tudnak a további eseményekről, felkészülten a halálra, szederjes ajak-kal állnak az udvarra néző ablakok előtt.

A két Sággy-fivér egymásra néz, aztán egyetlen szó nélkül felrántják a folyosó ablakát és egyszerre, ugyan-abbán a másodpercben levetik magukat a második emeletről.

Két tompa zuhanás hallatszik az udvar felől. Aztán mintha valaki nyöszörögne a fal mellett...

Közben jönnek az örök Stenczelért és Nikolényiért. A sötét udvaron belebotlanak a két összetört emberi testbe, felemelik őket és a lépcsőházba hurcolják a vérző Sággy-fiúkat. Az egyik ór Sággy Tibor fülébe súgja:

— Minek sietnek úgy? Kegyelmet kaptak, csak élet-fogytiglani fegyház...

Sággy Tibort és Lászlót beviszik a szobába, vala-honnan orvost kerítenek, Stenczel János ügyvéd és Nikolényi Dezső rendőrfogalmazó pedig négy szuro-nyos vörös ór között vonul tovább a sötét iskola-udvarra.

Félelmetes gyorsasággal történik minden. A közeli templom harangja 3 órát jelez, mikor Dögéi Lmre ve-zetésével felsorakoznak Cserny terroristái és egy alig hallható vezényszóra eldördülnek a fegyverek.

*

Délután 6 órakor éles kiáltás hallatszik az udvarból. Kirohanunk a folyosóra és rémülten figyelünk lefelé.

— Azonnal tessenek lejönni a Csákányi boltjába, mert bizalmiülés lesz! — kiáltja a viceházmester elv-

társ és utána megráz egy elrekvirált szemetescsengőt. A lakók velem együtt egymásra néznek. Mindenki azt várja, hogy a másik induljon előbb. Soká nem lehet habozni, mert közben megjelenik egy bőrkabátos mokány fiatalember is az udvaron, nyilván valamilyen hivatalos kiküldött és tölcsért formálva a két tenyeréből, kevésbé barátságosan folytatja a kiabálást:

— No, gyerünk, gyerünk! Ne gondolkozzunk olyan soká! Két percen belül mindenki legyen lenn az üzlet-helyiségben!

Egymásután levonulunk: főbérnök, albérnök, háztartási alkalmazottak, házmester és viceházmester.

Az üzlethelyiségben, amelyik egykor Csákányi úr tulajdona volt (Csákányi úr elesett a harctéren), hol katonák tanyáznak, hol valamilyen hadiroda működik. Most ideszorulunk valamennyien: harminchat főbérnök és a kíséret.

A bőrkabátos megáll a helyiség végén és kezét ökölbesorítva, mint aki minden pillanatban kész az útésre, kiabálni kezd:

— Ez a ház eddig nem tartotta szükségesnek, hogy bizalmiakat válasszon. Ennek súlyos következményei lesznek!

Hogy kinek a nevében beszél és ki küldte, arról egy szót sem szól. Csak (kiabál torkaszakadtából, szid valamennyiünket, öreg ügyvédeket, kereskedőket, tisztviselőket, iparosokat; Marxot, Kun Bélát, Szamuellyt emlegeti, majd mély páthosszal felszólít, hogy válaszsunk bizalmi.

A tipikus „burzsuj ház“ láthatóan vonakodik. Mindenki el akarja háritani magától a kényelmetlen szerepet. No, talán Klein úr, maga! ... Csillák úr igazán jobban ráér . . . Kégelné nagyságos asszony, illetve, pardon, elvtársnő, maga szereti az ilyen dolgokat... Talán mégis inkább Braun elvtárs ... Én. kérem? ürülök, hogy élek!...

— Ne teketóriázzunk annyit! — recseg a helyi diktátor hangja, kétségkívül eredménnyel, mert egy percen belül dr. Ruzsnyák és Sántha bácsi, az öreg viceházmester már, mint bizalmiak állnak a falnál.

Rusznyák úrnak, aki mint ügyvéd belefáradt a rengeteg csődtárgyalásba, láthatóan sehogysem tetszik a dolog. Szeretne menekülni, de nem mer. Sántha bácsi szintén nem tartozik a meggyőződéses kommunisták közé. Békés, öreg munkás, nem is tud írni-olvasni és vadházasságban él egy nála tíz évvel idősebb nővel. .

A harcos elemet Zelenkáné képviseli a második emeletről, aki még békéből gyűlöli a háziurat és ma is állandó harcban áll vele. ő azonnal ki is jelenti, hogy nem fizet lakbért.

— Lakbért kell fizetni! — magyarázza a bőrkabátos, — a bizalmiak fogják összeszedni és beszolgáltatják a pénzügyi népbiztosság által kijelölt szervnek.

Most váratlanul előlép pletykás-Róza, házunk legszemtelenebb háztartási alkalmazottja és egyenesen a bőrkabátoshoz fordul:

— Tessék megmondani, népbiztos elvtárs. miért kell nekünk még mindig a hátsó lépcsőn járni?

Rusznyák dr., átérezve fontos szerepkörét, megelőzi a bőrkabátost:

— Ezentúl járjon a főlépcsőn! Ha akarja, én karon is fogom!

— Ne tessék viccelődni! — zúg egy hang a sarokból...

A bőrkabátos idegesen a kabátjáért nyúl és az ajtó felé törtet:

— Kérem, én nem kabarézni jöttem, ha önök nem érzik át az idők szavát... — de tovább már nem tudja folytatni, mert mindenki siet az emeletre a gerstlivacsorához.

*

ÁPRILIS 28. A harctérről egyre megdöbbentőbb és sötétebb hírek érkeznek. A románok a felbomlott vörös csapatokkal szemben, amelyekben pedig már proletár-nők is harcoltak a legutóbbi napokban, egymásután aratják diadalaikat s úgyszólván besétálnak a kiürített városokba. Bánréve vonalán a csehek is megkezdtek az offenzívát, lent délen pedig a szerbek törnek Makó felé.

Stromfeld Aurél, az új vezérkari főnök nem is lep-

lezi a katasztrofális helyzetet és mai jelentésében bevallja, hogy Tokajnál a csapatok visszavonulásra kényszerültek, másik oldalon pedig a románok már Szolnokot fenyegetik. Egyedül Nyíregyháza előtt állt helyt a vörös hadsereg, ahol véres harcok után sikerült is a románokat visszaverniük.

De ez az egyetlen, látszólagos siker is csak ideig-óráig tart, mert a románok néhány órával később Nyíregyházát is elfoglalták, a csapi Tiszahidat felrobbantották és éjszaka már a Hortobágy felé közelednek ...

Itthon, vezetőkörökben teljes a fejtelenség. A tanácskormány tagjai egymást hajszolják a frontra, hogy személyes megjelenésükkel beszédükkel lelkesítsék a szétzúlló csapatokat. De vájjon, ki hova menjen?! ... A románok előrenyomulása feltartóztatlannak látszik és maga Stromfeld sem garantálja, hogy mire Kun Béla vagy Pogány a frontra ér, a románok esetleg nem érik-e el Szolnokot.

— Ki a frontra! — harsogja a tanácskormány s közben, hogy lecsitítsák az itthoni háborgást, megkezdik a május elseji parádé beharangozását.

„Ez lesz az első igazi májusi ünnepe a magyar proletársagnak“ — hirdeti a forradalmi kormányzótanács és Budapest utcáin soha nem látott monumentális szoboralakokat, vörös oszlopokat, diadalkapukat és emelvényeket ácsolnak éjjel-nappal.

De az újavárosháza nagytermében, ahol a központi forradalmi munkás- és katonatanács tartja ülését, már nem lehet a május elseji parádé előkészületeivel lépni a front bomlását.

Itt egymás között vannak a proletárdiktatúra vezérei, itt szembe kell nézni a tényekkel és — valakire áthárítani a felelősséget. Szamuely Tibor, aki közvetlenül a frontról jön, magát a szociáldemokratákkal tele munkástanácsot vádolja az eseményekért:

— Be kell vallanom — harsogja a homlokán ki-dagadó erekkel —, hogy nem a legjobb impressziókkal jövök a frontról. Azt látom, hogy mialatt a proletariátus élet-halálharcát vívja a román-bojár bandák-

kal, azalatt a budapesti munkástanács kicsinyes dolgok tárgyalásával vesztegeti idejét. A csapatok első-sorban a fegyelem és a vezetők hiánya miatt voltak kénytelenek visszavonulni és a direktóriumok legtöbb helyen megszótkók a frontról kötelességeik teljesítése elől. Gondoskodni kell sürgősen a politikai megbízottak kicseréléséről. A burzsoázia idő előtt megmoccant és a veszedelem itt van a nyakunkon! A katonai szakértőket kényszeríteni kell, hogy a proletariátus rendelkezésére álljanak. Önök itt személyi kérdésekkel vannak elfoglalva...

Kun Béla igyekszik menteni a munkás- és katonatanács kínos helyzetét. Magyarázza, hogy a román, cseh, szerb offenzíva még nem jelent koncentrikus támadást. Ő biztos benne, hogy a proletárforradalom győzni fog.

A tanács többi tagjai kevésbé biztosak, mert nagyrésztben némán feszengve hallgatják a vezér szavait s mindenki idegesen figyeli az óráját, hogy mikor lesz vége ennek a gyötrelmes ülésnek, amely a proletárdiktatúra összeomlásának előszelét hozza.

Az ülés után aztán csoportokba verődnek a munkás- és katonatanács egyes tagjai és „a proletárok parlamentje“ bűnbakot keres...

A szakszervezetek és a szociáldemokrata párt emberei kényszeredetten hallgatják Szamuelly dühös kifakadásait, amelyek most már nyíltan ellenük irányulnak.

— Egyre figyelmeztetek mindenkit! — harsog Szamuelly a folyosón. — Ha a burzsoázia még egyszer uralomra jut, Csepeltől Pestig állnak majd az akasztófák, amelyeken elsősorban maguk: az óvatosak és lapulok fognak lógni!

ÁPRILIS 28. A sajtó most már teljesen a kommunis-ták terrorja alatt áll. Az újságok, beleértve az egykori polgári lapokat is, kényszer alatt, gépies hangon ismételik a „világforradalom közeledtét“, a vörös hadsereg sorozatos győzelmeit és az egymást hajszólo rendeleteket, amelyek között már maguk a népbizto-

sok sem ismerik ki biztosan magukat. Bár a lapokat hivatalosan még nem kommunizálták, minden szerkesztőségben kizárólag a „sajtódirektórium“ kiküldöttei dirigálnak és csak a kormány intencióinak megfelelő hírek láthatnak napvilágot.

A cenzúra terrorja jobban dühöng, mint a háború alatt. Amelyik újságíró ellenszegül, vagy nem hajlandó száz százalékgig az új rendszer szájaíze szerint írni, előbb vagy utóbb az utcára kerül, mert az Újságírók Szabadszervezete sem tud már kellő védelmet biztosítani tagjainak, ha azok a polgári rend íróinak bizonyulnak. Ez a magyarázata annak, hogy az újságolvasó a mind ritkábban érkező Neue Freie Presse tudósításain kívül úgyszólván teljesen tájékozatlanul áll. A magyar lapok az első oldaltól az utolsóig kevés változattal ugyanazt a dicshimnusz tzengek a proletárdiktatúra „nagy alkotásairól“, de ugyanakkor kénytelenek elhallgatni azokat az eseményeket, amelyek a város szívében, az utcán, a kapualjakban, a középületekben, vagy a Teréz-körúli Batthyány-palota falai között játszódnak le. Stenczel és Nikolényi kivégzéséről néhány soros hírbn emlékeznek meg a lapok; arról az újabb kettős gyilkosságról pedig, amelyről tegnap óta borzongva suttog a város, egyetlen szóval sem tartják érdemesnek megemlékezni. —

De talán majd egyszer teljes egészében világosság derül a két Hollán — apa és fiú — meggyilkolására, amelyről most csak egy-egy rémült szempillantással, rettegve mernek beszélni a pesti lakások falai között, ahová még nem jutóit el a diktatúra terrorjának, cenzúrájának és denunciáns hadseregének keze.

Idősebb Hollán Sándor nyugalmazott államtitkár és ifjabb Hollán Sándor is azok között szerepeltek, akiket a románok előnyomulásának hírére túszként jelölt ki Cserny. Hogy milyen rendszer vagy lista alapján történt a túsok összeszedése, azt senki sem tudja, de bizonyos, hogy Hollánékat, mint ellenforradalmárokat, már április eleje óta figyelték budai házukban.

Este 12 óra tájban nyolc fegyveres terrorista jelent meg Cserny utasítására Hollánék Pauler-utcai palo-

tájában. A parancs: hogy az idősebb és a fiatal Hollánt élve vagy halva be kell hozni! . . .

A különítmény vezetője: Mészáros Sándor, egy Lázár Andor nevű terroristával együtt csönget be Hollánék ajtaján. A fiatalabb Hollán, aki úgylátszik felkészült Csernyék jövetelére, mikor hallja, hogy a ház előtt megáll a teherautó, gyorsan öltözködni kezd. Már tudja, mi vár rá . . .

Hogy öreg édesapját megkímélje az izgalmaktól, a csengetésre azonnal ajtót nyit.

— Mit akarnak? kérdi suttogva az ajtóban álló terroristáktól.

Az egyik ember a kezében lévő céduláról felolvassa a két nevet:

— Idősebb Holtán Sándor nyugalmazott államtitkárt és ifjabb Hollán Sándor államtitkárt keressük.

— Én vagyok ifjabb Hollán Sándor; mit akarnak velem?

— Mind a ketten velünk jönnek!

A zajra az ősz Hollán Sándor is felébred és magára kapkodja ruháit.

— Várj fiam, már én is jövök . . .

A fegyveres terroristák az előszobában állnak; minden vita hiábavalónak látszik, apa és fiú beállnak a bőrkabátos, vörösjelvényes patrull közé s egy perccel később a néptelen budai utcán berregni kezd a Lenin-fiúk autója.

Hollánék tudják, hogy ez az utolsó útjuk. Már ismerik Csemy nevét és a Batthyány-palota kinzókamaráit . . . Alighogy elindul az autó, zuhogni kezdenek az ütések. A két fegyvertelen ember összeroskad a puskatusok borzalmas csapásai alatt s már félig ájidtan fekszenek a kocsi fenekén.

Mikor a Lánchíd közepére ér az autó, az egyik terrorista valamit ság a soffőr fülébe.

Kár a két félig halott embert tovább vinni . . . A soffőr hirtelen leállítja a motort és Mészáros kirángatja Holló nékat:

— Szálljunk csak le egy kicsit. Az ilyen nagy urak biztosan szeretik a friss levegőt..

A két Hollán nem mozdul.

— No gyereünk, gyereünk! — hajszolják őket a terrorcsapat tagjai és Hollánék rettentő erőfeszítéseik után levánszorognak az autóról.

A sötét hídon senki nem jár éjfél után. a nyolc Lenin-fiú zavartalanul végezheti munkáját.

— No most álljanak ide a korláthoz és nézzenek csak arra, a Vár felé ...

Apa és fiú borzalmas kínok között a híd korlátja hoz kúsznak, feltápáskodnak és ellenvetés nélkül Buda felé fordulnak.

Ugyanebben a pillanatban közvetlen közelből két lövés dördül el. Az egyik golyó az apa, a másik a fiú fejébe fűrődik.

A Lánchíd aszfaltján vastag, véres csík jelzi a másodpercek alatt lejátszódó tragédiát.

A nyolc markos terrorlegény felkapja a két emberi testet és hatalmas ívben bedobják a Dunába.

Egy hangos loccsanás, aztán kísértetiesen gyűrűzni kezd a sötét víz s az autó már a két Hollán nélkül robbog tovább Pest felé.

MÁJUS 1. Kora reggel, vakító vörös színben úszik az egész város. Ilyet még valóban nem látott a magyar proletár, akinek kenyér helyett olyan cirkuszt ad ma a tanácsköztársaság, amilyenről az angyalföldi és újpesti nyomortanyák lakói soha nem álmodhattak.

A Lánchíd előtt, vörösdrapériás emelvényen Marx óriás fehér szobra. A Berli-tér három oldalán: Biró Mihály „kalapácsos emberel“ gipszből megmintázva. A parlament előtt Lenin és Liebknecht mellszobra, vörös lobogók, girlandok és drapériáktól roskadozó emelvények között. A Vérmezőn egy óriási Lenin-szobor, a városligeti Iparcsarnok előtt a zászlók erdejében: Engels, Lenin és Szabó Ervin hófehér mellszobrai. A Milleniumi emléket is bevonták vörös szöveggel s kilenc méter magasan áll Marx óriás szobra, mellette: egyik oldalon egy bányamunkás, másik oldalon egy vasmunkás alakja.

De végig Buda és Pest utcáin ugyanez a kép. Káprázik a szem a sok vörös folt, virág és dísz láttán, amelyekből fagyasztó fehérséggel világitanak a monumentális gipszfigurák.

Reggel 8 óra óta tart már a felvonulás. Mindenkinek ünnepelnie kell a proletárdiktatúrát. Savanyú arcú, gondokkal teli volt lőzsdések, egykori bankigazgatók, kenyértelen ügyvédek bandukolnak a kiáltozó munkások csoportjai között, a katonazenekar harsogó hangjaira.

Elöl Bokányi Dezső robog, vörös girlandokkal díszített autóján. Aztán a szakszervezetek jönnek, majd utánuk a Haditermény tisztviselői, a különböző hivatalok, gyárak, műhelyek, testületek, iskolák, sportegyesületek csoportjai. A liget felett vörösre mázolt repülőgépek cirkálnak és tízezzel szórják a röpcédulákat a nép közé.

A letaposott parkok különböző pontjain: Kun Béla, Bokányi Dezső, Landler Jenő, Ágoston Péter, Hircsák János és Zelenka Gyula szónokolnak a tömegekhez.

A ligeti Zserbóban ma jegeskávét, mandulás és csokoládés süteményt árusítanak. A „Zöld vadásznál“ és a „Trieszti nőnél“ verítékező párok táncolnak. Az egykori Jardin színpadán Kornai Berta, Batizfalvy Elza és Csikváry Manci mulattatják a népet. A Millenniumi oszlopnál Fedák Sári, Beregi Oszkár, Paulay Erzsébet és a pesti színházak többi tagjai szavalnak énekelnek kényszerű lelkesedéssel.

A Duna két partján vörös máglyatüzek lobognak. A Parlament előtt Solti Hermin és Sándor Stefi pikáns kuplékat énekelnek. A Vérmezőn és a Népligetben Hettyey Aranka, Kosáry Emmi és Péchy Erzsébet működnek a rögtönzött színpadokon. A színházak előadásai előtt propaganda-verseket szavalnak a színészek.

A vörös május rendezői mindenütt ott vannak és éberrel vigyáznak, hogy Pest népszerű színészei kivegyék részüket a nép mulattatásából. De úgylátszik, a tömegek nem elégszenek meg a dörgő szónoklatokkal és egy Solti-kuplénak még mindig nagyobb hatása

van, mint Landler vagy Migray elvtárs „gyűjtő” szónoklatának.

... Ki gondol itt most a front bomlására, a román nők közeledésére, a hajnali sorbaállásra a községi bolt előtt és a diktatúra fojtogató rendeleteire?!... A Ligetben reggel óta harsog a zene, a Zserbónál jegeskávét mérnek, a Zöld vadásznál ingyen tánc van, hosszú idő után megjelent ismét az óriás-kifli, az iskolákban nincs tanítás és mindent túlharsog az internacionále dallama, amely a győzelem napjait ígéri az éhes proletárnak . . .

MÁJUS 2. Ez a proletárdiktatúra fekete péntekje.

A front katasztrófális összeomlásának szele már a pesti körutakig ér.

„Fegyverbe!!!” — üvöltik a házak falait elborító vörös plakátok, „Budapest és Szovjetmagyarország védelmére!” harsogják a lapok első oldalai. A forradalmi kormányzótanács elrendeli a proletárság általános mozgósítását. Tehát megszűnt a nagy hangon hirdetett toborzás, az „önkéntes jelentkezés”; a kormányzótanács rendelete értelmében „minden katonailag kiképzett proletár haladéktalanul tartozik frontszolgálatra bevonulni; a katonailag kiképzetten munkás, vagy kiképző-zászlóaljukba kerül, vagy pedig erődítési munkák végzésére köteles”.

Budapestet a mai naptól fogva hadműveleti területnek nyilvánítják s a proletárságot felszólítják, hogy a végsőig tegye meg kötelességét!

Mialatt Budapest a vörös május-elseje zászló- és drapériatengerében úszott, mialatt Kun Béla, Bokányi, Landler és Ágoston a diadalmas világforradalom közeledtét hirdették a Városligetben: a románok átkeltek a Tiszán és elfoglalták Szolnokot, a csehek bevonultak Miskolcra, Böhm Vilmos hadtestfőparancsnok Ceglédre tette át a főhadiszállást, a Bánrénével álló magyar csapatokat visszavonták Apátfalvára és a hivatalos jelentés nyíltan beismeri, hogy a „katonai kudarcok legfőbb oka: csapataink nagy részének fegyelmetlensége...”

A Hungária-szállodában, a különböző minisztériumokból átalakított népbiztosságokon és az egykori főúri palotákban székesfővörös őrségeken reggel óta izgalmas tárgyalások folynak.

„Veszélyben a forradalom!“ Este hét órára az Újváros háza közgyűlési termében Ágoston Péter elnök leíével összeül a Központi Munkás- és Katonatanács.

A népbiztosok arcára kiül a réniület; mire ez az ülés véget ér, a románok és csehek talán már Budapestet ágyúzzák és a magyarországi proletárdiktatúra vezetői számai a nem marad más út, mint — a futás ..

A gyászos hangulatú ülésre felvonul valamennyi népbiztos, Kun Béla vezérletével. Kun sápadtabb, mint va'aha. Mikor megkezdí beszédét, tremolóin, gesztusain mindenki érzi, hogy ez egy kicsit a diktátor hatyúdala. Szájaszéle láthatóan reszket és kezét ökölbe szorítva támaszkodik a szónoki emelvényre, hogy leplezze izgalmát. El-elcsukló hangon: támad, vádol és fenyeget.

— Gyáván sza'adó csapatok, teljesen szétzüllött hordák, amelyek csak fosztogatni tudnak de teljes öntudatlanságban szemlélik a bekövetkező eseményeket és megadják magukat a letargiának, — harsogja a munkás- és katonatanács sápadt tagjai felé

— ez a kép, elvtársaim I... Immár ott tartunk, hogy nem a románok, hanem saját csapataink veszélyeztetik Budapestet, ha nem tesszük meg velük szemben mindazokat az intézkedéseket, amelyeket szükségesnek tartunk. Itt cselekedni ke !

Ezután nyíltan bevallja, hogy Szolnok a felrobbantott Tiszahíddal — a románok, Miskolc a csehek kezén van. Két vörös hadosztály a Tisza északi vonaláról részegen vonul Budapest felé, s a legénységet Pest határában kellett lefegyverezni.

— Én nem hiszek már a szavaknak! — folytatja.

— Hajlandó vagyok az imperialistákkal szemben hazudni, úgy, hogy talán magam is piruljak bele, mert azt tartom, hogy a burzsoáziának becstelenség igazat mondani, de a proletariátusnak nem fogok

hazudni! Bevallom, hogy katasztrófális helyzetben vagyunk: Budapestet kell megvédeni, nemcsak a románokkal, hanem a szétzüllött proletárcsapatokkal szemben is. Babonás érzésem, hogy ha most elpusztul a diktatúra, csak azért pusztul el, mert kevés vérebe került a proletariátusnak!

A beszédet fogadó tapsra és zajra felhorkan Kun.

— Ne tapsoljanak elvtársaim; nincs semmi értelme most a tapsnak, és megmondom: a közbeszólókra sem sokat hederíték . . .

A tanácskormány fejének lélegzetállító beismerése után feláll a hátsó sorokból egy alacsony, tömzsi, bőrkabátos ember: Surek János elvtárs, aki Kun Béla befejező mondataiba kapcsolódva, öklét rázva a következőket mondja:

— Elvtársak! Ha eddig gyengék voltunk, most már nem leszünk azok! Mutassuk meg az erőnket: gyilkoljuk le a túsokat és rendezzünk Budapest utcáin olyan vérfürdőt, hogy a burzsoáziának elmenjen a kedve az ellenforradalmi szervezkedéstől!

Az Új-Városháza közgyűlési termében, ahol hasonló felhívás még a proletárdiktatúra kikiáltása óta sem hangzott el, dermedt hangulatban ülnek a tanácsstagok. Az első sorokban lévő szociáldemokraták és szakszervezeti vezetők tárgyaló szemekkel néznek az elnöklő Ágoston Péter népbiztosra, csak hátul, Cserny néhány embere éljenez és tombol a tömeggyilkosságra való felhívásnak.

Pillanatok kellene, míg a felháborodott „jobb oldal“ felocsúdik első megdöbbenéséből. Először Weltner jut lélegzethez és kijelenti, hogy a románokkal szemben való hadjárat nem attól függ, hogy Budapesten gyilkolunk-e, hanem hogy milyen ellentállást tudunk gyakorolni a fronton.

A szociáldemokraták „kispolgári“ szónokát lehurrogják, de Weltner, mielőtt végleg beléfojtának a szót, a terroristacsoport felé kiált:

— Ha Surek és társai hősködni akarnak, akkor menjenek ki a frontra és ott mutassák meg, hogy milyen legények!

A munkástanács többsége nemvárt nagy tapssal fogadja Weltner kiállítását. A hangulat most olyan, hogy Kun Bélának is állást kell foglalnia: legyilkolják-e a pesti burzsoáziát, vagy sem? ...

Kun maga is érzi ezt, feláll és kicsit feszengve a következőket mondja:

— Surek elvtárs felszólalása lehetetlen helyzet elé állít minket katonai és politikai szempontból egyaránt. Ezt a helyzetet most, mikor békét akarunk és védeni akarjuk Budapestet, kihasználnák ellenünk úgy, hogy a béke lehetlenné válna számunkra. Aki most egy tömeggyilkolást akar itt benn, ahelyett, hogy ezt a tömeggyilkolást a fronton akarná megcsinálni, az azt árulja el, hogy lemondott. Én nem akarok lemondani! Azzal fejezem be felszólalásomat: fegyverbe! Holnap reggel minden fegyverbíró ember fegyverbe: Budapest és Szovjet-Magyarország védelmére!

Nyomott hangulatban, lehorgasztott fejjel vonulnak ki a munkás- és katonatanács tagjai a gyászos ülésről. Mindenki tisztán érzi, hogy már csak ideig-óráig lehet halasztani a végleges összeomlást. De mi lesz addig? ... Mi lesz, ha kívülről a románok és csehek lövik Budapestet, belül pedig Surek elvtársék jutnak hatalomra és a demagógiától megrészegetett tömeg elsodorja a még itt-olt fékezni próbáló mérsekeltőbb elemeket is? ...

A vidéki városok nagy részében már úgyis a „sureki szellem“ jutott uralomra. Kegyetlenkedéssel, minden ellenvéleményt elfojtó terrortal próbálják a front bomlását ellensúlyozni és a «halálvonatok» útját a kivégzések és kínzások megszámlálhatatlan sora jelzi.

Hajdúszoboszlón három polgár holtteste függ a Piac-téren Szamuelyyék „tisztogatása“ után ...

Arra a hírre, hogy Debrecent elfoglalták a románok, Hajdúszoboszlón teljes pánik tör ki és a kommunista direktórium is jobbnak látja elmenekülni biztosabb vidékre.

A város polgársága egyszerre fellélegzik. Fekete

László polgármester, aki a proletárdiktatúra kikiáltása óta úgyszólván ki sem mozdult házából, megjelenik hivatalában, átveszi ismét a város vezetését és utasítást ad, hogy tüzzék ki a fehér lobogót.

Ez történt reggel.

A városházán ismét Fekete polgármester dirigál, a rendőrségen Tokay rendőrfogalmazó intézkedik, a szoboszlói takarékpénztár igazgatói szobájában pedig megint Körner Béla igazgató ül és várja a feleket.

Délután négy óra tájban valaki berohan a polgármesteri hivatalba és jelenti, hogy Kaba felől jön Szamuely Tibor páncélvonala és Hajdúszoboszlón keresztül akarnak a vörösök új oijfenzivat indítani.

Erre a hírre, mintha a föld alól bújtak volna ki, egyszerre megjelennek a vörös direktórium előző nap elmenekült tagjai is és bevonulnak a városházára.

Mire Fekete polgármester és Tokay rendőrfogalmazó feleszmélhetnének az első meglepetésből, a Piac-téren megjelenik Szamue'lv Tibor is terrorlegényeitől kísérve, hogy véstörvényszéket tartson.

A városháza tornyán még ott leng a fehér zászló, az ellenforradalmi magatartásért a város vezetőinek felelni kell!

Szamuely a Piac-téren maga elé hivatja a direktórium tagjait és sorra kérdi a kubikosokból, lakatosokból lett direktórium tagokat, hogy viselkedtek a város vezetői az elmúlt órákban, mikor tartani lehetett a románok közeledtétől?

A direktórium tagok egyhangúan Fekete polgármester, Tokay rendőrfogalmazó és Körner takarékpénztári igazgató ellen vallanak, ők hárman voltak az ellenforradalom szervezői, ők szálltak szembe először a direktórium rendelkezéseivel, ők tüzték ki a fehér zászlót..

öt perc múlva kész az ítélet: dr. Fekete László polgármestert, Körner Béla takarékpénztári igazgatót és Tokay József rendőrfogalmazót akasszák fel a Piac-tér akácfáira.

Alighogy Szamuely kiér a szoboszlói állomáson

vesztglő pánclvonathoz, terroristái már végre is hajtották az ítéletet.

*

... De közben Kecskeméten is ellenforradalmi jelenségek mutatkoznak; a szentkirályi és kislefái pusztán Kiss Béla kecskeméti ügyvéd vezetésével a polgárok és gazdák gyakran összegyűlnek bizalmas beszélgetésre.

A kecskeméti direktórium Waehler Mihályt, a vörös munkásszázad parancsnokát küldi ki, hogy rendet teremtsen. Először Szentkirályra vonulnak, ahol gépfegyvertűz alá veszik a Főtéren összegyűl ellenforradalmárokat; Csorba József és Csik János gazdák elesnek a néhány percig tartó ütközetben, aztán összefogdossák a többi ellenforradalmár-gyanús polgárt és a vörös csapat elindul Kislefái felé.

Ütközben egyszerre megállnak Kiss Béla portája előtt. Az ügyvédtől Francia-Kiss Mihály, Barna Tibor és Szemerey Zsigmond kiadását követelik, akik állítólag vele együtt szervezkedtek a vörösök ellen.

Kiss Béla nem tudja kiadni a kért embereket, azok már biztosan valahol Kecskemét határában járnak a vörös terroristák megjelenésének hírére.

— Akkor maga jön velünk! — kiált a vörös parancsnok az ügyvédre.

Sötét éjszaka van. mikor Kiss Béla elindul a fegyveres csapat előtt az országúton. Ütközben, mintha Waehler egyszerre meggondolná magát, int két emberének, Kovács Istvánnak és Horváth Dömének, hogy löjjék le az e öltük lépkedő ügyvédet.

A kislefái tanyától mintegy háromszáz lépésre eldördül a két lövés s mind a két golyó Kiss Béla testébe fúródik. Az ügyvéd egy jajszó nélkül összerogy és elterül az országúton.

A terroristák néhány pillanatig tanácskoznak, hogy mit csináljanak a holttesttel. Waehler dönt: két ember menjen vissza a Kiss-tanyára, hozzák ki a fészerből az ügyvéd kocsiját, tegyék fel a holttestet és vigyék be a kecskeméti direktóriumnak, azzal, hogy

ezért a küldeményért jutalmul küldjenek elegendő cigarettát Szentkirályra ..

*

Szamuellynek rengeteg dolga van, a halálvonat éjjel-nappal robog. A terrorvezér gyakran a kupéablakon keresztül adja ki utasításait vagy így fogadja a jelentéseket. A karcagi állomáson is csak néhány percig áll a páncélvonat, mikor jelentik, hogy a helybeli lerrorcsapat parancsnoka éppen előző nap lőtte agyon a Hungária-malom igazgatóját.

Karcagon nem volt a lerrorcsapatnak élelme, mire Nagy József, terroristáival behatolt a gőzmalomba, hogy lisztet rekviráljon.

Friedländer Miksa, a malom fiatal igazgatója akkurátus ember és írást kér a terroristáktól, hogy kinek a rendeletére rekvirálnak.

Nagy József rákiált Friedländerre:

— Az én rendeletemrel

— A maga rendeletére egyetlen deka lisztet sem engedek kivinni válaszol az igazgató és felkapja a telefonkagylót.

Nagy József egy lövéssel fejezi be a vitát, amely a huszonhatéves malomigazgató életébe került.

Szamuelly meghallgatja a jelentést, aztán a vonat megy tovább — új állomás felé.

Kiskunfélegyházán szembetalálkozik Tóth Bélának hírhedt terrorvonatával, amelyiknek egyik Pullmann-kocsijában tartottak néhány órával előbb véstörvényszéket: Návay Lajos, a képviselőhöz volt elnöke felett.

Návay elfogatására egyenesen Pestről jött az utasítás. A földéaki Návay-kastélyban állítólag ellenforradalmi összejöveteleket tartanak esténként... A képviselőház volt elnökét mindenesetre fogják el és hozzák túszként Budapestre.

Molnár István vörös ór jelenti a dolgot Tóth Bélának, a terrorvonat parancsnokának, akinek mozdonya éppen akkor megy keresztül a földéaki állomáson a hódmezővásárhelyi és makói túsokkal.

Tóth Béla, volt mészárossegéd, aki a kommunizmus

előtt Anócskai András néven már többször volt bűntetve, arra a hírre, hogy olyan nagy úr kerül túszként a vonatára, mint Návay Lajos, valóságos belső titkos tanácsos, és a képviselőház volt elnöke, mámorosán adja ki utasításait:

— Azonnal elfogni a kastélyban található egész társaságot! Majd én veszem kezelésbe őket!...

Molnár István tizenöt fegyveres emberrel hurcolja el éjszaka a Návay-kastélyból Návay Lajost és unokaöccsét, Návay Iván földéaki birtokost.

Mikor az ősz Návay a vonatra lép, néma fejbólintással köszönti bajtársait, aztán unokaöccsével leül az egyik sarokba és látszólagos nyugalommal várja további sorsát.

Hajnalban, mikor Kiskunfélegyházára ér a halálvoanat, Varga János igazságügyi megbízott e határozza, hogy az egyik Pullmann-kocsiban véstörvényszéket tart. Elsőnek a két Návayt és a Szentesről magukkal hozott Kiss Béla városi főjegyzőt állítják a törvényszék elé.

A vád mind a hármuk ellen: ePenforradalomra való szövetkezés.

Tóth Béla vastag szivarfüstön keresztül gyönyörködik a képviselőház volt elnökének vergődésében.

Návay Lajos tiltakozik a vád ellen.

Varga János, a vádbiztos egzamináltatja az öreg urat:

— Ön valóságos belső titkos tanácsos volt a polgári érában. Mit tett ön a proletáriátus érdekében?

Návay, aki mint politikus és földesúr is a háborús évek egyik legbecsületesebben gondolkodó közéleti embere volt, őszinte meggyőződéssel válaszol:

— Mindig liberális ember voltam és a lehetőségeken belül a nép politikai jogainak kiterjesztéséért harcoltam.

— Ezek burzsoá szólamok! — szól közbe Tóth.

Varga most Návay unokaöccsét és Kiss főjegyzőt kezdi faggatni: ismerik-e Marx műveit és tudják-e, mi a kommunizmus lényege?

A két vád ott válaszol valamit, mire Molnár Ist-

ván, a vészbíróóság egyik tagja türelmetlenül közbekiált:

— No tanítsátok meg őket, hogy mi az igazi kommunizmus!

A háttérben álló terrorfiúk megragadják a két Návayt, meg a szentesi főjegyzőt s már vonszolják is őket a néptelen állomásra.

Forró tavaszi napsütésben lépdél Návay henteslegényekből, lakatossegédekből és pesti munkakerülőkből lett bírái között a vasúti éti eremmel szemben lévő kerítéshez.

Mikor mindhárman a megjelölt helyre érnek, megdöbbenve látják, hogy három, alig fél méter széles gödör tátong előttük.

— Nézzétek meg: ez lesz a sírotok! — kiáltja az egyik Lenin-fiú.

Návay Lajost, Návay Ivánt és dr. Kiss Bélát a gödörök elé állítják. Szemben velük, alig hat lépés távolságra, felsorakoznak a terroristák.

— Burzsujok, most érkezett az utolsó perctek! — kiáltja Tóth Béla s a következő pillanatban eldőrdül a sortűz.

A három ember lebukik, de a lövések úgy látszik nem voltak halálosak. Návay Lajos hörögve vonaglik a sírgödörben, a fiatal Návay és Kiss Béla pedig véresen, egymásra támaszkodva állanak még pillanatokig a meglepett terroristák előtt.

Mintha titkos jeladásra történe: négy matrózsapkás Lenin-fiú a vérző áldozatokhoz rohan, kirántják rohamkéseiket és kaszabolni kezdik a magukkal már teljesen tehetetlen embereket.

Dél felé jár az idő, sokan járnak a félegyházi pályaudvar környékén, a sínpárra is szükség van, amelyen a halál vonat vesztegel, gyorsan el kell tüntetni az áldozatokat... Tóth Béla utasítására a szűk sírgödörbe gyömöszölik a még mindig vonagló Návay Lajost. Aztán Návay Iván, végül Kiss Béla holtteste fölé dobálják a szikkadt, agyagos földet.

MÁJUS 3. Amennyire hitelt lehet adni Kun Béláék

hírszolgálatának, külföldön is egyre inkább balra tolódnak az események. Persze nehéz eligazodni a polgárnak ezek között az egyoldalú jelentések között, amelyek mind a proletárság és a kommunisták újabb győzelméről számolnak be.

Ausztriában például a keresztényszocialisták és szociáldemokraták koalíciójában mindnagyobb hanghoz jutnak a kommunisták. A szocialisták vezére viszont kijelentette, hogy a szociáldemokrácia csak törvényes úton harcol a kapitalizmus ellen.

Olaszországból is zavargásokat, sztrájkokat jeleznek. A bankhivatalnokok elhatározták, hogy mától kezdve az egész országban sztrájkolnak, mindaddig, míg összes követeléseiket nem teljesítik.

Münchenben végkép felborult a helyzet. A város az általános sztrájk jegyében áll. A vörös hadsereg főparancsnoka a munkásokat felhívja az általános sztrájk megkezdésére. A közúti közlekedés szünetel, a hivatalokat és iskolákat bezárták, a lapok nem jelennek meg. A városban nagy az izgalom.

Arról viszont egyetlen szóval sem emlékeznek meg a magyarországi újságok, hogy Kun Béla fegyverszüneti ajánlatot tett a románoknak, ami igaz, hogy illuzóriussá vált, minthogy közben az antant a Tiszánál megállította a román csapatokat. Egy magyar alvezredes tárgyalt a románokkal, akik fantasztikus követeléseket állítottak fel. Mardarescu tábornok az egész vörös hadsereg lefegyverzését, 1800 mozdonyt, 4100 személyvagónt és 60.000 más vasúti kocsit követelt, nem is szólva az egyéb feltételekről.

Kun Bélának az antant váratlan rendelkezését, melylyel a Budapest felé törő román offenzívát megállította, a vörös hadsereg átszervezésére és egy a csehek ellen indítandó, sikeresnek látszó offenzíva megkezdésére használja fel.

Stromfeld ezredes kezébe kerül a katonai irányítás, a katonai parancsnokok visszakapják rendelkezési és fenyítési jogukat s mind több aktív tisztet igyekeznek bevonni a vörös hadseregbe, amely a románokkal szemben már megmutatta, hogy „elvtársi

alapon“ teljesen akcióképtelen és az anarchia felé hajlik.

Egy-egy intézkedés már elárulja, hogy a népbiztosok kara is jónak látja végre szembeszállni a csatornákból feltört hordák, terrorcsapatok és különítmények akcióival, amelyek most már nemcsak a burzsoá életét, hanem a bizonytalan alapokon nyugvó tanácsköztársaság létét is veszélyeztetik. A hadügyi népbiztos ma elrendelte, hogy az ország területén működő valamennyi politikai terrorcsapatot, vagy más elnevezés alatt működő alakulatot azonnal oszlassák fel. A jövőben „akik ilyen politikai terrorcsapatot alakítanak, vagy vezetnek, rögtönítélő törvényszék elé kerülnek41...

Persze mindenki tudja, hogy ez a szigorúan hangzó rendelet melyik alakulatokra vonatkozik, de az eseményekből már következtetni lehet, hogy a Teréz-körúti Batthyány-palotáig aligha ér el a hadügyi népbiztos keze.

*

Aki csak tud, menekül Bécs felé a diktatúra elől. De amíg az osztrák fővárosba emigrált magyar politikusok eddig csak kormányalakítási tervekkel, vagy gyenge alapokra épített katonai akciók elindításával foglalkoztak, most úgylátszik egy nagyszabásúnak ígérkező terv megvalósításában találkoztak.

Erről a szenzációs eseményről ma már a félhivatalos Magyar Távirati Iroda is beszámol s beismeri, hogy tegnap éjjel “ órákor a likvidáló közös hadügyminisztérium tisztjei megszállták a bankgassei magyar követséget.

A megszállás időpontjában Bolgár Elek és Fenyő Andor, a tanácskormány bécsi követei nem tartózkodtak az épületben s mire visszatértek, már ott találták a magyar ellenforradalmárokat, akik közben a követség egész pénzkészletét magukhoz vették. Bolgárt és Fenyőt az ellenforradalmi tisztiek elfogták, de az osztrák rendőrség hamarosan kiszabadította őket.

Éjszaka a magyar tanácskormány, illetve Kun Béla

mint külügyi népbiztos jegyzéket intéz az osztrák kormányhoz:

„Megbotránkozással veszi tudomásul a bécsi magyar követség elleni hallatlan eljárást s tiltakozik a német-osztrák kormány védelme alatt elkövetett gyalázatos eljárás miatt.“

Hajnalban Bauer Ottó osztrák külügyi államtitkár felhatalmazást kér a magyar tanácskormánytól, hogy „eljárhasson azok ellen, akik a követségre behatoltak ...“

Az osztrákoknak ez az üzenete végkép felháborítja a tanácskormány urait. Szerintük ugyanis akkor, amikor az osztrák lapok már hasábos tudósításokat közölnek az esetről, frivolitás, hogy az osztrák külügyi államtitkár huszonnégyszázötven órai gondolkodás után még „felhatalmazást kér“. Ez Kun Bélának szerint a dolognak már olyan színezetet ad, mintha az osztrák hatóságok tudtával készült volna a bankgassei merénylet.

Kun Béla válaszában kilátásba is helyezi, hogy ha nem kap kellő elégtételt, úgy hasonlóképpen jár el az osztrákok budapesti, Akadémia-utcai követségével szemben.

Valljuk be, a diplomácia történetében csakugyan nem volt még hasonló eset, de a jegyzékváltásnak ez a stílusa is ismeretlen volt eddig a diplomácia iskolájában... Hogy pedig valójában mi történt: azt a pesti polgár csak a Magyarországról kitiltott Neue Freie Presse becsempészett példányaiból sejtheti.

Bolgár Elek és Fenyő Andor Magyarországról óriási összeget, állítólag százötvenmillió koronát, de egyes beavatottak szerint ennek a dupláját — vitték ki Bécsbe, azzal a céllal, hogy az osztrák és a német kommunista mozgalmakat élesszék. A pénzszal ítmány, amely nagyrészt dollárokból, angol fontokból és Napóleon d'orokból állott, az utolsó fillérig eltűnt az ellenforradalmárok megszállása után. A pénzt autón vitték állítólag az egyik Bécsben lévő magyar politikus lakására, majd az egyik követségre, ahol bizottság jelenlétében megszámlálták, jegyzőkönyvet vettek fel és a magyar ellenforradalmi komité elhatá-

rozta, hogy a teljes összeget a magyarországi proletárdiktatúra fegyveres megbuktatására fordítja.

A bankgassei események mára már az egész európai sajtót foglalkoztatják. Egyes bécsi hírek szerint ugyanis a Magyar Házból elhurcolt értékeket a bécsi angol misszió helyiségébe vitték, ezt a hírt azonban Anglia bécsi katonai követe a leghatározottabban megcáfolta.

Kun Bélának tovább is az osztrák hatóságokat gyanúsítják, hogy legalább is „feltűnő elnézést” tanúsítottak a Bécs központjában lezajlott atrocitással szemben.

Jegyzékek mennek jegyzékek jönnek, Bécsben több magyar menekültet letartóztatnak, előkelő politikusok nevei röpködnek a levegőben — a bankgassei milliónknak azonban úgylátszik végkép nyoma veszett . . .

*

Otthon levél vár. H. Imre barátom értesít, hogy meghív néhány napra balatonalmádi villájába, ahol „békebeli koszttal és burzsuj vendégszeretettel” vár. Úgy tudja, most vonat is indul...

A Keletinél érdeklődöm, hogy megy-e vonat a Balaton felé. Kiderül, hogy csakugyan indul egy rendkívüli szerelvény délután hatkor, amelyik egész Tapolcáig megy.

No, ez gyönyörű!

Nem gondolkodom soká; már úgyszólván régen készülök legalább néhány napra elmenekülni Pestről, a Balatonban is jól esne egy kis fürdés, meg őszintén: a beígért vidéki koszt is csábít. Rohanok a Keleti pályaudvarra, jegyet váltok és beülök egy másodosztályú kupéba.

Az egykori plüss-ülések felszaggatva, a földön papírdarabok, gyümölcshéj, az ablakkereten vastag por és korom, az üvegen vörös festékkel mázolt felírás: „Minden a mienk!”

Az egyik sarokba húzódok és várom az indítást. Hat órákor kellene ígéret szerint indulni, háromne-

gyed hétkor még mindig a Keleti pályaudvaron áll mozdulatlanul a vonat.

Közben egyre jönnek új utasok: civilek, katonák, kofák, siberék, már egy talpalatnyi hely sincs a vagonokban. A folyosóra óriási csomagokat, batyukat raknak, tele tüdővel kiáltoznak és egymást tapossák az emberek. Akinek nem jut hely, a két vagon között ingó hídra áll. Vörös katonák, meg suhancok a vonat tetején helyezkednek el.

Napok óta nem ment vonat a Balaton felé, most mindenki megrohanja a szerelvényt és hatórai indulás helyett negyed nyolc előtt néhány perccel valóban el is indul a Keleti pályaudvarról a roskadásig telt vonat.

A kocsik fullasztó, áporodott levegőjében szinte egymás arcába lehelnek az emberek. Kimenekülök a folyosóra, ahol a nyitott ablaknál becsap egy kis friss szél a Velencei-tó felől.

Mellettem kísírtszemű, gyászruhás hölgy beszélget alig hallhatóan egy ősz úrral. A későbbi állomásokon feltűnő utasok még jobban összeszorítják a folyosón állókat, úgyhogy akaratlanul is végig kell hallgatnom a gyászruhás hölgy halk elbeszélését.

Egy Szigeti Gusztáv nevű dégi kereskedőről van szó, akit a veszprémi direktórium azzal gyanúsított, hogy gróf Festetics Sándor volt hadügyminisztert magánál rejtegette és néhány nappal ezelőtt közreműködött abban, hogy a gazdag dégi földesúr kiszökheszen az ország területéről. A fiatal nő hangja elcsuklik, miközben suttogva folytatja a borzalmas emlékezést:

— ... Aztán a vörösök megjelentek Dégen és Festeticset keresték. Festetics nem volt sehol, erre szegényt (mindig Szigeti Gusztávról beszél) elhurcolták hazulról és kirabolták a kasszáját. Több mint tízezer korona készpénz volt otthon ...

— A direktórium három napig egy sötét, nedves pincében kínozza, hogy vallja be: hol van a gróf. Mikor az ütésektől, égetéstől és éhségtől már alig volt élet benne, a direktórium politikai megbízottja kiadta az utasítást, hogy vigyék el valahová a Balaton part-

jára és végezzenek vele. Az egyik terrorista aztán szerdán feltette egy parasztszekérre és kivitte Balatonkenesére. Ez a vadállat maga mesélte el, mikor visszajött, hogy mi történt...

— A sebekkel teli, tehetetlen embert este tíz óraker lehurcolta a Balatonhoz ráültette egy sziklára és közvetlen közelből fejbeltte. Szegényben valami csoda tarthatta még az életet, mert a lövés után sem halt meg. Erre tizenhatszor beleszórt a rohamkésével. Borzalmas! ... Aztán levágta egyik fülét és ezzel ment vissza Veszprémbe a direktóriumhoz, hogy igazolja, „milyen jól“ teljesítette a parancsot.

A szerencsétlen asszony szájába gyömöszöli a zseb-kendőjét és egész testét rázza a sírás.

... Nem tudom, kicsoda Szigeti Gusztáv, azt sem, hogy a gyászruhás hölgy milyen hozzátartozója a boldogtalan dégi kereskedőnek, de valami szorongatja a torkomat és érzem, ha tovább itt maradok ebben a párás, izzadt levegőben, megfulladok a vonat folyosóján.

Szabadbattyánál megáll a vonat, körülnézek, s mintha szöknék valaki elől, gyorsan leszálok. Már nem megyek Almádiba, nem akarok a Balatonban fürdeni, lemondok a meghívásról; csak gyorsan vissza a legközelebbi vonattal Pestre, a lakásba a négy fal közé!...

MÁJUS 4. Visszafoglaltuk Szolnokot!

Diadalmámorban úszik a tanácskormány.

«Szolnokról erős ágyú- és gépfegyvertűz fogadta csapatainkat — jelenti Böhm Vilmos hadtestparancsnok. — Menetközben az utat feltörte a tízcentiméteres gránátok tömege, csapataink azonban minden sár. fáradtság és gránáttűz ellepérc nyomú'tak előre, hogy kiköszörüljék a csütörtöki csorbát. A városban utcai harcok fejlődtek. A fehérek hatszáz főnyi csapattal vonultak ellenünk. Szeretettel üdvözlöm a szép szolnoki nap után budapesti proletártestvéreinket...»

A «szép szolnoki nap» a valóságban így kezdődött;

Arra a hírre, hogy az antant megállította a romá-

nok előnyomulását, a szolnoki polgárság Seftsik György és Sugár Miklós tartalékos tisztek vezetésével fehér-gárdát alakított. A polgárőrség mintegy hatszáz felfegyverzett taggal előre kidolgozott haditerv alapján Szegedig akart vonulni, ahol a magyar hadsereg odamenekült aktív tisztjei és néhány tekintélyes politikus, a hírek szerint, komoly ellenforradalmi megmozdulásra készül.

Reggelre azonban váratlanul megjelentek Szolnok utcáin a románok elől napokkal ezelőtt megszökött vörös direktórium tagjai és mialatt a román csapatok az antant rendelkezése értelmében a Tisza túlsó partjára vonultak, a vörös terroristák megkezdték az ellenforradalmár szolnoki polgárok üldözését.

A fegyverekkel bőven rendelkező kommunisták nem várt támogatást kaptak a vasutasokban, akik néhány nappal ezelőtt még nyíltan a polgári fehér-gárdához csatlakoztak s most arra a hírre, hogy a románoknak el kell hagyniok Szolnokot, egyszerre a vörös direktóriumhoz csatlakoztak és az elsők között voltak, akik gépfegyvertűz alá fogták a polgárőrség ellenszegülő embereit.

Így kezdődött az utcai bare, mielőtt még Szamuely Tibor tulajdonképpen elérte volna Szolnokot.

A tiszta, most kibontakozó tiszaparti város, amelyet a román és vörös ágyúgolyók félig romhalmazzá lőttek, néhány nap alatt teljesen felismerheletlen lett. Az állomástól az össze-vissza kanyargó Tiszáig vezető hosszú utcán ágyúgolyók, gránátok nyomai, beomlott házfalak, barrikádok, bútorok alatt roskadozó szeke-
rek, kezüket tördelő, kétségbeesett asszonyok, apró gyermekekkel menekülő anyák és egyik olda'ról a vörös, másik oldalról a nemzetiszínű szalaggal díszített fegyveres csapatok emberei vonulnak.

Délután három órakor már mindenki tisztán látja, hogy a túlerőben Téví vörösök leverik a polgárőrséget, de Sugár Miklós tartalékos huszárhadnagy még tartja a frontot nyolcvan fegyveres emberével.

Az egyik mellékutcából éppen Szikszay György törvényszéki elnök igyekszik kezében kis táskával a

város határa felé, hogy elérje a közeli tanyára menekült családját. A szerencsétlen bíró formálisan beleszalad a vörösök előcsapataiba és az utcán agyonlövik.

Az állandóan tüzelő vörösök meg sem állnak a vértói borított holttest mellett, rohannak tovább a Tiszapart irányába, ahol Sugár Miklós és Engel Sándor ügyvéd vezetésével újabb támadásra készülnek a fehérek

A környékről beszivárgott lógós katonákkal, vasutasokkal és Szamuely előreküldött terroristáival megerősödött szolnoki vörös gárda percek alatt legázolja a már ötven-hatvan főre zsugorodott polgárőrséget, amelynek vezetője, a huszonhatéves Sugár Miklós, tartalékos huszárhadnagy (a'kiről Tisza István a parlamentben mint az egyik legszebben dekorált magyar zsidó tisztről emlékezett meg) egy haslövéstől találva holtan maradt az egyik utcaszegleten.

A polgárőrség többi tagjait is sorra elfogják és beviszik a városházára ahol ekkor már a proletárhadsereg parancsnokai irányítják a hadműveleteket.

Pethes Manó törvényszéki bíró villája a következő álomás.

A fiatal bíróról tudják, hogy résztvett az ellenforradalmi harcokban s az első között volt, aki Sugárral és Seftsikkal a vörösök ellen indult. A vérszomjas banda betör a bíró házába és az ajtóban álló Pethest felszólítják, hogy azonnal adja át fegyverét.

— Én tartalékos tiszt vagyok — válaszol kemény hangon a bíró —, jogom van fegyvert tartani magamnál.

A következő pillanatban a tömeg beszorítja a szobába Pethest és formálisan agyonverik.

Most: irány a csendőrlaktanya!

Vad ordítózással vonulnak Pethes bíró villájából a csendőrlaktanya felé, ahol azonban szembetalálják magukat Vermes Iván főhadnaggyal, Torday Lajos, Osváth Gyula csendőrőrmesterekkel és Sztankovics Sándor tiszthelyettessel, akik utolsó erejükkel is igyekeznek védekezni a vörös támadás ellen. A négy em-

berre pergőtűz zúdul és mielőtt segítséget kaphatnának, már holtan buknak le a kövezetre.

Innen Österreicher Nándor szesznagykereskedő házához megy a fegyveres banda, amely vak gyűléseben még mindig nem tud betelni a pusztítással. Az Österreicher-ház homlokzatán fehér zászló leng, mi kor Ditrov Szergej, Hir Mihály és Bede Mátyás vezetésével betörik a kaput.

A negyvenkétéves szeszgyáros a kertben áll és testével védi a lakásba vezető ajtót, hogy felesége és gyermekei ne hallják a csöselék szörnyű átkozódását.

— Verjétek agyon a zsidót! — üvölti a terroristák mögött öklét rázó tömeg, — innen löttek a vörös csapatokra, mikor a románok elérték a Tiszát.

Österreicher nem válaszol. Sápadtan, összeszorított szájszéjjel áll a vértől mámoros emberekkel szemben. Hiábavaló is lenne minden ellentállás; mintegy nyolc vanan tapossák egymást a kertben és ellenforradalmárságának bizonyítéka: a fehér lobogó, még mindig a ház homlokzatán leng.

Ösztönösen egy kicsit hátrább húzódik.

A tömeg benyomul az elegánsan berendezett lakásba, törni-zúzni kezd és a jajveszékkelő Österreichemé és a gyermekek előtt verik agyon a család fejét.

Már késő este van, mikor a teljesen kifosztott Österreicher-házat elhagyja a tömeg.

Most tovább vonulnak a Tisza felé. Minden útjukba eső üzletet kirabolnak, majd az egyik ház kapujában álló Szántai Ferenc kereskedelmi utazót, aki szintén a polgárőrség tagja volt — agyonlövik.

Innen Küry Albert alispán házába mennek. A lakást szétrombolják, a hatalmas könyvtárat fe'gvujtják majd levonulnak a művésztelepre és a szolnoki festőkolónia elhagyott kis villáiban folytatják romboló hadjáratukat.

MÁJUS 5. Szolnok a tegnapi véres események hatása alatt dermedten várja Szamuely páncélos-vonatanak érkezését. A házak kapui zárva, a redőnyök és

spaletták mögött reszkető emberek, zokogó asszonyok és a Piac-téren már ácsolják az akasztóiakat.

— Most kezdődik a nagy leszámolás! — harsogja Szamuely a szolnoki állomáson és kiadja az utasítást, hogy állítsák elő mindazokat az ellenforradalmár polgárokat, akik még életben vannak.

— Hárommillió korona hadisarcot vetek ki Szolnokra — folytatja ellentmondást nem tűrő hangon. — Másfél milliót a gazdag ellenforradalmár zsidókra, másfél milliót a többi burzsoákra. Így senki se panaszkodhat! . . .

Egyszerre nyolc fegyveres terrorkülönmény indul el a város különböző pontjai felé. Először Seftsik Györgyöt és fivérét keresik, akik a tegnapi agyonlőtt Sugár hadnagysal együtt az ellenforradalmi csapat szervezői voltak.

Seftsikéknek már nyomuk veszett; csak Seftsik György édesanyját találják otthon. A védtelen öreg asszonyra huszonöt botütést mérnek, mert megszöktette fiait...

Aztán egymásután viszik a Piac-téren felállított vészbíróság elé dr. Engel Sándor ügyvédet. Suránvi Pál dr. árvaszéki ülnököt, Zalán Zoltán főhadnagyot, Slögermayer Antal kereskedőt, Melinger Izidor kereskedőt, Mattyasovszky József főhadnagyot. Zakariás István csendőrmestert, Zelei János városi írnokot, Benedek János vállalkozót, Király Árpád főhadnagyot, Hajdú Béla dr. vármegyei ügyészt, Spiller Aladár moztulajdonost, Simonyi Pál árvaszéki ülnököt, Majthényi Pál hadnagyot, Berger Albert szállítót és még hetven szolnoki polgárt.

Már csak Gunszt Sándor bankigazgató hiányzik, aki pedig ugyancsak vezetőszerepet játszott az ellenforradalmi akcióban.

Hat fegyveres Lenin-fiú rohan Gunszt háza felé. A bankigazgató nincs a lakásban; felesége az utolsó pillanatban elrejtette.

— Adja ki a férjét! — kiált az egyik terrorista Gunsztnéra, aki négy gyermekével várakozik az egyik szobában.

— Nincs itthon a férjem — dadogja az egész testében reszkető asszony.

— Hova ment?

— Nem tudom . . .

— Akkor korbácsoljátok meg! — kiáltja a patrull vezetője.

Gunsztnét legyömöszölik az egyik székre és négy gyermeke e'lőtt korbácsolni kezdik.

Az asszony sikoltozására lerohan a padlásról Gunszt Sándor és beáll a vörösök közé . . .

Most már mindenki együtt van, aki még Szolnokon maradt a polgári gárdából; Szamuely és vészbírái megkezdhetik a Piac-téren a «tárgyalást».

Szamuely cigarettázva ül egy hosszú asztal mögött és egymásután vonulnak el előtte a vádlottak. A vádat a szolnoki vörös direktórium tagjai ismertetik egy-két mondatban s az ítélet nem kétséges: halál! Majthényi Pál hadnagy kerül először a véstörvényszék elé. A vád: tiltakozott az ellen, hogy elvtársnak szólítsák és résztvett Seftsik és Sugár ellenforradalmi szervezkedésében.

— Halál! — harsog Szamuely hangja.

— Annyit engedjenek meg, hogy saját kezemmel lőhessem föbe magam! — fordul kérő hangon a fiatal tiszt a véstörvényszék tagjaihoz.

— Ne fáradjon — válaszol egy Bencsik Károly nevű terrorista —, lesz majd, aki agyonlövi!

Most Engel Sándor ügyvéd következik. A fehér gárda egyik szervezője volt.

— Mi a foglalkozása? — kérdi Szamuely.

— Ügyvéd.

— Az nem foglalkozás.

— Tartalékos főhadnagy.

— Az sem foglalkozás!

— Sajnálom; mást nem mondhatok.

— A vád szerint ön vezette sógorával. Sugár Miklóssal és Seftsik Györggyel az ellenforradalmárokat csapataink ellen. Igaz ez?

— Igaz! — válaszol halkán az ügyvéd. — Szegedig akartunk menni...

— Önt halálra ítéli a forradalmi törvényszék.

— Tudomásul veszem, csak egy kérésem van, hogy feleségemtől és öthónapos kislányomtól elbúcsúzhassak.

— Rendben van, a fogdában találkozhat velük.

Dr. Hajdú Béla Szolnok vármegye ügyésze áll ezután Szamuelyék elé.

— Ön résztvett az ellenforradalmi akciókban és fegyvert fogott a proletárhadsereg ellen. Mi a védekezése?

Hajdú kihúzza magát.

— Nem védekezem magukkal szemben! Sem ön, sem az ön társai nem illetékesek arra, hogy fölöttem és a mögöttem álló urak fölött, ítélkezzenek.

— Hallgasson! — sívít Szamuely hangja.

— Én csak válaszolok az ön kérdésére.

— Kössétek fel az első fára! — csapkod Szamuely.

Hajdú Bélát, Zakariás István szállítót, Simonyi Pál árvaszéki ülnököt és Berger Albert kereskedőt a Piac-terén előre elkészített akasztófákhoz hurcolják.

Köröskörül áll a tömeg: fegyveres vörös katonák, munkás- és katonatanácsi tagok, munkátlan napszámosok és rengeteg gyerek... Az első sorokban bá-mészcodik Mellinger Endre, a szolnoki felsőkereskedelmi iskola tizenhatéves tanulója. Apja, Mellinger Izidor kereskedő is a vádlottak között van, de az öreg úrra még nem került sor.

Mikor az első halálraíteltet az akasztófa alá viszik, a vékony gyerek arcát hirtelen elborítja a vér. Keresztültör a vörös örök kordonján és Szamuely elé rohan:

— Maguk gyilkosok! — kiáltja tele torokból a tizenhatéves diák.

Szamuely sápadtan a fiú szemébe néz és az egyik terroristára ordít:

— Azonnal fogjátok le ezt a kölyköt!

A fiú még ott áll, a szájaszéle reszket s mielőtt a vörös terrorlegény elránthatná az asztaltól, szembe-köpi Szamuelyt.

— Tegyetek hurkot rá! — harsog Szamuely hangja és a fiút már hurcolják az egyik akácfához.

Közben a roskadozó, félájult apára kerül a sor. Szamuely az öreg kereskedővel szemben „nagylelkű” akar lenni és megkegyelmez.

Mellinger Izidor még az éjszaka elhagyta Szolnokot ...

A halálraítélteket, szám szerint huszonnyolc embert a fegyveres terroristák este kikísérik a szolnoki temetőbe.

A temető árkában, négy csoportban végeztek az áldozatokkal. A sortűz egyszerre érte a bankigazgatót, a katonatisztet, az ügyvédet, a fűszerest a fő'dbirto-kost és a bérest, akik valamennyien ugyanabba a meszes sírgödörbe kerültek Szolnok vörös Szent Bertalan-éjszakáján.

Hajnalban aztán már Abonyban vesztegel a halál-vonat ...

Itt is végezni kell az ellenforradalmárokkal, akik, mikor a románok Szolnok alá értek, fehér gárdát alakítottak.

Szamuely, szokása szerint, a vasúti kocsiban tart véstörvényszéket. A rögtönítélő bíróság egy óra le-forgása alatt halálra ítéli: Battik Béla huszonkilenc-éves orvostanhallgatót, tartalékos főhadnagyot, Piros Jenő kereskedőt, Molnár József István földmívest, Lajtsák István kereskedőt. Telek Fehér Mihály köz-ségi bírót, az abonyi ellenforradalmárokat és a Jákó-halmáró! magukkal hozott Dohv Gábor főiegvzőt, akiket részben a postával szemben lévő akácfákra akasztanak, részben a temetőben agyonlőnek.

MÁJUS 6. Úgylátszik, a szolnoki és abonyi tömeg kivégzések sem oldják meg végleg a vörös hadsereg helyzetét... A román és cseh frontról egyre vigasz-talanabb hírek érkeznek. A csehek most már hivata-losan is megszó lták Miskolcot és Eger felé haladnak. Fülel és Salgótarján között is egyre élesebb harcok folynak, s több helyütt az Ipolyt is átlépték a cseh csapatok.

A Tisza mentén, különösen Szolnok körül, újból jelentkeznek a románok, akik úgylátszik nem hajlan-

dók komolyan respektálni az antant parancsát és új offenzívára készülnek, amelynek leplezetlen végcélja már Budapest.

Aradon viszont ellenkonnány alakult, amelynek elnöke Károlyi Gyula gróf, volt főispán. Az Aradot megszállva tartó francia csapatok, a jelek szerint, ha nem is támogatják, de legalább nem is akadályozzák az aradi ellenforradalmár politikusok akcióját, amely talán több sikerrel jár majd, mint az eddigi kísérletek. Gróf Károlyi Gyula mellett mint ismertebb név szerepel az aradi kormányban: Varjassy Lajos és báró Solymossy Lajos neve.

Az aradi ellenkormány működése először egy különösen hangzó nyilatkozatban jelentkezik, amelyet báró Solymossy Lajos, mint az új Károlyi-kormány pénzügyminisztere tett közzé tegnap az egyik bécsi lapban. Ebben a nyilatkozatban Solymossy figyelmezteti az osztrák kormányt, hogy Kun Béláék Bécsben különböző értékpapírokat és ékszereket kínálnak eladásra, ami azonban jogtalanul, nagyrésztben lopás útján került a tanácskormány birtokába.

Ez a nyilatkozat érthető feltűnést keltett Ausztriában, amelynek eredményeként a proletárdiktatúra vezéreit állítólag keserű csalódások érték üzleti számitásaikban.

MÁJUS 7. Már régen nem tudunk egymás dolgairól; mintha az elmúlt hónapok alatt megszűnt volna a közvetlen érintkezés, a természetes emberi kapcsolat és közlékenység azok között, akik azelőtt egy társadalmi osztályba, egy klubba tartoztak, vagy ugyanannál a kávéházi asztalnál morzsolták el véleményüket a világról. Mindenki lehetőség szerint begubbaszkodik a lakásába s ha néha-néha az utcán találkozik egy ismerőssel, régi baráttal, csak -rövid, konvencionális szavakkal üdvözl.

Mindenki fél, mindenki bizalmatlan.

Itt a szomszédomban lakott szegény Pariss Pál, pesti gyerekek népszerű Nagyapója, aki mint bűbájos, galambősz-szakállas mesemondó szerepelt vásár-

naponként az újságban (valójában viruló eleven, fiatal ember volt) és most, napokkal később értesülök szörnyű tragédiájáról.

Pariss Pali a május 1-i cécó után éppen a szerkesztőségbe igyekezett, mikor a Rákóczi-úton a szélvihar fejére döntött egy vörös oszlopot. Közel négy napig vergődött az egyik szanatóriumban, ahol tegnap délelőtt, fiatal felesége, kisfia és szerkesztőségi kollégái jelenlétében kiszenvedett.

Aztán mindjárt a másik: a Vándor-házaspár...

Vándor Róbert ügyvédékhez, a Teréz-körút 3. számú házban, nemrégiben három vörös katonát telepítettek be azzal, hogy burzsujnak nem jár három szobás lakás. A három vörös katona rövid ott-tartózkodás után egyik éjszaka elhatározta, hogy kirabolja az ügyvéd lakását, és azonnal hozzá is kezdtek a finom bútorok, szőnyegek kihordásához. Vándor és felesége, akiknek csak egy belső szoba jutott, felébredtek a gyanús zajra, berohantak a fosztogató vörösökhöz és erélyesen tiltakoztak a lakás kirámolása ellen.

— Ez közönséges rablást — kiáltotta torkaszakadtából Vándor — nem hiszem, hogy van olyan fórum, amelyik ezt jóváhagyja!

A vörös katonák Vándor tiltakozása ellenére is folytatták a lakás kiürítését, mire az ügyvéd rendőrt akart hívni.

Az egyik vörös őr azonban két lövéssel szabad utat biztosított társainak. Mind a két lövés halálos volt: dr. Vándor Róbert és felesége holtan maradt a szobában.

A szomszédok feljelentésére megindult a vizsgálat és a forradalmi törvényszék ma hirdetett ítéletet Vincze Lajos vörös katona felett, akít délelőtt a Margit-körúti fogház udvarán ki is végeztek.

Ez azonban már szegény Vándorék tragédiáján nem változtat.. .

*

Ügylátszik, ennek az újabb rablógyilkosságnak eredménye Haubrich József parancsa, amellyel a mai

naptó kezdve elrendeli, hogy a városban csak katonai osztagok, járőrök, szolgálatban álló katonák és a vörös őrség tagjai járhatnak fegyverrel.

— A különítményekre még mindig szükség van! — ismétlik gépiesen a szovjet vezetői a munkás- és katonatanács ülésén —, mert a legutóbbi bécsi ellenforradalmi akciókká párhuzamosan itthon is a pucások egész sorozatát tervezték a tanácsköztársaság megdöntésére Dormándy alezredes tervei szerint. . .

A legújabb pesti ellenforradalmi mozgalom kirobbanásának akaratlanul is szemtanúja lettem a Ritz éttermében.

Egy rendőrtiszt barátom kísérletében a beavatottak biztonságával léptem be a még ma is elegáns étterembe, ahol a Pesten időző antant-tiszteknek úgylátszik eddig sikerült megőrizniük a nyugateurópai levegőt.

Mikor benyitunk, a nagy sarokasztalnál éppen egy civiltársaság mulat s mint a legboldogabb békeéveiben, a Kossuth-nótát húzóatja.

Rendőrtiszt barátom felvilágosít, hogy az asztaloknál ülők majdnem kivétel nélkül aktív katonatisztek és ellenforradalmi érzelmű rendőrtisztek, akik az áprilisban letartóztatott Dormándy Géza alezredes szervezéséhez tartoztak. Ennek a csoportnak Dormándy letartóztatása óta Horváth Győző százados a vezetője.

Horváth, mint magyarázzák, nagyszerű tervet dolgozott ki a proletárdiktatúra megbuktatására. E terv szerint a katonatisztekből és rendőrtisztekből álló fegyveres csapat megbeszélte a jelre behatol az Újváros házára, mikor a kommunisták Kun Réla vezetésével gyűlést tartanak, a kormány tagjait lefogja és a város különböző pontjain lévő középületeket megszállja.

Abban a pillanatban, mikor a Horváth Győző vezeteése alatt működő tisztcsoport behatol a Városházára, a Ferencvárosi-pályaudvarról Gerzics Lajos rendőrfőparancsnok-he ycttes és Kollár Elemér rendőrfelügyelő irányításával elindul egy páncélosvonat 250 közrendőrrel és megszállja a Szovjetházat.

Miközben mindezeket megtudom, a Ritz falai kö-

zott egyre emelkedettebb lesz a hangú at; valahonnan pezsgő kerül elő és Kóczé rázendít a Himnusra.

Az asztaloknál ülő vendégek, akik kivétel nélkül fehér jelvényt viselnek gomblyukukban, felállnak helyeikről és áttüzesedett arccal éneklük a Himnuszt.

— Mi történt? ... Megbukott a proletárdiktatúra?
— érdeklődik egy tájékozatlan öreg úr a szomszéd asztalnál.

A társaság egyik tagja feláll, odalép az ősz úr asztalához, bemutatkozik, aztán a következőket mondja:

— Még nem bukott meg, de reméljük, hogy nekünk sikerül megbuktatni. Szívesen látnánk, ha résztvenne mozgalmunkban ... Kérem, jelentkezék a Mész-utca 8. szám alatt.

Az öreg úr izgatottan körülnéz aztán kicsit tétován bólint és előkapar belső zsebéből egy szivart. Mintha egyszerre megnyugodott volna... Persze, el kell hinnie, hogy akik itt megjelentek, valamennyien megbízható emberek, fehérek, különben aligha lehetne elképzelni, hogy a Himnus és a Ivossulh-nóta hangjai mellett tüntessenek a Dunaparton, Kun Bélának főhadiszállásának a szomszédságában ...

Rágyújt a szivarra és gyorsan kitűz egy fehér kokárdát a gomblyukába.

Tizenegy órakor az egész társaság átmegy Budára, a rózsadombi házba, ahol Horváth Győző százados, Horváth Kálmán postatanácsos és Horváth János rendőrfelügyelő fogadják uniformisban az érkezőket.

A villa tizenkét órára zsúfolásig megtelik tisztekkel és civil urakkal, akikről kiderül hogy valamennyien a hónapok óta szervezkedő ellenforradalmi társaság tagjai.

Igy lassan kibontakozik a nagyszabású akció teljes képe is. A mészutcai villában a három Horváth-fivér mellett megjelenik: Dietz Károly volt főkapitány, Kovács Árpád zászlós, dr. Olasz Jenő ügyvéd, Andréka Károly detektívfőnök, Mihály Lajos rendőrfelügyelő, Huszár Károly, Haller István, Ernst Sándor, Szmrecsányi György, Beniczky Ödön, Grieger Miklós volt képviselők, Vargha József unitárius pap, Granicli-

stádtér Jenő, Konlenger Károly, Fery Oszkár, Justh Dénes, Sziics Jenő, Ba'la Bálint, Fetti László, Vak Keresztély, Jáger Károly, Kollár Elemér, Baktay Dezső, Vén Zoltán, Wisinger Győző, Lakics Béla, Gerlvy Tibor, Grandbeck Sándor, Komáromi Endre, Pethes László, Rapaics Rezső, Kovács Tivadar tisztek és a régi Néppárt sok tagja, akik a kommunizmus óta Horváth postatanácsos József-utcai lakásán, vagy a Heffler-féle vendéglőben szőtték az ellenforradalmi terveket.

Most arról tárgyalnak, hogy miután áprilisban nem sikerült a puccsot végrehajtani és Dormándy alezredest elfogták a vörösök, holnap vagy holnapután a Pesten működő antant-bizottságok bevonásával kellene Kun Béláék diktatúráját megdönteni.

Horváth Győző már hetek óta tárgyal különböző antant-bizottságokkal és állítólag határozott ígéretet kapott, hogy az antant ezt a komolynak látszó ellenforradalmi akciót mindenben támogatni fogja. A katonai megmozdulást maga Horváth százados vezeti, az ellenforradalmi akció szellemi, illetve adminisztratív részét pedig Horváth Kálmán postatanácsos irányítja.

Horváth Győző elmondja, hogy kora reggel a Gellérthegyi tüzérség két lövést ad le a városra. Ez lesz a jel az ellenforradalmi akció megindítására. A kijelölt tisztek erre elindulnak az Újvárosháza felé, benyomulnak az ülésterembe és lefogják az ott tanácskozó népbiztosokat.

— Fegyver van bőven — magyarázza a százados —, pisztolyokkal, Mannlicherekkel és gépfegyverekkel rendelkezünk.

A bejelentést hangos éljenzés fogadja. Mindenki lelkesen figyel Horváth Győző felé, aki e rövid bevezetés után kiosztja a szerepeket.

— Reggel öt órakor a Statisztikai Hivatal előtt öt-száz fel fegyverzett társunk jelentkezik — folytatja —, akik a Gellérthegyről leadott lövések után végigvonulnak a város utcáin, összesen tizenkétezer fegyverünk van, tehát győznünk kell!

— Győzni fogunk! — zúg a kis villában összegyűlt fanatikus társaság.

Az egyik szoba ajtajában egy fiatal lány figyelő áttüzesedett arccal a százados szavait.

Ez Kovács Mária, tizenöt éves diáklány, akinek jelentős szerep jutott a mozgalomban, minthogy ő rejtegeti ruhájába varrva a részletes terveket.

Az egyik tiszt még bejelenti, hogy a rákosi repülő téről reggel három repülőgép indul el, amelyek fehér lobogó alatt rőpcédulákat szórnak a városra.

Szóval minden rendben van! — hangzik egyszerre többfelől és a jelenlévők már az óra mutatóját figyelik, hogy mikor érkezik el a nagy pillanat, amikor fegyverrel a kezükben megostromolhatják az Újvárosházát.

Egyszerre valami gyanús zaj hallatszik. A kis Kovács Mária arcára kiül a rémület. A villa elcsendesedik és kívülről már tisztán hallani a fegyverlövés monoton ropogását.

— Valaki elárult; meneküljünk! — kiáltja az egyik jelenlévő pap és ki merre tud, igyekszik védelmet keresni az egyre közeledő fegyverlövés elől.

Az összeesküvők egy része a pincébe vonul és lövésekkel válaszol a kívülről jövő támadásra... A kis rózsadombi villa körül percek alatt elkezdődött harc kezdődik. Kívülről a vörösök gépfegyverei katonának, belülről a fehérek, revolverekkel és Mannlicherekkel tüzelnek.

De az ellenforradalmárok kis csoportja a közel kétszáz főnyi vörös terrorostaggal szemben gyengének bizonyul. A tisztek egyetlen lövésére tíz-tizenkét golyó a válasz ... Menekülni kell!... Horváth Győzőnek a hajnali szürkületben sikerül kiugrani az egyik félelemletli ablakon és kúszva igyekszik a Margit-körút irányában. Az egyik kerítésnél azonban elbukik, felsebzi magát és két vörös terrorista utoléri.

Mielőtt feltápaszkodhatna, puskatus éri a fejét. Horváth koponyája végigreped és szemét-száját elborítja a vér.

A vörösök közben behatollak a villába; a többi fog-

lyot is kísérik már a vörös őrség Zrínyi-utcai épülete felé.

Arra a hírre, hogy Horváth Győzöt, az ellenforradalmi szervezkedés értelmi szerzőjét és katonai vezetőjét sikerült elfogni, Jancsik főparancsnok szobájában összegyűl a vörös őrség egész vezérkara.

A vértől borítóit embert benyomják egy fotelbe és így folytatódik most már a kínvallatás.

— Sorolja fel, kik voltak a társai és hol vannak a fegyverek! Ha mindent őszintén bevall, azonnal kórházba vitetem — kiáltja Jancsik a százados felé.

Horváth erejének utolsó megfeszítésével letörli arcáról a vért és összeszorított fogsorral néz az előtte álló kommunista vezérré.

— Szóval nem hajlandó válaszolni?... Így is jó!

Jancsik és társai kimennek a szobából és belépnek a vörös őrségen tanyázó Lenin-fiúk. Most ők veszik +munkába“ a századost.

Az egyik felkapja az íróasztalon fekvő papírvágókést és a százados körme alá dugja. Horváth még mindig nem válaszol.

A fotel, amelyikben ül, már teljesen átázott a vértől, de nem hajlandó egyetlen nevet sem megnevezni azok közül, akik vele együtt vettek részt az ellenforradalmi akció megszervezésében.

— A többiek már vallanak a Batthyány-palotában és a Gyűjtőben — próbálkozik az egyik terrorista szóra bírni a századost — hiábavaló a tagadás ...

Horváth nem felel.

A szomszéd szobában Jancsik türelmét vesztí és dühösen átkiabál:

— Tíz percen belül előttem legyen a teljes névsor és az egész fegyverkészlet!

Az egyik terrorista meggyújtja az íróasztalon álló gyertyát és egy vasvonalzót kezd melegíteni.

— No talán majd így szóra bírjuk!

Horváth hang nélkül túri a tébolyult kínzásokat.

A terroristák összenéznek. Egy kicsit mintha maguk is megrettenének. Ez több, mint amennyit élő ember kibír: talán valami csodával állnak szemben...

— Él még? — üvölti egy hang a folyosóról.. .

— Valami Romanelli nevű tiszt telefonált az olasz követségről, hogy vigyék át a Gyűjtőbe.

Horváth felsóhajt.

Talán megmenekült, gondolja magában, ha már az antantmissziók is értesültek a történekekről... Romanelli alezredes személyes ismerőse; nagyszerű ember, még áprilisban tárgyalt vele az ellenforradalmi mozgalom megindítása előtt...

Félóra múlva mentőkocsin viszik Horváth Győzöt a Gyűjtőfogházba.

Itt Németh Ödön és Büben Miklós orvosok azonnal kezelés alá veszik, lemossák róla a vért, bekötözik sebeit és ágyba fektetik.

De ezzel még nem ért véget a százados kálváriája. Jancsik és Klepkó, a vörös őrség két parancsnoka üzen a Gyűjtőfogházban működő vörös nyomozócsoportnak, hogy folytassák a „kihallgatást“, mert különben nem lehet törvényszéki tárgyalást sem tartani ebben az ügyben. Az egész ellenforradalmi mozgalomnak Horváth az értelmi szerzője, minden körülmények között meg kell szólaltatni!

A kórházi ágyon előlről kezdődik az inkvizíció. A piszkos, takarítatlan ágyakból kiemelik a betegeket, hogy Horváthtal egyedül foglalkozhassanak a nyomozók.

— Hova tették a fegyvereket? hangzik az első kérdés.

A százados nem válaszol.

A kihallgatást vezető Lenin-fiú tüzes tüvel közeledik Horváth szeme felé.

— Megmondod vagy nem? — ordítja a dühtől rekedten.

Horváth hallgat, némán túri a kínzásokat.

Ez sem használ. Semmi sem használ...

— Ez az ember örült! jelenti a Gyűjtőfogház nyomozó-parancsnoka. — Normális ésszel nem viselhet el ilyen kínzásokat.

— Szóval megbuktunk! — hangzik a telefonon

keresztül Jancsik válasza. — Nem lehet tárgyalásra vinni a dolgot...

— Úgy látszik... Ezt az embert nem lehet szó-lásra bírni semmiféle eszközzel.

— Szégyelhetik magukat!

Horváth Győzöt délután hivatalos utasításra megvizsgálták a Gyűjtőfogház orvosszakértői és megállapítják, hogy: nem beszámítható. Állandóan önkívületi állapotban van, kihallgatására tehát minden kísérlet hiábavaló.

Klepkó toporzékol a Zrinyi-utcai épületben. Végre lelepleztek egy ellenforradalmi bandát, kézre kerítették az értelmi szerzőt, egy aktív tisztet és nem lehet vele szemben eljárni, mert önkívületi állapotot szimulál!...

— Botrány! — harsog a vörös őrség parancsnoki szobája.

Horváth Győző erről a beszélgetésről már nem tud semmit. Vastag gézpólyákba burkoltan, a kínoktól eltorzult arccal fekszik a fogház vaságyán ...

A nagy terv azonban megbukott. A lelkes emberekből álló ellenforradalmi csoport valamennyi tagja csalódottan ül a Gyűjtő celláiban. Most inár töprenghetnek, hogy min hiúsult meg a szépen elgondolt akció... Az elhamarkodott megmozduláson-e, a Ritz cigánymuzsikás össze jövetelén-e, vagy pedig azon a kellenél nagyobb nyíltszívűségen, amellyel idő előtt beavattak boldog-boldogtalant ebbe a tragikusan végződött katonai felkelésbe? ...

MÁJUS 10. Hihetetlennek látszó hírek terjedtek el a legutóbbi órákban. Eszerint a békeszerződéseket tárgyaló négyes-tan ács hivatalosan «'határozta, hogy megteremti az új cseh-tót köztársaságot, Jugoszláviát, és a független Magyarországot, amelyiknek testéből azonban lehasítják a Bánátot, Erdélyt és az egész Tátrát, sőt egyes túlzók szerint Pozsonyt is. Az angol Evening News már odáig megy ezekben a túlzó kombinációkban, hogy Temesvárt is Jugoszláviához csatolja, Aradot Romániának adja, Kassáról mint tót vá-

rosról ír, viszont vigasztalásul azzal bíztat, hogy Ausztria és Magyarország a békeszerződés szerint tengerhez vezető utat kap Fiuméba, amelyet az óla szók követelnek maguknak.

Nevetséges, megvalósíthatatlan tervek, amelyeket nyilván Magyarország ellenségei és a győzelmi mámorban úszó antant túlzó nacionalistái igyekeznek bedobni a közvéleménybe.

Scheidemann német miniszterelnök egyébként ma már nyíltan leszögezte Németország álláspontját a békeszerződéseket illetően.

— Ila mindaz, amit most békefeltételnek neveznek, valóban szerződésbe foglalt kötelezettséggé válik — mondja —, úgy ezek a feltételek nem egyebek Németország határidőhöz kötött halálos ítéleténél. A békeszerződésnek az a szövege, amelyet ellenségeink elének terjesztettek, elviselhetetlen és teljesíthetetlen. Ez nem egyeztethető össze a wilsöni tizenégy ponttal...

MÁJUS “: ...A halálvonat tovább robot. Csendes magyar kisvárosokban, napsütéses falvakban gépfegyver ropog, a temetőárokban holttesteket földelnek el és terroristák új akasztófákat ácsolnak.

Hatvanban véres ütközetre kerül a sor a nemzeti zászlóval vonuló fehérek és Cserny teherautókkal érkezett terroristái között. Az ellenforradalmárok a hatvani Grassalkovich-kastélyból lövik a vörösöket, akik Pestről újabb megerősítést kérnek és estére már hét-száz, géppuskákkal felszerelt vörös harcol a hatvani polgárok ellen. Az órákig tartó egyenlőtlen küzdelemben Hajdú Aladár fűszerkereskedő, Mészáros József gyári munkás, Fehér Illés István tizenhétéves diák, Németh József és Kobokovics Bogdán halálos lövést kapnak.

... A jászkarajenői kisgazdák, polgárok, mintha nem is vettek volna tudomást eddig a vörös uralomról, Kosa József plébános intésére tartózkodtak minden megmozdulástól.

A vörös tengerészek az állomáson tanyáznak, egy-

másután csapolják a boroshordókat és dühösen nézik a község békés lakóit.

Hát itt már semmi nem lesz?! ..

Egy Dobák Imre nevű terrorista végül feltápaszkodik a csoportból és kicsit tántorogva elindul a község felé. hogy valami friss élelmet „rekviráljon“.

Mikor a templom közelébe ér, megtorpan és észreveszi, hogy két pap lépked a plébánia irányába.

Ki ez a két csuhás? — kérdi az egyik gazdától, aki tiszteletteljesen köszönti papját.

— Kósa plébános úr, meg Hornyik segédlelkész úr — válaszol gyanútlanul a gazda.

Dobák felhajtja még a kulcsában lévő bort, aztán elrikkantja magát a községháza előtt:

— A proletárdiktatúrában nincsenek plébánosok, meg segédlelkészek! — és revolverével célbaveszi a néhány lépés távolságban álló Kósa József plébánost.

Mielőtt Kósa elugorhatna, a részeg ember fegyvere elől, már eldördül a lövés és a golyó a negyvenegy éves pap szívébe fúródik. Kósa egyetlen jajszó nélkül bukik a földre, Hornyik Károly segédlelkész pedig letérdel a holttest mellé s összekulcsolt kézzel imádkozni kezd.

A következő pillanatban egy újabb lövés dördül és a második golyó a fiatal lelkész fejében áll meg.

A tiszavárkonyi ellenforradalmárok két vezére; dr. Markbreit Aladár tartalékos százados és Megyery Anial csendőrmester, alig néhány társukkal, napokkal ezelőtt lefegyverezték a Tiszavárkonyban állomásozó százötven főből álló vörös tüzérséget, akikkel elhittették, hogy a románok már Szolnokon keresztül nyomulnak Várkony felé és Budapesten polgári kormány alakult.

Mára aztán minden kiderült és Schmutz vörös ezredparancsnok vezetésével megkezdődött Tiszavárkonyban a leszámolás. Először Markbreitet keresték ügyvédi irodájában, a tartalékos százados azonban

már közben néhány társával együtt elmenekült Pest felé.

A vörös csapat most a csendőrörs felé nyomul, ahol Megyery Antal egyedül, kezében egy revolverrel várja a gépfegyverekkel közeledő terroristákat. Nincs is védekezésre ideje, egyszerre tízen rohanják meg és ütni kezdik. Már csupa vér, alig áll a lábán, mikor kihurcolják az udvarra.

Lassan feltápáskodik a földről és fuldokolva fordul kinzói felé:

— Na gyerünk; végezzetek velem minél előbb, hogy megszabaduljak a gyötréseitektől

— Tudsz egy jó helyet a közelben, ahol gyorsan végezhetünk? — kérdi röhögve az egyik direktórium tag.

Megyery már indul is egy cövekre támaszkodva és vezeti gyilkosait a várkonyi fűzesekig, ahonnan uem hallatszanak be a községbe a lövések.

Az egyik vörös katona „könyörületből“ be akarja kötni a csendőrőrmester szemét.

Megyery lerántja a zsebkendőt és szembenéz a melének irányított fegyvercsövekkel:

— Gazemberektől nem kell semmiféle kegyelem!

— Vigyázz, tűz! — hangzik a fűzesek közül.

— Éljen a hazai — vá aszol teli torokkal Megyery aztán elterül a fűvön.

A páncélos vonat most Cegléden vesztegel. A vész törvényszék egyszerre két katonatiszt felett ítélkezik Szamuelly külön kocsijában.

Báthory Győző tartalékos hadnagy e len az a vád, hogy mikor százharminc vörös katonával a románok ellen vezényelték, letépte sapkájáról a vörös kokárdát és legényeit felszólította, hogy fegyvereiket dobják a Dunába. Buday József huszárfőhadnagyot ellenforradalmi szervezkedéssel gyanúsítják ...

Mielőtt Szamuelly kihirdeti a két ítéletet, még egy Brachler nevű közlegényt állítanak elébe, aki Báthory hadnaggal együtt, gyalázta a vörös hadsereget.

— Akkor három halálos ítélet lesz! — dörmögi

maga elé az egyik, ceglédi cipőfelsőrészkesztőből lett vészbíró.

Mire a vonat elindul, a ceglédi temetőben már végre is hajtották a három halálos ítéletet.

MÁJUS 13. A főkapitányságon van valami dolgom. Jelentéktelen ügy, máskor percek alatt elintézném, most, ismerve a proletárdiktatúra bürokráciáját, kora reggel nekiindulok.

Másfél órai várakozás után az egyik hivatali szobában megkérdem, ki az a legfőbb személy, aki jelentéktelen ügyekben azonnal dönthet?

A vörös megbízott fontoskodva dörzsöli az állát, végignéz rajtam, majd ridegen megszólal:

— Kérem, nálunk nincs protekciói

— Nem is protekciót akarok — magyarázom —, csak szeretném, ha ezt az ügyet végre elintéznék. Mindössze arról van szó, hogy egy közeli hozzátartozóm utazását kellene biztosítani, aki orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy komoly beteg és feltétlenül magaslati helyre kell utaznia.

Az elvtárs rágyújt egy szivarra és a füstön kérésztül megszólal:

— Tessék Zoltán elvtárshoz menni a második emeletre.

Sietek a második emeletre és benyitok Zoltán elvtárshoz. Mikor belépek, egyszerre felderül mindkét tónk arca.

Zoltánnal együtt jártam majd nyolc évig iskolába egy padban ültünk, együtt érettségiztünk, egyszerre mentünk sorozásra. Kedves, link fiú; az iskolában mindig „puskákkal“, az életben apró szélhámosságokkal, ügyes trükkökkel dolgozott. Most itt ül a főkapitányság épületében egy nagy hivatali szobában, előtte íróasztal, akták, bélyegzők, a feje fölött Károly király ittfelejtett arcképe.

— Mit csinálsz itt, Zoltán?!

Hunyorít, cigarettával kínál és közel hajol hozzám:

— A gazdasági ügyek referense vagyok Jancsik mellett.

— De Zoltán, te soha életedben nem voltál íendőr! Úgy tudom, legutóbb mint színész működteél...

— Igen, de abbahagytam. Az nem pálya!

— Nem is tudtam, hogy kommunista vagy!

Egész közel hajol hozzám, úgy suttojja:

— „Kommunista“?!... Kérlek, belefárad az ember ebbe a sok változásba. Először jött Ferenc József; császár és király, azt mondta: „mindent meggondoltam és megfontoltam“. Ez nagyon tetszett nekem: önként jelentkeztem katonának. Megsebesültem. Aztán jött Károly király, azt mondta: „harcolunk a békéért“. A béke nem sikerült. Jött Károlyi Mihály, azt mondta: „minden a népé“. Engem éppen akkor tettek ki az állásomból.. . Most jött Kun Béla, azt mondta: „minden a miénk!“ vagy „minden az államé“. (Mindegy: mert az állam én vagyok...) Szóval, így lettem kommunista. Talán itt sikerül megtelepednem .. .

Hangosan nevet és újabb cigarettával kínál. Valódi Memphis! Zoltán intézi a Vörös őrség dohánybeszerzését ...

Ezek után előadom az ügyemet és két perc alatt elintézi. A szigorú elvtárs az első emeleten úgy látszik tévedett. Mégis van protekció. Sőt! Zoltán húsz Memphist is adott útravalóul.

MÁJUS 14. Vad vihar és jégverés vonult végig ma a város felett. A városligeti és körüti fák sziszegve hajlongtak, ablakok repedtek, házfalak omoltak, mintha az égszakadás el akarná söpörni a föld színéről ezt a szomorú, jajveszékélő várost.

Mikor reggel felébredtünk, megszokott újságjaink rövid és hivatalos mondatokban tudomásunkra adják, hogy a Forradalmi Kormányzótanács és a Szellemi Termékek Országos Tanácsának jóvoltából a mai nappal megszűnnek. A jövőben csak a Vörös Újság és a Népszava, a tanácskormány két hivatalos lapja fog reggel, illetve délután megjelenni.

A lapok betiltását hivatalosan papírinséggel indokolják, de mindenki tudja, miről van szó. A dikta-

túranak kényelmetlen a polgári lapok megjelenése, a szájkosár alól kiszűrődő sóhajlás és a polgári újságírók passzív rezisztenciája.

Mindebből kiderül, hogy az egész mai magyar sajtót a Vörös Újság nagyhajú titánjai dirigálják. Azok akiknek március 21-ike előtt még semmi kapcsolatuk nem volt az újságírással s „politikai érdekeikre“ való hivatkozással törtek be a magyar sajtóba, amely ma már elszíntelenedve, meggyávulva és értékeitől megfosztva, kizárólag a diktatúra dicsőségét zengi.

Az Otthon Körben összegyűlt polgári újságírók lepletlenül elkeseredéssel tárgyalják a legutóbbi napok eseményeit. Bár az újságírók klubjában állandóan kézigránáttal és revolverrel felszerelt kémek közlekednek mostanában, többen mégis élesen kifakadnak a lapok beszüntetése ellen. Válaszul az ismeretlen vörös nagyságok, akik ceruza és töltőtoll helyett kézigránátot hordanak maguknál, újabb szónoklatokkal búvölik az íróasztaluktól elüldözött polgári újságírókat, akiket röviden „egy korhadt szellem képviselőinek“ neveznek.

Az egyesület, illetve a klub vezetősége végül is elánja ezt a terrorisztikus magatartást és a Vörös őrségtől kér védelmet az idegen emberekkel szemben.

Este botrányos jelenetek között végül is sikerül megtisztítani az egyesület helyiségét a betolakodott vörös szónokoktól.

*

Gyöngyösről ellenforradalmi megmozdulás híre érkezik Csemvék Teréz-körúti fellegvárába. A gyöngyösi polgárok szervezkedéséről maga Nemez József volt jegyzőgyakornok, a gyöngyösi direktórium elnöke lesz jelentést és sürgős segítséget kér.

Cserny hatvan fegyveres terroristái ad Nemez mellé, aki így vonul be Gyöngyöstre és azonnal megalakítja a forradalmi törvényszéket, amelynek elnökévé sajátmagát nevezi ki.

Órák alatt összefogdossák az ellenforradalom szer-

vezőit: Csipkay Albert, Kenyeres János és Issekutz Lajos huszárszázadosokat, Thuránszky László huszárfőhadnagyot, Kernács János gazdálkodót és Welt Ignác üvegkereskedőt.

Az ellenforradalmárok valamennyien összetört végtagokkal, támoltyogva érkeznek már a véstörvényszék elé.

Nemecz, a direktórium elnök és Városparancsnok véres bosszút akar állni ellenségein, akik elől szégyenszemre kénytelen volt a fővárosba menekülni, a direktórium tagjaival együtt.

Először Csipkay huszárszázados áll a véstörvényszék elé. Orrán, száján patakzik a vér. Mikor megáll az asztal előtt, Nemecz felugrik és egy kutyakorbáccsal az arcába csap.

— Gazember ellenforradalmár, veled külön végzek!

Csipkay hátratántorodik és már a hozzáintézett kérdésekre sem válaszol.

Alig két percig tart az egyoldalú kihallgatás: Nemecz torkaszakadtából kiabál és Csipkay nem felel a kérdésekre...

— A forradalmi törvényszék Csipkay Albert volt huszárszázadosot kötéltálati halálra ítéli — hangzik az ítélet.

— Mi az utolsó kívánsága? — kérdi Bardócz Pál vádbiztos.

A huszárszázados kihúzza magát és utolsó erejét megfeszítve válaszol:

— Ilyen gazemberektől semmit se kérek!

Csipkayt két terrorista gyorsan elhurcolja az asztalt csapkodó Nemecz elől, aztán Issekutz Lajos huszárszázados, Thuránszky László huszárfőhadnagy, Kernács János gazdálkodó és Kenyeres János százados kihallgatása következik.

Minden úgy ismétlődik, mint Csipkay vallatása közben. A vád: ellenforradalmi szervezkedés, az ítélet: ha'ál.

Utoljára marad Welt Ignác gyöngyösi üvegkereskedő, aki az ellenforradalmi akciók első órájában kitűzte a nemzeti lobogót házára.

— Az ilyen gazember zsidókkal gyorsan kell végezni! — kiáltja Nemezc és még annyi időt sem enged, hogy Welt valamit válaszolhasson.

A vésztörvényszék tagjai összesúgnak. Úgy látszik, valaki sokallja a hat kivégzést... Thuránszkyt, Issekutzot, Kenyerest és Kernácsot váratlanul visszaviszik a fogdába.

De Csipkay és Welt már a Piac tér villanyoszlopai előtt állanak.

Először Csipkayval végeznek. Egyik terrorista nyakára illeszti a kötelet, kezeit vörös pántlikával hurkolja össze és arcába nevet:

— Mondd, hogy éljen a proletárdiktatúra!

Csipkay összeszorítja a száját.

Nemezc a hóhérra kiált:

— Úgy csináld, hogy soká tartson!

Csipkay negyvenöt percig vergődik a kötélén, míg Nemezcnek jelentik, hogy az ítéletet végrehajtották.

— No most a Náci jön! — hangzik az utasítás.

Weltet, aki a szörnyű látványtól közben elájult, felocsolják. A hurok pillanatok alatt megfeszül, de váratlanul elszakad a kötéltől és a gyöngyösi kereskedő arccal a földre zuhan. Welt feltápáskodik, összekulcsolja kezét és pribékjei felé fordul. Csak egy artikulátlan hang buggyan ki a száján, miközben újból felkapják, másodszor is megfeszül a kötéltől és a villanyoszlopon két láb kalimpál . . .

MÁJUS 16. A vidéken annyira elszaporodtak az ellenforradalmi mozgalmak, hogy Cserny és Szamuely terroristái már alig győzik a munkát. Deveserre Szamuely öccsét: a huszonkétéves Szamuely Lászlót, Jászberénybe pedig egy Buday Antal nevű terroristát küldenek le, hogy „rendet teremtsenek“. Mire Szamuely leér, az ellenforradalmárok már elfogták a munkástanács tagjait és a járásbíróház épületébe zárták őket.

A pesti Lenin-fiúk az állomásról egyenesen a járásbíróház felé vonulnak, ahol felállítják gépfegyverei-

ket és bevezetőül a kaput őrző Bónyi Gyula húszéves devecseri fiatalembert agyonlövik.

E véres nyitány után ül össze Szamuely László elnöklésével a vésztörvényszék.

Csaplár János volt tanító a vádbiztos, aki közel harminc devecseri polgárt vádol azzal, hogy résztvettek a helybeli direktórium lefegyverzésében. Egy-egy vádlottra körülbelül két perc jut. A két és fél óráig tartó tárgyalás után huszonhat vádlottat részben kényszermunkára, részben életfogytiglani fegyházra ítélt a vésztörvényszék; Baják István tartalékos hadnagyot, Ferenczi Lajos szakaszvezetőt, Krasovszky Gyula tanítót és Somogyi János gazdát halálra ítélt.

Krasovszkyt aki herendi lakos, Csapiár János vádbiztos rendeletére hozták Devecserbe a terroristák, hogy Csapiár, aki ugyancsak tanító volt, végre boszút álljon régi ellenségén . . .

Az ártatlan embert Baják hadnaggal és társaival együtt úgy lövik agyon a devecseri római katolikus templom ajtaja előtt, hogy nem is tudja, mi a vád ellene.

Jászberényben a direktórium tagjai tartanak statáriális bíróságot az ellenforradalmár Fecske Sándor földbirtokos felett.

— Elvtárs gyalázta a proletárdiktatúrát és többmagával ellenforradalmat szervezett. Igaz ez?

Fecske végignézi a terroristák csapatán:

— Én nem vagyok a maguk elvtársa!

A Pestről jött Lenin-fiúk rárohannak a földbirtokosra és Fecske fején, hátán zuhognak a pusкатusok.

A fogház udvarán áll Egressy Kálmán tartalékos hadnagy, akit azért tartanak napok óta fogva, mert a jászberényi katolikus mozgalom egyik vezetője és proletárdiktatúra kikiáltása óta is nap-nap után templomba jár. Egressy egy pillanatig ökölbesorított kézzel nézi, amint a vérző embert verik, aztán odarohan és pusztá kézzel szétüt a terroristák között.

— Ne merészeljétek bántani ezt az embert!

A több sebből vérző Fecske kiszabadul a terroristák kezei közül és a fogház gondnokához, Czetti Lajoshoz

menekül. Czetti a földbirtokost bevonszolja az irodájába és rázárja az ajtót, hogy megvédje az újabb ütlegek elől.

Ezalatt a fiatal Egressy magára marad a tomboló lerrorcsapattal és egy revolvergolyó szíven találja.

Estére minden elcsendesedett Jászberényben.

MÁJUS 17. Végre megtörtént! .. . Hetek óta suttogtak róla, napok óta beszélnek s ime beteljesedett!...

Ma este bemutatják a Nemzeti Színházban Pogány József népbiztos „Napoleon“-ját. Akik e történelmi órákban a Nemzeti Színház nézőterén ülünk, érezzük, hogy egy kicsit ezért is kellett kikiáltani a proletárdiktatúrát .. . Hiszen író és hőse aligha „találkozott”-így még a világirodalomban, mint ebben a kivételes s soha nem ismétlődő színpadi műben.

Aki valaha ismerte Pogány Józsefet, azt egyenesen csábítja e ritka alkalom, hogy most a Nemzeti Színház rivaldafényében láthassa, amint bizonyára frakkban, mellény-nyílásába dugott kézzel a la Napoleon fog megjelenni, hogy megköszönje a tapsokat.

... Sajnos, tévedtünk! Pogány éppen a fronton van, mert, mint a színpadról magyarázzák: ő „a harcok embere, aki mindig szervez, toboroz, buzdít és agitál”. Szóval, „nem köszönheti meg személyesen a tapsokat” ... Pedig, mint az első felvonás után kiderül, itt a Nemzeti Színházban is szükség lett volna a harcok emberére, aki mindig buzdít és agitál.

Mindenekelőtt: a buzdításra... A jó proletárközönség ugyanis, amelyik Pogányt eddig csak Napoleonpózban készült fényképeiről ismerte, az első felvonás után katasztrófálisan elcsüggedt. A bátrabbak ki-onstak, a puhább jellemek elaludtak.

Pedig a darab tele van tendenciával, aktualitással és dörgő tirádákkal... Igazán minden benne van, ami egy népbiztos történelmi drámájába belefér.

A zsongítóan unalmas első felvonás a boulognei táborban játszódik, a nagy diadalok után, ahol megjelenik Bonaparte-Pogány egész atyafisága. Mindenki vár tőle valamit (ki állást, ki kitüntetést, vagy egy jó

szót...) és mindenki lesi a pillanatot, hogy Párisban császárrá koronáztassa magát. De Pogány sokkal puritánabb és nem akar császár lenni! . .

A közönség nem érti hogy miért. Mindegy: nagyon snájdig volt!

A második felvonásban már formálisan gyötrik Na poleont, hogy vállalja el a császárságot. A világ érdekében, Franciaország érdekében, famíliája érdekében!... De Pogány már rájött, hogy a hatalom nem fölig tejfel. Van egy őszinte vallomása. Azt mondja: „hogy hajszolt a magam nagysága, hogy emésztett az ambíció! ... És minél magasabbra emelkedtem, annál kevésbé voltam a magamé“. Ez szép! Szóval nem! Talleyrand minden ékesszólása hiábavaló: Pogány nem akar császár lenni!

No de a harmadik felvonásban a legkeményebb népbiztos is összeomlik. Ám legyen, mondja Napoleon, ti akartátok, tábornokaim, francia burzsoázia, fivéreim és nővéreim: császár leszek!

Többen tapsolnak, akik a szakszervezetektől és a Katona- és Munkástanácstól kaptak szabadjegyet.

A közönség nagy része azonban valósággal tüntet. Tüntetve hallgat. Annyi szíve nincs ennek az aranyos, megvesztegethetetlen pesti közönségnek, hogy legalább a nagyszerű Pethes Imrének tapsoljon, aki még a proletárdiktatúrában is a legnagyobb színész és Talleyrand, ödry Napóleont játszotta, napóleoni frizurával. A nők: Hegyessy Mari, Aczél Ilona. Paulay Erzsébet biztosan nem i yen Napóleonnól álmodtak ...

MÁJUS 19. A tanácsköztársaság életében rendkívülinek látszó események játszódnak le reggel óta a vörös hadsereg gödöllői főparancsnokságán. Böhm Vilmos hadsereg főparancsnok rendeletére leszerelik Cserny terrorbandáját.

A legutóbbi napok tömeges kivégzései után kevés kivétellel kiderült, hogy a terroristák a szerencsétlen áldozatokat kifosztották, zsebükből kiemelték pénztárcájukat és egy-egy Lenin-fiún másnap nem egyszer

a kivégzett ellenforradalmár tiszt bekecse, csizmája volt látható.

Ez történt Jászladányban is, ahol az ellenforradalmi szövetkezéssel vádolt Bornemissza Jenő főjegyzőt és Szöllőssy Miklós községi bírót végezték ki a piactéren.

A terroristák, miután Bornemissza főjegyzőt agyon lötték, megrohanták a holttestet, lefejtették ruháját és minden értéktárgyát magukhoz vették.

De az ország más városaiból és községeiből is hasonló hírek érkeznek: ahol a Cserny-fiúk megjelennek, az agyonlőtt vagy felakasztott áldozatokat sokszor meztelenül találják meg reggel hozzátartozóik.

Csernyék egyre jobban elhatalmasodó terrorja úgy látszik már a tanácskormány egyes tagjainak életét is veszélyezteti s magánál Kun Bélánál tiltakoztak néhányan a Batthyány-palota vörös matrózainak vérengzése és rablása ellen.

A Lenin-fiúk elleni felháborodás a kormányzótanács üléséig is eljutott, amelyen most már Kunfi Zsigmond után Böhm Vilmos is a leghatározottabban követeli, hogy oszlassák fel Cserny csapatát.

A régi kommunisták: Szamuely és társai természetesen a legélesebben tiltakoznak a Csernyék ellen irányuló akciók ellen és a «szentimentalizmustól mentes diktatúra» kéréseket követelik.

De minthogy közben Kun Bélát bizalmasan arról informálják, hogy Csernyék Peidl, Kunfit, Weltner, Erdélyit és Peyert is el akarják tenni láb alól. Kun, Haubrichchal való tanácskozás után, mégis elhatározza, hogy feloszlatja a főváros központjában működő terrorcsapatot.

Haubrich azonban felvilágosítja Kun Bélát, hogy a Teréz-köruti Batthyány-palota leszerelését nem lehet véres harc nélkül végrehajtani. Valami okos és «tapintatos» módszert kell kitalálni...

Kun erre a hadtestparancsnoksághoz fordul és Böhm Vilmost, a Cserny-féle terrorcsapat legdühösebb ellenségét kéri fel a nehéz szerepre, hogy a várható véres ütközetekre való tekintettel a főváros területén kívül fegyverezze le a Lenin-fiúkat.

Ilyen előzmények után hivatta ma reggel Böhm Vilmos Gödöllőre Csemyt.

Az egykori matrózaltisztból lett terrorista-parancsnok, akinek a magyar közéletben soha nem ismert szerep és hatalom jutott, homlokán kidagadt erekkel lép be Böhm szobájába. »

Böhm rögtön a tárgyra tér:

— Nem tűröm tovább a garázdálkodásukat — kezdi határozott, ellentmondást nem tűrő hangon. — A proletárdiktatúra további megmaradásának érdekében megkövetelem, hogy ma délután a Batthyány-palota valamennyi autójával, ágyújával, gépfegyverével, ön és emberei itt, a főhadiszálláson megjelenjenek és le szereljének.

Csemy, mikor Böhm hivatta, már sejtette, miről van szó, de erre a hangra, erre a kategórikus felszólításra mégsem számított. Ökölbe szorított kézzel áll Böhm előtt, egy pillanatig habozik, aztán az ajtó felé indulva válaszol:

— Velem ilyen hangon nem lehet beszélni! Megyek Kunhoz!

Egy óra múlva már csakugyan Kun Béla szobájában van és védelmet kér Böhmmel szemben.

Kun igyekszik diplomatikusan áthidalni a kényes helyzetet, Haubrich és Böhm legutóbbi rendeleteire hivatkozik, amelyekkel a proletárdiktatúrát kompromittáló önkényes rekvirálásokat és gyilkosságokat akarják megakadályozni és ígéretet tesz Csemynek, hogy ez semmi esetre sem jelent degradálást. Biztosítja, hogy a jövőben mint a belügyi nyomozóosztály főnöke fog működni. Szóval «felfelé bukik» ...

Cserny lassan megpuhul. Jól van; délután kivonul Gödöllőre, de a teljes leszerelést attól teszi függővé, hogy Böhm «hogyan fogadja»...

Délután hat óra tájban ér ki vörös teherautóival, kézigránátokkal, rohamkésekkel felszerelt bőrkabátos embereivel Gödöllőre. Alig hogy a főparancsnokság körzetébe lép, meglepetten látja, hogy két zászlóalj és egy üteg vár rá. A helyzet komolyabb, semmint gondolta.

Jelentkezik Böhmnél, aki most még ridegebben fogadja:

— Egy órán belül adják át minden fegyverüket és minden felszerelésüket, különben erőszakkal szereltem le az egész társaságot!

Csery érzi, hogy vége a dicsőségnek. Böhm ezt nem egyedül csinálja, biztosan a háta mögött érzi Kun Bélát és ami ennél is kellemetlenebb, az aktív tisztekkel megerősített vörös hadsereget. ..

Kimegy és rövid tanácskozást folytat bizalmi embe-reivel a főparancsnokság udvarán.

Amerre néz, köröskörül gépfegyverek, Böhm és Stromfeld legmegbízhatóbb csapatai, amelyeknek élén aktív tisztek állanak. Itt nem lehet soká töprengeni...

Szinte utolsó pillanatban határoz: bemegy Böhmhöz és átadja a listát.

«A hadseregfőparancsnokság a mai napon Csery Józseftől átvett 6 drb 14 cm-es aknavetőt, 3 drb 7 és fél cm-es páncélgégyút, 7 drb gyalogsági gégyút, 7 drb gépfegyvert, 63 láda bombát, 130 láda kézigránátot, 41 rákász gépfegyvertöltényt, 807 láda aknavető és gégyúlszert, 7 drb személyautót és 6 drb teherautót.»

Böhm és két vörös tiszt aláírta az ívet; Csery kény-szeredetten sapkájához emeli a kezét, aztán megfor-dul, kimegy és egyetlen rántással bevágja maga után az ajtót.

MÁJUS 20. Az aradi ellenforradalmi kormány Sze-gedre költözik azzal az indokolással, hogy meg nem szállott területen fekvő magyar városban akar erőtel-jesebb akciót indítani a tanácskormány megbuktatá-sára.

Ezzel egyidejűleg ma már nyilvánosságra került az ellenkormány teljes listája is:

Miniszterelnök: gróf Károlyi Gyula, külügyminisz-ter: báró Bornemissza Gyula, hadügy: Szabó Zoltán tábornok, belügy: Bartha Ábel, vallás- és közoktatás-ügy: Barabás Béla, igazságügy: Pálmay Lajos, pénz-ügy: báró Solymossy Lajos, kereskedelemügy: Var-

jassy Lajos, földművelésügy: Kintzig János, vasútügy: Fülöp Béla, népjóléti: Bársony Elemér közlése: mezés: Pálóssy Dénes, a svábajkú nép minisztere: Hemmen János.

Az ellenkormány manifesztuma a többek között ezeket mondja:

„A kommunista párt és annak vezetői országunkban, mely amúgyis sokat szenvedett, kirobbantotta az anarchiát és előidézte az összeomlást. Nemzeti történetünk legkritikusabb pillanatait éljük. Kibontottuk a rend, a becsület és a nemzeti öntudat zászlaját. Munkánkban a következő irányelveink foglalkoznak bennünket vezérelni:

A bolsevizmus megsemmisítése, a rend újáteremtése, az egyéni szabadság, a vagyon és a munkára való jog életbeléptetése. Felépítjük ismét a nemzeti eszményt, amelyet a kommunisták elárultak. A törvények uralmát sürgősen helyreállítjuk és a forradalmi kormányok minden intézményét és rendelkezéseit hatályon kívül helyezzük. E szomorú napokban a nemzet teljes támogatását kérjük súlyos küldetésünk teljesítéséhez. Felejtsük el a párt-, a vallás- és osztálykülönbségeket, egysítsük minden erőnket, hogy az utolsó pillanatokban megakadályozzuk az összeomlást “

Csak természetes, hogy a tanácskormány teljes erejével küzd az aradi, illetve most már szegedi ellenkormányval szemben, amelyet minden eszközzel igyekszik kompromittálni. Röviden „a feudális mágánások és dzsentrik operettkormányának“ nevezi gróf Károlyi Gyula kabinetjét, amely „a nagybirtokok és a nagytőke uralmát, illetve a dolgozó népréteg szolgátságba való süllyesztését akarja visszaállítani“.

Hiszen éppen elég gondot okoznak a proletárdiktatúra urainak az ország belső területén jelentkező s most már nap-nap után felbukkanó ellenforradalmi mozgalmak.

Egyik nap arról érkezik hír, hogy a Dunántúlon szervezkedik a parasztság és a polgárság, másik nap a tiszadunaközi ellenforradalmi mozgalmak nyugtalanítják Kun Béláékat, ma pedig a budapesti államrendőrség volt főtisztviselőinek szervezkedését leplez-

ték le Rákospalotán. A legújabb ellenforradalmi akció élén Dietz Károly volt főkapitány, Szentkirályi Béla főkapitányhelyettes, Szilaveczy László és Szilaveczy Aladár volt rendőrtanácsosok, Olasz Endre és Egry Péter Pál rendőrtisztviselők állottak.

A rendőrtisztek egy Szabados Ferenc nevű rákos palotai kereskedő házában találkoztak és mint mára kiderült, fegyveres akcióra készültek a kormányzó tanács ellen.

Valaki azonban besúgta a rendőrtisztviselők szervekedését a belügyi népbiztosságnak, nyomozókat küldtek ki a rákospalotai Szabados-házba, ahol mára virradó éjszaka tettenérték a tizenegy rendőrtisztet, akiket Dietz főkapitánnyal az élén letartóztattak és a Gyűjtőfogházba kísérték.

Ugyanekkor Alsószolcán is ellenforradalmi szervezkedést lepleztek le a vörös nyomozók.

Délelőtt tíz órakor Kiss János vezetésével egy vörös patrull állít be nyakig felfegyverkezve özvegy Görgey Árpádné alsószolcai kúriájára, ahol az ősz úriasszonytól fiát, ifjabb Görgey Árpád huszárornagyot követelik.

Görgeyné nem adja ki a fiát...

Egy Kavasánszky nevű direktórium tag addig csavarja az öregasszony két karját, míg lerogv a szoba padlójára.

— Megmondod, hol a fiad?! — kiált Kiss János a kínoktól fetrengő asszonyra.

A vérző asszony már nem bírja tovább a kínzásokat; felugrik, feltépi mellén a ruháját és a terroristákra kiált:

— Ide szúrjatok, hogy ne szenvedjek tovább!... Szabadítsatok meg a kínoktól! ... De gondoljatok arra, hogy nektek is van öreg édesanyátok, aki szenved értetek!...

Míntha ezek a szavak egy pillanatra kijózanítanak a direktórium tagjait; egyenként szétszélednek a lakásba, megisszák az egyik üveges szekrényben található rumot és pálinkát, aztán kivonulnak a kertbe.

Alig hogy kilépnek az ajtón, észreveszik, hogy a

kert végében Görgey őrnagy és fiatal felesége menekül a vasúti töltés irányába.

A fegyveres csapat raj vonalba fejlődik és állandó tüzelés közben valóságos hajtóvadászatot rendez a vasúti töltésen kúszó házaspár után. Görgey és felesége már teljesen kimerülve a borzalmas hajszában, egy gödörbe zuhan. Már annyi erő sincs bennük, hogy tovább vonszolják magukat; az őrnagy megcsókolja feleségét, mindketten térdre erőlködnek és összekulcsolt kézzel, imádkozva várják a halált.

Így éri utol őket a megdühödött csapat. Előbb szuronyaikkal szabdalják össze a gödörbe zuhant házaspárt, aztán mindkettőjüket agyonverik puskatussal.

Estére jelentik a borsodi központi munkás- és katonatanácsnak, hogy Alsózsoltán sikeresen levették az ellenforradalmat..

MÁJUS 21. A vörös csapatok mára virradó éjszaka visszafoglalták Miskolcot. A csehek elleni győzelmet Böhm Vilmos hadseregőparancsnok érdemének tudják be.

Szolnok felől is sikereket jelentenek: itt Tiszaroffnál keltek át a magyar csapatok a Tiszán és a románok több ellentámadását visszaverték.

A cseh frontra kivitték Morgari elvtársat is, aki mint az olaszországi munkások kiküldöttje tanulmányozza napok óta a proletárdiktatúra kormányzási módszereit Magyarországon.

Az olasz munkásvezér megjelenésétől várják, hogy az antantot jobb belátásra bírják a békefeltételeket illetően.

Mára ugyanis kiderült, hogy a békebizottság nemcsak Erdélyt, a Bánátot és a Tátrát akarja leszakítani Magyarországtól területéről, hanem Párisban az a gondolat is felmerült, hogy Nyugat-Magyarországnak azt a részét, amelyen németajkú szigetek vannak, Ausztriához csatolják.

Morgarinak magyarázzák, hogy ha ez megtörténik, „úgy kárba vész minden, amiért az Internacionále évtizedek óta harcot folytat“ ...

A nyugatmagyarországi munkás- és katonatanács már tiltakozó gyűlést is tartott, amelyen Kun Béla is megjelent s határozati javaslatot hoztak a legújabb feldarabolási terv ellen.

MÁJUS 24. A harctéri sikerek folytatódnak. Miskolc fölött az egyesült cseh-román csapatokat leverték Böhm Vilmos emberei és Füleknel is nagy győzelmet arattak a csehekkel szemben. A vörös hadsereg e pillanatban a Rima és az Ipoly vonalán á 1, de ugyanakkor üldözi az Eger körül pillanatnyi győzelmet aratott cseh seregeket is.

De Miskolc visszafoglalása a Szolnoknál álló vörös csapatokra is jó hatással volt, mert most már egyre-másra verik vissza a szolnoki híddal szembenálló románokat.

A román és cseh ellenségénél is nagyobb gondot okoz azonban a tanácskormánynak az ország belső területén jelentkező ellenség: a nap-nap után felbukkanó ellenforradalmi mozgalmak és az ezekkel párhuzamosan száguldó rémhírek. Az ellenforradalmi akciókkal, szemben börtönnel, fegyverrel, akasztófával dolgozik a vörös terror, de a rémhírek terjedésével szemben úgy látszik tehetetlen ...

Ezt ma már maga Kun Béla is bevallja a budapesti ötszázas munkástanács izgalmas ülésén, ahol a következőkkel kezdi beszédét: . *

— A politikai küzdelem előterében ma két kérdés áll. Az egyik: küzdelem a rémhírek ellen, a másik: küzdelem az ínség ellen. A rémhírek olyan mértékben és oly helyeken terjednek, hogy komoly veszedelmet jelent, ha nem szállunk szembe azokkal a lehető legerőteljesebben. Mindazok a galád híresztelések — folytatja —, amelyeket a tanácsköztársaság nyílt és burkolt ellenségei terjesztenek avégből, hogy a proletariátus hangulatát csökkentsék, a proletárállamot gyengítsék, nem egyebek aljas hazugságnál! Ezek a híresztelések csak olyanok részéről jöhetnek, akik vagy ellenségei a proletárdiktatúrának, vagy akik semmiféle közösségben nem állnak mivélünk.

Az inségről szólva viszont megemlíti, hogy a Dunántúl gazdag területe rendelkezésre áll, hiába hirdetik, hogy ez ellenforradalmi terület!

— A régi hibát — folytatja meglepő beismeréssel —, a politikai megbízottak rendszerét már jóvátettük. A kis helyi diktátorok működése megszűnt és ezek helyett instruktorok, nevelők, lelkesítők működnek és ezek működése üdvös lesz!

Alig hogy Kun Béla az Új-Városháza nagytermében befejezi beszédét, megérkezik a hír, hogy az Aradról Szegedre költözött ellenkormány mellett, a franciák által megszállt tiszaparti városban magasrangú magyar tisztek vezetésével megalakult a fehér gárda, amely egyre nagyobb méretekben szervezkedik. A szegedi komité élén: Kelemen Béla nyugalmazott főispán, Zadravec István ferencrendi házfőnök és Back Bernát malomtulajdonos áll. Több Bécsből Szegedre költözött nagynevű politikus és magasrangú katonatiszt is bekapcsolódott a legutóbbi napokban az ellenforradalomba. Ezek között, mint legtekintélyesebbek két: Horthy Miklós ellentengernagyot, Zichy János grófot és Teleki Pál grófot emlegetik.

Bár az antant hivatalosan nem ismeri el a szegedi kormányt, de nem is zavarja működésében és előkelő passzivitásból szemléli a magyarországi események kialakulását.

Mindez éppen elegendő ahhoz, hogy a proletárdiktatura vezéreiben néhány pillanatra meghűljön a vér. De fokozza még az ijedelmet, hogy valaki már a szegedi „nemzeti hadsereg“ szervezkedéséről is szolgál adatokkal, amelyek a tanácskormány szempontjából még az eddigi híreknél is nyugtalanítóbbak ...

A nemzeti hadsereg, amelynek élére Horthy Miklóst jelölik fővezérként, nagyrészből önként jelentkezett tisztekből s a vörös uralom elől Szegedre menekült honvédekből rekrutálódott. Ez a hadsereg pedig alkalmas lehet arra hogy megtámadja a tanácsköztársaságot és kellő számú ágyúval felszerelve, valamelyik nap Budapestig vonuljon...

A helyzet sokkal aggasztóbb, semmint a népbizto-

sok a harctéri győzelmektől diadalmámban úszó mai tanácsülés elején képzelték.

S végül még mindezek tetejébe Bécsben, a szegedi ellenforradalmárok akcióival párhuzamosan, Bethlen István gróf folytat különböző titokzatos tárgyalásokat, amelyek, ismerve Bethlen külföldi kapcsolatait, ugyancsak zavarokat okozhatnak még a magyarországi proletárdiktatúra életében.

Ilyen pesszimiztikus hangulatban ér véget a tanácsülés, amely eredetileg csak a románok és a csehek fölött aratott győzelmeket akarta elkönyvelni.

*

De Kun Bélának, alighogy a Hungária-szállodába ér, módjában van a Dunántúlról mondottakat is sürgősen revidálni. Ezekben az órákban ugyanis már véres csaták folynak Nagykanizsa, Bakónak és Mura-szombat vidékén a dunántúli ellenforradalmárok és a Sopronból kiküldött vörös csapatok között.

A példátlan arányú lázadás Bakónak községben tör ki a sóelosztás miatt.

A község lakói hetek óta nem tudnak sóhoz jutni s a helybeli direktórium most, hogy megérkezett Pestről az első szállítmány, kijelentette, hogy a sóból csakis a szakszervezeti tagok és vörös katonák kaphatnak.

A bakónaki kiscsapat erre ásókkal, kapákkal felfegyverkezve vonultak a községháza felé és formálisan szétverték a direktóriumot.

Közben Nagykanizsára is elmegy a hír, hogy Bakónakon kitört az ellenforradalom, mire a környékből 1500, részben felfegyverzett, részben szerszámokkal hadakozó polgár és kiscsapat vonul a bakónakiak segítségére. A helyzet egyre fenyegetőbb a vörösök szempontjából, mert a Dunántúl ellenforradalmi népe úgy látszik csak jelre várt, és az órák alatt hadsereggé tömörült kiscsapatokat és polgárokat már nem lehet megállítani. Kanizsáról telefonjelentés megy Sopronba, hogy ha rövidesen nem érkezik segítség, reggelre az egész Dunántúl az ellenforradalmárok kezére jut...

Igen, csak éppen most érkezik Murakeresztúrról is hasonló nyugtalanító jelentés, hát hová küldjék előbb a vörös terrorcsapatokat?! ... Végül is a soproni vörös állomásparancsnokság úgy dönt, hogy 250 vörös őrt négy géppuskával Bakónakra küld, Murakeresztúrra pedig a nagykanizsai vörös helyőrség menjen s majd a két csapat valahol találkozik, így is történt.

Éjszaka már megindul a harc Bakónak ellen és mintegy huszonöt kigsawda esik el az egyenlőtlen küzdelemben.

Nagykanizsán Pólai János volt kazánkovács vezetésével lövik sorra az ásókkal és kapákkal harcoló polgárokat, Murakeresztúron pedig az ellenforradalmárok gyors leverése után, éjfélkor már ítélik a forradalmi törvénszék.

Mire megvirrad, Bakónakon is, Kanizsán is, Murakeresztúron is ácsolják az akasztófákat, hogy azokon, akik az ütközetekből élve menekültek, végrehajtsák a halálos ítéletet.

A kanizsai fogház udvarán húsz gazda vonul a rögtönzött akasztófák alá ...

Murakeresztúron egy volt rendőrtiszt hirdeti ki az ítéletet a fehérek öt vezetője előtt, amelyet azonnal végre is hajtanak ...

Bakónakon már alig van életben valaki a só-lázadás elindítói közül.

S hogy Borsodban sem csitultak el még a fehérek: a borsodi direktóriumnak ugyanezen az éjszakán hírül hozzák, hogy sikerült elfogni a szökésben levő Milassin Kornél aktív századost és Reisz Frigyes tartalékos hadnagyot, akik Egerből menekültek Dédes felé... Itt érte utól őket a vörös rohamcsapat, amely Reisz Frigyes hadnaggyal azonnal végzett.

MÁJUS 26. Ma megismerkedtem az élelmiszerdetektívvel.

Ez is a proletárdiktatúra kreációja. Barna úr, aki azelőtt egy Király-utcai gyarmatárkereskedés társtulajdonosa volt, most a közéletmezési népbiztosság-

nál talált elhelyezkedést, ahol az egyre jobban elharpódzó „éttermi korrupció“ letörésével bízták meg.

— Higyje el — kezdi Barna úr —, ez sokkal kényesebb feladat, semmint gondolnák. Naponta tömegével érkeznek a feljelentések a közéletmezési népbiztos-sághoz, hogy valahol élelmiszert halmoznak fel, valamelyik vendéglőben protekciósoknak szolgálnak fel húsadagot, vagy egyes burzsuj háztartásokban „dö-zsölnek“.

— Hol „dözsölnek“ még ma? — kérdem bátortalanul.

— Hol?! — válaszol diabolikus kacagással az élelmiszer-detektív. — Hát például az összes dunaparti éttermekben! Kérem, a Ritz és a Deli pincérei még ma sincsenek áthatva a szocializmus eszméitől s csak úgy dühöng az éttermekben a protekciós rendszer. Akinek nincs protekciója, ha legelsőnek jut is be ebédre, vagy vacsorára, a pincérek mindig módot találnak rá, hogy mire a „kellemetlen idegen“ sorra kerül, már csak valami ehetetlen maradékhoz jusson. Megtörtént például, hogy az egyik népbiztoshelyettes, akit nem ismertek a dunaparti étteremben, „húsos napon“ jegy ellenében sem kapott húst, holott a terem közepén levő asztalon, egy lefödött tálban még nyolc lúsporció volt, amit később egy burzsuj társaságnak fel is szolgáltak. Hát nem felháborító ez?! ...

— Ön őszintén fel van háborodva?

Barna elvtárs egy kicsit elgondolkozik. Látszik rajta, hogy a kérdés kellemetlenül és váratlanul éri.

— Hát... hogy is mondjam csak? ... Nekem ma ez a feladatom és igyekszem megfelelni. Elképzelheti, hogy szívesebben lennék a saját üzletemben, ahol békében még Triesztből, meg Fiúméből kaptam gyarmatárút és tekintély voltam a szakmában ... Dehát hagyjuk ezt!...

— Vannak persze viccesebb esetek is — folytatja a szentimentális hangulattól megenyhülve. — Például a napokban egyenesen Kun Bélához telefonál valaki, hogy: példátlan disznóság történik a Lónyay-utca és Boráros-tér sarkán és ha ilyeneket elnéz a tanácskor-

mány, akkor számolni kell a teljes Összeomlással! Kun Béla azonnal értesíti a közéletmezési népbiztosságot, ahonnan autón küldenek ki négyünket a Lónyay-utcába.

— A Lónyay-utca sarkán nagy tömeg áll; szegény asszonyok, iskolásgyerekek, suhancok gyömöszölik egymást. Nagynehezen áttörjük magunkat az embercsoporton, amelynek közepén egy hatalmas, dagadt zsák áll: pattogatott kukoricával. A zsák mellett egy pestkörnyéki gazda, a pattogatott kukorica tulajdonosa, aki hatvan fillérért méri a csemegét félliterenként. Mert csak féllitert ad egy embernek.

— Gyorsan kiszámítottuk, hogy a jó ember körülbelül húsz koronát vesz be a pattogatott kukorica minden kilójáért... Ezért tapossák egymást az emberek, ezért szitkozódznak, tolonganak és ezért jelentik Kun Bélának, hogy «ha ez soká tart, összeomlik a táncskormány» ... Persze rögtön lefüleltük a pasast.

— Vagy egy másik eset! Az egyik konzervgyár, amelyik régen rengeteg pénzt keresett tengeri halakon, nem tudta mit csináljon a sózott bering élvezhetetlen, keserű ikrájával. Most eljött ennek is az ideje. A felfügylemlett savanyú, avas ikrát, régi suvikszos dobozokba csomagolják és öt koronáért vesztegetik az éhes, mindenre-vevő burzsujok között. Nem szólva arról, hogy ettől az ikrától többen rosszul lesznek, az anyag és konzerválási költségeket is számolva, körülbelül tizenöt fillérjébe kerül a konzervgyárnak egy doboz ikra. Ezért öt koronát kérnek! Hát persze, itt is meg kellett indítani az eljárást.

Most már láthatóan bizalommal van irántam az élelmiszer-detektív és olyan titkokat súg, amelyekről a négy fal között élő polgár valóban nem sokat tudhat.

Például Kun Béláék margitszigeti életéről...

Kiderül, hogy Kun Béla és szvitje a Margitszigetre szállásolta be magát.

— Tegnap este azután telefonhoz hívják Kun Bélát a Szigeten — folytatja legújabb informátorom. — Kun idegesen int egyik titkárnak, hogy hívják

későbbi A titkár visszamegy a telefonhoz, majd két-három perc múlva ismét Kun asztalánál fészeng.

— Kérem, nagyon kínos ügy; Horovitz elvtárs akar haladéktalanul beszélni Kun elvtárrsal.

— Kun felkapja a fejét: Ki az a Horovitz elvtárs?!

— A famunkások szakszervezetének a titkára.

— Kunnak vérbeborul az arca, felugrik az asztaltól és a telefonhoz megy.

— Ami ezután történt, azt két oldalról tudtuk meg. Így egészen megbízható. .. Egyrésztől Horovitz Gábor, a famunkások titkára tanúk előtt telefonált, másrésztől a szigeti nagyszálló portása is kénytelen-kelletlen végighallgatta a beszélgetést* minthogy Horovitz annyira kiabált, hogy a hallban lévő telefonkészülék közelében lévők is tisztán hallhatták minden szavát.

— Maga az, Kun elvtárs? — ordította torkaszakadtából Horovitz. — Tudja meg, hogy a maga terroristái, mialatt én vidéken járok, hogy elcsitítsam az elkeseredett famunkásokat, kétszobás lakásomból elrekvirálták az egyik szobát!

— Kérem, ez nem tartozik rám — válaszol Kun Béla, mint külügyi népbiztos.

— Figyelmeztetem magát — folytatja Horovitz —, ha nem intézkedik azonnal, ötezer famunkással kivonulok most este a Margitszigetre és szétverem az egész csürhétl

Kun levágta a kagylót, de öt perc múlva Alpár Gyula helyettes külügyi népbiztos robogott autón Horovitz lakására, hogy kitelepítse a hívatlan vendégeket.

MÁJUS 28. Az utcákon még méteres vörös zászlók lengenek, a különböző népgyűléseken tele torokkal hirdetik a proletárdiktatúra és a vörös hadsereg sorozatos diadalait, de alul már lazulnak az eresztékek és a diktatúra vezérei lassú, óvatos enyhítésekkel próbálják magukhoz édesgetni az ezerszer meggyalázott burzsoáziát.

Ami tegnap még elképzelhetetlen volt, ma megtör-

tént... A forradalmi kormányzótanács kivételesen elrendelte az összes túsok szabadonbocsátását.

Ezt a váratlan és szinte hihetetlennek látszó rendelkezést azzal indokolják, hogy a tanácsköztársaság annyira megerősödött s «a vörös hadsereg frontja oly szilárdan áll a románokkal és csehekkel szemben, hogy a közvetlen veszély megszűnt, s nincs többé szükség túsok fogvatartására».

Persze, hogy ezt a rendelkezést hogyan fogják azután a gyakorlatban végrehajtani, a polgárnak nincs módja ellenőrizni. De maga az a tény, hogy a rendelet megjelent (holott Kun Bélának állandóan hangoztatták, hogy a Gyűjtőfogházban csak „politikai foglyok” és nem túsok vannak...), e forradalmi napokban forradalmi eseményt jelent. Polgári szemmel: talán az egész proletárdiktatúra szellemének a revízióját.

A jelek szerint Kun Bélának is be kellett látniok, hogy a diktatúra eszközeivel az elnyomott szólás- és gondolatszabadsággal, fegyverrel és akasztófával soha nem lehet egy politikai rendszert állandósítani.

Ezt a legutóbbi órák eseményei is pregnánsan igazolják. Alighogy vérbefojtották a bakónaki és kanizsai ellenforradalmakat, máris újabb fegyveres szervezkedésről érkezik hír az ország legkülönbözőbb pontjairól.

A Hatvan közelében lévő Heréd községben a forradalmi törvényszék Hárs Szabó Péter zászlóst sejtí a mind gyakoribb ellenforradalmi mozgolódások hátterében. A hatvani vádbiztos három vörösört bíz meg, hogy a fiatal Hárs Szabó Pétert, aki a Brüll-gazdaságban mint gazdatiszt van alkalmazva: „élve vagy halva” állítsák elő.

A fiatalember, akit idejekorán értesítettek a vörös örök érkezéséről, a Brüll-kastélyból Weisz Adolf kereskedőhöz menekül, aki kamrájába bujtatja el a zászlóst. A vörösöknek azonban valaki besúgja, hogy a fehér tiszt Weiszéknél rejtőzik és éjfél tájban már a kamra ajtaján döngetnek a zsákok és ládák mögé bújt fiatalemberért.

Hárs Szabó Péter, aki ismeri a hatvani véstörvényszék tagjait, már tudja, hogy elveszett. Mielőtt betörnek a kamra ajtaját, utat nyit a vörös terroristáknak és megadja magát:

— Megyek, csak ne bántsák ennek a háznak a lakóit, akik menedéket adtak nekem.

— Azokkal is elbánunk, ne legyen gondja rá! — kiáltja a hatvani vörös nyomozóosztály parancsnoka és a mondat befejezéséül: belelő a fiatal tisztbe.

A golyó Hárs Szabó Péter szíve fölött fúródik be és a gazdatiszt összerogy a kamra ajtajában.

A lakásból kirohannak Weiszék és a vérző fiatal embert be akarják vinni a szomszéd szobába.

Weisz Adolfot egy puskatussal a kamrába taszítják és a vérző zászlóst magyarázat helyett feldobják egy parasztszekérre, hogy Hatvanba vigyék a forradalmi törvénytörvényszék elé.

Mire a Brüll-kastélyhoz ér a kocsi, Weisz és a községi orvos utólérik őket. Az orvos erőszakkal a szekérhez férkőzik és az álélt, vérző Hárs Szabót egy zseblámpa fényénél megvizsgálja.

— Ezt az embert nem lehet tovább hurcolni; a sérülése halálos! Bármelyik percben meghalhat! — kiáltja az orvos.

— Már pedig nekünk még ma este a forradalmi törvénytörvényszék elé kell állítani — dörmögi valaki a kocsis mellől és a lovak közé csap.

Az orvos elkapja a lovak zabláját:

— Van szívük ezt a fiatal fiút megölni?!... Legalább engedjék meg, hogy egy párnát tegyek a feje alá és kimossam a sebét. Itt a kastély, egy perc alatt kihoznak párnát, meg vizet...

Hajts! — sivít az esős éjszakában a vörös patrul vezetőjének a hangja és a lovak már nyargalnak tovább az országúton a halott emberrel, aki a szekér mélyén fekszik.

MÁJUS 30. Miskolc után Sajószentpéttert is visszafoglalta a vörös hadsereg.

Letagadhatatlan, hogy a miskolci siker új lendületet

adott a már-már teljes felbomlás előtt álló vörös csapatoknak, amihez hozzájárult az is, hogy a hadsereg-főparancsnokság végső pillanatban ráeszmélt arra, hogy „elvtársi alapon*4 nem lehet háborút viselni és a hadsereg élére, Stromfeld és Julier szempontjait respektálva, régi, bevált aktív tiszteket állított.

De alig érkeztek meg Budapestre a Sajószentpéter elfoglalásáról szóló hivatalos jelentések, máris újabb, még az eddigieket is felülmúló eredményekről számol be Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnok.

Nevezetesen ma reggel óla: Ipolyság, Rimaszombat, Losonc, Edelény, Szikszó és az ezektől északra eső területek újra a tanácsköztársaság kezében vannak. Kemény és elkeseredett harcok folytak az úgynevezett északi hadszíntéren; úgy látszik, a vörös hadsereg most napok alatt igyekszik helyrehozni az elmúlt hetek katasztrofális baklövéseit és veszteségeit.

Mindez azonban aligha változtat már azon a halálos ítéleten, amelyet közben az antant béketanácsa szövegez Párisban. Akik néhanapján még hozzájutnak a száz akadályon keresztül becsempészett francia és angol lapokhoz, megdöbbenve látják a wilsoni elvek végleges összeomlását és az egykori központi hatalmak megsemmisítését célzó terveket. Ma például már nyíltan beszélnek Pesten is, hogy a készülő békeszerződés Magyarország déli részét majdnem Szeged határáig leszakítja s részben a szerbeknek, részben a románoknak juttatja. E körül a hatalmas, nemzeti és gazdasági szempontból felbecsülhetetlen értékű terület körül folynak «rólunk-nélkülünk» a csatározások. A délen központosított román és szerb csapatok állítólag csak azért szüntették be előrenyomulásukat, mert az antant még nem adott kellő biztosítékot arra, hogy az általuk követelt egész területet nekik adja a békekonferencia. Ebbe a területbe a hírek szerint beleesne: Szabadka, Temesvár, Zenta és Zombor is. Az olaszok Fiumére, az osztrákok Sopronra, az új csehszlovák állam Kassára, Pozsonyra, Érsekújvárra tart igényt, nem is szólva a románokról, akik Erdélyt

már végleg a magukénak tekintik.. Ilyen körülmények között aligha fogja a vörös hadsereg eldönteni Magyarország sorsát, bár a legutóbbi napokban elért sikereit igazán nem lehet lebecsülni.

Ha a békekonferencia a környező államok egyre nagyobb étvágát nem is elégíti ki száz százalékig, számolnunk kell azzal, hogy Magyarország tekintélyes része, színmagyar lakta szigetekkel együtt elvész és Csehszlovákiához, Romániához és Jugoszláviához fog tartozni.

Mit adhat e keserves, aggódással teli órákban a tanácskormány Magyarország lakosságának? Lazít a bilincseken és apró kedvezményekkel igyekszik magához büvölni az elriasztott burzsoáziát. Egyenesen mosolyogni való, hogy Pestet milyen eszközökkel igyekszik „megfőzni“ a főváros ellenforradalmi hangulatát lassan felismerő Haubrich népbiztos.

Ma például rendeletet adott ki, amely szerint az esti zárórát az eddigi kilenc óra helyett tíz órában szabja meg, az utcán már tizenegy óráig lehet engedély nélkül tartózkodni és a magánlakások világítását egész tizenkét óráig engedélyezi, ami valósággal «fényűzés* számba megy az elmúlt hónapok kötelező sötétsége után...

S hogy a kávéházakból kiüldözött, utcán tévelygő burzsiknak is nyújtson végül a tanácsköztársaság valamit, Haubrich e bőkezű óráiban egyenesen elrendeli, hogy a pesti kávéházak ezentúl reggel hat órától este tíz óráig nyitva tartandók, ami egyet jelent azzal, hogy a hónapok óta lezárt kávéházak holnap újra felhúzzák redőnyeiket és a háborúból átmentett tejkonzerveikkel és hadifeketeikkel fogadhatják visszatérő vendégeiket.

Egyéb „csemegével“ ugyanis ma Budapesten egyetlen kávéház sem rendelkezik. Hiszen az élelmiszerhiány már olyan fantasztikus méreteket ölt, hogy a tanácsköztársaság hivatalos lapjai is kénytelenek meghúzni a vészharangot és a vidék sürgős segítségét kérni az éhező Budapest számára.

„Őszintén meg kell mondanunk, hogy éhség van, mert ez az igazság — írja a Népszava. — Gyökeres, bátor cselekvésre van szükség a beszerzés terén, és céltudatos intézkedésekre van szükség a szétosztás terén. A legalkalmasabb, legmegbízhatóbb, leghozzáértőbb emberek vezetése alatt meg kell csinálni a beszerzés és szétosztás legmegfelelőbb szervezetét. Számítunk a vidéki elvtársak támogatására. Tegyenek meg mindent a torradalom fővárosának támogatására az élelmezés terén. Eldo rádó így sem lehet, de tahn az inség fekete lovasát meg tudjuk állítani félelmetes vágatásában.“

Hogy ilyen hangú és tartalmú cikk ma, a vörös diktatúra harmadik hónapjában megjelenhet, ez már vagy a gyengeség kényszerű beismerése, vagy az őszinteség első halvány sugára, amely talán mégis utat tör a hazugság, ámtítás és ferdítés felhőin keresztül.

Mi mindennek kellett történnie a kulisszák mögött, míg eddig a vezércikkig eljutottunk!

Mindenki tudja, hogy a háttérben izgalmas, elkese-redett csaták zajlottak le Kun Béla, Pogány, Garhai, Bokányi és a régi szociáldemokrata párt még harcolni próbáló frakciói között. Kun Béla ugyanis egy ülésen ismét élesen szembeszállt a proletariátust háttámadó szocialistákkal, akik „szentimentáлизmusukkal az ellenforradalmat erősítik“. Erre néhány mérsékeltbben gondolkodó munkásvezér felvilágosította Kunt, hogy az új rendszerben egyre sűrűbben jelentkező vissza-élések és az élelmiszerelosztás körül mutatkozó állapotok semmiesetre sem járulnak hozzá a tanácsköztársaság megerősítéséhez, mint ahogy ezt a szombathelyi direktóriumtól érkezett távirat is igazolja, amelyből kiderül, hogy a tanácsköztársaság szempontjából eddig legmegbízhatóbbnak hitt vasutasok is ellenforradalmi színezetű sztrájkba kezdtek . . .

MÁRCIUS 31. A távirat egyenesen Landler hadügyi népbiztosnak szól és a következőket tartalmazza:

„A szombathelyi üzletvezetőség egész személyzete kimondta, hogy sorozáson nem vesz részt s a bevonulási parancsnak sem

tesz eleget. Ha a vasutasok közül bárkinek a legkisebb bántódása esik, az egész vonalon leállítjuk a forgalmat.

Üzletvezetőség, Szombathely.1*

Landler, kezében a távirattal, rohan Vázsonyi Jenőhöz, a MÁV elnökgazgatójához. Vázsonyi, aki közben már részletes jelentést kapott Szombathelyről, őszintén bevallja, hogy a helyzet egyre rosszabbodik és képtelen a vasúti forgalmat biztosítani.

Aggodalmai perceken belül beigazolódtak. Landler még el sem hagyja a MÁV épületét, máris újabb távirat érkezik, amely bejelenti, hogy a szombathelyi vasutasok mozgalma tovább terjed és a soproni, székesfehérvári, valamint a budapesti Keleti-pályaudvar személyzete is csatlakozott a katonai szolgálatot megtagadó nyugat-magyarországi vasutasokhoz.

De minderről Kun Béla is tud, aki azonnal felismeri a vasutassztrájk következményeit; Szamuely Tibort, Vantus Károlyt és Jancsik Ferencet még délután a Dunántúlra küldi, hogy mentsek, ami menthető!

A háromtagú direktóriumot izgalmas látvány fogadja. A sztrájkoló vasutasok egyes helyeken már felszakították a síneket, a szombathelyi állomáson kitűzték a nemzeti lobogót, Sopronban és Fehérváron pedig a sztrájk hírére az eddig passzív, ellenforradalmi érzelmű polgárság is akcióba lépett.

A meglepetésszerű sztrájkot, a direktórium megállapítása szerint, tulajdonképpen a fehérpénz elleni averzió indította el. A szombathelyi vasutasok ugyanis már hetekkel ezelőtt kijelentették, hogy nem hajlandók fehér pénzt fizetesként elfogadni, mert saját és családjuk élelmezését kizárólag kék pénzzel tudják biztosítani. Minthogy a szombathelyi MÁV üzletvezetőség nem tudta a személyzet követelését teljesíteni, az eddig százszázalékgig megbízhatóknak hitt vasutasok két emberüket felküldték Budapestre azzal, hogy ha a pénzügyi népbiztosság június elsejére nem küld elegendő kék pénzt a szombathelyi MÁV-nak, úgy sztrájkbalépnek.

A pénzügyi népbiztosság, látva a fenyegető vesze-

delmet, megtagadta a tanácskormány egymásután megjelenő rendeleteit, amelyek a fehér pénz kötelező elfogadásáról szólnak és a szombathelyi MÁV üzletvezetőségnek kiutalt annyi pénzt, amennyiből a júniusi fizetéseket ki tudták egyenlíteni.

Ez volt a múlt hét elején ... Közben azonban Szombathelyen megjelentek a sorozóbizottságok és a vörös hadsereg legutóbbi sikereire való hivatkozással sorozni kezdtek a városban. Minthogy a toborzás és önként jelentkezés már régen csődöt mondott, előrelátó volt, hogy a románoktól és csehéktől nem veszélyeztetett város polgárai és munkásai aligha fognak eleget tenni a behívási parancsnak, illetve a sorozásra való hivatalos felszólításnak és ma reggelre kimondták a sztrájkot.

A sztrájk, úgylátszik, előre kidolgozott tervek alapján készült. Hiszen másképp elképzelhetetlen is lenne, hogy majdnem ugyanabban az órában, mikor az első szombathelyi vasutas leszállt a mozdonyról, Sopronban, Székesfehérvárott és a budapesti Keleti-pályaudvaron is kimondják a sztrájkot. Ma este 6 órakor megálltak az összes vonatok és az utolsó szerelvényekkel érkezett utasok előadása szerint az egész Dunántúl fegyverben áll.

Este 7 órakor már katonák szállják meg a Keleti-pályaudvart. Sopronba és Fehérvárra pedig gépiegyveres terrorcsapatokat küldenek teherautókon. Landler maga Szombathelyre utazott és a sztrájk vezetőinek állítólag becsületszavára megígérte, hogy amennyiben huszonnégy óra alatt fölveszik a munkát, úgy a dunántúli vasutasoknak fejenként egy kiló zsírt és 10 kiló lisztet utaltat ki minden jegy nélkül.

A prérítüzet azonban nem lehet ilyen könnyű szerrel eloltani. Szinte óránként érkeznek a jelentések, hogy hol ebben, hol abban a dunántúli városban csatlakoztak a vasutasok a sztrájkolókhhoz, sőt estére már a soproni, veszprémi és fehérvári postások is beszüntették a munkát.

Mindezek tetejében Tolnatamásiból és Újdombó-

várról fegyveres ellenforradalmi ütközeteket jelentenek a Dunántúlon cirkáló Szamuely Tibornak.

Szamuely végül is kierőszakolja a forradalmi kormányzótanácstól, hogy az egész Dunántúlt nyilvánítsák hadművelleti területnek és mondják ki a statáriumot.

A kormányzótanács higgadtabban gondolkodó tagjai először nem akarnak eleget tenni Szamuely indítványának, de miután Vántus és Jancsik is a legkétségsébeesettebb jelentéseket küldik, délután mégis elrendelik a Dunántúlon az ostromállapotot. Egy órával később már indul Tolnatamásiba a hármás direktórium által kijelölt Fabik-csoport, amelynek tagjai kivétel nélkül régi, kipróbált terroristák, sőt egy részük a feloszlott Cserny-osztagból került ki.

Tamásiban komoly harc kezdődik. A terroristákat éles fegyverropogás fogadja, mire ezek gépfegyvertűzzel válaszolnak és alig három óra leforgása alatt sikerül is letörniök a szervezetlen ellenforradalmi megmozdulást.

A borzalmas ütközetben nyolc ember esett el a fehérek oldalán és a Szekszárdról kiszállt forradalmi törvényszék a Vántustól és Szamuelytól kapott utasítás alapján még este átalakul rögtönítélő bírósággá.

A forradalmi törvényszék a véresen támolygó emberekkel gyorsan végez. Csak életfogytiglani fegyház, kényszermunka vagy halálbüntetés között van választás...

Madarász József községi rendőr, Berta Pál mészáros és Hőrig Imre asztalosmester áll utoljára a piactéren tanácskozó vörös bírák elé. A három ember Tancos Vendel vádbiztos kérdéseire már nem is tud válaszolni; Madarász valamennyi fogát kiverték ütközben, Berta Pált megvakította az egyik terrorista szuronya, Hőrig Imre pedig törött karokkal roskadozik a tér közepén.

A halálos ítéleteket még este végrehajtják: a Piac-tér három fáját jelölik ki akasztófaul és mire besötétedik: Madarász, Berta és Hőrig előrebukott fejfel lógnak az akácfaikon ...

Már éppen készül a véstörvényszék, hogy visszatérjen Szekszárdra. mikor egy táviratot kézbesítenek ki a vádbiztosnak. A távirat Budapestről, Rónai Zoltán igazságügyi népbiztostól érkezett, aki utasítja a rögtönítelő bíróságot, hogy az ítéletek végrehajtásával további intézkedésig várjanak, mert magasabb érdek úgy kívánja, hogy a Dunántúlon tartózkodni kell minden felesleges vérontástól. . .

A véstörvényszék tagjai egymásra néznek, aztán megrántják a vállukat:

— Elkésett a népbiztos elvtárs! — mondja a veszprémi kormányzótanács elnöke és apró darabokra tépi a sürgönyt...

Újdombóváron már nincs is dolga a forradalmi törvényszéknek. A kaposvári terrorcsapat saját hatáskörében elintézt mindent. Itt csak a sztrájkoló vasutasokat kellett elnémítani és ez a Pestre érkezett je lentések szerint: „sikerrel járt“. A terroristák kézigránátot dobáltak a pályaudvaron gyűlésező vasutasok közé, akik közül huszonnyolcan súlyosan megsebesültek, két pesti kereskedelmi utazó pedig — mindketten véletlenül a pályaudvaron tartózkodtak — meghalt.

Egyiknek nem is lehetett a személyazonosságát megállapítani, a másikról is csak annyi derült ki, hogy Pfeiffer Samunak hívták és Pesten a felesége és két gyerek várta.

JÚNIUS 4. Amit nem sikerült kék pénzzel, zsírral és liszttel elérni, sikerült a fegyvereknek és akasztófáknak. Három napig tartó fegyveres harc és sorozatos kivégzések után Szamuely, Vantus és Jancsik büszkén jelentetik a forradalmi kormányzótanácsnak, hogy sikerült letörni a vasutassztrájkot. Ma reggel már csak a szétrombolt pályatestek, összelőtt állomások, felszaggatott sínek és a pályaudvarok közelében hagyott holttestek emlékeztetnek az elmúlt órák eseményeire.

Böhm Vilmos, mint a vörös hadsereg főparancsnoka, utolsó pillanatban még meg akarja fogni a vérengzésben kielégíthetetlen Szamuely kezét s miután

a sztrájkot letörték, a következő táviratot küldi a Dunántúlra:

Miután a Dunántúl hadművelleti terület, elsőrangú fontosságú, hogy a polgári forgalmat minden körülmények közt biztosítsuk és a vasutasok elkeseredését ne fokozzuk. Éppen ezért elrendelem, hogy a vasutasokra kimondott és eddig végre nem hajtott halálos Ítéletek nem hajtandók végre és az elítélteknek kegyelem adandó.“

Szamuely Böhm táviratával a zsebében, tajtékozva indul vissza Budapestre. Ugyanakkor azonban a Vörös Vasutasezred parancsnoksága felhívást intéz a vasutasokhoz, hogy önként jelentkezzenek a megrongált pályatestek és vonatok helyreállítására, mert haladéklalanul szükség van a vasútforgalom megindítására.

A tanácskormány ugyanis, a vasutassztrájk letörésével járó látszólagos győzelem után sem hajthatja nyugodtan álomra a fejét. A lázongó vasutasokat ugyan sikerült pillanatnyilag elnémítani, de annál nagyobb erővel tör fel a Dunántúl minden pontján a polgárság ellenforradalma. Veszprém, Nagyszékely, Vértes, Kéthely, Császár, Madocsa, Böleske, Kömlőd, Paks, Lacháza, Ráckeve és Dunaföldvár községekbe egyszerre kell Pestről megerősítést küldeni, mert a helyi direktóriumokat elsöpörték a megdühödött gazdák. Szakadatlan ropognak a fegyverek és a Dunántúl lánokban áll.

De az ország más részeiből is egyre-másra érkeznek a vasutassztrájk után keletkezett összeütközésekről szóló jelentések.

Disznóshorvátón két fiatal lányt: Gzövek Erzsit és Fodor Lídiát lövik agyon a vörös katonák, ellenforradalmi magatartásukért. Kőhidgyarmaton: Léderer Ferenc földbirtokos holtteste függ kifosztottan az egyik távirópóznán. Dunamócs községben pedig a római katolikus plébános felett hirdet halálos ítéletet a Pestről kiszállott vörös különítmény.

Trubiny János plébános ellen az a vád: mikor meghallotta, hogy Pesten, a Keleti-pályaudvaron és egyes dunántúli városok állomásépületeire kitűzték a sztrájk-

koló vasutasok a nemzeti zászlót, a község vezető polgáraival megjelent a helyi direktorium előtt és követelte, hogy adják át a hatalmat.

Két napig hagyták étlen-szomjan vergődni egy pincében a papot, míg most a sztrájk letörése után ő is sorra kerül. Csak éppen beviszik a községházán tanácskozó vészbíróság elé s minden kihallgatás nélkül tudtára adják, hogy a halálos ítéletet azonnal végrehajtják rajta.

Trubiny János, három fegyveres ór között, kezében a kereszttel indul a veszthely felé. A Dunapart egyik elhagyott részén azután megállnak és egy nyírfa alá állítják a mócsi plébánost.

Ő a vasutassztrájk utolsó halottja

JÚNIUS 5. A tanácskormány is érzi, hogy valahogy el kell feledtetni az elmúlt napok eseményeit, amelyek részben ismét gyengítették a proletárdiktatúra pozícióját, részben pedig, a tömeges akasztásokkal és gvilkosságokkal, új tápanyagot adtak az ellenforradalmi mozgalmaknak. A jelszó: új offenzívát a román és cseh fronton!

A Pestről jött ösztönzésnek váratlan és gyors eredménye mutatkozik, mert ma, Tokaj sikeres visszafoglalása után, a cseh csapatok nyitva hagyták állásaikat és a vörös hadsereg főparancsnokság büszkén jelentheti, hogy: szabad az út Kassa felé!

Be kell ismerni, hogy hatalmas léptekkel tör előre a vörös hadsereg és Tokaj visszavétele után néhány órával már: Sátoraljaújhely, Kassa és Zólyom irányában menetelnek katonáink. Bár a vörös győzelmek vegyes érzelmeket váltanak ki az elkeseredett polgárságból, kétségkívül megállapítható, hogy olyanok is lelkesedéssel fogadják a magyar városok visszafoglalásáról szóló híreket, akik egyébként csak tajtékozó gyűlölettel tudják kiejteni Kun Béla és a tanácsköztársaság vezetőinek nevét.

— Mit bánom én — magyarázza S. gyárigazgató a kávéházban —, hogy ki foglalja vissza Magyarországot?! Nemzeti, gazdasági és kulturális szempontból

csak az a fontos, hogy Kassa, vagy Zólyom ismét Magyarországhoz tartozzon, a többi majd azután eldől...

— De kérem — szól közbe egy pesszimista öreg orvos —, így sohasem lesz vége! ... Ha ezek folyton győznek, minden győzelmet a maguk hatalmának biztosítására fognak kihasználni és mi, akik itt vagyunk, valamennyien elpusztulunk.

— Ez szubjektív szempont — válaszol az egykori bankigazgató. — Beismerem, én is szívesebben élek emberibb életet, de viszont a lörténelem csak azt fogja elbírálni, hogy ki szerezte vissza a régi határt és nem azt, hogy Saigó doktor úr, vagy Kovács János jóllakott-e a proletárdiktatúra napjaiban.

— Egyébként... — vág közbevág egy harmadik kávéházi törzsvendég — egyébként, ha már visszavettük Tokajt, meg Kassát, akkor megint mi leszünk az urak! Higvjék el, normális körülmények között, ha az antant nem szabadítja ránk jobbról-balról ezeket az éhes farkasokat, Magyarországon soha diktatúra nem lehetett volna és soha nem sülyedhattünk volna olyan mélyre, hogy ez a politikailag iskolázatlan, demagógiából és terrorból táplálkozó magántársaság üljön a nyakunkra.

A vita egvire jobban elmérgesedik. Bár csupa polgár ül a kávéházi asztal körül, akiket egyformán fojtogat a diktatúra, mégis olyan áthidalhatatlan ellentétek mutatkoznak, mintha mondjuk egy Lenin-fiú és Lán-czy Leó került volna egymással szembe.

Az „eszköz és a cél“ örök problémája harcol tulajdonképpen, de valami egészen új formában. Most derül ki, hogy ez az ezerszer meggyalázott burzsoázia, amelyet már kikiáltottak mindennek, ami megszegyénítő, ugyanúgy nem tud egyetérteni most sem a nagy kérdésekben, mint ahogy nem tudott hónapokkal ez előtt, mikor a talpára kellett volna állni, hosv szembe szálljon az akkor kibontakozó vörös diktatúrával. A burzsujról ismét beigazolódik, hogy nem „ilyen“ és nem „olyan“. A burzsujt sem lehet tömegében karakterizálni, mert minden általánosítás hamis és felületes. A gyárigazgató például minden eszközzel vissza akarja

szerezni Kassát, az öreg doktor úr meg nem tudná megbocsátani, hogy Kun, Böhm, Garbai vagy Landler szerezte vissza . . .

De egy váratlan hír véget vet a vitának. Az ajtón berobog ugyanis a kávéház egyik legrégebbi „rémhírterjesztője“, aki még a háború alatt gyakorolta be magát ebbe a szakmába és a fülünkbe súgja, hogy: nem is tudjuk, milyen jól állnak a dolgok! Bűvészekre emlékeztető teátrális mozdulattal kiemeli zsebéből az egyik szegedi lap összegyűrt példányát, amelyben gróf Károlyi Gyula, az ellenforradalmi kormány feje intéz kiáltványt a magyar nemzethez.

Az újjáalakult szegedi kormányban már sok ismert politikus neve szerepel. Köztük: Gratz Gusztáv, Teleki Pál és Kelemen Béla, nem is szólva azokról, akik csak aláírták Károlyi Gyula felhívását. Egmás mellett olvassuk: Andrassy Gyula, Pallavicini György, Bethlen István, Sigray Antal, Zichy János, Zichy Aladár, Szmrecsányi György és Héderváry Lehel nevét, ami mindenesetre megnyugtató, az eddigi ellenforradalmi akciók élén álló, nagyrészen teljesen ismeretlen nevek után

Szeged város francia parancsnoka állítólag el is ismerte az újjáalakított ellenforradalmi kormányt, amelynek népjóléti és közéleti tárcáját a munkásságnak tartják fenn.

— Na mit szól ehhez? — kérdi a gyárigazgató a sértődötten visszavonuló öreg orvostól.

— Én már nem tudom, minek örüljek és mitől féljek! — válaszol morcosán a doktor bácsi. — Ha ez a Kun Béla sokáig „győz“, akkor illuzóriussá válik minden ellenforradalmi kormány működése.

— No de — kezdi fontoskodva a rémhírterjesztő és mutatóujját sokatjelentően a szája elé teszi —, no de kedves doktor úr, hát mit gondol: watzach das halten?

Az arcok felderülnek. A doktor bácsi torokpasztillát szed elő a zsebéből és sorra kínál. Jenő, az öreg főpincér összehúzza szemöldökét, int és egyenként bevoncsol a kávéház konyhájába, ahol a jó Isten tudja, honnan szedte öreg Jenő-angyal, valódi lejszínbabos epret

rak élénk. Egyszerre megszűnnek a véleménykülönbségek, mindenki meleg, szeretetteljes pillantásokat vet Jenőre az eper felett és a gyárigazgató kijelenti, bőgi a proletárdiktatúra bukása után mégis ő fog Jenő bácsinak szobrot emelni Budapesten!

JÚNIUS 6. Néhány békésnek látszó óra után a Dunántúl nyugati sávján új erővel jelentkezik az ellenforradalom. Mintha kigyulladt volna Sopron és Moson vidéke; alig van község és falu, ahol ne folyna vér a meglepetésszerűen kitűzött nemzeti zászló, vagy a fehér gárda fegyveres szervezkedése miatt. Most már nem a vasutasokról van szó, akikkel „kíméletesen“ kell bánni, hát a kormány ismét a sértődött Szamuellyt küldi le Sopron megyébe, szabad kezét biztosítva neki.

Százhatvan volt Lenin-fiúval robog be a vonat a csornai állomásra, ahol a helyi direktorium azzal fogadja Szamuellyt, hogy Németh Lajos tiszthelyettes vezetésével még mindig fegyverben áll egy ellenforradalmi csoport, amely a közeli erdőkből ütötte fel tanyáját. Szamuellynek annyi ideje sincs, hogy leszálljon a vonatról (Sopronból és Kapuvárról egyre riasztóbb hírek érkeznék), csak éppen kiadja az ordrét, hogy: a tiszthelyettest kerítsék elő, a többit majd az emberei „elintézik“ ...

Egy Cser Ferenc nevű volt gyárimunkás vezetésével indul meg a hajsza a fehér tiszthelyettes után. Azt a helyet, ahol az ellenforradalmárokat sejtik, gépfegyver tűz alá fogják és Németh Lajos, mire a terroristák elfoghatnák, holtan rogy össze egy fa tövében.

Telefonon jelentik a közben Sopronba érkezett Szamuellynek, hogy a feladatot teljesítették: Németh Lajost agyonlőtték, az ellenforradalmi szervezkedés másik hét vezetője pedig már a Fő-téren várja összekötözve a vésztörvényszék ítéletét.

Szamuelly, aki közben Sopronban is kiadta az utasítást az ellenforradalmárok összefogdosására, autón megy vissza Csornára és a Fő-téren felállított asztal előtt megkezdi a „tárgyalást“.

— Ez gazdag község — kezdi éles, gyűlölettől izzó

hangon —, úgy látom, itt volt bőven pénz fegyverekre. Hát hatszázezer korona sarcot vetek ki és elrendelem, hogy a lakosság minden élő állatát, élelmiszerkészletét kobozzátok el!

Perceken belül szétrohan a Pestről kiéhezve érkezett terrorcsapat és házról-iházra járva szedik össze a marhákat, lovakat, csirkéket, lisztet, zsírt, vaját, tojást, vagy ahol mást nem találnak: a család fehérmeműjét és felsőruházatát.

De Szamuelynek sürgős a dolga: nincs ideje bevárni a rablóhadjárat befejeztét. Maga elé vezeteti a már huszonnégy órája elfogott polgárokat, akik a vasutas sztrájkjal egyidőben fehér gárdát alakítottak és kitűzték házaikra a nemzetiszínű lobogót. Ákots Gyula, a csornai malom igazgatója, Löffler Lajos vaskereskedő, Németh Gyula, Tarcsay István, Pozsgay Bálint, Takáts Ferenc gazdálkodók és Glaser Ferenc földbirtokos sorakoznak fel a rögtönítélő bíróság asztala előtt.

A rögtönítélő-bíróság, láthatóan minden formaságot mellőz. Csak éppen a vádlottak személyi adatait jegyzik még fel, aztán egy-egy kérdést intéz hozzájuk Szamuelyly.

— Igaz-e, hogy résztvett az ellenforradalmi szervezkedésben és a tanácskormány megbuktatására fegyvert fogott?

A vádlottak valamennyien elismerik a vádat. Igen, a tanácskormány megdöntését tűzték ki céljukul és fegyveresen szövetkeztek a vörösök ellen ...

Szamuelynek ökölbe szorul a keze. A fogságban megkínzott burzsujoktól nem várt ilyen kemény kiállást! Megszokta, hogy összeroskadnak előtte a bajba jutott emberek és rimánkodnak az életükért.

— Persze, csupa gazdag burzsuj és „hazaffy“ ... — sziszegi a foga között.

Először Ákots Gyulával végez:

— A rögtönítélő bíróság önt kötél általi halálra ítéli!

A malomigazgató lehajtott fejjel hallgatja a meg-

fellebbezhetetlen ítéletet. Aztán sorba jönnek a többiek. Szamuely gépiesen ismétli az ítéletet:

— Kötél általi halál! ... Kötél általi halál! ...

Utoljára marad Glaser Ferenc földbirtokos, akit fiatal feleségétől és kislányától hurcoltak el a vörösök.

Szamuely vérbeborult szemeikkel méri végig a sápadt fiatalembert.

— „Glaser úr“, nemde, helybeli földbirtokos? — mormolja gúnyosan.

— Gazember fehér-zsidó! — kiált egy hang a helyi direktóriumából és a következő pillanatban az egyik vörös katona már Glaser előtt terem s szuronyát a révetegen maga elé néző ember szemébe szúrja.

A kihallgatásnak vége szakad; Glaser eszméletlenül összeesik, másik hat társa pedig a római katolikus templom előtt álló akácfa alatt birkózik a rájuk rohanó terroristákkal.

A halálraítéltek utolsó lélegzetvételükig harcolnak az életükért, de Szamuely sürgeti az ítéletek végrehajtását és az alkalmi hóhérok igyekeznek is eleget tenni a parancsoknak. Glaser Ferencet a hetedik akácfa felé állítják és majdnem egyszerre szorul össze a hurok a hét csornai polgár nyakán.

Éjfélkor, mikor a terroristák vonata elhagyja a csornai állomást, valaki egy kézzel írott papírlapot tesz le a tömegsírra, amin a következő szöveg olvasható:

„Elnémítva a féktelen terrortól, szívünk megindulásával és soha el nem múló fájdalommal jelentjük az enyhületet nem találó anyák, kesergő hitvesek, síró árvák és szerető testvérek nevében, hogy Tarcsay István, Ákots Gyula, Takáts Ferenc, Lölller Lajos, Németh Gyula, Pozsgay Bálint és Glaser Ferenc közbecsült polgártársaink hóhérszektől vértanúhalált haltak. Béke lengjen és a nemzeti érzés virrasszon poraik felett. Gyászos emléküket nemzedékről nemzedékre hagyjuk örökül/*

JÚNIUS 7. Sopronban Szamuely öccsét, a 22 éves Szamuely Lászlót hagyja maga helyett, hogy ítélkezzen az ellenforradalmárok fölött.

Míg a vörösök bejutottak a városba, már számtalan halott feküdt az országúton. A fehérek, akiket Türk Károly huszárszázados vezetett, egyesültek a Röjtök felől jövő ellenforradalmi gárdával, amelynek élén báró Berg Miksa földbirtokos állott és elkeseredett ütközetet vívtak a gépfegyverekkel, kézigranátokkal és lángszórókkal felszerelt vörös csapatokkal.

A rögtönítélő bíróság most már csak három ember felett ítélkezik: Fennesz Rezső tartalékos főhadnagy. Szántó Róbert tisztviselő és idősebb Schmidt Mátyás vasúti őr maradtak élve az ellenforradalom vezetői közül.

A fiatal Szaimuelly a vádlottakhoz fordul.

— Mindenkit kivégeztünk! Sopron megyében nem lesz többé ellenforradalom!

A vésztörvényszék egyik tagja aggodalmas arccal a vészbíró füléhez hajol:

— A bátyja, Szanmelly Tibor tegnap úgy intézkedett, hogy Fennesznek és Szántónak megkegyelmez azzal, hogy minden vagyonukat elkoboztatja és kényszermunkára ítéli őket. ...

Szamuely László int, hogy nem érdekli és mind a két polgárt halálra ítéli.

Az ítéletet egy órával később már végre is hajtják.

Marad a harmadik vádlott: idősebb Schmidt Mátyás. Ellene az a vád, hogy Sopronkövesdnél felszedte a vasúti síneket mielőtt Szamuellvék terrorvonata megérkezett.

Az öreg ember reszkető hangon védekezik:

— Esküszöm, hogy semmi szerepem nem volt az ellenforradalomban! A sztrájkoló vasutasok szedték fel a síneket, én nem lehettem semmit...

— Akasszátok fel! harsog a 22 éves vészbíró hangja.

Most mintha a föld alól bújt volna ki, egyszerre egy fiatal fiú ugrik a törvényszék tagjai elé:

— Ifjabb Schmidt Mátyás vagyok . . . könyörgöm, ne bántsák az édesapámat, akasszanak fel engem helyette! Maguknak úgy is mindegy ...

A terroristákból álló tanács összenéz. Mintha egy

pillanatra megrezdülne bennük valami De aztán a fiatal Szamuely felemelkedik és int. Itt nincs elérzékenyülésnek helye.

Az öreg vasúti őrt már kísérik az őrház felé, ahol tegnap elakadt a terroristák vonata.

Apa és fiú kéz a kézben ballagnak az úton, amíg végül egy körtefánál megállítják őket. Schmidt átöleli a fiát s miközben már ráteszik a kötelet, a sírástól elcsukló hangon ismétli:

— Isten veled, fiam . . . Mondd meg édesanyádnak, hogy Isten a tanúm: ártatlanul halok meg... Csak titeket sajnállak!

Mikor az öreg vasúti őr nyakán megfeszül a kötél, ifjabb Schmidt Mihály az ítéletet végrehajtó terroristákra rohan:

— Nyomorult gyilkosok! Ártatlan embert öltök meg!

Az izmos kamasz keze egyre görcsösebben szorítja a hóhér nyakát, de végül valaki elrántja hátulról s mielőtt feleszmélhetne, már őt is húzzák a szomszédos körtefára . . .

Kapuvárt Szamuely Tibor „magának tartotta fenn“. Tulajdonképpen ez a sopronmegyei ellenforradalom központja, a vasutassztrájjal egyidejűen innen indult ki a nyugatmagyarországi polgárság fegyveres akciója s még nem sokkal azelőtt is, hogy Szamuely terroristáival együtt megérkezett, Pintér Pál csendőrőrmester vezetésével gyűlést tartottak a kapuvári polgárok, amelyen újabb fogadalmat tettek a proletárdiktatúra megdöntésére.

Most érkezett a leszámolás. Negyven polgárt állítanak Szamuely elé, aki alig két órán belül nyolc halálos ítéletet hirdet a kapuvári Piac-téren.

Elsőnek Pintér Pált állítják a rögtönzött akasztófa alá.

Szemben a vesztőhellyel áll roskadozva, a csendőrőrmester felesége, két piciny gyermekével, akik búcsúzni jöttek apjuktól.

Alighogy az izmos, hatalmas testű embert felhúzzák az akácfára, leszakad a kötél.

Pintér feltápászkodik a földről:

— A törvény nevében kegyelmet kérek!

— Nincs kegyelem!

— Ilyen esetekben még egy rablógyilkosnak is meg szoktak kegyelmezni! — kiáltja Pintér és az elszakadt kötélre mutat.

— Vigyétek! — harsog Szamuely hangja és a zokogó embert elkapják, hogy újból az akasztófa alá hurcolják. De a csendőrmester még mindig nem hagyja magát; egyszerre három emberrel birkózik. Arcát, testét elborítja már a vér, de tovább harcol hóhéraival.

Végül leteperik a földre, nyakára erőszakolják a kötelet és másodszor is felrántják a fára.

Pintér a néhány lépés távolságban álló kis családjára néz és utolsó lélegzetvételével kiáltja:

— Drágáim, boszuljatok meg!

A szörnyű küzdelem a véstörvényszék hóhérait is láthatóan kimerítette. Rövid szünet következik.

Ezt a megrendítő csendet használja fel az egyik halálraítélt ügyvéd és a terroristák vezéréhez lép:

— Könyörüljete rajtam ... Fiatal feleségem, gyermekeim vannak!

Gerlei a cigarettázó Szamuelyre néz. Szamuely int, hogy megkegyelmezett.

A hóhér erre ördögi ötlettel, az akácán függő Pintér holttestéhez vezeti az életéért rimázkodó ügyvédet és így szól:

— Fogd meg a kezét és mondd utánam: „Látod, miért nem nyugodtál meg a proletáralomban, így kellett bűnhődnöd“.

Az ügyvéd az izgalomtól elfülő hangon, alig hallhatóan ismétli: látod, miért nem nyugodtál meg a proletáralomban ...

Ugyanezzel a módszerrel a községi bírónak is megkegyelmeznek.

A másik öt halálraítélt azonban nem hajlandó a gyalázatos aktust végigjátszani és Reszt József kórházgondnokot, Szálai Béla kávéháztulajdonost, Steizer Pál molnármestert, Mesterházy Zsigmond postames-

tért és Semmek Károly gazdát egymásután felkötik a kapuvári nagytér fáira.

*

Budapesten a forradalmi munkás- és katonatanács a vörös hadsereg győzelmeinek és a dunántúli ellenforradalom leverésének megünneplésére zenés ébresztőt rendelt el. ...

JÚNIUS 8. Ma reggel nyolc óra óta vöröskatonazenekarok járnak a napfényes utcákat, a gyárakban délben megáll a munka, az Országház-tér felé munkások és munkáslányok vonulnak végtelen sorokban, vörös zászlók lengenek a házakon, a Városi Színházban a népbiztosok a vörös hadsereget ünneplik:

„Tegnap óta Kassa, Selmebánya, Korpona és Nagysurány ismét a miénk!”

Diadalmámban úszik a város. Kassa visszafoglalása olyan mély hatást vált ki az egyébként elfásult lakosságból, amilyenre a proletárdiktatúra kikiáltása óta még nem volt példa. Emberek, akik egyébként csak fogvicsoritva tudják kiejteni Kun Béla nevét, ma, az éneklő, éljenző munkástömegek láttán, könnyekkel a szemükben ismétlik, hogy: Kassát, Selmebányát, Korponát és Nagysurányt visszafoglaltuk ...

A zsúfolásig telt Városi Színházban este Kun Béla, Pogány József, Haubrich József és Nyisztor György után Böhm Vilmos hadseregfőparancsnok beszél.

Ez az első eset, hogy Stromfeld Aurél vezérkari főnök, egy aktív tiszt neve is az ünnepeltek sorába kerül és a népbiztosok nyíltan beismerik, hogy a harc-téri győzelmekért a vörös katonák mellett minden dícséret a volt vezérkari tiszteket illeti.

— A munkásság nyílt színe előtt kell megmondanom — folytatja Böhm Vilmos a Városi Színház színpadán —, hogy mindegyikünk, akik kint vá-gjunk a hadseregnél, egtől-egyig megállapítottuk, hogy a volt tisztek olyan proletárbecsületességgel teljesítik parancsnoki kötelességüket, amely megérdemli a proletárhaza háláját.

A háttérben álló népbiztosok közül valaki elkiáltja magát:

— Éljen Stromfeld Aurél!

Az ünnepelés átcsap a tömegre és most már ezer és ezer torok élteti a Kassát visszafoglaló hadsereg vezérkari főnökét.

Böhm alig tudja folytatni:

— Igen, eh társaim, kezdve a vezérkar főnökén. Stromfeld Aurél elvtárson végig a hadosztályparancsnokok, dandár-parancsnokok, ezred- és századparancsnokok: egyik különb, mint a másik! Ha kinn a fronton beszélni akarunk velük, az első vonalba kell kimennünk, mert csak ott találhatjuk őket.

Végül Vágó Béla beszél. Ő is az aktív tisztek nagy szerű teljesítményét dicséri:

— Csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok a volt aktív és vezérkari tisztekről — mondja —, akiknek becsületes, önfeláldozó munkája elsorangú tényezője volt győzelmünknek. Névszrint kell felemlítenem elsősorban: Stromfeld Aurélt, a vezérkar főnökét, Rab Ákos hadosztályparancsnokot, Dengel, Julier és Schwartz vezérkari főnököket.

A közönség felállva éljenez és tapsol.

A szónokok ezután elmondják, hogy Kassa lakossága virágerdővel, örömkönnyekkel fogadta a magyar katonákat. Idegen emberek borultak egymás nyakába, a házak ablakaiból orgona-, gyöngyvirág- és tulipáncsokrokat szórtak a felvonuló csapatokra és a mámoros tömeg éjjel-nappal az utcákon tartózkodott, hogy ünnepelhesse a várost visszafoglaló magyar katonákat.

JÚNIUS 10. A sorozatos győzelmekbe azonban váratlanul beleszól Clémenceau, mint a párisi békekonferencia elnöke. Ma kerül nyilvánosságra a távirat, amelyet a magyar tanácskormányhoz intézett. Clémenceau „a szövetséges és egyesült kormányok nevében felhívja a budapesti kormányt, hogy haladék nélkül vessen véget a csehszlovákok elleni támadásoknak, ellenkező esetben a legszélő rendszabályokkal

fogják kényszeríteni Magyarországot az ellenségeskedés megszüntetésére.”

Kun Béla azonnal válaszol. Kijelenti, hogy „a magyarországi tanácsköztársaságnak nincsenek ellenséges szándékai a világ egyetlen népével szemben sem, annál is inkább, mert nem áll a területi integritás alapján. De megállapítja, hogy a csehszlovák köztársaság, a jugoszláv és román királyságok csapatai, felhasználva az antant-államok presztízsét, megszegték az 1918 november 13-án kötött katonai konvenciót és betörték Magyarország területére.”

A Havas-Iroda jelentése szerint a négyes tanács más választ remélt a magyar tanácsköztársaságtól.

JÚNIUS 12. Nagy napja van a tanácsköztársaságnak. A parlament képviselőházi üléstermében megkezdtek az első pártgyűlést, amely a módosított pártprogramot van hivatva megvitatni az „új körülményeknek megfelelően”.

A képviselőház üléssterme a felismerhetetlenségig megváltozott. A padokban, ahol Tisza, Andrássy, Wekerle, Justh, Lovászy, Vázsonyi ült, most a szocialista és kommunista párt munkáskiküldöttei foglalnak helyet.

Garbai Sándor hatalmas alakja látszik az elnöki emelvényen. Feje fölött, a régi szentkorona helyén, frigiai sapkás zord nézésű munkás néz le a párttagokra, szíve fölött az ötágú csillaggal, a szovjetek jelvényével. A falakon a régi freskók helyén: Marx, Lenin arcképei és a munkát szimbolizáló festmények.

Garbai láthatólag elfogódott hangulatban nyitja meg a pártgyűlést.

— Ebben a teremben, amelyben most vagyunk mondja — 1918 november 3-án a történelmi Magyarország múlt ki. Ebben a teremben működött, dolgozott, ha ugyan ezt működésnek és munkának lehet nevezni, az a testület, amelyik ebben az országban az osztály és faji elnyomást képviselte.

Ezután rátér a magyarországi szociáldemokrácia küzdelmére és kijelenti, hogy csak együttes erővel, a

szociáldemokraták és kommunisták közös frontjával lehet szembeszállni a burzsoáziával.

— Hisszük és tudjuk, hogy a nemzetközi forradalomnak jönni kell! — végzi harsogva és ezzel megnyitja a pártgyűlést.

A cseh, tót, jugoszláv, orosz, román, német és olasz munkáskiküldöttek üdvözlő szavai után Kun Béla szólal fel. Ismerteti a programtervezetet, amelynek egyik legfőbb pontja: csatlakozás a III. Internacionáléhoz, a másik: a proletáriátus diktatúrájának elvvé emelése, a harmadik: a párt nevének megállapítása.

Utána Kunfi szólal fel. Általános megdöbbenésre kijelenti, hogy a „forradalom szörnyű szemetjéről fog beszélni.

A munkás- és katonatanácsok kiküldöttei felszisszennek.

— Mi kritikát gyakorolunk — mondja — és egy bizonyos irányban igenis változtatást kívánunk a proletárdiktatúra eddigi alkalmazásában. Mindaddig, míg a nemzetközi forradalom több államban oly erőssé nem lett, hogy ezeknek az államoknak proletáriátusai meg tudják akadályozni az ellenforradalmat, addig nem lehet a diktatúra integrális programját alkalmazni. A diktatúrának legyen egy átmeneti programja, amely mértékletesebb, a viszonyokkal jobban számoló, az ellenforradalom kifejlődését okos rendszabályokkal és nem terrorisztikus eszközökkel megakadályozó politikával dolgozik.

— Nincs szükség bizonyos fajta szadisztikus kegyetlenkedésre és oktalan szekatúrára. Én a humanizmust a burzsoáziával szemben szocialista elv alapján követelem.

A régi szocialisták tapsolnak, a többségben levő kommunisták zúgni kezdenek.

Mi ez?! Ellenforradalmi beszéd az első pártgyűlésen?!

De délután Bokányi már sietve válaszol és a szakszervezetek „kinövéseit“ támadja.

— A szakszervezeteknek — mondja — nem a bírálat a feladatuk!

Aztán Migray József, Szamuely Tibor, Pogány József és a vidéki kiküldöttek szónokoltak hasonló tónusban.

JÚNIUS 13. Most már nem lehet leplezni, hogy a pártkongresszus végleg kirobbantotta a szocialisták és kommunisták között lappangó ellentéteket. Jobbról is, balról is kötik az ebet a karóhoz s a gyűlés befejeztével izgalmas viták indulnak meg a parlament folyosóin. Kun Béla nyíltan megvádolja Kunfit, hogy ellenforradalmat szit és elősegíti a szakadást a szocialisták és kommunisták között. Kunfit védelmezik a szocialisták, de Kun Béla magából kikelten, vörös arccal fenvegetődzik, hogy nem tűri tovább ezt a „szakszervezeti terrort“. Végül i& Böhm, Weltner és Haubrich kezdenek békéltető tárgyalásokat.

A tárgyalások eredményre is vezetnek s a pártvezetőség tagjait a következőkből állítják össze: Bokányi Dezső, Bajáki Ferenc, Böhm Vilmos, Garbai Sándor, Kunfi Zsigmond, Kun Béla, Landler Jenő, Nyisztor György, Pór Ernő, Rudas László, Vágó Béla, Vántus Károly és Weltner Jakab.

JÚNIUS 14. A feldíszített Tisza Kálmán-téren már korán reggel hullámszik a tömeg, amely részt akar venni a Városi Színházban rendezendő első szovjet-ülésen.

Az óriás színpad égő vörös fényben úszik. Hátul a szovjetszobor díszük hatalmas babérkoszorú közepén. A rivaldánál egy virágos szószék áll, e mögött a munkás- és katonatanácsok elnökségének asztala, aztán a népbiztosok és külföldi kiküldöttek helyei. A vakító vörös fényáradatban elkáprázik az ember szeme. Ilyet még valóban nem látott a magyar proletáriátus!

— Ebben a pillanatban kezdődik Magyarország történelmének második ezer éve — mondja Ágoston, miután a zenekar befejezte az Internacionálét.

Garbai megmagyarázza, hogy az ezeresztendő alkotmány temetése után egy új alkotmányt kell megalapozni. Szerinte történhet bármi ebben az ország-

ban, a kapitalizmust soha többé nem lehet visszahozni.

A külföldiek közül először egy Forst Leopold nevű kiküldött beszél a német-osztrák kommunisták nevében és kijelenti, hogy sem ő, sem elvtársai nem vállalnak közösséget a Renner-féle szocialista árulókkal, de semmi jót nem várnak az osztrák parlamentben ülő Adler Fritzeztől sem ...

Aztán Morgari Odino, az olasz kiküldött beszél és a müncheni kommunizmus hibáiról világosítja fel a magyar proletárokat.

Se vége, se hossza a szónoklatoknak. Csak késő este nyílnak meg ismét a Városi Színház kapui, hogy szabadjára engedjék a szovjet-ülés közönségét. A villamosok roskadásig telten cammognak a Rákóczi-úton és a bérházak ablakaiból kíváncsi tekintetek merednek a Tisza Kálmán-tér felől hömpölygő emberáradatra.

A körüti polgárnak megint balsejtelmei vannak . . . A letaglózott kereskedő, kistisztviselő, ügyvéd, meg orvos, már régen nem olvas újságot; ő semmit sem tud a pártkongresszusról meg a szovjet-ülésről, csak látja a rengeteg embert és egyszerre kalimpálni kezd a szíve.

— Mi történt már megint? — kérdik suttogva egymástól az emberek, de csak néhány beavatott tud válaszolni a kérdésre.

*

Késő este bandukolunk hazafelé. Az utcában, ahol lakom, vöröskatonák ólalkodnak a sötét házak előtt. Új ellenforradalmi szervezkedést leplezitek le, vagy megint túszoikat gyűjtönek? nem tudom . . .

Az egyik vörösőr megállít:

— Hova megy, elvtárs?

— Haza.

Megmutatom a házat, ahol lakom és már sietve csengetek is a kapun.

Ebben a pillanatban az utca végéből lövések halatszanak. Először egy, aztán még egy és egy harmadik ...

Erősebben nyomom a csengőt, de a házmester ma még a szokottnál is mélyebben alszik.

Végre!... Végre belülről megvilágosodik a kapu alja.

Az üveglakon keresztül látom, hogy egy fiatal-ember igyekszik kifelé. Nem a házmester! Ismerem: kedves fiatal egyetemi hallgató, akinek hónapok óta figyelem titkos útjait a házban lakó csinos, szőke nevelőnőhöz, ő is tudja, hogy minden este látom; akarva sem tudjuk elkerülni egymást, ilyenkor mindig diszkréten összerosolygunk, mint két cinkos. Közel hajol a rácsos ablakhoz és mint egy régi ismerős, megemeli a kalapját.

Kedves, cigánvosképű barna kamasz, talán húsz-huszzonegy éves lehet. Látom a ravasz-kás mosolygásán, hogy most is Hildától jön, aki nevelő az első emeleti fogorvoséknál, s bár már hónapok óta nem kap fizetést, nem tud hazamenni Teschenbe, mert nem engedik a kommunisták.

A fiúnak kicsit zilált a haja. Persze megint az ablakon keresztül mászott ki a folyosóra, mint minden este, hogy a fogorvosék észre ne vegyék!.. . (Csak meg ne lássa egyszer valaki, úgy félttem szegény kamaszt, még valami baja történhetik ebben a szédült világban ...)

Foldozott, zsíros villamoskalauz-kabátban, törött kemény kalappal a fején csoszog ki a házmester. A csukott kapun keresztül is érzem már különös, fojtogató szagát: nappal egy bőrgyárban dolgozik és a cserzőanyagok orr facsaró szaga beissza magát minden ruhájába.

Mielőtt kinyitja a kaput, újabb lövés hallatszik. Már annyi időm sincs, hogy visszanézzek; sietve belépek a lépcsőházba. A fiú hunyorít a szemével, a házmester kezébe nyomja a kapupénzt, aztán mint egy tolvaj kioson az utcára.

Mialatt a madárijesztőnek öltözött házmester behúnyott szemmel illesztgeti a kulcsot a zárba, egymásután két újabb lövés hallatszik. De ezek a lövések, mintha már közvetlenül a kapu előtt dördültek

volna; szinte visszhangzik tőlük a lépcsőház. A félálomban dülöngő házmester is felébred, felrántja a kaput és óvatosan kihajol.

— Jézus Máriám, mi történt! — kiált felém.

Visszaszaladok a kapu aljába és a fal mélyedéséből kinézek az úttestre. Egy vérző ember fekszik a köveken.

Mélyen meghajolva, majdnem négykézláb kúszok a kaputól alig három lépés távolságra fekvő emberhez és megismerem: a kedves barna fiút, aki egy másodperccel előbb lépett le a járdáról!

A kis egyetemi hallgató, Hilda szerelmes lovagja, véres fejjel mozdulatlanul fekszik a gránitkockákon.

Ugyanebben a pillanatban, az egyik elsőemeleti ablakból egy női hang hallatszik:

— Um Gottes willen, wer liegt dort? ...

A házmesterrel együtt felnézünk, de egyikünknek sincs ereje válaszolni.

Hilda néz ki az ablakon. A búzaszőke tescheni lány megérti a helyzetet és félredobva minden óvatosságot, lerohan az utcára.

Most már négyen állunk a fiú körül. A házmester, Hilda, én és egy vörös katona, aki valahonnan a sötét sarokról került elő.

Hilda lehajol a fiúhoz, két kezével végigsimítja véres arcát és fuldokló zokogással kiált a vörösőr felé:

— Mit csináltak maguk?!

— Hívjon orvost! — intek a házmesternek.

A házmester kérdő tekintettel Hildára néz:

— Otthon van a doktor úr?

— Nincs!... Dehogy is van!... — válaszol sírástól elcsukló hangon a lány.

— A szembenlévő házban is orvos lakik — magyarázom a vörösömek — csöngessen be!

A házmester közben vizet hoz és megpróbálom a fiú arcát megtisztítani. Nem sikerül. A vér szüntelenül patakzik a halántékából és elborítja az egész fejét.

Hilda eszelősen rázza a fiút és a fülébe suttogja:

— Mondd, hol fáj? ... Mondd, mi történt? ... Palikám, drága kis fiam, szólj egy szót!...

Pali nem válaszol. Csak fekszik mozdulatlanul, üveges szemekkel és bugyborékol belőle a vér. Közben a vörösőr is megérkezik az orvossal. Az orvos lehajol a fiúhoz, fogja a pulzusát, szívére hajtja fejét és rám néz:

— Ön hozzátartozója?

Intek, hogy nem. Hilda hirtelen elkapja az orvos kezét, letérdel és torkaszakadtából kiáltozni kezd:

— Mondja doktor úr: él? ... Mondja, hogy: él! .. Nagyon szépen kérem, mondja hogy: él! Ez senkinek nem vétett, hát miért bántották?!... Kinek volt útjában?!... Ezt az édesanyja várja otthon, a Sándor utcában; ki fogja neki megmondani, hogy a fiát lelőtték ezek a gazemberek?!...

Az orvos felemeli a földről az őrjöngő lányt és bevonszolja a kapu alá.

Az utcán már egyre nagyobb csoport verődik össze, a vörösőr is jónak látja intézkedni. Az orvos elé áll, szalutál és alig hallhatóan megkérdi:

— Hívjam a mentőket?

— Ne hívja ... Nem kell! . . .

Hilda a zokogás közben is hallja a beszélgetést, nekidől a falnak, úgy jajveszékel tovább:

— Én vagyok az oka!... Én hívtam szegénykét. Én mondtam: csak gyere, nem lesz semmi baj! Hát most itt van!...

Már egész bereked, alig érteni a szavát, mikor a félig nyitott kapun belép a gazdája: a fogorvos, a feleségével.

Rémülten nézik Hildát, akinek közben lebomlott a haja, az arcát összemarcangolta és lehúnyott szemmel áll a falnak dőlve, anélkül, hogy valakit megismerne.

A fogorvosnak megmagyarázzuk, mi történt. Eleinte nem akarja elhinni, hogy Hildához járt valaki. De aztán az asszony is sírva fakad, közrefogják a félig eszméletlen lányt és felviszik a lakásba.

Ezalatt az utcán megáll egy sima fekete kocs, két ember leszáll, felteszik a barna kis diák holttestét és a házmester bezárja a kaput...

JÚNIUS 16. Akik jelen voltak a Városi Színházban rendezett szovjetülésen s volt idegzetük és energiájuk végighallgatni a reggeltől estig tartó szóöszönt, már valamennyien azzal az érzéssel távoztak, hogy Kun Béla belső diadalai mellett egyre fenyegetőbb a külpolitikai helyzet. Maga Böhm Vilmos is bejelentette egyik beszédében, hogy a közeli napokban a tanácskormány életében döntő események várhatók és a kicsit beavatottak már azt is tudták, hogy rövidesen megérkezik Clémenceau új jegyzéke.

Természetesen ezt a jobb- és baloldal is saját szája-íze szerint másként magyarázza. A kommunista garnitúra dagadó mellel hirdeti, hogy az entente ismét szóba áll velünk s ezzel elismeri a tanácskormány súlyát. A most jobboldalinak deklarált burzsoázia viszont a gyűlölt antanttól várja, hogy lerombolja Kun Béláék terror-rendszerét s hogy az egykor Dreyfust védő Clémenceau fogja az utolsó pillanatban a Magyarország ellen készülő gyalázatos ítéletet megsemmisíteni. A valóságban, mint kiderült, egészen más-képp történtek a dolgok. Sem a jobb-, sem a baloldalnak nem lett igaza! Az antant ugyan ismét szóba állt velünk, azonban Clémenceau ma érkezett jegyzéke a kommunisták és a burzsoák várakozására egyaránt fájdalmasan rácsafol

Clémenceau értesíti a magyar kormányt, hogy „a szövetséges és társult hatalmak ragaszkodnak elhatározásukhoz, hogy véget vetnek minden hasztalan ellenségességnek. Egyetlen államot sem fognak kompenzálni területének megnagyobbításával azért, mert a háború borzalmait meghosszabbította.“ A csehszlovák területen harcoló magyar hadsereget azonnal vissza kell vonni a megjelölt határok mögé, a román csapatokat az antant viszont abban a pillanatban visszavonja, amikor a magyar csapatok kiürítik Csehszlovákiát.

Kun Béla mindenbe beleegyezik. Hiszen Clémenceau jegyzéke mindössze négy napi gondolkozást időt ad, ellenkező esetben az antant „szabad kezet biztosít magának.“

Alig néhány órával később már megérkezik Böhm Vilmos hadsereg főparancsnok távirata Kun Bélához, amely szerint a hadműveleteket a csehszlovák fronton beszüntették és tele keserőséggel, megkezdik a csapatok visszavonását.

Ez a táviratváltás leírhatatlan hatást vált ki Budapesten. Most már minden józanul gondolkodó ember tisztában van azzal, hogy a történetek után a szövetséges hatalmaktól semmiféle jóindulatot nem várhatunk s Clémenceau jegyzéke végképp megpecsételi Magyarország sorsát.

Ágoston Péter népbiztos utazik Pozsonyba, mint a magyar tanácskormány megbízottja, hogy ott egy francia tábornokkal megkezdje a kiűritésre vonatkozó tárgyalásokat.

Stromfeld Aurél vezérkari főnök fájdalmas rezignációval jelenti, hogy a visszavonulási parancsnak ő is és csapatai is eleget tesznek.

A sajtó igyekszik tompítani Magyarország történelmének e gyalázatos eseményeit, de visszatérően megállapítják, hogy ilyen határok között nem lehet élni! Ilyen határok között nincs termelés, nincs fejlődés, az ilyen határok csak a lassú elsorvadás föltételeit jelentik ...

JÚNIUS 18. Mialatt a Parlamentben és a Városi Színházban néhány elszánt szociáldemokrata kiküldött a terrorcsapatok garázdálkodása ellen szónokol, azalatt Budapesten és a vidéken rendületlenül tovább folytatódnak a vérengzések és fosztogatások.

A Kunszentmiklós közelében lévő Tass községben kétszer huszonnégyszáz óra alatt négy emberrel végeznek Szamuely terroristái.

Soltról teherautón érkezik tizenkét, kézigránátokkal felszerelt tengerész a községbe. A szerencsétlen gazdáknak annyi idejük sincs, hogy védekezhessenek; itt még forma szerint sem tartanak bírósági tárgyalást a kommunista kiküldöttek. Kovács Istvánt és Vörös Istvánt a piactéren felakasztják, a két Jeneyt pedig, akik az utolsó pillanatban ellenszegültek, agyonlövik.

Ugyanakkor Pesten egy titokzatos vonat áll a Nyugati pályaudvaron. Erről a vonatról azt beszélnek, hogy egyenesen Ukrániából jött két ukrán tiszt vezetésével s azzal a céllal, hogy a még Magyarországon tartózkodó orosz hadifoglyokból fegyveres csapatot toborozzon az orosz szovjet részére, amely egyre véresebb harcokat folytat a fehér ellenforradalmi tisztekkel. A két ukrán tiszt, névszerinti Effenov Grigory és Jukelsohn Isay tehát a magyar tanácsköztársasággal szövetséges orosz szovjet kiküldötteiként szerepelnek. Így jártak-keltek napok óta Pesten, így ismerték őket s a magyar kommunista vezérek részéről a lehető legnagyobb tiszteletben részesültek.

Annál megmagyarázhatatlanabbnak látszott első pillanatban az a hír, amely tegnap terjedt el Pesten, hogy a két ukrán tisztet, mint a fehér-oroszok kémeit, elfogták és a parlament pincéjébe zárták.

Hogy milyen bizonyítékok alapján került a két tiszt a vörös terroristák kezébe, azt senki sem tudja. Mindössze annyi derült ki, hogy Kun Béla kiadta az utasítást: a két tisztet sürgősen el kell tüntetni Budapestről és Szamuely ezt az üzenetet már úgy adta tovább Pergovác Károly vasesztergályosnak, a parlamentben székelő egyik terrorcsapat vezetőjének, hogy: „a két ukrán tisztet ma éjszaka gajdeszbe kell küldeni“.

A két fiatal tisztet mára virradó éjszaka felhozták a parlament pincéjéből, autón kivitték őket a Duna partjára s ott az utasítások alapján végeztek velük.

Egyik legfontosabb szempont ugyanis az volt, hogy a két külföldi tisztet haláluk után sem szabad felismerni; tehát az egyenruhát is el kellett távolítani róluk. A terroristák levetkőztették a tiszteket, aztán hátrakötötték kezeiket, nyakukba egy-egy hatalmas gránitkockát akasztottak, majd puskatussal belökték őket a rakpart lépcsőjéről a Dunába.

Ennél többet a két ukrán tiszt tragikus haláláról, a Szovjetház urain kívül ma senki sem tud Budapesten.

*

Eger környékén a Felsőmagyarországról! visszavo-

nuló csapatokkal egy eddig ismeretlen terrorkülönítmény bukkant fel. A gárda élén Tormássy volt főhadnagy áll, akiről csak annyit tudnak, hogy Przemyslnél került hadifogságba és Oroszországból már mint meggyőződéses kommunista tért Kun Bélával együtt haza. Az egykori huszárfőhadnagy megszakított előkelő családjával minden összeköttetést s vállal alakja a forradalom első napjaiban már a kommunisták Visegrádi-utcai tanyáján tűnt fel.

Tormássy mint a vörös tábori csendőrség főnöke került ki most a frontra. Az egykori elegáns huszárfőhadnagy, hatalmas szakállal, gyűrötten, piszkosan érkezik egy Egerkörnyéki faluba. Maga elé hivatja a község bíróját és kiadja az utasítást:

— Félórán belül ötven kocsi álljon elő az embeimnek!

— Nem tudok kocsit adni, mind kint van mezei munkán — válaszol a községi bíró.

— Nem érdekel, hol vannak — ordítja Tormássy, — nekem ötven kocsi kell!

A bíró kihúzza magát és élesen a vörös parancsnok szemébe néz:

— Nem hagyom kifosztani a községet, akár kicsoda az úri

A közel két méter magas Tormássy öklével a bíró arcába vág, azt elborítja a vér s mire a földre zuhan, már a terrorcsapat puskáinak tusa zuhog rajta. A bíró perceken belül belehal a szörnyű ütésekbe, de Tormássy megkapja az ötven kocsit...

Ezeken a kocsikon vonul be azután a vörös terrorcsapat az egyik Egerkörnyéki apácakolostor udvarára. Itt Tormássy maga elé hivatja a kolostor főnöknőjét:

— Hány szoba van itt a részünkre? — kérdi.

A főnöknő rémulten áll az ijesztő külsejű ember előtt és alig tud válaszolni.

— Tizenöt szoba... De mindegyik foglalt; a kedves nővérek laknak a szobákban ...

Tormássy megsuhintja kezében a korbácsot és kiadja az utasítást:

— Minden szobába két-két emberem megy! Amelyik apácának nem tetszik, az veheti a sátorfáját...

A vörös terrorcsapat harminc emberét percekben belül elszállásolta Tormássy, s hajnalban négy apáca holttestét vitték ki a kolostor kapuján ..

JÚNIUS 20. Cudar nap ez a mai!

A tanácskormánynak semmi sem sikerül! Nehéz megállapítani, hogy az általános gyűlölet akadályozza-e meg Kun Bélának programjának legalább részbeni megvalósítását, vagy pedig az új rendszer embereinek tehetetlensége, a diktatúrában nélkülözhetetlen „vezérszellem“ hiánya az oka annak, hogy a magyarországi kommunisták minden akciója csődöt mond.

A bel- és külpolitikai kudarcok egymást követik. Most már nem lehel leplezni, hogy a beígért világforradalom egyáltalán nem hajlandó Kun Béla felszólítására kitörni, sőt a világforradalmi helyett kárpótlásul ígért világsztrájk sem váltja be Kun Bélának reményeit. A mára, illetve holnapra beígért világsztrájkból ugyanis mindössze annyi lett, hogy Szegeden sztrájkba kezdett néhány száz munkás, az amerikai munkások egy csoportja tüntetett a III. internacionálé mellett, a francia fémmunkások sztrájkot terveznek, s Weimarban a vasúti munkások és hivatalnokok egy része ugyancsak sztrájkjal tiltakozik a kormánycsapatoknak Ehrfurtba való közbelépése ellen. Hát ez tett „a világot felgyújtó forradalomból“; ez lett a sztrájkból, amely „milliókat vonultat fel a vörös lobogó alá“!...

Nem sikerült! Pedig hogy várta Kun Bélától a követér Landlerig, a harsogó Bokányitól a napóleoni Pogányig a tanácskormány minden tagja!... Hiszen erre épült fel az egész magyarországi proletárdiktatúra, erről álmódott Kun Béla nyugtalan éjszakáin és ebben bíztak az „ingadozók“ is, akik a napi események szerint gyűlölik, vagy dicsőítik a bolsevizmust.

De most már nem lehet szépíteni a dolgot: be kell ismerni a bukást! Ahogy Lenin gyújtó szava nem

tudta lángba borítani Európát és Amerikát, úgy Kun Bélának még kevésbé sikerült...

„Cieccach“ — mondja a pesti argó Kun Bélának verődésére célozva, ami körülbelül annyit jelent, mint hogy a tanácskormány húzza, vonszolja önmagát, egyéb külső impulzusok és dinamikus erő híján.

De a világsztrájk elmaradásánál sokkal aggasztóbb a párisi konferencia határozata, amely végleg meg szabja Magyarország új határait s halálos ítéletet hirdet felettünk. Az új térkép szerint már Pozsony, Komárom, Losonc, Zólyom, Rozsnyó, Rimaszombat, Eperjes, Kassa Csehszlovákiához tartozik, sőt még Esztergom egy részét is leszakítják Magyarország tétől. Az óriásira dagadt Romániának juttatja az antant egész Erdélyt, Szatmárnémetit, Nagykárolyt, Érmihályfalvát, Nagyváradot, Aradot és Temesvárt, s bár még a déli határokat nem húzták meg, a New Statesman című angol folyóirat szerint Szabadka, Zombor, Nagybecskerek Jugoszláviának jut, Baranya sorsáról pedig még nem intézkedtek.

„Száz ezer négyzetkilométer — négy milliő lakos“ írja a Népszava.

«Azok között a határok között, amelyeket Clémenceau jegyzéke megállapít a jövő Magyarországra számára, élni nem lehet. A kis Magyarországnak tehát a volt Nagy-Magyarország összes háborús adósságait vállalnia kellett. Azzal tisztában vagyunk, hogy a négy és fél éves háború után az entente-imperialisták győzelme után az éhezés, nyomor korszaka következik. De ezek a határok nem az éhezést, a szenvedést jelentik, hanem az éhhalált, a pusztulást. Ilyen határok között semilyen kormány nem tud rendet tartani, államot építeni. Ilyen határok között csak anarchia, züllés, égbekiáltó koldusság, borzalmas kalandorság lehetséges.»

A tanácskormány ugyan minden valószínűség szerint alá fogja írni a békeszerződést, de ha nem, akkor is kevés valószínűség van arra, hogy az entente módosítsa gyilkos álláspontját.

*

Horthy Miklós, a szegedi kormány hadügyminisz-

tere megkezdte a Nemzeti Hadsereg szervezését. A hadsereg tagjait Zadravetz István tábori püspök esketi fel a francia parancsnokság alatt álló tiszparti városban.

A szervezés munkáját gróf Zichy Aladár, Gömbös Gyula százados, Eckhardt Tibor, Ábrahám Dezső, Soós Károly tábornok, Görgey György őrnagy és Görgey József huszárkapitány végzik. A hírszerző-osztály élére Kozma Miklós huszárkapitányt állították, aki állítólag összeköttetést tart fenn a magyarországi ellenforradalmi alakulatokkal és a vörös hadseregben működő volt aktív tisztekkel is.

A szegedi kormány állandó jegyzékekkel és táviratokkal ostromolja az ententot. Gróf Teleki Pál külügyminiszter, gróf Csáky Imre, Magvary Antal, Wora sicky Olivér és gróf Csáky István, Vest Fedor báró és Hoffmann Sándor diplomáciai úton igyekeznek a szegedi kormány helyzetét megerősíteni.

*

Most a cseh frontról visszavonuló csapatok által elhagyott városokat kell „megfelelően bolsevizálni“, s a terrorcsapatok központja: Eger lett.

Eger és környékén még mindig Tormássy volt főhadnagy zászlóalja tanyázik s miután már az összes egri és egerkörnyéki kolostorokat kommunizálta, most az egri polgárokat, ellenforradalmi magatartást tanúsító volt tiszteket, egykori bajtársait kezdi üldözni.

Sárbogárdi Mészöly Géza őrnagy ellen az a vád, hogy Tormássy zászlóaljának bevonulása előtt felszedte embereivel a vasúti síneket. Tormássy kiadja az ukázt: Mészöly őrnagyot élve vagy halva kerítsék elől

Az őrnagy feleségével együtt éjszaka kiszökik Egerből és Bánkút irányába menekül. A sötét éjszakában azonban eltéveszti az utat s a fáradságtól már roskadozó asszonnyal együtt egy vasúti őrházba téved.

Az őrházban Tormássy három terroristája vár már Mészöly őrnagyra. Alighogy a menekülő ember belép

az ajtón, nekiugranak s egyszerre három szurony szalad a testébe. A sebektől borított eszméletlen tisztet ezután felesége jelenlétében kihurcolják a vasúti sínekre és agyonlövik. A szerencsétlen Mészöly Gézánét pedig hajnalban ájultan találják meg a vasúti sínek között...

De Tormássynak ez sem elég! Szita alezredest követeli még!... Kiderül, hogy Szitát egy Russó János nevű soffőr autóján megszöktette. A visszatérő Russót elfogják, a törvényszék épülete elé állítják és agyonlövik.

Most már nyílt lázadásra kerül a sor. Az egri gazdák benyomulnak a városházára és a direktórium tagjainak azonnali elmozdítását követelik. A vörös vezetők a városháza emeletére menekülnek, s a gyorsan segítségül hívott vörös katonák sortüzet adnak. Négy halott marad a városháza lépcsőin: Liskai Ignác, Balogh Antal János, Demeter István és egy tízéves kislány: Prókai Böske, aki anyjával együtt mint néző asszisztált a véres ütközetnél...

Pusztakengyelen Friez Kálmán katonai nyomozó kutat az ellenforradalmárok után. Friez Szolnokról küldik ki azzal az utasítással, hogy nézzen szét a kengyeli Léderer-birtokon, mert a fiatal Léderer Pál ellen volt cselédje, a szép Szanyi Lajosné feljelentést tett, hogy fegyveres csapatot szervez a vörösök ellen.

Friez ugyan megállapítja, hogy a csinos Szanyiné feljelentése inkább sértett női hiúságból ered, semmint politikai meggyőződésből, de miután a huszonegy éves Léderer a kihallgatás során sem hajlandó megtörni, két vörös katonával a Blaskovich-kastély udvarára állíttatja és agyonlöveti.

Mikor a kivégzést teljesítő két vörös katona reggel megkérdi Szanyinét, hogy tulajdonképpen mi volt Léderer Pál bűne, a fiatal asszony könnyes szemmel csak ennyit válaszol:

— Megbosszultam!

*

A Duna-Tisza közén Szamuely folytatja a „tisztogatást”. Soltról és Soltvadkertről kérnek sürgős segít-

séget, mert a parasztek a helybeli intelligencia vezetésével fegyveres ellenállásra készülnek. Szamuelly és terroristái autón robognak Solt felé, ahol kaszákkal, kapákkal és néhány harctérről átmentett fegyverrel várják a vörösök érkezését.

Mikor Szamuelly meglátja a hatalmas embercsoportot, terroristáinak kiadja az utasítást, hogy indítsák meg a gépfegyvereket. A gépfegyverek sortüze borzalmas pusztítást végez a kis község utcáin: percekben belül vérző asszonyok, gyerekek menekülnek és halottak hevernek a porban.

Félóra múltán, hogy a terroristák megtisztították a terepet, a községháza előtt feláll a vészbíróság.

Az első vádlott: Jászfalusy Károly, a község jegyzője, aki Szily László biztosítási tisztviselővel és néhány gazdával az ellenforradalmat megszervezte. A történeteket nem lehet letagadni, hiszen maga Szamuelly is látta a fegyveres lázadás utolsó felvonását.

A kihallgatás mindössze néhány percig tart, aztán Szamuelly kihirdeti az ítéletet. Jászfalusy Károly jegyzőt, Szily László tisztviselőt, Zilinszky Pál kocsmárosot és Kovács Gábor birtokost — halálra ítéli.

A Lenin-fiúk elkapják a négy embert és hurcolják a községháza előtt álló fák alá.

Ebben a pillanatban, két asszonytól támogatva, egy zokogó, fiatal nő lép Szamuelly elé:

— Ha Istent ismer, könyörüljön az uramon! — kiáltja kezeit tördelve.

— Kicsoda maga?

— Jászfalusy Károly jegyző felesége vagyok... Nézzen rám: egy kis élet dobog itt a szívem alatt, lehet, hogy holnapra megszüül a gyermeket, ha egy csepp emberi érzés van még magában, megkönyörül az uramon.

Ezalatt Jászfalusy Károlyt és három társát már felhúzták a községháza előtt levő fákra.

Az egyik terrorista a félájultán támoigó jegyzőnéhez fordul:

— Menjen oda és húzza ki az ura alól a zsámolyt.

Az asszony értetlenül néz Szamuellyre:

— No csak menjen; ha kihúzza a zsámolyt, levétem az urát a kötélről...

Jászfalusyné, akinek már jártányi ereje sincs, négykézláb kúszik az akasztófához és mint aki hipnózisban teljesít egy parancsot, kihúzza férje alól a zsámolyt.

A fán csüngő férfitest nagyot zökken és a fiatal jegyző homlokáról elindul a veríték.

Jászfalusyné felnéz a férjére, meglátja az eltorzult arcot és agy velőszagató kiáltásba tör ki:

— Szentséges atyaistenem, megöltem az uramat!

Többet már nem tud mondani, leroskad a földre és önkívületben hurcolják el férje holttestétől.

Ezen az estén a négy akasztott emberen kívül: Molnár Gábor, Ács Pál, Ronga István, Fülöp Lajos, Pólyák János és Berkes Bálint holttestét földelték el még a solti temetőben.

JÚNIUS 22. Solt után Soltvadkert van soron. Itt két napja folynak már az elkeseredett harcok ellenforradalmárok és vörösök között, mikor a helybeli direktórium segélyhívására Kiskunhalasról százhusz főnyi gépfegyverekkel felszerelt vörösőrség érkezik. A terrorcsapat úgy vonul be a községbe, hogy gépfegyvertűzzel végigtarolja az utcákat.

A szörnyű vérengzés után a község egy óriás temetőre emlékeztet. Alig van ház, ahol ne gyászolnának valakit. Jajveszékeltő asszonyok, kétségbeesett gyerekek, öreg szülők kísérik utolsó útjára a soltvadkerti ellenforradalom áldozatait: Juhász Györgyöt, Kesztl Gáspárt, Lehóczky Ádámot, Schneider Henriket, Szentgyörgyi Jánost, Frittmann Györgyöt, Schuller Henrik hetvennyolc éves gazdát, Mátyássy Jánost és Haasz Ferencet.

*

Miközben a vidék éheztetéssel és fegyveres eszközökkel harcol a proletárdiktatura ellen, az alatt Budapesten a templomokban összegyűlt úrnapi tömeg spontán forradalomban tör ki.

Az első összeütközés színhelye a Vár volt, ahol valamelyik népbiztos autója keresztülhajtott az ünnepi menetben.

A hívők csak a menet élén haladó papok csitítására gyűrték le izalmukat s így itt sikerült is valahogyan elkerülni a komolyabb összeütközést. Mikor azonban a körmenet az Attila-körutat megkerülve, az Alagút-utca sarkán levő templom bejáratához közeledett, újabb izgalmas botrány játszódott le.

Valaki észrevette, hogy egy vörös katona kiköpött a feszület előtt. A templomba igyekvő tömeg feljajdult és egyszerre ezer fenyegető ököl támadt a szentiséget meggyalázó suhanc felé.

Most már látszott, hogy elkerülhetetlen lesz a véres összeütközés. Maga a katona is felismerte a veszedelmes helyzetet s látva a feldühödött hívőket, futni kezdett az Attila-utca irányában.

Az elkeseredett embereket most már nem lehetett feltartóztatni. A templomajtóból visszafordulva üldözni kezdték a feszületgyalázó katonát, aki az Attila-utca 19-es számú házba menekült.

— Adják ki a nyomorultat! — hallatszik egyszerre ezer torokból és mielőtt a vörösök fegyverüket használhatnák, a tömeg már betöri a földszintes ház valamennyi ablakát és kapuját.

A már több sebből vérző suhanc a tömeg kezébe kerül s már-már úgy látszik, hogy meglincselik, amikor utolsó pillanatban megérkeznek Körmöczi főorvos vezetésével a mentők, akik Roch Kálmán huszonhároméves vörös katonát, aki kiköpött a körmenet előtt, az ütlegektől félig holtan beemelik a mentőkocsiba.

Az elkeseredett tömeg láthatóan még mindig nem hajlandó távozni az Attila-utcai ház elől. Valaki lerántja a földszinti épület homlokzatáról a vörös lobogót és darabokra tépi; azután, mintegy ötszáz emberrel indul a templom felé a Himnusz dallamai mellett.

Ez a spontán tüntetés szinte észrevétlenül magával ragadja az utca közönségét is. A Krisztina-körúton

megállnak a villamosok, mind nagyobb csoportok ve rödnek össze a templom előtt, úgyhogy a késő déli órákban már teljesen megáll a forgalom

Közben azonban a vörösörség is értesül az Attila-utcában lejátszódott eseményekről és egy óra felé egymásután robognak a Lánchídon keresztül a Leninfükkal megrakott teherautók az Alagút-utca irányában. A fegyveres emberek leugrálnak az autókról és egyetlen vezényszóra a tömeg közé lőnek.

Vérző férfiak, gyerekek, asszonyok menekülnek fejvesztetten a kapuk alá, vagy a köze i Philadelphia-kávéházba. Az egyik golyó dr. Dénes Artur ügyvédet találja, aki véresen bukik le a femprom lépcsőjére. Az utcaszegletekben jajveszékélő emberek támolyognak, mikor újabb teherautó érkezik, amelyről nyolc matrózsapkás terrorista ugrik le. Az újonnan érkezett csapat egyenesen a plébánia felé tart és néhány perccel később dr. Krizs Árpád, Becsák Ernő, Jankó István és Árvay János lelkészeket fegyverek között kísérik a főkapitányság épületébe.

De ugyanekkor a Bazilikánál is kirobban a hívők elkeseredése. Egy Herczeg Géza nevű banktisztviselő a tanácskormányt gyalázó gépírásos röpcédulákat osztogat.

Alighogy Herczeg kilép a templom kapuján, egy húsz főből álló fegyveres terrorcsapat kerül elő, amelyik közrefogja a röpcédulákat osztogató tisztviselőt és elhurcolják a templom elől.

A főkapitányság épületében Jancsik utasítására egyidejűen kezdik meg az elfogott lelkészek és Herczeg Géza kihallgatását.

Dr. Krizs és paptársai váltig magyarázzák, hogy a tüntetés nem volt előkészítve s csak a nép vallásos érzésének, hazaszeretetének megnyilvánulása volt az utcai jelenet, a vörösörségen senki sem ad hitelt védekezésüknek. Herczegnek még súlyosabb a helyzete: akkor érték tetten, mikor a röpcédulákat osztogatta s a zsebében is egy csomó gépírásos röplapot találtak, ugyanazzal a szöveggel. A tisztviselő nem is tud védekezni.

De miközben a kihallgatás folyik, a Ferenc József-térről gyanús zaj szűrődik fel a vörösörség szobájába.

Néhány vezető ember az ablakokhoz rohan és megdöbbenve látják, hogy úrnapi könnyetben résztvevő löveg a főkapitányság épülete előtt áll és hangos tüntetéssel követeli a lelkészek és Herczeg Géza kiadatását.

A vörös-örség főnökei tanácskozássra ülnek össze. Mit csináljanak ezzel az elkeseredett és feltűzött tömeggel?! Ha lövetnek, csak még jobban elmérgesedik a helyzet és egy-két sebesülés vagy halálos lövés esetleg újabb ezreket állít az ellenforradalom csatáoráiba ... Vigyázni kell!

De a szép szóval való felosztatás is hiábavaló kísérlet lenne: egy templomból jövő, vallásos érzületében megbántott tömeg követeli letartóztatott papjainak kiadatását ...

— A tűzoltókat kell kihívni — tanácsolja valaki — és vízsugarakkal kell szétosztatni a tüntetőket.

Az ötlet tetszik. Azonnal telefonálnak a tűzoltókért, akik percekben belül megjelennek a Ferenc József-téren s hatalmas vízsugarakat lövelnek a még mindig kiáltozó emberek közé.

A tömeg csuromvizesen is állja a harcot és tovább kiáltoz:

— Adják ki papjainkat!

A helyzet egyre komolyabb. Újabb tanácskozás a vörös-örség parancsnokának szobájában és elhatározzák, hogy a papokat kiengedik, de Herczeg Gézát egy mellékkapun átkísértetik a Markó-utcai főreáliskolába, ahol sürgősen összehívják a forradalmi törvényszéket.

Így is történik.

A tömeg önfelédtt üdvivalgással fogadja Krizs Árpádot és lelkésztársait s nem gondol arra, hogy néhány perc múlva a Markó-utcai főreál tornatermében már halálos ítéletet hirdet a forradalmi törvényszék a röpiratokat osztogató bankhivatalnok felett...

JÚNIUS 23. A Krisztina-téri templomban és a Bazilikában lejátszódott események sokkal nagyobb

hullámokat vertek, semmint arra Kun Bélának első pillanatban számítottak.

— Jóvátehetetlen baklövés volt — magyarázza Kunfi és Haubrich a tanácskongresszus ülése után — és sürgősen reparálni kell a hibát, vagy ha már nem lehet, legalább: megakadályozni, hogy a jövőben ha sonló esetek ismétlődjenek.

Estére megjelenik Budapest utcáin a Forradalmi Kormányzótanács rendelete, amely a főváros és a környék területén Haubrich Józsefet bizza meg statáriális intézkedő-joggal. ..

PARANCS.

A Forradalmi Kormányzótanács rendelete statáriális intézkedő-joggal bízott meg az ellenforradalmi üzelmek leküzdésére. Közhírré teszem, hogy a mai naptól statárium sujtása alá esik minden olyan gyülekezés, bujtogató, cselekedet, amely a tanácsköztársaság és ennek intézményei ellen irányul, minden pogromizgatás és felekezeti és faji gyűlölködés felszítása. A legkérelhetlenebb szigorral, a proletárforradalom minden (hatalmával fogok eljárni az ellenforradalmi zsidó-bankárok és klerikális-papok aknamunkájával szemben. Felszólítom a proletariátust és elsősorban a dolgozó asszonyokat, hogy ne üljenek fel a vagyona után kesergő zsidó tőke és a hatalmát féltő egyház bűnös szövetségének és ne hagyják magukat eszközül fölhasználni más vallásé proletártestvéreik ellen.

A mai naptól kezdve betiltok mindennemű gyülekezést és felvonulást. Teljes védelmet biztosítok a templomokban a vallás gyakorlata számára, de egyetlen pillanatig sem tűrhetem, hogy a vallás leple alatt magyra nőjön az ellenforradalom.

Budapest, 1919 június 23.

HAUBRICH JÓZSEF s. k.,

Budapest katonai parancsnoka.

A plakátok előtt izgatott embercsoportok állanak és temperamentumuk szerint kommentálják az eseményeket.

Ez a rendelet még a beavatottak számára is meglepetéssel szolgál. Haubrich ugyanis pogromizgatásról, felekezeti és faji gyűlölet szításáról beszél... Ezt a benfentesek azzal magyarázzák, hogy Herczeg Géza röpcédulái nemcsak a fennálló kommunista rendszer, hanem a zsidó felekezet ellen is lázítottak.

A tanácskormány mindenesetre felhasználja az alkalmat, hogy «vagyonra után kesergő zsidó tőke és a hatalmát féltő egyház bűnös szövetségét» dobja koncul az eseményeket nem ismerő tömegnek.

Ma a tizedik napon véget ért a tanácsok országos gyűlése. Bokányi bejelentette, hogy megvan az új alkotmány! Nem papiros, nem törvénytári díszmunka, ami múzeumba kívánkozik, hanem valami, amiben máris benne van az élet eleven ereje. A proletariátus alkotmánya a proletár-demokrácia gondolatán nyugszik. Alulról épült fölfelé. A nép megkapta az egész országot, amelyért dolgozott, szenvedett és vérzett.

Ezután figyelmeztette a kongresszus tagjait, hogy még nem mult el a veszély!

— A régi világ: a klérus, az arisztokrácia, a plutokrácia, az uralkodó osztályoknak az az együttese volt, amely ki tudta vívni, hogy a huszadik században egyetlen munkásképviseelő sem ült a magyar parlamentben, tehát a legelvakultabb uralkodóosztálya volt Európának. Ha egyszer ez a rendszer újra életre kap Magyarországon, helyreállítja a militarizmust és a bürokráciát, visszaveti szellemiekben az iskolát, a tudományt a maga igazával tölti meg, és újra egyike lesz a leggyűlöletesebb osztályuralmakkal. Jól vigyázzunk! Az ellenforradalom antiszemita köpönyegbe burkolózva jelentkezik. Ez maga rámutat klerikális és feudális eredetére. Emlékezzünk Dózsa György tüzes trónjára! Ha egy más idő jön, az nem egy kulturálisabb fejlődési fokot jelent, hanem egy új, tüzes trónt a milliónyi proletárság számára.

Ezzel véget is ért a tanácsok országos gyűlése.

Még el sem hagyják a népbiztosok a parlament

épületét, egyszerre tízfelől érkezik távirat és telefon-jelentés, hogy itt is, ott is új erővel kap lábra az ellenforradalom. Dunaföldvár, Dunapataj, Bölske, Kecel, Pusztaszentimre fegyvertűz alatt áll, s egyelőre kiszámíthatatlan, hogy hol áll meg a dunamenti községek ellenforradalma.

Dunaföldváron estére már össze is hívják a rögtönítelő bíróságot, amelynek vádbiztosa: Tánzos Vendel, egyik legkegyetlenebb embere a városról-városra járó véstörvényszékeknek.

A borzalmas utcai harcok után már csak négyen maradtak élve az ellenforradalom vezetői közül: Mislcolczy István hatvanéves földbirtokos, Hambalkó János fuvaros, Holmár Imre és Gál Mihály földművesek.

A tárgyalás még be sem fejeződik s már ácsolják az akasztófákat. Elsőnek az öreg Miskolczy Istvánt akasztják föl, utána Hambalkó János, majd a huszonegyéves Gál Mihály következik.

Utoljára marad: Holmár Imre.

A szerencsétlen ember alatt leszakad a kötél.

— Kegyelmet kérek — könyörög az akasztófa előtt álló Aranyos György felé.

Holmárt visszahurcolják az akasztófa alá.

A dunaföldvári gazda nyakán másodsor feszül meg a kötél és másodsor is leszakad.

Holmár a földön fekszik és a tömeg benyomul a térségre.

— Hagyják abba ezt az inkvizíciót! — kiált torkaszakadtából egy földbirtokos a tömeg közül, de a terroristák harmadszor is rádobják Holmár nyakára a hurkot.

A megkínzott, félig eszméletlen ember minderről nem tud semmit; talán már nincs is benne élet, mikor harmadszor és véglegesen felhúzzák az akasztófára.

A véstörvényszék tagjai: Aranyos György és Tánzos Vendel vezetésével innen Madocsán keresztül Bölskére mennek, ahol két halottat hagynak maguk után.

A pusztaszentimrei ellenforradalom leverése után a véstörvényszék ugyancsak két halálos ítéletet hoz,

Gelencsér Mihály gazdát és Almási József hatvanéves kocsmároszt agyonlövik a Főtéren, aztán máris tovább robognak új „állomás“ felé ...

JÚNIUS 24. Ez is csak olyan reggel, mint a többi. A polgár álmosan, keserűen ébred, a latyakos, kávészerű folyadékot gyorsan lehörpinti, mint az orvosságot és aggodással teli olvassa a diktatúra legújabb híreit.

Még az ágyban megtudja, hogy tegnap, az úrnapi események ellensúlyozásaként ötvennyolc népgyűlés volt Budapesten. A népgyűlések előadói: a tanácskormány és a forradalmi munkás- és katonatanács tagjai, kivétel nélkül a politikai helyzettel, az egyre súlyosabb élelmezési viszonyokkal és az ellenforradalmi megmozdulással foglalkoztak.

A Nemzeti Színházban felújították Gogoly klasszikus vígjátékát: A revizor-t. Az orosz korrupciónak ez a nagyszerű szatírája mély hatást váltott ki a proletár közönségből...

Az MTK Bécsben kikapott a Rapid-tól. A magyar csapat első gólja Orth öngóljából esett, amelyet aztán Schaffer kiegyenlített, de a második féldőben a Rapid még három gólt lőtt az MTK kapujába ...

Szerkesztői üzenet: „Az a körülmény, hogy ön a Pallas Nagy Lexikont végigolvasta, még nem igazolja, hogy intelligens. Cikkei és versei papírkosárba valók.“

Mikor kilépek a kapun, megállít a szembenlakó orvos, akiről tudom, hogy úgyszólván minden ellenforradalmi mozgalomban benne van:

— Ma végük van! ...

—?

— Még nem tud semmit?

— Nem.

— Ma kitör az ellenforradalom. Komoly aktív tisztek vezetnek, felvonulnak a ludovikások, elfoglalják a középületeket és elfogják az összes népbiztosokat. Tudja, ki áll a fehérek élén? ...

— Nem.

— Haubrich.

Az orvos elköszön és int, hogy ne szóljak senkinek.

Alig teszek néhány lépést, egy volt osztálytársammal találkozom. Anélkül, hogy tisztában lenne velem, milyen érzelmekkel állok a tanácsköztársasággal szemben, bevonszol egy kávéházba:

— Nem akarsz résztvenni az ellenforradalomban?

— Milyen ellenforradalomban?

— Hát te még nem tudsz semmit?

— Nem ...

— Ma délután kitör az ellenforradalom. Haubrich és a ludovikás tisztek együtt dolgoznak. Ez komoly dologi

Délelőtt a József-körúton van dolgom. Bemegyek egy üzletbe, ahol a főnök, egyébként régi ismerősöm, egy csinos, fiatal nővel diskurál. Mikor belépek, hirtelen abbahagyják a beszélgetést, mint akik nem akarnak idegent beavatni a titkukba.

A főnök azonban megismer és bemutat a hölgynek.

Pillanatokon belül megtudom, hogy a hölgy egy katonatiszt sógornője. Egy olyan katonatiszté, aki szintén résztvesz a mai ellenforradalomban... Majd azt is megtudom, hogy az ellenforradalom katonai vezetője Lemberkovics Jenő százados, aki hetek óta dolgozik már az ellenforradalom tervén.

*

Délután négy óra tíz perckor, mikor eldördül az első ágyúlövés, meg sem lepődöm. Már pontosan ismerem az ellenforradalom minden előzményét...

Csak természetes, hogy a Ludovika az első pillanattól kezdve a legélesebben szembenáll a kommunista rendszerrel, Kun Bélának diktatúrájával. Igaz, a nyugtalanság első jelei még 1918 decemberében, Károlyiék alatt mutatkoztak a Ludovikában. Stromfeld Aurél vezérkari ezredes, a Ludovika akkori parancsnoka ugyanis belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba és nyíltan felszólította az Akadémia tisztikarát és az akadémikusokat, hogy csatlakozzanak a szocialistákhoz, mert mint mondta, ha az ország területi épségét másképp nem tudjuk megvédeni, a cél érdekében balra kell mennünk ...

A proletárdiktatúra kikiáltása után Stromfeldnek, aki a hadügyi népbiztosságra került, majd az első harctéri kudarcok hatása alatt elvállalta a vezérkari főnökséget, úgyszólván minden kapcsolata megszakadt a ludovikásokkal. Az intézet vezetője egy ideig Binder alezredes lett, mint politikai megbízott pedig egy Orszászky nevű szabólegény, Szatmári Sándor tanító és Szita Lajos pincér került a Ludovika élére. A tulajdonképpeni hatalmat Szita gyakorolta, aki a Ludovika Akadémia minden felszerelési tárgyát elrekvirálta a vörös hadsereg részére és a legképtelenebb rendelkezésekkel igyekezett a Ludovika tanárait és hallgatóit a proletárdiktatúra részére megnyerni.

Az egykori pincér terrorját azonban láthatatlanul ellensúlyozta valaki a hadügyi népbiztosságon. Schrantz Ödön alezredes, a hadügyi népbiztosság tiszti osztályának parancsnoka, aki mindazt, amit Szita elvtárs reggel elvett a ludovikásoktól, másnap kerülő úton visszaadta.

Az alezredes végül is elunta Szita garázdálkodását és ami lehetetlennek látszott, Szitát kiemelte a Ludovikáról, Szántó és Fiedler hadügyi népbiztosoknál pedig elintézte, hogy a Ludovikát katonai továbbképző iskolává alakítsák át és az intézet szolgálatában lévő tanárok tovább is helyükön maradjanak.

Mintha lidércnyomás alól szabadult volna a Ludovika a pincér-diktátor eltávolításával. Bartha László őrnagy azonnal érintkezésbe lépett Lemberkovics Jenő századossal, aki Schrantz alezredes mellett teljesített szolgálatot a hadügyi népbiztosságban és megkezdtek a bizalmas tárgyalásokat, amelyekbe csakhamar bevonták Haubrich József népbiztost, Budapest katonai parancsnokát is, akit nemzeti szempontból megbízható embernek tartottak s úgy tekintették, mint a megindítandó ellenforradalmi mozgalom titkos megbízottját a tanácskormányban.

Haubrich néhány nemzeti és antiszemita jelszóval nyerte meg a tiszteket. Sikerült elhíttetnie, hogy csak kényszerből tölti be a vörösöknél vállalt szerepét s

abban a pillanatban, mikor komoly fegyveres ellenforradalmi csapatot érez a háta mögött, hajlandó szembeszállni Kun Béláikkal. Tudta, hogy jobbról is, balról is gyanakvással néznek rá. tehát mindkét oldal felé egyforma ügyeskedéssel udvarolt. Kun Béláiknak a proletárdiktatúra érdekében kifejtett működését hangsúlyozta, a tisztek előtt antiszemita volt és kijelentette, hogy gyűlöli a magyar alkotmány- és tradíció-taposó diktatúrát...

A valóságban: állandó en-garde-ban állt és óvatosan figyelte az események alakulását, hogy mikor hová kell ugrania, hogy pozícióját biztosítsa. Egy primitív renaissance-diplomata bontakozott ki a diktátori ambíciókkal telített vasmunkásból, aki mindig éberrel figyel s minden áramlattal hajlandó együtt úszni, ha egyéni érdekeit biztosítva látja. Délelőtt Lajtos Géza százados útján üzen a tiszteknek, hogy „csak bízzanak bennel*„ este Böhm Vilmosnak és Bokányinak sokat sejtetően jelzi, hogy a ludovikás tisztek készülnek valamire...

A volt tüzérőrmester szinte észrevétlenül nőtt nagyhatalommá a proletárdiktatúra e viharfelhős napjaiban s már mindenki benne látta az elkövetkezendő események irányítóját. Mindenki barátkozott vele és mindenki hatalmat sejtett mögötte. A katonatisztek a vörös vasas-ezredeket, Kun Béláék az ellenforradalmi érzésű tisztikart...

— Jó lesz vigyázni rá! — mondták jobbról is, balról is, és mindkét oldalon igyekeztek kézbentartani.

*

Június 18-tól mindennap készen állnak a Ludovükában az ellenforradalom elindítására. Jegyzékek mennek Haübrichhoz és Haubrich mindent helyesel. Lemberkovics és Bartha végül elhatározzák, hogy június huszonnegyedikén megbuktatják a tanácskormányt... A katonai irányítást Barlhán és Lemberkovicson kívül Kozma Ferenc tüzérőrnagy, Bayer Ferenc és Vassek Ottó századosok, Prötzkl Emil főihadnagy, Ádám Endre százados, Grassy József főhadnagy, Szikora

László hadnagy, Kayserheimb Károly alezredes, Lénk Béla, Perczel Olivér, Mildner Ferenc, Juszthy Emil századosok, Kesseő László, Niedermann Andor, ócskay Rudolf és Salacz Péter főhadnagykok vállalják, míg a Hungária-szállodát bombázó monitorok élén Böhöm Cosimo korvetfkapitány áll.

A volt Vilmos-kaszárnyában, amelyik most Engels nevét viseli, a II. számú vörös vasas tüzérezred székel. Waldingbrott Antal ütegparancsnok és Köllő Gábor főhadnagy azzal szerelik le utolsó pillanatban a légénységet, hogy új fegyvereket kap mindenki és a régi puskákat vigyék he a parancsnoki irodába.

Minden előre kidolgozott terv alapján történik s a tiszteknek sikerül ezzel az egyszerű trükkel lefegyverezni a vörös vasmunkásokból álló csapatokat. Osváth Zoltán ezredparancsnok Köllő főhadnagyot bízza meg az ágyúk beállításával.

Már egy óraker készen áll minden, csak a parancs késik, hogy elsüssék az ágyúkat. A tisztek idegesen topognak, az ágyúkhöz rendelt légénység pedig részben gyanakvással, részben értetlenül nézi az eseményeket. Itt valami nincs rendben 1...

A tisztek határozott fellépésével szemben azonban megtörik minden ellentállási kísérlet és az Engelslaktanya már egy óraker készen áll a tanácsköztársaság megdöntésére...

De két óra is elmúlt és még mindig nem jön meg a várt parancs, hogy az első ágyúlövést leadják.

— Mi ez? — kérdik aggodalmas arccal egymástól a tisztek.

— Haubrich intézkedését várjuk — magyarázza az ezredparancsnok —, addig korai lenne a dolog...

tJabb gyötrelmes várakozás, percek, félóraker, óraker és Haubrich parancsa még mindig nem érkezik meg a laktanyába.

— Valaki elárult bennünket — mormolja az egyik tiszt és baljóslatú tekintettel figyel a laktanya kapuja felé.

Végre négy óra után két perccel benyargal a kapun Haubrich lovas parancsörtisztje. Waldingbrott és

Osváth azonnal felismerik, néhány pattogó szót váltanak, aztán egyik küldönc rohan Köllő főhadnagyhoz, hogy mehet az első lövés, irány: a Margitsziget!

Köllő a legénység elé áll:

— Emberek! Elkövetkezett a felszabadulás órája. Nemzetünket meg kell menteni a további megaláztatástól és gyaláztattól. Aki parancsomat vonakodik teljesíteni, azonnal agyonlövöm!

Senki se tudja mi történt, csak érzik, hogy valami nagy változás előtt állnak.

A főhadnagy az ágyúhoz ugrik, megrántja a gyújtózsínort s ezzel eldördül az ellenforradalom első ágyúlövése.

A következő ágyúnál Waldingbrott hadnagy adja le a második lövést, amelyet egymásután még négy követ. Ezalatt a Böhm Cosimo parancsnoksága alatt álló három monitor elindul az óbudai kikötőből és ugyancsak három ágyúlövést ad le gyors egymásutánban a dunaparti Hungária-szállodára.

— Mi történt?! — hangozik a város ezer pontján a rémült kérdés.

A válasz már elvész az újabb ágyúlövések zajában, de a beavatottak tudják, hogy most indul el a ludovikás tisztek által szervezett ellenforradalom, amely hetekig tartó tanácskozás, fegyverkezés és tervek után meg fogja dönteni Kun Béláék uralmát...

A Ludovikában Bartha őrnagy tartja kezében a csapatok irányítását. Haubrich késése miatt már gyanakszanak a tisztek, de senki sem meri a másikkal bevalani, hogy baj van.

Az udvaron Imrey százados és Kozma tüzérőrnagy állnak az ágyúk mögött és egymásután húsz lövést adnak le a Gellérthegy, illetve Újpest irányában. Erre a jelre az újpesti Mauthner- és Wolfner-gyárak munkásainak kell indulniok Pest felé, hogy csatlakozzanak a felfegyverzett polgársághoz és együttes erővel foglalják el a középületeket.

Harminc akadémikus elindul a József-központ elfoglalására. A csapatot Grassy József, Kiss István főhadnagy és Szikora László hadnagy vezeti. Háromne-

gyed ötkor már meg is érkezik a telefonértesítés a Ludovika parancsnokságához, hogy Grassyék rövid harc után elfoglalták a József-központot és a vörös őrség letette fegyverét.

Újpesten, a Mauthner- és Wolfner-börgyárak körül ezalatt véres ütközetek folynak a fehérek és vörösök között. A Wolfner-börgyárból új kommunista erősítés érkezik, de a fehérek: Dezső Elemér magántisztviselő, Hajden László festőművész, Szűcs János soffőr, Rojtsek László tizenkilenc éves hadapród, Martinovics Béla kereskedő, Orczy Karó Imre üzemvezető és Papp Imre gyárimunkás vezetésével tovább folytatják a harcot.

Haubrich Szép János vasmunkást bízza meg, hogy robojon a gyárvárosba és a megbízható munkásokat állítsa fegyverbe. Szép ismeri az újpesti embereket, az újpesti vörös-ezrednek ő a főparancsnoka, csak egy szavába kerül és a még ingatag munkástömegek egymásután fegyvert fognak a fehérek ellen. Autójába ülteti Vrafkó Sándort és Kovács Istvánt, az újpesti munkástanács elnökét, aztán töltött fegyverekkel roboznak a megyeri vízművek felé.

Az autó Megyer határában szembetalálkozik az ellenforradalmárok gépkocsijával, amelyiken Dezső Elemér és társai ülnek. Vrafkó és Kovács megismerik a Wolfner- és Mauthner-gyárak tisztviselőiből rekrutálódott ellenforradalmi hadvezetőséget és kiadják a soffőrnök az ukázt, hogy teljes sebességgel rohanjon bele a fehérek autójába.

A soffőr ész nélkül teljesíti a parancsot, nyolcvan kilométeres sebességre kapcsol s a hatalmas autóval belerohan az ellenforradalmárok szembejövő kis gépkocsijába. Dezsőék autója pozdorjává törik: a kocsiban ülő Dezső Elemér, Hajden László, Szűcs János és Rojtsek László véresen fetrengenek a vas- és bádorgoncok között, mikor közvetlen közelből mindegyiket több lövés éri. A súlyosan sebesült ellenforradalmárok közül az egyiknek még van annyi ereje, hogy úgyszólván halála pillanatában válaszul elsüsse forgópisztolyát, amelynek golyója Szép János hasába fűrődik.

A négy ellenforradalmár holtteste még az esti órákban is az autó roncsai között hever.

A városban még tovább tart a csata.

Az Engels-laktanya ellenforradalmár tisztjeinek jelentik, lhogy Haubrich mindent elárult és a vörösök felfegyverzett terrorcsapatokkal vonulnak a laktanya felé, egy Fiala nevű volt huszártiszt vezetésével. Osváth ezredparancsnok, aki a laktanya telefonjánál ül, ezalatt a következő üzenetet kapja a városparancsnokságtól:

— Tüzet szüntess, Haubrich elárult, leverték az ellenforradalmat.

A vörös terroristák perceken beüül összefogdossák a laktanyában levő tiszteket és teherautókon szállítják a vörösök Zrinyi-utcai épületébe.

A Ludovika azonban még minderről nem tud; a csapat még állja a harcot. Az épület ablakaiból Kozma Ferenc őrnagy irányításával védelmek a ludovikások az Akadémiát. De közben egyre újabb és újabb vörös különítmények érkeznek az Üllői-út felől; nyilvánvalónak látszik, hogy az ellenforradalmárok elvesztették a csatát...

*

A monitorok visszafordulva a Hungária elől, löni kezdik a főkapitányság épületét, amelynek egyik szobájában egy Weisz Fülöp nevű asztalossegéd kezdi meg az ellenforradalom két tisztjének: Lemberkovics Jenő honvédszázadosnak és Filipecz Dénes főhadnagynak kihallgatását, mielőtt bekerülnének Jancsik főparancsnok elé.

Lemberkovics válaszolni sem hajlandó a revolverével hadonászó suhancnak, aki erre felkapja fegyverét és egy-egy lövést ad le az íróasztal előtt álló tisztekre. Lemberkovics Jenőt a golyó szíven találja és azonnal holtan rogy le a földre, Filipecz főhadnagyot vérző fejjel viszik ki a főparancsnok előszobájából.

A főkapitányság udvara közben már teljesen megtelik az elfogott tisztekkal és zuhognak a puskatusok.

Az utcákon fegyveres terroristákkal zsúfolt teher-

autók robognak s a polgárok a lehúzott redőnyök mögött reszketve hallgatják a puskalövések ropogását.

Estefelé a Dunapartot újabb gépfegyverhez söpri végig... A Magyar Király-szálloda erkélyéről terroristák lövöldöznek a fejvesztetten menekülő járóke-lőkre.

A Dunán most siklik le a vasúti összekötőhid irányába a nemzeti lobogóval díszített három monitor.

A Mária Valéria-utcában egy elegánsan öltözött úr szaporázza a lépteit. Berend Miklós dr. egyetemi tanár, az európai hírű gyermekgyógyász ... Mikor kiér a Dunaparra és meglátja a monitorokon lobogó háromszínű zászlót, kirántja fehér zsebkendőjét és örömteli arccal integetni kezd a hajók felé.

A Magyar Király-szálló felől Cserny terroristái közelednek Berend felé és mielőtt a zsebkendőjét lobogtató egyetemi tanár észrevehetné, egyszerre négy lövés éri. A terroristák felkapják Berend holttestét, autóra teszik és a Dunába dobják.

A hídfőknél ágyúk és géppuskák állnak, a Dunán angol, olasz és francia monitorok jelennek meg a Budapesten élő külföldi állampolgárok védelmére, Gödöllő felé pedig egy csukott magánautó rohan, amelyben Kun Béla ül verejtékező homlokkal.

— Mindennek Haubrich az okai — kiáltja magából kikelve Kun Stromfeld szobájában. — Aljas hintapolitikát folytat és ha idejekorán nem eszmélünk fel, ma már valamennyien lógunk . . .

*

Pest utcáin gyászos csend. Néha egy vörös patrul vonul végig monoton trappolással a kocsúton, vagy egy támolgó, véres ember bukik le a házfalak mellé, aztán megint elcsendesedik minden.

... A Ludovika körül még mindig ropognak a fegyverek. Bartha őrnagy újabb fegyverrel és lőszerrel látja el embereit.

De hol vannak a felfegyverkezett munkások cs polgárok, akiknek az első ágyúlövés után hatalmas tömegekben kellett volna felvonulni a Ludovika irányá-

ba? ... Hol vannak a tízezrek, akikre az ellenforradalom szervezői utolsó percig számítottak, hogy majd boldogan sietnek segítségre a vörös diktatúrát megbuktatni? ... Bartha őrnagy és a Ludovika falait védelmező tisztek most már tisztán látják, hogy Haubrich félrevezette őket. A szűkszavú, ravasz vasmunkás terve sikerült. Kiszámított tárgyalásaival, bizalomgerjesztő ígéreteivel és szemforgató magatartásával behálózta őket, kézbe kapta az ellenforradalmi szövetkezés egész tervét és átjásztotta Kun Béla, Jancsik és Cserny kezeibe. Most már megértik a Ludovika tisztjei a délben még megmagyarázhatatlannak látszó késedelmet is: hogy miért adta le az Engels-laktanya az első ágyúlövést két óra helyett csak négy óra 10 perckor ...

A két óra tízperces késés elegendő volt ahhoz, hogy az ingadozók visszariadjanak, a laktanyák lefegyverzett legénysége fellázadjon és azok a munkás- és polgártömegek, amelyek a két órára ígért ágyúlövésre vártak, azt higyjék, hogy az ellenforradalom megindításának időpontját, mint már annyiszor, ismét elhalasztották. Igen, igen, itt minden tervszerűen történt, csakhogy Haubrich terve szerint...

De most már állni kell utolsó lélegzetig a harcot. A József-központ még a fehérek kezén van; nem vett el minden.

Bartha őrnagy este fél kilenckor kiküldi Karácsony István lüzérszázadost, hogy menjen Haubrichhoz. Kérdezze meg szemtől-szembe: vállalja-e a felelősséget a történetekért, hogy egymásután hurcolják a tiszteket a vörös őrségre, hogy Lemberkovicsot meggyilkolták s hogy reggel óta a Ludovika körüli harcokban hárman elestek s Erődy Ödön főhadnagy és Pogány Jenő ludovikás holttestét még el sem tudták szállítani az állandó fegyvertűz miatt? ...

Karácsony autón robot Haubrichhoz, aki most a Magyar Király szállodában székel.

Mikor Haubrich meglátja az ellenforradalmár tisztet, akit már a tárgyalásokról ismer, összehúzza szemöldökét és ridegen rárivall:

— Mit csinálnak maguk?!

Karácsony végigméri Haubrichot és hasonló hangon válaszol:

— Ön mit csinál?!

Haubrich öklével az asztalra csap:

— Hogy mer ön engem felelősségre vonni?

— Azon a jogon, hogy önnel együtt résztvettem az ellenforradalmi tanácskozásokon!

— Azok a tanácskozások nem ellenforradalomra irányultak — válaszol szemrebbenés nélkül Haubrich.

— Önök mesterségesen félremagyarázták a szavaimat. Most viseljük a konzekvenciákat!

— A Ludovika körül e pillanatban is tart a harc.

Haubrich vállat von:

— Szüntessék be a harcot. Láthatják, hogy úgymint reménytelen!...

A tüzérsízt fogvicsorítva néz a népbiztosra, aki most nyíltan megtagadta őt és társait. Mintha csak félreérett lenne az egész.

Haubrich felkap egy ceruzát és írni kezd:

„A Ludovika Akadémia rögtön szüntessen be minden ellenállást. Mindenki térjen nyugovóra, reggel megindul a vizsgálat. Haubrich.“

Ezt a szolgálati jegyet lepecsételi és átadja Karácsonynak.

— Vigye el Barthának és mondja meg, hogy térjenek észre.

Karácsony zsebregyűri a szolgálati jegyet és köszönet nélkül indul az ajtó felé.

Haubrich utána szól:

— Még éjszaka jöjjön vissza és mondja meg, mit végzett!

Karácsony robot a Ludovikába, Bartha őrnagynak részletesen referál a Haubrichhal folytatott tárgyalásról.

— Haubrich gyalázatosan letagad mindent. Elárult; fel kell adnunk a harcot! Kár minden további vércsepért...

Az őrnagy szobájába összehívják a Ludovika tisztjeit és megbeszélik a további teendőket. A kapukhoz fegyveres őreket állítanak, beszüntetik a tüzelést és

reggel megkezdik a tárgyalásokat a tauácskormányai. Karácsony István Perlaky Lajos főhadnaggyal siet a Ludovika előtt álló autóhoz, hogy Haubrichnak elvi gye a választ.

Mikor leér, egy vörös terrorcsapat közeledik a sötétben, eldördülnek a fegyverek és Karácsony István holtan leroskad az autó mellé.

Perlakyt közrefogják a terroristák és a vörös őrség épületébe hurcolják ...

JÚNIUS 25. Borzalmas éjszaka volt!

A polgárság a lefüggönyözött szobákban vagy sötét kapualjakban virrasztott és szívszorongva hallgatta a fegyverek agyvelőszaggató muzsikáját. A házak folyosóin kisírt szemű, kezüket tördelő, zilált asszonyok jártak fel-alá és balsejtelmekkel teli polgárok reszketve lesték, hogy mikor dől el a harc jobbra, vagy balra.

Mire megvirrad, katonazenekarok járnak végig Pest utcáit és az Internacionálét játsszák.

Leverték az ellenforradalmat.

A vörös sajtó diadalmában úszik. Új parancsok, új rendeletek jelennek meg. Böhm hadseregfőparancsnok Kun Bélát nevezi ki Budapest székhellyel a vörös hadsereg helyettes főparancsnokává. Kun Béla és Haubrich József aláírásával új statáriális rendelet jelenik meg a házak falán, amely szerint három embernél több az utcán nem lehet együtt és minden ellenforradalmi ténykedést kötél általi halállal büntetnek.

A Ludovika és a József-központ azonban még a feliérek kezében van. A szörnyű, átvirrasztott éjszaka után még mindig várják Haubrich választát.

Mi történhetett Karácsony tüzérszázadossal, hogy nem tér vissza? . . .

Haubrich hallgat.

Az őrszem jelenti, hogy az Üllői-úton egy kézigránátokkal felszerelt rohamcsapat közeledik. Bayer és Mildner századosok vállalkoznak, hogy kimennek az épületből és tárgyalni kezdenek a vörös csapat vezetőjével, aki Haubrich üzenetét hozza:

— Az akadémia összes lakói az udvaron gyülekez-

zenek, de fegyvereiket hagyják a szobákban. Aki nem teljesíti a parancsot, vagy akinél fegyvert találnak, azt azonnal felkoncoljuk.

Bayer Ferenc százados Haubrich tegnap esti üzenetére hivatkozik, amely szerint hivatalos vizsgálat indul a Ludovika ellen, tehát ezek az újabb feltételek deza-
vuálják Haubrich ígérését.

— Feltétel nélkül követelem parancsaim végrehaj-
tását! — válaszolja a vörösök kiküldöttje.

Bayer erre a hangra elveszti nyugalmát és a tele-
fonhoz ugrik. Haubrichot hívja, akinek elmondja,
hogy a vörös parlamenter a tegnap esti megállapodást
felrúgja és felkoncolással fenyegeti a ludovikásokat

Haubrich egyetlen mondattal válaszol:

— A kiküldött csapat parancsnokának szabad keze
van, mindenben teljesítsék rendelkezéseit!

A tisztek némán egymásra néznek. E pillanatban
tehát valamennyien foglyok.

A terrorcsapat parancsnoka előveszi zsebóráját:

— Most hat óra tíz perc — mondja ellentmondást
nem tűrő hangon, — ha legkésőbb hét óráig nem ad-
ják át az épületet, ágvúkkal lövetem össze!

— Hát akkor intézkedj!... — szól a Ludovika pa-
rancsnoka Bayer századosnak, aki elindul az épület fo-
lyosóján, hogy felszólítsa a még benntartózkodó tisz-
teket és ludovikásokat, a kivonulásra.

Tíz perccel később a kézigránátokkal és rohamké-
sekkel felszerelt vörös terroristák sorfala között kivo-
nulnak a meghiúsult ellenforradalom szervezői.

*

Ezalatt Pesten már arról beszélnek, hogy reggel az
Oktogon-téren felakasztanak három ellenforradalmár
lisztet a lámpavasra ...

A város fogvacogva hallgatja a szörnyű híreket. Már
nevek is keringenek a levegőben; a véstörvényszék
halálra ítélte Grassy József, Szabó László, Kiss István,
Osváth Zoltán, Imrey Ferenc és Waldinbrecht Antal
tiszteket és ezek közül választják ki azt a három em-

bert, akit elrettentő példaként a közönség szemeláttára fognak kivégezni az Oktogonon.

Közel tízezer ember vonul az Oktogon-térre. Kenyeret, vagy cirkuszt! ... A forgalom teljesen megbénul, a borzalmakra szomjas csorda egymást tapossa. Újabb vörös osztagokat kell kirendelni, amelyeknek csak a legnagyobb erőfeszítéssel sikerül visszaszorítani az akasztások hírétől berúgott tömeget és megtisztítani a tér közepét, amelyet vesztőhelyül jelöltek ki.

Már minden készen áll a véres parádé megkezdésére, mikor Romanelli ezredes, az utolsó pillanatban levelet küld Kun Bélához:

„Mint az olasz katonai misszió feje, kormányomnak és a szövetkezett és társult hatalmoknak egyedüli itteni képviselője, tudomására hozom, hogy követelem: az utolsó események folytán kezébe esett tűzszok és politikai foglyok életét, minden kivétel nélkül respektálják, még azokét is, akik fegyverrel kezükben estek foglyul. Figyelmeztetem önt és kormányának minden tagját, hogy önök együttesen és egyenként felelősségre lesznek vonva, ha a tervbevett erőszakos rendszabályok valóban végrehajtnak.

G. Romanelli alezredes, a budapesti delegáció feje.“
Kun tájtétköz dühvel fogalmazza meg a válaszlevelet: „A magyarországi tanácsköztársaság kormánya visszautasít minden olyan fenyegetődzést, amely a kormány tagjait az ország belső ügyéből kifolyóan felelőssé teszi. Megbotránkozással utasítom tehát vissza alezredes úrnak ezt a fenyegetődzését.“

„Nem hiszem — folytatja Kun Béla —, hogy kormányának intencióit földné az a körülmény, hogy a genfi konvenciók határozmányait az ellenforradalom banditáira kívánja alkalmazni és szabad kezet biztosítani asszonyok és gyermekek elleni újabb támadásokra és pogromok rendezésére.“

A levélváltásnak meg is van az eredménye: az Oktogon-téren már oszlatják a tömeget; tessék hazamenni, nem lesz kivégzés! ...

Budapest polgársága felsóhajt. Mintha egy véres

rémlátomás alól szabadult volna egyszerre a milliós város.

*

A véres látványosság elmaradása viszont óriási elkeseredést vált ki a kommunista párt jobbszárnyán, de különösen a „tétlenségre kárhoztatott“ Lenin-fiúk között. Mintha a föld alól bújna elő: a május közepén leszerelt Oerny József is jelentkezik és öt percen belül rehabilitálja a tanácskormány.

Minden meg van bocsátva, és a Lenin-fiúk, akik a Batthyány-palota felosztatása óta is állandó működésben voltak, most már ismét nyíltan és hivatalos mezben folytathatják vérengzéseiket a pesti utcákon.

Az első csoport a Szovjetházat fogja körül, hogy az elmúlt órák tapasztalatai után megvédelmezze a népbiztosok családtagjait. Több patrull a korzón vonul végig.

Mikor az egyik rohamkésekkel, kézigránátokkal felszerelt banda a Dunaparton cirkálva az Irányi-utca felé közeledik, este hét óra tálban egy korosabb urat lát a Ferenc József-rakpart felé lépkedni. Balogh Mihály politikai nvomozó rárivall az öregúrra:

— Azonnal takarodjon vissza; a Dunaparton senki nem járhat!

A rémült polgár: Taubinger Géza nyugalmazott pénzügyigazgató értetlenül néz a terroristák csoportjára.

Fbben a pillanatban Kovács István, a különítmény egyik tagja, puskatussal hátba üti Taubingert. A pénzügyigazgató a váratlan ütéstől a falnak esik, mire Balogh dühösen rákiált Kovácsra:

— Mit cicázol annyit; lödd agyon! Úgyis olyan szemtelen hurzsui pofája van!

A terrorista a következő másodpercben lekapja fegyverét és közvetlen közelből egy golyót ereszt Taubinger Géza testébe, aki fájdalmas kiáltással szívéhez kap és holtan terül el az Irányi-utca kövezetén.

*

A Kalocsáról kiindult ellenforradalmi hullám Duna-

patajon kulminált. Dunapatajt elkeseredett és közel két napig tartó harc után sikerült azonban csak visszafoglalniok a vörösöknek. A borzalmas harcokban negyvennyolc ember esett el s a véres ütközet után azonnal megjelentek Szamuely terroristái, akik kötéltre fűzve hurcolták a község házára az ellenforradalom még életben maradt vezetőit.

Tizennégy ember állott 24-ére virradó reggel Szamuely véstörvényszéke előtt a dunapataji község házán: Sándor Ernő, Elkán Gyula, Herold Sándor, Tóth András, Dudás József, Fiteró Miklós, Máthé Gábor, Tüzkő Kálmán. Nagy Lajos, Csizmadia József, Sass Lajos, Ribáry József, Gábris István és Kincses József.

A vézbíróóság munkája sokkal inkább emlékeztetett középkori inkvizíciókra, semmint egy törvényszéki tárgyalásra. Mire az első vádlott Szamuely elé lépett, már alig állt a lábán a borzalmas ütlegektől és kínzásoktól. 1

A kihallgatás átlagosan fél percig tartott megbízható szemtanuk előadása szerint. Szamuely, vagy a vörös „vádbiztos“ megkérdezte a vádlott nevét, hogy beismeri-e a vádat, aztán már el is hangzott az indoklás nélküli ítélet:

— Húzzátok föl!

Tizennégy akasztófát ácsoltak a dunapataji hófehér község háza előtt, minden akasztófa alá egy széket tettek s az elítéltnék megparancsolták, hogy maga rúgja ki maga alól. A tizennégy halálraítélt közül azonban nyolcnak annyi ereje sem volt, hogy fellépjen az akasztófa alá állított székre, összeestek, mire a vesztőhelyre értek. Ezeket addig verték a terroristák, míg borzalmas kínok és erőfeszítések árán végül is feltápaszkodtak a porból és felálltak a székekre.

Elsőnek Sándor Ernő nyakára teszik a kötelet. A szerencsétlen dunapataji kereskedő egész testében reszket, arcára kiül a halálfélelem és többszöri felszólításra sem tudja kirúgni maga alól a széket. Nyakán a kötéllel, görnyedten és verítékes homlokkal áll az akasztófának támaszkodva.

A terrorista erre feláll és teljes erejéből pofozni

kezdi Sándor Ernót, míg a kínoktól örjöngő ember végül kilődítja maga alól a széket...

Ugyanez a jelenet ismétlődik Máthé Gábornál, Kincses Józsefnél, Herold Sándornál és Elkán Gyulánál. Aki nem rúgja ki maga alól a széket, azt félig holtra pofozzák. A boldogtalan áldozat, hogy megszabaduljon a kínoktól, erejének utolsó megfeszítésével aztán mégis megbillenti talpa alatt a széket, ami a biztos halált jelenti.

Csak egy kivétel van. Vendég József, aki a tizenötödik áldozat lenne, (öt soron kívül hozták be; a tizennégy kivégzés befejeztével.) Vendéget is felállítják és nyakára illesztik a kötelet. A gazda elrúgja maga alól a széket, de a kötél leszakad. A halálraítelt emberben felébred az életösztön és nyakán a kötéllel, futni kezd a templom irányában.

Szamuelyly int a terroristáknak és egyszerre hat lövés megy a menekülő ember után. Már nem kell visszavinni az akasztófához: a valahonnan előkerített orvos megállapítja, hogy a halál oka: szívlövés . . .

*

Hatvanhárom embert temetett el Dunapataj mára virradóra. Köztük tizennégyet, akit felakasztottak, a többiek pedig részben az ütközetekben, részben a terroristák golyóitól estek el. A tiszta, dolgos dunamenti községben minden ház gyászol. Fekete fejkendők, fekete fátylak és gyászruhák úsznak a langyos nyári szélben és a község asszonyai, gyermekei egyetlen egységként kiáltásban törnek ki:

— Verje meg őket az Isteni

*

De nincs megállás. A duna-tiszaközi ellenforradalom leverése a jelek szerint sokkal nehezebb feladatot jelent a kommunisták számára, mint a pesti fegyveres akciók elfojtása. Dunapataj után Kecel következik.

Kecelre Fehér ezredes csapatait küldik ki. A vörösök rajvonásban haladnak Kecel felé, de három vörös katona, Rafael Farkas terroristával az élen, még mielőtt beérnek a községbe, leszakad a csapattól és «egy

kis élelemért» kopogtat Benediczky Pál intéző szarkás-telepi lakásán.

— Milyen élelmiszereket raktározott el a fehérek nek. intéző-elvtárs? — kérdi egy Csordás nevű vörös katona Benediczkytól, aki kétéves kislányával a karján áll az ajtóban, hogy feleségét és hét gyermekét védelmezze.

— Itt nincs semmiféle élelmiszer — válaszol. — Ami volt, azt már elrabolták.

— No akkor majd veszünk sajátkezüleg! — folytatja Csordás és felemeli revolverét, amelyből egy lövést közvetlen közelből a gazdasági intéző fejébe irányít.

Most már nincs ellenállás. 4 Szarkás-telep intézője holtan fekszik az ajtóban, a vörösök zavartalanul betörhetnek a lakásba és a pincébe, ahonnan minden értéket, élelmiszert magukkal visznek.

A lerészegedett banda még utoléri a törzset, amely már közel másfél órája folytatja gyilkos harcát az ellentálló keceli gazdákkal szemben. A gépfegyverek szünet nélkül kattognak, kézigránátok repülnek, fegyvergolyók süvítenek, véresfejű sebesültek rohannak egyik házból a másikba, mint a háború legborzalmasabb ütközeteiben.

Mikor már a fehérek látják, hogy hiábavaló minden ellenállásuk, Árvai András gazdát küldik át a vörösökhöz, hogy tárgyaljon velük a békés fegyverletételről. Árvai, kezében fehér zsebkendővel közeledik a vörösök csapatai felé, ahonnan egy Sós István nevű megbízottat küldenek a parlamentér fogadására. Mikor a két embert már alig egy lépés távolság választja el, Sós átkiált Árvainak:

— Csak gyere bátran, már mi is fehérek vagyunk: nem kell félni! ...

Árvai gyanútlanul kezét fog a vörös katonával, aki erre előkapja revolverét és öt golyót küld egymásután a szerencsétlen ember testébe, aki holtan terül el az országúton.

Estére a vörösök már leverték az ellenforradalmat és megengedik, hogy az özvegyek és árvák összeszed-

jék az utcákon heverő holttesteket. Csak most derül ki, milyen szörnyű pusztítást végeztek a gépfegyverek és kézigránátok. Árvai Andrással együtt huszonnégy halottat visznek ki a kis keceli temetőbe. Egy vörös katona jegyzi a névsort: Csóli Ferenc, Lajkó András, Halász József, Vén János, Laváti János, Szabó József, Orcsik István, Palásthy Mihály, Sajdik György, Laki János, Halász Gergely, Onódi Imre, Wulmann Ferenc, Simon Mihály, Filus István, Sebestyén Pál, Csüri Sándor, Lajkó József, Fejes János, Szanter Mihály, Beck András, ifjabb Laváti János, Dán István, Tusori Ferenc, Borbély János . . .

A keceli plébánián Kurcz Adolf plébános készül a monstre temetésre. A vörösök azonban valahogy meg akarják akadályozni, hogy az ellenforradalmárok a római katolikus szertartás szerint végtisztességben részesüljenek, hát a községházán összegyűlt katonákkal elhítetik, hogy a Duna-Tisza közti ellenforradalmat is a papok készítették elő, amiért most „le kell számolni majd a csuhásokkal..“ Az uszító beszéd hallatára Sós István, ugyanaz, aki néhány perccel előbb Árvai Andrást agyonlőtte, két társával kimegy az utcára és egyenesen a plébánia felé rohan.

Kurcz figyelmezteti hűgát, Kurcz Erzsi polgári iskolai tanárnőt, hogy rejtőzzön el, mert a jelek szerint a plébánián aligha marad élve valaki.

A fiatal tanárnő bátyjával együtt menekül a templomon keresztül a község másik vége felé, ahol még nem tanyáznak vörösök. A lövések zajára azonban megjelenik a plébánia ajtajában Vajai László segédlelkész.

Vajai éles hangon felelősségre vonja Sóst, aki vérhenforgó szemekkel keresi még mindig Kurcz plébánost.

— Azonnal takarodjanak! . . .

A vörös katona válaszul a huszonnyolc éves segédlelkészre fogja fegyverét és egy golyót repít Vajai szívébe, amely a következő másodpercben megszűnik dobogni.

*

Miután Kecelen befejezik a vörösök véres munká-

jukat, Kiskőröst is megszállja egy zászlóalj és a Pest-ről kiküldött Lévai Oszkár politikai meghízott vezetésével már össze is ül a vésztörvényszék.

A statáriális bíróság a községházán tanácskozik és hét körösi polgárt vádol az ellenforradalom megszervezésével. Ezek között szerepel: Spang József főhadnagy, aki az ellenforradalom alatt Kiskőrös városparancsnoka volt, Szenochradzky Pál és Kutyifa János polgárok.

Lévai, a vészbíróság elnöke, végképp szakít az eddigi „formalitásokkal“ és a kontradiktórius eljárással.

— Itt csak én és a vádbiztos beszélhetünk — mondja, miközben Mikula György ismenteti a vádat.

— A forradalmi törvényszék — hangzik tíz perc múlva az ítélet — valamennyiüket kötél általi halálra ítéli. Fellebbezésnek nincs helye, az országban statárium van!

A hét halálraítéltet kiviszik a községháza elé és egymásután végrehajtják az ítéletet.

Ilyen „bevezető“ után ér el Fehér ezredes brigádja a Duna-Tisza-közi ellenforradalom tulajdonképpeni centrumába: Kalocsára. Két napig tartó pusztító tűz után, amely rengeteg áldozatot követel az ellenforradalmárok részéről, Horváth Lajos tartalékos tüzérfőhadnagy kezd tárgyalásokat a város nevében Fehér Imre ezredessel, a vörös csapatok főparancsnokával.

— Nem kérünk semmi mást — mondja Horváth —, mint hogy a város békés átadása esetén ne érjen senkit bántódás. Eleget vesztett Kalocsa már ezekben a szörnyű órákban, meg szeretném kímélni a lakosságot a további csapásoktól...

— Békés átadás esetén önnek, mint az ellenforradalom vezérének és Kalocsa népének büntetlenséget biztosítok — hangzik a vörös parancsnokság válasza.

A huszonegyéves tüzérhadnagy, egyébként civilben joghallgató, bízik az ígéletben és átadja a várost.

Nem sokkal ezt követően azonban megjelenik Szamuely Tibor is teljes kíséretével Kalocsán.

— Ki volt a fehér helyőrség parancsnoka? Azonnal hozzátok ide! — rendelkezik Szamuely.

Maga Kerekes Árpád, Cserny helyettese megy öt terrorlegényével Horváthért.

— De hiszen Fehér Imre ezredes büntetlenséget biztosított Kalocsa népének, ha a várost békésen átadjuk! — magyarázza Horváth Lajos a lakásába lépő terroristáknak.

Válaszul öt puskatus csap le egyszerre a fiatal tiszt-re. Horváthot elborítja a vér és beáll a fegyveres terroristák közé.

Mire a törvényszék épületéhez érnek, Szainuelly már megkezdte inkvizitori munkáját. Horváth Lajos tizenkettedmagával áll a vészbíróság elé.

Csak egy-két mondat a vád és ugyanennyi a védekezés ...

— Ellenforradalomra szövetkeztek, fegyvert fogtak a főnálló rendszer ellen, statárium lévén: ezért halál jár!

— Még pedig kötéláltali halál! — hangsúlyozza Kerekes Árpád, aki Pervanger Mihállyal és a Lenin-fiúkkal már készül a tömegakasztásra.

A véstörvényszék délelőtt tíz órakor kihirdeti az ítéletet. Horváth Lajos joghallgatót és tizenegy társát kötéláltali halálra ítéli...

A közben véresre vert emberek délben már vonulnak a főgimnázium előtt felállított akasztófa-sorhoz. Elöl megy lehajtott fejjel a fiatal Horváth hadnagy, utána Császár István szolgabíró, Galina Zoltán uradalmi intéző, Kálmán József fakereskedő, Mészáros Ignác képezdei tanár, Csiszár Jenő tanító, Vargacz Gergely birtokos, Bernáth József, Kovács Gergely, Bertha János, Varajti József és Romsics István gazdák.

A főgimnázium előtt tizenkét akasztófa néz szembe a halálraítéltekkel. Itt már senki nem várhat segítséget.

Először a húszéves Csiszár Jenő nyakára teszik a hurkot. A fiatal tanító az ütlegektől már annyira elerőtlenedett, hogy mozdulni sem tud, mikor a két vörös hóhér elkapja.

A többiek, akik az akasztófa előtt sorakoztak, megborzadva fordítják el tekintetüket

Kerekes rájuk kiált:

— Ide nézzetek: ti is így fogtok lógni valamennyien!

Utána Horváth Lajos, a kalocsai helyőrség fehér parancsnoka következik. A fiatal fiú az elszenvedett kínzásoktól önkívületben vánszorog az akasztófa alá. Aztán Kálmán József kereskedő jön, elgyötörtén az ütlegektől, megadva magát sorsának. Galina Zoltán alatt azonban leszakad a kötél. A szerencsétlen ember azt hiszi, ezzel megmenekült; amennyire erejéből telik, futni kezd a vesztőhelyről és a kiállott izgalmaktól tébolyultan kiáltozza:

— Ártatlan vagyok, esküszöm, ártatlan, ne bántatok! ... V

Alig tesz tíz lépést, elfogják és visszahurcolják az akasztófásor elé.

— Hozzatok neki egy vastagabb kötelet! — kiáltja Sturcz Károly, Cserny egyik embere.

Vastagabb kötelet választanak ki az akasztófák előtt álló asztalról és Galinát visszavonszolják a vesztőhelyre.

A többi halálraítélten már nincs ennyi erő. Mészáros, Vargacz, Bernát, Kovács és a többiek a dermesztő látványtól megbénultan, eszméletlenül támolyognak az akasztófák alá.

Mikor már véget ért a szörnyű aktus, a Lenin-fiúk újabb körútra mennek. Egy Rigó nevű gazda ajtaján kopogtatnak, aki két fiával együtt ugyancsak részt vett az ellenforradalomban. Az öreg Rigót és idősebb fiát Szamuely elé viszik.

Mialatt az apa kezeit tördelve rimánkodik a vesztőtörvényszék előtt fiai életéért, a tizenkilencéves Rigó Ferencet, akit néhány perccel előbb fogtak el az utcán, a jezsuita templom előtt már felkötötték Cserny emberei egy akasztófa alá.

Aztán sorra jönnek a többiek: Kővágó Sándor, Musza József, Berillha Antal, Vargacz József, Szabadi István, Horváth Gyula, Lesnvik István és Tamás Sándor, akiket Szamuely vérbírósága három óra leforgása alatt halálra ítél és „kegyelemből”¹ agyonlövet a kalocsai törvényszék udvarán. Estére huszonhárom

halottat gyászolnak a kalocsai házakban. Huszonhárom eltemetetlen áldozatot, mert Szamuelyly kiadta aa utasítást, hogy senkit sem szabad elföldelni, amúgy külön engedélyt nem ad s egyetlen özvegy sem fordult hozzá engedélyért... Várnak másnapig, amíg a komunisták Canaflája talán elhagyja a várost.

*

Szamuelyly... Szamuelyly ... Szamuelyly! . . .

Ha az utcán mész s két ismeretlen ember beszélget melletted: biztosan ezt a nevet hallod, Ha a házak falára szalad a tekinteted, valamelyik plakátról ez a név üvölt feléd. Gyászruhás özvegyek, kisírt szemű árvák ezt a nevet kiáltozzák átkozva az ég felé. Kávéházak zugában, utcaszögletekben, rolókkal elsötétített lakásokban mint egy shakespearei kísértet jelenik meg csontos, beesett arca a megfélemlített polgárok lelki szemei előtt. „Reszkess, te sötétben bujkáló ellenforradalmár! ...“

Ki ez az ember, akinek nevétől megborzong a polgár, akinek ismeretlen figurája hónapok alatt óriássá nőtt, aki rettegésben tart egy megfélemlíthetetlennek hitt milliós várost? Ha valaki az ismeretlenség homályából bukkant fel, úgy: ő az. Senkinek sincsenek pozitív adatai róla; sötét, hideg köd veszi körül az alakját s mindenki csak másoktól hallott valamit a múltjáról.

Hogy: Nyíregyházáról került fel Pestre, nem sokkal a háború előtt. Szegény polgári családban nőtt fel, s a sokgyermekes Szamuelyly-familiának ő volt az első „messzire szakadt tagja“, aki a nyírségi homokból egész a fővárosig merészkedett. Pesten aztán megállapíthatatlan körülmények között az egyik könyomatos újsághoz került. De még ez is kevés volt ahhoz, hogy Pesten észrevegyék. A sápadt, nyurga, szűkmellű fiatalembert nem akarták befogadni a pesti újságírók. Anélkül, hogy tudtak volna róla valamit- gyanús volt. Gyanús volt a mesterkélt eleganciája, a monokli a szemén, a zárkózottsága, a szúrós pillantása, az elmélyedése külföldi lapokban, mikor végre bejutott az Ott-

hon írók és Hírlapírók Köré-nek olvasószobájába, gyanús volt az eredete és jövője.

A háborúban aztán, Isten tudja hogyan: a főhadiszállásra került és innen ugyancsak megállapíthatatlan körülmények között, mint a 65. gyalogezred 14. pótszázadának önkéntese, orosz hadifogságba esett.

Oroszországban a szűk barakk-priccseken, a rabság kínzó egymásrautaltságában már kezdtek kibontakozni szomjas ambíciói, a „fel nem ismert tehetség“ bosszúálló megnyilvánulásai. Lefelé: elviselhetetlenül góromba, fölényes, agresszív, felfelé: alázatos, simulékony, figyelmes.

„Felfelé“ ekkor már Oroszországban Kun Bélát, Rudnyánszkyt és azokat a magyar hadifoglyokat jelentti, akiknek közben sikerült valamilyen uton-módon közelférközniök a szovjet vezéreikhez, a Kreml új uraihoz és rubelzsákokkal a poggyászukban elindulhattak Európa és Magyarország felé, mint a világforradalom utazó-ügynökei. így jutott Szamuely is Rudnyánszky, majd Kun Béla közelébe akik akkor már kapcsolatot teremtettek Lenin és Trockij felé és repülőgépen közlekedtek Magyarország és Szibéria között.

Egyszerre megnőtt. Potentát lett a nyomorult hadifoglyok szemében, akik a bűzös barakkok mélyén, vagy a Murman-vasut töltésein skorbuttal, tetvekkal és tífusszal viaskodva marcangolták magukat, mialatt a nyegle kis önkéntes már a szovjet uraival vacsorázott és mint a magyarországi vörös diktatúra előkészítője forgolódott Lenin udvarában.

Mire a pesti Visegrádi-utcába ér, már kívülről idézi Radeket, Trockijt, Bucharint és Lenint. (Marx hiányzik a dialektikájából; ő rögtön az oroszoknál kezdte...) s mély megvetéssel beszél a „kispolgári szociáldemokráciáról“, a „szentimentális forradalmakról“, akik vértelenül akarják megvalósítani a proletáriátus osztályuralmát. Nem tárgyal, csak vitatkozik és nyilatkozik. Érvek helyett öklével csapkodja az asztalt és hanggal, fenyegetésekkel hengereli le ellenfeleit. Már biztos a dolgában: Károlyiék után csak ők következhetnek!

De neki már Kun Béla. Rudnyánszky, Vágó és Ágoston sem elég vörös; hozzá Cserny áll legközelebb, majd később Surek elvtársban fedezi fel „a proletariátus igazi fáklyavivőjét“. Törvényen, erkölcsön és emberi kötelezettségeken kívül áll. Forradalmakat nem lehet vér nélkül megvalósítani, ismétli patetikusán és Kunfi-val, akit gyűlöl és megvet, a proletárdiktatúra kikiáltása után néhány héttel már megszakítja az érintkezést. Kunfi képviseli szemében az intellektuális elméleti-forradalmárt, „a széplelkű szociáldemokratát“, aki evolúcióval akarja megváltani a világot és makacsul ragaszkodik Marx doktrínáihoz.

ő nemi ő revolucionista. „Ortodox bolsevik“. Nincsenek gátlásai. Sőt programja sincs és emlékei sincsenek. Aki vele szemben áll, azt fel kell kötni! A burzsuj védekezése, az ellenforradalmár szempontjai nem érdeklik. Ítéleteit egyetlen szóban fogalmazza meg.
„Kötél!“

— Pesten csak tanácskozzanak Kunfiék; olvassák a/ ágyban szivarfüst és tej mellett Carlyle-t meg Kropotkin-t, a proletárdiktatúrát mégis én fogom Magyarországon megvalósítani! — magyarázza a kalocsai érseki palota dísztermében, mialatt tizennégy akasztott ember holttestét himbálja lenn a szél.

JÚNIUS 27. Az ellenforradalmat leverték. Most már csak Haubrich szerepe vár tisztázásra. A kommunisták szélsőbaloldali frakciója nyílt vádat emel Haubrich ellen, hogy az ellenforradalmi tisztekkel konspirált és ezért a vizsgálát megindítását követeli.

A vörös városparancsnok hideg fölényrel mosolyog a vádak hallatára. Biztosabban ül a helyén, mint valaha! A vörös vasas-dandár, a kommunizmus egyik pillére és a vörös hadsereg legnagyobb ezrede mögötte van. ő elmozdíthatatlan! Hiába gyanúsítja Szamuely, Cserny, Korvin-Klein és Jancsik, az eredmények őt igazolják. Az ellenforradalmat elárulta, az ellenforradalmat letörte: „csak dicséret illeti, nem bíráló!“ Az elfogott ellenforradalmárok, részben a Mária Terézia-laktanyában, részben a Parlament pincéjében várják

a vésztörvénytársak tárgyalását: ki beszélhet itt még árulóról, vagy u proletárdiktatúra gyengeségéről?! . . .

Ennek az igazolására a vidéken is új terrorhullám söpör végig. Hartán ismét Szamuely akasztat. Egy nap alatt hét ellenforradalmi szervezkedéssel gyanúsított polgár előtt hirdeti ki a vésztörvénytársak halálos ítéletét és a Lenin-fiúk gondoskodnak arról is, hogy az áldozatok minden elmozdítható holmiját, pénzét, értéktárgyait, ruhaneműjét, jószágát elrabolják.

Amit lehet, az utolsó pillanatban érkező Petzkay-különítmény ment, amelyik már szinte állandó harcot folytat a terroristák ellen és nem egyszer sikerül is visszaverni a Lenin-fiúk újabb rohamait, anélkül, hogy ezt a burkolt ellenforradalmi akciót észrevennék Szamuellyék.

A szomszédos Hajós községben még a Kalocsáról kiindult fegyveres lázadás utórezgéseként, kilenc tetemetlen holttest fekszik a szörnyű ütközet után. Csánádi József, Jagicza Antal, Romsics Gergely, Pirisi István, Vén Ignác, Rideg József, Romsics Sándor, Balázs István és Vén István János estek el a fehérek oldalán a vörösök gyilkos gépfegyvertűzében.

Érsekcsanádon Nagy Kálmán századparancsnok vezetésével pusztít és fosztogat egy különítmény s az ellenforradalom két vezetője: Szuprics György földbirtokos, tartalékos hadapródörmmester és Dancsa Áron gazda a csendőrség fogdájában várják a vészbírószag hívását.

A vörös nyomozók sehogysem boldogulnak a fiatal Szupricscsal, pedig Nagy Kálmán már kitűzte a vészbírószag tárgyalásának időpontját is. Sürgősen bizonyítékokat kell produkálni, különben hiába jött a hírhedt vörös zászlóalj Érsekcsanádra!

Az egyik direktórium tag új ötlettel áll elő:

— Van itt a fogdában egy régi zsebtolvaj. Többszörösen büntetett csirkefogó, aki mindenre kapható. Tegyük ezt be éjszakára Szuprics cellájába és garantálom, hogy reggelre van koronatanú a földbirtokos ellen . . .

Az ötlet tetszik: Klosz Rezső zsebtolvajt, mint egy

másik községben elfogott „fehér ellenforradalmárt“ bezárják a huszonhárom éves földbirtokos mellé.

A zsebtolvaj tudja a „leckét“, teljes szabadságot és jutalmat ígértek neki, ha kivallatja Szupricsot, hát azonnal munkába veszi a gyanútlan fiatalembert. Alighogy rázárják az ajtót, szidni kezdi a vörösöket és a maga ellenforradalmi szerepéről beszél.

Ezzel percek alatt Szuprics bizalmába férkőzik, aki őszintén elmondja, hogy minden eszközzel küzd a vörös diktatúra ellen és Gerjén lakó fivérével, valamint Dancsával együtt ő volt az érsekcsanádi polgárság vezetője a Kalocsa körüli fegyveres harcokban.

Hajnalban Klosz, előre megbeszélt terv szerint koptat az ajtón:

— Jelentsék Nagy Kálmán századparancsnok elvtársnak, hogy készen vagyok a „munkával!“

Egy óra múlva Nagy Kálmán vezetésével már együtt ül a vészbíróság. Szuprics ellen van bőségesen bizonyíték: Klosz előtt mindent bevallott.

— No fiatalembere, hogy is állunk azzal az ellenforradalmársággal? — hangzik a fölényes kérdés.

A fiatal földbirtokos nem válaszol.

— Miért nem beszélsz?! — kiáltja torkaszakadtából Véglh Miklós, az egyik vészbíró és öklével belecsap Szuprics arcába.

— Gazemberek! — sziszegi a fogai között a hadapródórm ester.

— Igaz-e, hogy te vezetted az érsekcsanádi ellenforradalmat?

— Tessék bizonyítani! — válaszol biztos hangon Szuprics.

Nagy Kálmán int és előlép Klosz, a zsebtolvaj. Pontosan elismétli, amit Szuprics éjszaka a cellában mondott.

— No mit szólsz ehhez?! — kérdi gúnyos nevetéssel Nagy Kálmán.

Szuprics a megdöbbenéstől meredten áll a vésztörvényszék előtt és nem jön hang a torkára. Azsán provokátor volt a cellatársai Elveszett...

A következő pillanatban elkapja két terrorfiú és az

egyik eperfa alá hurcolják. Már nyakán van a kötél, amikor Nagy Kálmán kihirdeti az ítéletet: „A forradalmi törvényszék Szuprics György huszonhárom éves földbirtokost a proletárdiktatúra elleni fegyveres lázadás szervezéséért, kötéláltali halálra ítéli..

Az ítélet végrehajtása után Dancsa Áron következik. Dancsa ellen egy Kiss Ferenc nevű vörös direktóriumi tag, volt szabósegéd a tanú.

A gazdának nincs is módja védekezni, alig hogy szóhoz jutna a tanú vallomása és a vádbiztos beszéde után, már közrefogja a vörös zászlóalj két hóhéra és ugyanaz alá az eperfa alá állítják, amelyiken néhány perccel előbb Szuprics György végzett.

A kötél megfeszül, de a fa ága de törik a gazda test-súlya alatt. Dancsa a földre zuhan és nyakán a kötéllal, futni kezd.

A terroristák Nagy Kálmán intésére utánarohannak és pillanatok alatt elfogják. Porosán, véresen kerül vissza a gazda a vésztörvényszék elé, ahol Nagy Kálmán a dühtől eltorzult arccal fogadja:

— Gazember ellenforradalmár, úgy-e most félted az életed?

A gazda kihúzza magát és a vörös vészbíró szemébe néz:

— Most ti vagytok az urak; de még számot fogtok adni gazságaitokért! — kiáltja, miközben hátulról nyakába dobják a hurkot, amely belefotja a szót.

A borzalmas érsekcsanádi vérengzéssel egyidejűen. Szuprics Vendel földbirtokos gerjei birtokán folyik a másik Szuprics-fiú: ifj. Szuprics Vendel kihallgatása. A két fivér sorsát már megpecsételték Szekszárdon és Bonyhádon: most ifj. Szuprics Vendelen a sor, akít a Pestről leküldött Csemy-fiúk vallatnak apja birtokán.

— Az öcséddel már végeztünk Érsekcsanádon; talán te majd kinyitod a szádat! — kiáltja az egyik terrorista a huszártiszt felé.

A fiú körül ott áll az apa és anya, akik most értesültek fiatalabb gyermekük szörnyű haláláról..

— Nem tudok semmiről! Az öcsém is ártatlanul halt meg, én is ártatlan vagyok ...

A megvadult Lenin-fiúk apja kezéből kapják el a védekezni sem tudó huszártisztet, nyakába dobnak egy előtte elkészített hurkot és a roskadozó szülők szemeláttára felakasztják a gerjei Szuprics-kuria előtt álló nyárfára.

*

... A nyírségi őr községben tárgyalás és ítélet nélkül lövik agyon Schwarz Mór ötvenéves kereskedőt.

... Kecskeméten a III. tengerész zászlóalj ül forradalmi törvényszéket Berkes Ferenc és Tóth Pál vezetésével. A Tetétlen körüli harcokban elfogott ellenforradalmárok kerülnek a rögtönítélő bíróság elé. A huszonöt vádlott, akiket a terroristák útközben félig agyonverték, felismenhetetlen állapotban támo­lyog a szuronyok között.

Az ítélet indokolása valamennyinél: a vörös hadsereg ellen elkövetett fegyveres lázadás büntette.- Ezért Horváth Józsefet, Szabó Istvánt, Tar Jánost, Hubel marni Pétert és Hús Lajost golyó általi halálra ítéli a vörös tengerész zászlóalj vészbírósága.

*

A pesti forradalmi törvényszék csütörtök óta folytatja tárgyalásait. A bíróság élén Kiss Miklós, volt törzsőrmester, a rögtönítélő törvényszék elnöke áll. Hetven ludovikás felett "kell ítélnie a vészbíróság: nak, hetven tizennyolc-husz éves fiú felett, akik tiszbeik vezetésével résztvettek a 24-i ellenforradalomban.

Kiss Miklós, volt törzsőrmester nyitotta meg a forradalmi törvényszék tárgyalását.

A ludovikás vádlottak névsorának felolvasása után Pesti Gyula vádbiztos tartotta meg vádbeszédét.

— Az előttünk lévő vádlottak mindannyian résztettek tudatosan, részben tudatlanul az ellenforradalmi puccsban. Míg Budapest proletariátusa kint vérzett a fronton, életét és véré­ét áldozta a magyar tanácsköztársaságért, addig ezek a vádlottak hátbatámadták a proletariátust, megtámadták a proletárdiktatúra hatalmát. Kérem ezért, hogy a rögtönítélő bíróság őket a legszigorúbb büntetésben, részesítse.

A rövid és meglepően gyenge vádbeszéd után a ludovikások már tisztában vannak azzal, hogy Szamuely és Cserny hatalma megtört Romanelli fellépésével szemben és aligha történhetik komoly bántódásuk. Még megnyugtatóbb számukra, mikor védő is jelentkezik dr. Grün B. személynél, aki mint Baracs Marcell megbízottja jelent meg a tárgyaláson.

A vádbeszéd után Grün emelkedik szólásra. Mindenekelőtt arra hivatkozik, hogy a fiatal vádlottak valamennyien katonák, akik előljáróik parancsát mindenkor híven és feltétel nélkül teljesíteni tartoznak. Ez esetben is így történt.

— Ezeknek a fiatal katonáknak a cselekménye — folytatja fennhangon Grün dr. -w- a hazafias lelkesedésből eredő magatartás alapján bírálható el. Esztelennek lenne itt a tömeges vérontás! Ezzel a lelkes, fiatal gyerekeket aligha lehet megnyerni a kommunista tanoknak! A szocializmus alapjára: a humanizmusra hivatkozom és kérem, hogy a forradalmi törvényszék mellőzze a legszigorúbb büntetés kiszabása iránt tett indítványt s a fiatal vádlottakat minden büntetés nélkül: utalja nevelő, oktató tanfolyamra.

A beszédek elhangzása után felemelkedik Kiss Miklós, a vérszótörvényszék elnöke és már hirdeti is a nem várt ítéletet:

— A forradalmi törvényszék elfogadja a védő előterjesztését és az akadémia összes hallgatóit munkára utalja.

Az akadémikusok tehát megmenekültek! Az ítélet kihirdetése után valamennyiket átkísérik a Horánszky-utcai Jezsuita-rendházba, ahol megkezdődik kommunista szellemben történő „nevelésük“!

*

Bartha László őrnagy és a tiszték érdekében Baracs Marcell mellett egy egész „különítmény“ dolgozik a különböző antant-misszióknál és a kommunista vezérei éknél. A permanens óvintézkedésekre szükség is van. Mindenki tudja, hogy Barthát a Parlament kínzókamrába kísérték elfogatása után és a Ludovika parancs-

noka, tisztársaival együtt a legszörnyűbb megaláztatásokban részesül a vörös terroristák részéről. Napjában négyszer-ötször Korvin-Klein elé vezetik, aki századszor adja fel Barthának a kérdést: hogy merészelt fegyvert fogni a proletárdiktatúra ellen? . . .

— Minden cselekedetemért vállalom a felelősséget!
— ismétli az őrnagy refrénszerűen.

Délután egy olasz tiszt érkezik Romanelli megbízásából és egyenesen Bartha Lászlót keresi. Az őrnagyot ismét vörös-örök vezetik az olasz tiszt elé.

Bartha még nem tudja, miről van szó; aggodalmas arccal lépked az egyik terrorista mellett, mikor egyszerre szembetalálja magát az olasz tiszttel.

— Ön Bartha László őrnagy? — kérdi Romanelli kiküldötte.

— Igen — válaszol az őrnagy és meghajtja a fejét.

— Ön volt a Ludovika parancsnoka?

— Igenis én vagyok! — válaszol félreérthetetlen hangsúllyal Bartha.

Az olasz tiszt melegen megrázza a magyar őrnagy kezét.

— És most hogy érzi magát?

Bartha a mellette álló vörös terroristára néz és keserűen mosolyog.

— Kap elegendő enivalót?

A Ludovika parancsnoka kényszeredetten bólint a fejével.

Aztán még néhány szót vált a két tiszt, majd Romanelli megbízottja kezét fog a magyar őrnaggyal és eltávozik.

Este hat óra után aztán két polgári detektív jön az őrnagyért, viszik a Margit-körúti fogházba.

Néhány perc -múlva Kiss Miklós előtt áll és megkezdődik a kihallgatás. Mielőtt az őrnagy részletesen elmondhatná a ludovikás ellenforradalom előzményeit, Kiss Miklós rárivall:

— Ne hazudozzon. Most lövöldözzön, ha van bátorsága; most rendezzen ellenforradalmat!...

— Most nincs módomban — válaszol keserű mosollyal Bartha.

— Hogy engedte meg önnek a lelkiismerete — folytatja a vésztörvényszék elnöke —, hogy tizennyolc-húszéves gyerekeket tűzbe vigyen?

— Megengedte! — válaszol Bartha. — Annál is inkább, mert tizennyolc évtől kezdve az önök törvényei szerint is hadköteles mindenki. De különben is, önök ugyanezeket az akadémikusokat harcba vitték az oláhok és szerbek ellen és én hoztam vissza őket a Ludovikába.

— Ott az ország határainak védelméről volt szó!

— Szerintem: itt is!

Kiss öklével veri az asztalt. Így nem lehet főtárgyalásra vinni a dolgot.

Most belép Pesti vadbizlos.

Majd ő megpróbálja! ...

Azzal kezdi, hogy legazemberezi Barth át és tudomására adja, hogy minden körülmények között kötél általi halál vár rá.

— Én ellenforradalmár vagyok — válaszol minden szót hangsúlyozva az őrnagy —, kár fenyegetni! Tettemnek következményeit ismerem és leszámoltam. De hangsúlyozni kívánóin, hogy az önök ítéletét nem ismerhetem el törvényesnek és közönséges gyilkosságnak minősítem.

Kiss, Pesti és a közben segítségül hívott Korvin-Klein torkukszakadtából ordítóznak:

— Majd mi megtaníjtuk magát arra, hogy mi a törvényes és mi nem törvényes... ön gaz árulást követett el a proletárdiktatúrával szemben és ezért lakolni fog! Hogy mer így beszélni?

Bartha véget akar vetni a botrányos jeleneteknek; felajánlja, hogy önként írásba foglalja vallomását és azt eljuttatja a forradalmi törvényszékhez. Ebbe valamennyien beleegyeznek. Barthát visszavezetik cellájába és értesítik a vésztörvényszék tagjait, hogy „a tényállás teljes tisztázása érdekében további tanúkihallgatások váltak szükségessé s ezért a főtárgyalást csak július 3-án tartják meg“.

A lapok első oldalán szólítják fel a vörös hadsereg katonáit, hogy hagyják el a csehszlovák fronton elfoglalt területeket és most már végleg vonuljanak vissza arra a határra, „amelyet a világon oszlozkodó rablók számunkra kijelöltek“.

Ugyanakkor azzal vigasztalják az antant parancsára visszavonulásra kényszeríti a vörös hadsereget, hogy „Magyarország megkapja a jóval termékenyebb, tiszta magyarlakta és területben is nagyobb Tiszántúlt, ahonnan most a románoknak az antant parancsára végleg ki kell vonulni“.

„Tudjuk, hogy a diktált béke nem béke — írják az újságok. — Nem mondunk le egy talpalatnyi földről sem, ahol magyar nyelven beszélnek a dolgozók. De a parancsokat, amelyek az új határ elfoglalására és a románok által kiűritendő területek megszállására vonatkoznak, öntudatos fegyelemmel teljesíteni kell.“

A Központi Intézőbizottság ülésén Kun Béla jelenti be nagy beszédben a döntő eseményeket, nevezetesen, hogy a Clémenceau-féle határokra kell visszavonni a vörös csapatokat.

A bejelentés érthető, deprimált hangulatot vált ki az egész városban. Noha már mindenki tudta, hogy az antant feldarabolja az országot, utolsó pillanatig reménykedtek titokban az emberek. Talán mégis felébred az emberség és a józan gondolkodás a párisi konferencia uraiban. Hát nem így történt! Glémenceau győzött!

Ebben a kétségbeejtő helyzetben már meg sem lep senkit, hogy Magyarország feldarabolásának láttán a nyomorúságos viszonyok között élő Ausztriának is megjött az étvágya és Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia után ő is egy darab koncot akar Magyarország testéből.

*

Az ellenforradalom teljes csődje csak még nagyobb hatalmat biztosít Csemy és Szamuelly terrorcsapatainak. Az akasztások és fosztogatások napirenden vannak és az ország különböző pontjairól újabb vérfürdőkről érkezik hír a fővárosba.

Ráckeven, Czwick János parancsnoksága alatt a vörös vasaszedred zászlóalja működik. Ellenforradalmi szervezkedés gyanúja miatt a forradalmi törvényszék elé állítják Szűcs István gazdát, Paulheim Elek tartalékos huszárfőhadnagyot és Dékány Benedek csendőrtiszthelyettest.

A rögtönítelő bíróságnak a Pestről kiküldött Kertész Mór géplakatos az elnöke és Czwick János a vádbiztos. Mind a három vádlottat halálra ítélik és elrendelik, hogy a község lakosainak jelen kell lenniök a kivégzéseknél.

Ráckeve egyik legforgalmasabb pontján gyűjtik össze az előzőleg puskatussal, bikacsökkel és ököllel véresre vert gazdákat, hogy néznék végig, „hogy járnak azok, akik szembeszállnak a proletárdiktatúrával“.

Czwick parancsára a kirendelt vörös terroristák soríztet adnak Szűcsre, Paulheimre és Dékánra. Paulheim huszárfőhadnagy még a lövések után is meg, vonaglik a porban, mire Czwick fölébe hajol és forgópisztolyával közvetlen közelből-belelő a haláltusáját vívó emberbe.

A tolnai Pelófi-laktanyában dr. Baranyai László községi orvos és Vass József tizenkilencéves volt pénzügyőr állnak Szűcs István vádbiztos előtt. Aranyos György, a hírhedt szekszárdi vörös kormánybiztos jóvoltából. Baranyai és Vass ellen az a vád, hogy Bogviszlón, illetve Faddon ellenforradalmat szerveztek. Szűcs, kezében egy nádpálcával kezdi meg a két gyanúsított kihallgatását. Majd elhangzik az ítélet:

— A forradalmi törvényszék Baranyai Lászlót és Vass Józsefet agyonlövésre ítéli, mert a proletárdiktatúra megbuktatására szervezkedtek ...

— Fellebbezek! — kiáltja vérvörös arccal a fiatal orvos.

— Kihez? — kérdi gúnyosan Aranyos.

— Csak van valamilyen fórum, amelyik még tiszteletben tartja a törvényeket és az emberi életet! — válaszolja Baranyai.

— Nem tudja, hogy statárium van?

— Gyilkosok uralma van! — kiáltja Baranyai, de a következő pillanatban a tolnai laktanya udvarán eldördül tíz fegyver, amely belefojtja a szót.

*

A tolnai vérengzés csak egy mellékhatása annak az embertelen hadjáratnak, melyet Aranyos György, a szekszárdi direktórium hírhedt elnöke folytat a megye polgársága ellen. Amennyire a tolnamegyei községekben feltörő fegyveres akciókat ellenőrizni lehet, egy dr. Radó Artur nevű fiatal ügyvéd, tartalékos főhadnagy állt a szétszórtan jelentkező ellenforradalmi megmozdulások hátterében. Radónak az volt a szerepe, hogy a szekszárdi direktórium előtt „lelkes kommunistának*1 adja ki magát s a polgárság előkelő vezetőivel történt megállapodás alapján, hamis utalványokkal fegyvereket és töltényt csempésszen ki a vörösök raktáraiból, amelyeket azután a szekszárdi és Szekszárd-környéki ellenforradalmárok között osztott szét.

Tolna megye székvárosában ugyanis már hetek óta szervezkedett a polgárság, Pesthy Pál, a szekszárdi törvényszék elnöke, Ery Márton alispán, Tóth Pál református lelkész, Jóföldy Miklós földbirtokos, Kálmán Dezső és Sántha Gábor gazdák, Kiss Ernő rendőrkapitány, Gömbös Miklós százados, Szuprics Vendel földbirtokos és két fia és Radó Artur ügyvéd az egyre elviselhetlenebb terrorral szemben egy az egész megyére kiterjedő fegyveres lázadással akartak válszolni, amelytől remélték, hogy a Dunántúl minden pontján visszhangot kap. Mikor azonban Szamuely megkezdte inkvizíciós útját a Dunántúlon: a tolnai ellenforradalom vezeterei is jobbnak látták utolsó pillanatban elmenekülni és a többségnek sikerült is Szegedre jutnia, ahol a Nemzeti Hadseregnél jelentkeztek. De Pesthy Pál, Radó Artur és még néhányan Szekszárdon maradtak, akkor is, mikor Aranyos György terrorcsapata már bevonult Tolna székvárosába és megindította bosszúhadjáratát. Több mint száz földműves, kigazda, iparos, kereskedő és kistiszt-

viselő került a terroristák kezére, akik ma reggel, a szekszárdi vármegyei ház falai között kezdték meg a szerencsétlen áldozatok kihallgatását.

A nagyrészen Budapestről és Kalocsáról érkezett Lenin-fiúk a dunántúli ellenforradalom leverésének örömére, eszméletlenségig részeg állapotban vonulnak be a vármegyei ház nagytermébe, ahová egyenkint vezetik be a tolnai, bogviszlói és szekszárdi fehér csapatok tagjait. Az első kihallgatás úgy kezdődik, hogy két terrorista drótkötéllel és bikacsökllel nekiront egy gazdának, akit felhasadt arccal, egész testén sebekből éktelenítve visznek ki a folyosóra. Radó Artur, akit az elfogott gazdák és polgárok még mindig nem árultak el, felhasználja a vörösök bizalmát, jelentkezik Aranyos Györgynél és kéri, hogy jelen lehessen „a gaz hérek” kihallgatásánál, mert hiszen ő a leghivatottabb arra, hogy minden tolnamegyei ellenforradalmár működéséről adatokkal szolgáljon ...

Aranyos gyanútlanul el is fogadja az ügyvéd önkéntes ajánlkozását és imost már Radó jelenlétében folytatódnak a kihallgatások.

A fiatal ügyvéd testi erejét és egyéni bátorságát használja fel, hogy a kínzásoktól már-már halálra gyötört embereket utolsó pillanatban kiszabadítsa a részeg terroristák karmai közül. Mikor ugyanis az ólmosvégű botok, drótkötelek és puskatusok ütlegeitől támo­lygó gazdák, kereskedők és iparosok már védekezni sem tudnak, Radó Artur minden esetben a tébolyultan vagdalkozó terroristák elé ugrik, két kezével elkapja a roskadozó áldozatot s mintha maga is résztvenne az ütlegelésben, kivonszolja a folyosóra.

— Hozzák be a következő gazembert! — kiáltja Radó a vörös direktórium tetszésétől kísérve s így sikerül minden esetben kiszabadítania a tolnamegyei ellenforradalomban résztvett fegyvertársait.

Estére a szörnyű inkvizíció emlékeitől megviselten ér ki apja gazdaságába, egy Szekszárd melletti pusztára. Alig hogy lefekszik és végre álomba erőszakolja magát, a gazdaság egyik cselédje rohan be lélekszakadva hozzá és felrázza álmából:

— Főhadnagy úr, jöjjön, ha Istent ismer- a bogyiszlói bírót felkötötték a terroristák a cséplőgépre!

Mikor klier a gazdasági udvarba, megtorpan a rémes látványtól. A cséplőgép elevátorán függ Miklós Lőrinc bogyiszlói bíró, körülötte pedig Aranyos György terroristái, ugyanazok, akik Szekszárdon az inkvizíciós kihallgatásokat folytatták . . .

Az ügyvéd, akit álmából verték fel, most egyszerre kiesik szerepéből. A vörös hóhérok szemeláttára levágja a bírót a kötélről és torkaszakadtából kiabálni kezd:

— Nyomorult gyilkosok, még nem volt elég?! . . .

Ezzel lehajol a földön fekvő Miklós Lőrinchez és közel egy óráig tartó mesterséges lélegzéssel, dörzsöléssel végre életre kelti a már félig halott embert.

A vörös terrorcsapat tagjai a meglepetéstől bénultan nézik a jelenetet. Mi ez: a vörös ügyvéd szembe fordult velük, vagy eddig is a fehérekhez húzott s most csak elárulta magát?! ...

A Lenin-fiúk megkezdik a birtok cselédségének kihallgatását. Most már nem vitás, hogy a fiatal ügyvéd állt a szekszárdi ellenforradalom élén és ő osztotta szét a fehérek között a vörösök raktáraiból kiutalt fegyvereket is...

Hajnalban már viszik Radó Artúrt és öreg édesapját a szekszárdi megyeháza felé.

— Maga félrevezette Aranyos György elvtársat és az egész direktóriumot! — hangzik az első vád.

Radó nem válaszol. Egy ökölnagyságú, ólomban végződő bot suhint az arcába.

A megyeháza nagyterme már vérben úszik, de az ügyvéd még mindig nem hajlandó vallani. ..

— Rendben van! — mormolja dühtől elfúló hangon a terroristák vezetője. — Gazul félrevezetett, elárult, de mindezt megbocsátjuk, ha bevallja, hogy kik azok, akik a város és a megye részéről megszervezték a lázadást.

— Én egyedül szerveztem, én osztottam szét a fegyvereket! — válaszol Radó.

— Itt ne hősködjön, „főhadnagy úr“! — kiáltja az

egyik direktóriumi tag az uniformisban lévő ügyvédre. — Zsidónak nem állanak jól a katonatiszti allűrök! .. Nevöket kérünk!

— Nem tudok neveket! válaszol elhaló hangon Radó.

— Pesthy Pál benn volt?

— Nem!

— Gömbös benn volt?

— Nem!

— Éry Márton, Kiss Ernő? Szuprics? Tóth Pál, a református lelkész? . . .

— Nem, nem . . .

Erre valamelyik megvadult Lenin-fíú túlnagyot talál puskatusával sújtani a vértől borított emberre, úgy hogy Radó összerogy.

A következő pillanatban nyílik az ajtó és behozzák az ügyvéd édesapját. Az öreg urat két terrorista támogatja, az arca csupa vér s szája hangtalanul mozog, mikor meglátja fiát.

Radó Artúrt felmosdatják és szembeállítják apjával:

— Nézd, ha megmondod, kikkel szervezted az ellenforradalmat: kórházba viszünk és apádat azonnal szabadlábba helyezzük ... Na? ...

— Nincs több mondanivalóm! Gyilkosokkal nem tárgyalok! — válaszolja fogcsikorgatva az ügyvéd.

Lentről, a megyeház előtti térségről vad morajlás hallatszik. Aranyos az ablakhoz lép és látja, hogy a megyeház előtt kaszákkal, kapákkal felfegyverkezve, mintegy háromszáz gazda és polgár követeli fenyegetően Radó szabadonbocsátását. A helyzet veszedelmes, alig harminchat órája, hogy leverték az ellenforradalmat és máris újabb fegyveres összetűzésre kerülne a sor. Valahogy véget kell vetni ennek a szekszárdi háborúnak, mert esetleg Pesten is megsokallják még a vérengzést...

Radót és az apját felnyalábolják és átviszik a szomszédos fogházba, ahol az egyik fogházőr, Pesthy Pál törvényszéki elnök régi hűséges embere, éjszaka beoson az ügyvéd cellájába; látva a vérében fekvő, ma-

gával tehetetlen embert, vizet, kötéseket hoz, aztán elrohan a szomszédban lakó orvoshoz, akitől tampont, jódot, gézt kér és maga kötözi be a félig agyonvert ügyvédet és édesapját.

*

Becsben gróf Bethlen István a szegedi kormány nevében nyilatkozik a külföldi sajtó tudósítói előtt.

Kijelenti, hogy a szegedi kormány programja: Magyarországot előbb alaposan megtisztítani a bolsevizmustól, majd megteremteni az igazi, a szó legtágabb értelmében vett demokráciát. Hangsúlyozza, hogy a szegedi kormány nem ellenforradalmi kormány, hanem csak a bolsevizmus ellen iküzd. Az ellen a diktatúra ellen, amely a forradalom minden szabadságvívmányát és a demokrácia attribútumait megsemmisítette.

De megszólal Andrássy Gyula gróf is, aki Bernben a következő nyilatkozatot tette egy újságíró előtt a magyarországi helyzetről:

— Magyarország a legszélesebb körű demokratikus alapon fog ismét berendezkedni. Ez csupán olyképpen mehet végbe, ha erőteljes ellenállással megtörik a mostani katonai zsarnokságot. A zsarnokságot egy fegyveres kisebbség tartja fenn. Sajnos, amennyire a mai Magyarországról kiszivárgó híreknek még egyáltalán hitelt lehet adni, teljes anarchia uralkodik. A jogbiztonság megszűnt, sem rendes bíróságok, sem ügyvédek nincsenek, a gyárak nyersanyag hiányában beszüntették üzemüket és a lakosság éheznek ...

És végül mindennél biztatóbb hír érkezett Szegedről, ahol Horthy Miklós, a szegedi kormány hadügyminisztere kiáltványt bocsátott ki a vörös hadseregbe kényszerített katonákhoz. A kiáltványt az ország különböző pontjain repülőgépekről szórják le és néhány példány Budapestre is elkerült.

A kiáltvány a magyar nép megtévesztéséről és megcsalásáról beszél és hangoztatja, hogy a vörös katona hamis eszmék szolgálatában áll; nem tudja, hogy miért harcol, mert ami eddig történt, Kun Bélának diktatú-

rája alatt, az a magyar katona dicsőségének bemocskolása ...

A sok biztató nyilatkozat és különösen a Szegedről jött kiáltvány új hitet önt a már teljes letargiába esett polgárságba. Hátha mégis sikerül... Hátha a különböző irányokból megindult akciók valahol találkoznak és akad egy erős kéz, amely utolsó pillanatban megmenti a fojtogatott országot.

A vörös sajtó természetesen minderről gúnyos és fölényes hangon ír és azt a látszatot igyekszik kelteni, hogy minden kísérlet hiábavaló, hiszen a tanácskormány úgylis évszázadokra rendezkedett be és Kun Béla pozíciója megrendíthetetlen. . .

JÚLIUS 1. A Parlament pincéjében a kínzásoktól már félig halott ember vergődik június 24-ike óta. Dr. Veresmarthy Miklós szentendrei ügyvéd, a szentendrei ellenforradalom vezére, akit a Chudy Ferenc vezetése alatt álló tengerészkülönítmény hurcolt a Parlament kínzókamráiba, a ludovikások ellenforradalmi megmozdulásának leverése után.

A budapesti ellenforradalom szervezői Szentendrén Veresmarthy Miklós ügyvédet bízták meg, hogy június 24-én este, miután már Pesten eldördültek az ágyúk, állítsa csatasorba embereit és vonuljon a főváros irányába.

Június 24-én valóban minden az előre kidolgozott terv szerint történt.

Csak éppen arról nem tudtak Veresmarthyék, hogy miközben a szentendrei római katolikus templom tornyában meghúzták a harangokat, Budapesten már a ludovikás tisztek nagyrésze a vörösök fogságában volt és Haubrich elárulta az egész ellenforradalmi szervezkedést.

Alig hogy a templom harangjait félreverték, Cserny egy munkásszázadot és egy gépfegyverekkel felszerelt terrorkülönítményt bocsátott Pesten Chudy, volt pincér rendelkezésére, aki másnap este már be is vonult Szentendrére és megkezdte borzalmas munkáját.

A községháza megszállása után Veresmarthy ügy-

véd villáját fogták körül. Mikor már Veresmarthy és társai véresre sebzetten feküdtek a villában, Chudy emberei a római katolikus plébánia kapuján kezdtek dörömbölni.

A fegyveres csapatot maga dr. Kucsera Ferenc káplán fogadta.

— Mit kívánnak tőlem?

— Gazember csuhás, te veretted félre a harangokat! — hangzott Chudy válasza a káplán kérdésére.

— Nem én verettem félre a harangokat! — válaszolt biztos hangon Kucsera.

— Majd egy kicsit megtaníjuk a „káplán urat“, hogy mi az a proletárdiktatúra! Vigyék a Veresmarthy-villába! — intézkedett Chudy.

Éjszaka tizenkét órakor azután megkezdődött a kínvallatás a szentendrei ügyvéd-villában. Dr. Kucsera Ferenc káplán és dr. Veresmarthy Miklós ügyvéd állottak éjfélről hajnalig tizenöt fegyveres terroristával szemben és minden szavukra egy-egy ökölcsapás, puskatus, vagy szuronydöfés volt a válasz. Veresmarthy, akinek majdnem valamennyi bordáját betörték, fülét és nyelvét összeégették, hajnal felé már eszméletlenül feküdt ügyvédi irodájában s így az ő „kihallgatását“ jobbnak látták befejezni. De Kucsera még mindig állta a kínzásokat és nem volt hajlandó beismerni, hogy aktív részese volt az ellenforradalmi szervezkedésnek.

— Hát most már elég! — adta ki hajnalban Chudy az utasítást, — ne bajlódjatok velem tovább, vigyék le a Dunapartra.

Már pirkadt, mikor Szentendre római katolikus papja véresen, összeszaggatott ruhában letámolygott a szuronyos terroristák között a Dunapart egy elhagyott részére, ahol egymásután négy lövés fűródott a testébe ...

A fegyveres csapat a pap holttestét az egyik bokor alá vonszolta, aztán indult vissza a Veresmarthy-villába. Közben azonban Veresmarthy dr.-t a Pestről leküldött Lenin-fiúk a rendőri fogdába hurcolták, ahol annyira megkínózták, hogy teljesen felismerhetetlen

léit legközelebbi hozzátartozói előtt is és Ohudy utasítására Pestre szállították Korvin-Klein „várába“: a Parlament kínzókamráiba. Itt vergődött szegény Veresmarthy ügyvéd a legborzalmasabb kínok között ma estig, amikor a halál végre megváltotta emberfeletti szenvedéseitől.

*

Stromfeld Aurél lemondott!

Bár a diktatúra sajtója természetsszerűleg nem tartja ezt fontosnak nyilvánosságra hozni, nyíltan beszél, hogy a vörös hadsereg vezérkari főnöke, a csehek ellen diadalmasan harcoló csapatok vezére, megelégette Kun Bélának terrorját, a sorozatos gyilkosságokat és Clemenceau visszavonulást rendelő jegyzékétől végleg kiábrándulva, családjával együtt Siófokra ment, ahol Pogány József „nagylelkűségéből“ sikerült egy szoba-konyhás lakáshoz jutnia. Bár Stromfeld távozása a beavatottak szerint rendkívül súlyosan érinti a tanácskormányt, azonban Kun Béla és szvitje nem veszteget sok időt, hogy a vörös hadsereg vezérkari főnökét visszatartsa, mondván, hogy a hadsereg szerepe e pillanatban már megszűntnek tekinthető és e válságos órákban minden erőt a belső rend fenntartására, az elburjánzott ellenforradalmi szervezkedések letörésére kell fordítani.

Ma például: a ludovikás tiszték főtárgyalására.

Végsőkéig menő óvintézkedések és bizalmas tanácskozások után vezették le ma délután 5 órakor a Maxgit-körúti fogház ötvennégy vádlottját a tárgyalóterembe. A forradalmi törvényszék elnöke Kiss Miklós, vádbiztosa Pesti János. Az egyik: volt őrmester, a másik: vasmunkás.

Baracs Marcell délelőtt már minden fórumot végigjárt, hogy a vádlottak részére a lehetőségek szerint emberséges bánásmódot biztosítson és szabadon vedhesse a ludovikás tiszteket.

Miután Kiss Miklós megnyitja a mai tárgyalást, Pesti vádbiztos emelkedik szólásra és a következőket mondja:

— Én nem vesztegetem soká az időt! Rövid leszek:

vádat emelek az előttünk álló ötvennégy volt tiszt ellen a proletár igazságszolgáltatás nevében, mint ellenforradalmárok ellen és kérem a törvényszéket, hogy sújtson le rájuk kegyetlenül! Kapja meg mindegyikük megérdemelt büntetését és a forradalmi törvényszék ne riadjon vissza a halálbüntetéstől.

A tiszték tekintete most Baracs Marcell felé fordul.

Az Ügyvédi Kamara helyettes elnöke felemelkedik az ügyvédi pulpituson s szokása szerint nyugodt, kiért hangon, szinte oktató modorban kezdi meg beszédét:

— Nem szónokolni akarok. Meggyőzni akarok! Ennek első feltétele az, hogy a rögtönítélő bíróság és annak tagjai higgyenek is szavaim őszinteségében. Önök nem írott törvényeik alapján ítélnék itt, önök a lelkiismeretük szerint ítélnék. Ez nagyobb kényelmet, de bizonyos tekintetben nagyobb megkötöttséget is jelent. A lelkiismeret nem alkudhatik meg. A lelkiismerettel tartoznak saját maguknak, embertársaiknak, azoknak is, akik felett ítélnének és tartoznak a kommunista társadalmi rendnek, amely önöket bírálkák tette meg ebben az ügyben.

Baracs most meglepő fordulattal, amely a bíróság tagjait mindennél kínosabban érinti, Haubrich megnevezése nélkül „az ellenforradalom főszereplőjének és mozzatójának“ személyével kezd foglalkozni.

— Lehetetlen egy benyomás elől elzárkózni: attól tudniillik, hogy esetleg lehetnek főbűnösök, akik ennek a teremnek a falain kívül maradtak, akikre a nyomozó és bírói eljárás nem terjedt ki s akikre így nem terjed ki az ítékezés sem. Fontos ez abból a szempontból is, hogy tisztában legyünk: tulajdonképpen miféle ellenforradalommal van dolgunk? A burzsoá ellenforradalmával vagy a szocialisták egy töredékének harcával-e a proletárdiktatúra ellen?

A vészbíróság tagjai összeráncolt homlokkal figyelik Baracs egyre veszélyesebb területeket érintő beszédét.

— Ismerem a pesti burzsoát! A pesti polgár, akinek vagyonát elvették, akit lelkiileg is meggyomroztak, nem lehet őszinte híve a proletárdiktatúrának.

Bizonyos azonban, hogy a burzsoákból sokan, különösen az intellektuálisok, alárendelték magukat az új rendszernek s készek voltak minden áldozatot meghozni anyagiakban és lelkiekben, abban a tudatban, hogy ezzel az emberek összességének hoznak áldozatot. Csak egyben kértek és kérnek megnyugtatót: hogy ezek az áldozataik ne legyenek hiábavalóki De bizonyos az is — folytatja Baracs —, hogy a burzsoá nem ellenforradalmár! Egszerően azért nem, mert a pesti burzsoá soha nem bírt politikai hatalommal és egy soha kézben nem tartott politikai hatalmat nem is lehet célja visszaszerezni. A pesti polgár minden politikai hatalommal, minden uralkodó osztállyal megalkudott abban, hogy átengedte a politikai vezetés monopóliumát és ő maga megelégedett a polgári keresmény biztonságával, néha annak szertelenségével.

A beszéd egyre élesebb: Baracs most már nyílt vádat emel a proletárdiktatúra terrorja, a tömegmészárlások s a szólás- és gondolatszabadságot tipró rendelkezések ellen.

Kiss Miklós, a forradalmi törvényszék elnöke idegesen dobol az asztalon, Pesti vádbiztos a szájaszélébe harap, a vésztörvényszék többi tagja pedig fogvicso- rítva, gyűlölettől sugárzó szemekkel kísérik Baracs vádbeszéddé alakult védőbeszédét...

Baracs mintha mindebből semmit sem venne észre, tovább folytatja az előbbi tenorban.

— Tisztában kell lennünk azzal, hogy a proletárdiktatúrának megállása vagy megnemállása nem ebben az országban dől ell Azon fordul meg, hogy eljön-e kellő időben a világforradalom, vagy sem. Ha kellő időben eljön, akkor ez a tanácsköztársaság is meg van mentve. De ha kellő időben nem következik be, akkor a proletariátusnak itt csak egy missziója van. És ez az, hogy a maga tisztaságában őrizze meg az eszmét, így adja át az utókornak, hogy az majd a mai hibákon okuljon s ne találjon szégyenfoltot azon az uralmon, amelyet*919-ben a proletárdiktatúra nevében a magyar tanácsköztársaság vezetői gyakoroltak.

— Éppen a jelen pillanatban kell kerülni mindazt ami olyan gondolatot kelthetne valakiben, mint hogyha ilt a rendszer bomlásnak indulna és a pusztulásba magával akarná rántani ellenségeit is. Büntetni kell. de nem kiítani! És ha mégis írtást akarnak végezni, úgy, mint azt némely falvakban cselekedtek, álékor az ityen véítéletekkel a proletárdiktatúra saját maga fölött mondaná ki az ítéletet. Ha a szeretet országát akarják megalapítani, akkor ezt ne gyűlölségből te-remsék meg, hanem szeretetből! Elég volt a vérből!

Mintha bomba robbant volna a tárgyalóterem meg sűrűsödött levegőjében.

A forradalmi törvényszék tagjai a beszéd hatása alatt dermedten ülnek helyükön, senki sem mozdul a bírói emelvényről... Erre valóban nem számítottak. Ez túlhalad minden képzeletet, ez már kihívás, ame-lyet meg kell torolni!

A vádlottak hátaltelt pillantásokat vetnek Baracs felé, miközben lkivezetik őket a teremből. A forradalmi törvényszék tanácskozik.

Talán összesen félóráig maradnak zárva az ajtók, aztán Kiss Miklós elnök maga elé szólítja mind a/ötvennégy vádlottat és tudtukra adja, hogy egyenként fogja előttük az ítéletet kihirdetni.

ötvenhármán kimennek és Kozma Ferenc őrnagx marad egyedül a teremben.

— A forradalmi törvényszék önt életfogytiglani kényszermunkára ítéli. ..

Aztán sorba jönnek a többiek: Ádám Endre, Grassy József, Imrey Ferenc, Juszth Emil, Kayser^heimb Károly, Kiss István, ócskay Sándor, Virava János, Virava József, Wasek Ottó, Wózner István, ki életfogytiglani kényszermunkát, ki tíz-tizenöt évi fegyházat kap. Huszonöt vádlottat felment a forradalmi törvényszék.

Utoljára marad Bartha László őrnaggyal az élén az a nyolc tiszt, aki a ludovikás ellenforradalom tulaj-donképpeni vezérkarát alkotta.

— Bartha László, Bajér Ferenc, Galba Gyula, Kes-seő László, Ócskay Rudolf, Osváth Zoltán. Szabó-

Szikora László és Seftics Jenő ügyében a bíróság elhalasztja az ítélet kihirdetését. ..

A nyolc tiszt lehajtott fejjel vonul ki a tárgyaló teremből.

Úgy látszik, őket már nem tudta megmenteni Baracs ... Az „ítélet elhalasztása“ egyet jelent a kötéllel, vagy — az agyonveréssel. . .

JÚLIUS 4. A forradalmi törvényszék szünet nélkül folytatja tárgyalásait; még körülbelül négyszáz ellenforradalmár vár ítéletet a cellákban. Ma a Timót-utcai vörös őrség tagjai állanak vádlottként a vészbíróság elé.

„Vermes Gyula tartalékos főhadnagy június 24-én kihirdette a legénység előtt, hogy Kun Bélának megbuktak és polgári kormány alakult. Vermes felszólította a legénységet, hogy bontson nemzeti zászlót és énekelje el vele a Himnuszt“.

— Így volt? — kérdi a statáriális bíróság elnöke Vermestől.

— Így! — válaszol határozott hangon a vádlott. — Úgy kellett cselekednem, ahogy cselekedtem. Csak hazafias kötelességemet teljesítettem és minden tettemért vállalom a felelősséget!

A forradalmi törvényszéknek láthatóan imponál a fiatal tiszt magabiztos kiállása. Az ítéletet is ennek hatása alatt fogalmazzák s Vermes, aki maga is egész biztosan kötéltre számított, meglepetésszerűen öt esztendő kap, hat vádlott-társa közül pedig kettőt felmentenek.

Egy másik tárgyalóteremben párhuzamosan folyik Perényi Zsigmond báró nyugalmazott államtitkár és tizenhét társának bűnügye. Ellenforradalmi szervezkedés a vád, de az őszhajú, fogságban elgyötört politikus itt sem hajlandó megtagadni hazátságát és tiszteletet parancsoló, bátor hangon védi a maga és társai álláspontját.

— Igenis, minden erőmmel arra törekszem, hogy magyar hazámat szolgáljam! — kiáltja a meglepett vészbírák felé. — Én magyar vagyok, a magántulajdon

alapján állok, nem azonosítom magam a kommunista eszmékkal és semmit sem vagyok hajlandó letagadni!

A többi vádlott: Tomcsó János főhadnagy, Vécsey László százados, Szörtsey József földbirtokos, Hefty György, Boda Géza, Altenburger Gyula katonatisztek és Matusiák Brúnó iparos ugyanúgy vall, mint báró Perényi. A véstörvényszék tagjai zavarban vannak. Itt senki sem hajlandó semmit letagadni és Percnyi hazafias szónoklata még csak bátorítólag hatott a többi vádlottra is.

De még mielőtt ítéletre kerülne a sor, Romanelli, az angol és az amerikai missziók tagjai is több ízben ére* lyesen interveniálnak s ez megérződik a bíróság tagjain is.

Perényi Zsigmondot, aki pedig mindvégig hangoztatta magyarságát, hazafiságát és a proletárdiktatúra elleni gyűlöletét: a forradalmi törvényszék felmenti és internálását rendeli el. Szörtsevt és Matusiákat életfogytiglani kényszermunkára ítélik. Altenburger Gyula, Hefty György és Boda Géza tíz-, Vécsey László ötévi börtönt kap a kommunista bíróságtól.

*

S mialatt Budapesten a forradalmi törvényszék százak élete felett hirdet ítéletet, az alatt az ország különböző pontjain új ellenforradalmi szervezkedések indulnak, vagy nyílt, fegyveres lázadásokban tör ki az elkeseredés és gyűlölet. A komárommegyei Császár községben például a gazdák és polgárok formálisan kivetkék a vörös direktóriumot a községházáról és mintha nem is akarnának tudomást venni a budapesti eseményekről, kihirdették a proletárdiktatúra bukását, illetve a polgári rend visszatérését.

Wohlmuth Ferenc, a község népszerű, öreg plébánosa hálaadó misét mond a császári római katolikus templomban, mikor váratlanul megjelenik Lantos Bertalan géplakatos vezetésével a tatai rögtönítélő bíróság egy állig felfegyverzett vörös különítmény kíséretében. Szabó András tatai vádbiztos elsősorban Wohlmuth Ferencet vádolja az ellenforradalom szervezésével és ragaszkodik az öreg pap kivégzéséhez.

Alig hogy a községben híre terjed a halálos ítéletnek, zokogó, kezüket tördelő asszonyok, gazdák és gyerekek hosszú sora vonul a községháza elé, hogy kegyelmet kérjenek papjuk számára.

A helyzet egyre veszélyesebb: a jajveszékítő kórust fenyegetésekkel sem lehet már elhallgattatni. Lantos tanácskozni kezd Szabó vádbiztossal: hogy lehetne a papot „csendesesen elintézni“, úgy, hogy a további véres összetűzéseket elkerüljék? Lantos vállalkozik rá. Tudtára adja Wohlmuthnak, hogy ha kegyelmet kér és a nyilvánosság előtt őszinte megbánást mutat, esetleg megmenekül az akasztófától. .

— A császári plébános nem fogad el kommunis-táktól kegyelmet! — válaszolja Wohlmuth. — Isten-tagadó pogányoktól, törvénytíró gyilkosoktól nem várok könyörületet! — harsog a plébános hangja.

Aztán térdeplő, zokogó híveihez fordul és így folytatja:

— Ne sírjatok értem! Gondoljatok Krisztus Urunk szenvedéseire és nézzelek mindig a keresztre! Talán az én halálom megvált benneteket a további gyötrelmekről, megaláztatástól, kínoktól...

Wohlmuth megcsókolja a keresztet és ellaszítva magától a kétoldalt támogatni akaró hóhérokat, egyenes léptekkel halad az akasztófa felé.

JÚLIUS 5. Szamuely júniusi vérfürdője sem tudta ügylátszik Dunapataj lakóit a proletárdiktatúra híveivé hangolni. Még alig száradtak el a virágok a pala ji ellenforradalmárok sírján, máris új lázadás hírért jelentik Pervanger Mihálynak, a kalocsavidéki terroristák parancsnokának. A szervezkedés fészke most Szentkirály-pusztá, ahol állítólag idősebb Barta Károly tanyáján fegyvereket rejtegetnek.

A huszonöt főből álló vörös (különítményt egy Deák Sándor nevű földműves vezeti Barták tanyájára, ahol azonban a vörösöket csak ifjabb Barta Károly fiatal felesége fogadja.

— Hol a férje és az apósa? — hangzik az első kérdés a szuronyok között álló asszony felé.

— Nem tudom! — válaszol Bartáné. — Még tegnap elmentek hazulról, hogy hosszabb ideig elmaradnak Kalocsán, ahol dolguk lesz a direktóriummal...

— Nem igaz, hazudik! — kiáltja az egyik szentkirálypusztai vörös bizalmi. — Még reggel is láttam őket; biztosan elbújtak valahová!

A szerencsétlen asszonyt beszorítják az egyik szobába, patkós csizmasarkok taposnak rajta, mikor a padláson kutató terroristák végül felfedezik a szalma alatt rejtőző két embert.

Ifjabb Bartáné már nem is látja, mikor a puskarusok zuhogása közben levonul férje és apósa a lakásba. Közben elvesztette eszméletét és véres testét kiharcolták a gazdaság udvarába.

Pervanger kiadja az utasítást, hogy a két gazdát kötözzék össze és vigyék Dunapatajra, majd ott „elintézi őket“ a vésztörvényszék. Négy terrorista összeköti apát és fiút, a többi pedig ezalatt végigjárja a gazdaság minden zugát és gabonát, ruhát, pénzt, bútort, jószágot összegyűjtve, a kifosztott házból diadalmasan elvonulnak.

Valamelyik vörös őrnök az utolsó pillanatban még eszébe jut az udvaron hagyott fiatalasszony: visszafordul és megnézi, mi van Bartánéval. Valahol a fészer alatt meg is találja a vértől borított, élettelen testet. Bartáné belehalt a kínzásokba, mielőtt segítség érkezhett volna.

*

Közben Szamuely még „egy kis kirándulást“ rendez páncélos autóival Dunavecseré... Más közlekedési eszközzel már alig is jutna ide; az ellenforradalmárok felszedték a vasúti síneket és Szalkszentmártontól kezdve annyira felásták az országutat, hogy még a szekérforgalom is megbénult.

A vecsei községháza előtt állnak meg a páncélos autók és Szamuely egy előre elkészített listáról olvassa az ellenforradalom vezetőinek névsorát: Bognár Lajos, Csukás László, Lukácsi Imre református lelkész, Csikay főszolgabíró. Fehérváry István földbirto-

kos, Kocsis Béla főjegyző, Szigeti Béla református lelkész, Faragó Antal földbirtokos . . .

A legtöbben azonban már elmenekültek a terrorcsapat érkezésének hírére s a Lenin-fiúk Kerekes Árpáddal az élen. már csak a tizennyolc éves Csukás László és Bognár Lajos pénzügyőröket tudják előkeríteni. Mindkettőjük ellen az a vád, hogy résztvettek a szalkszentmártoni vörös őrség lefegyverzésében és elválták a telefon-vezetékét.

Szamuelyly az egyik páncélautónak támaszkodva nézi, amint a fiatal Csukást már hurcolják a községháza előtt álló jávorfa alá. Kerekes hátraköti a fiatalember kezeit és felállítja egy székre.

— Adjon egy cigarettát! — szólal meg nyakán a kötéllel Csukás László.

Szamuelyly intésére egy égő cigarettát nyomnak Csukás szájába.

— No, szippants egy utolsót!

— Hadd szívjam végig... — fordul kérő hangon a fiatalember Szamuelylyhez.

A cigaretta már a végére jár; a hóhérok elkapják Csukást.

A községháza ajtajából egyszerre csak Szamuelyly hangja hallatszik:

— Kitartás!

A terroristák értetlenül néznek a vörös parancsnok felé. Az egyik Lenin-fiú futva közeledik Kerekeshez:

— Nem lesz akasztás! Pestről telefonáltak ... Az az olasz ...

— Szóval megint Romanelli! — kiáltja a dühtől eltorzult arccal Kerekes és Csukás nyakáról lerántja a kötelet.

... Egy órával később Csukást és Bognárt véresre verve viszik a dunavecsei községházára.

Az újabb, sorozatos gyilkosságok úgy látszik már a tanácskormány[^]néhány tagjából is felháborodást váltottak ki, mert Böhm Vilmos a közoktatásügyi népbiztosság helyiségében ma bizalmas tanácskozást hí-

vott össze, hogy egyrészt bejelentse a vörös hadsereg parancsnokágáról való lemondását, másrészt tiltakozzon a terroristák gyilkosságai és fosztogatásai ellen. Az értekezleten Böhmön kívül: Pogány, Landler, Haubrich és Weltner jelentek meg. Böhm őszintén feltárta, hogy mi készítette e bizalmas találkozóra. Elmondotta, hogy Stromfeld távozása után már kérte Kun Bélát, mentse őt fel a főparancsnokságtól és gondoskodják utódjáról. Kun azonban hallani sem akart erről.

— Most azonban már elég! — folytatta egyre keményebb hangon. — Itt van előttem Haubrich elvtárs hozzám küldött jelentése, amelyből kiderül, hogy a sorozatos vidéki vérengzések és terrorcselekmények egyre jobban elmérgesítik a helyzetet és újabb tápot adnak az ellenforradalmi szervezkedésekre. Valljuk be magunk között, hogy a front és a gyárak munkásai ma már nemcsak elégedetlenek a proletárdiktatúrával, hanem egyenesen gyűlölik a bolsevista rendszert. Nem leplezhetem azt az érzésemet, hogy az ilyen események által kiváltott összeomlás maga alá fogja temetni az egész munkásosztályt!

Pogány és Landler idegesen összenéznek, Haubrich azonban Weltnerrel együtt nyíltan helyeselt Böhmnek.

A vörös hadsereg főparancsnoka, aki a múltban sem titkolta Szamuely, Cserny és a többi terrorkülönítmények atrocitásaival szemben felháborodását, tovább folytatja:

— Ma még a hadsereg a mi kezünkben van. A hadsereg nagy része szociáldemokrata munkásokból rekrutálódott, Kunék és Szamuelyék csak néhány terroristával rendelkeznek. Ha ezek ellen fegyveres erővel fellépünk, a győzelem nem lehet kétséges.

Böhm beszédét a megjelentek néma csendben hallgatták végig.

Pogány kijelentette, hogy teljesen egyetért Böhm-mel, azonban egyénileg nem támogathatja a fegyveres vállalkozást, mert nem hisz a sikerében. Viszont adott pillanatban félreáll. Haubrich kijelentette, hogy

mindenben azonosítja magát Böhmmel és a parancsnoksága alatt álló zászlóaljakkal résztvesz az akcióban. Landler „áthidaló megoldásokat“ ajánlott, Welter viszont határozottan szembeszállt Botun tervével. Egyszerűen azért, mint mondotta, mert nem bízik a sikerben! Hangsúlyozta, hogy ő gyűlöli a legjobban az anarchiát és minden erejével harcol a terror, a garázda bandák ellen; az is meggyőződése, hogy a forradalom a végső bukás felé rohan s mégsem támogatja Böhm akcióját, mert megismétlődhetnék az októberi forradalom eseménye: a szociáldemokrácia nem tudná fenntartani a munkásosztály hatalmát és végül a fehér terror kerekedne felül.

Böhm, aki a társaság tagjai közül kétségkívül Welterhez állt legközelebb, elkeseredett arccal bejelentette, hogy ezek után nem lát kivezető utat a forradalom és a munkásosztály hatalmának megmentésére s inkább lemond a főparancsnokságról.

— Megmásíthatatlan elhatározásom, hogy lemondok tisztségemről — végezte fennhangon —, mert nem vállalom tovább a munkásosztály előtt a felelősséget a kommunista vezetés baklövéséiért!

Estére a Vörös Újságban már olvashattuk a hivatalos hírt, (hogy Böhm Vilmos a bécsi követség vezetője lett; Stromfeld Aurél helyét pedig Julier Ferenc foglalta el...

*

Régi, kedves barátommal: B. Lili orvosnővel találkozom bizalmas társaságban, összeülünk s percek alatt száz emléket elevenítünk fel. Régen elfelejtettnek hitt embereket, eseményeket, apró, jelentéktelen epizódokat, amelyek valaha megszépítették az életünket.

— És mi van Máriával? — kérdem, tudva, hogy Lilit esztendőkön keresztül elválaszthatatlan barátság fűzte S. Máriához, akiből ugyancsak orvosnő lett és az egyik pesti közkórházban helyezkedett el.

Az orvosnőből mély sóhajtás szakadt fel. összekulcsolja a kezét s mintha magának mesélne, alig hallhatóan mormolja a következőket:

Azt tudja, hogy mikor Mária bekerült Pesten a kórházba externistának, már vőlegénye volt. Talán emlékszik is arra a csinos, magas, fekete fiúra a Műegyetemről, aki az utolsó években már mindig együtt járt vele. Vidéki fiú volt; mikor megkapta a diplomát, lement a szülővárosába, a Dunántúlra, ahol mindjárt el is helyezkedett. Mária Pesten maradt és elhatározták, hogy amint elcsitulnak ezek a zavaros idők, ő is lemegy abba a vidéki városba és magánpraxist kezd. Így váltak el elmondhatatlan szerelemben, a múlt év végén... Azóta levelezlek. A fiú is, Mária is mindennap írt egy-egy levelet. Egy nap aztán a mérnöktől nem jött levél. Aztán még egy nap . . . még három nap. Mária mint egy örült futkosott Pesten. Valami rossz szat sejtett. Leutazott a dunántúli városba és megtudta, hogy a fiút agyonlőtték. Valaki azzal vádolta, hogy résztvett az ottani ellenforradalmi szervezkedésben és tárgyalás nélkül agyonlőtték. Mária, szegény, egy napig némán, mozdulatlanul ült a kis vidéki szálloda szobájában. Akik látták, azt mondták, egy megzavarodott, mindentől elszakadt ember benyomását keltette. Nem sírt, nem beszélt, csak könnytelenül nézett maga elé és cigarettázott. Másnap aztán kikutatta azt az embert, aki a mérnököt agyonlővette. Valami magántisztviselő volt, aki orosz fogságban szívta még föl a bolsevizmust. Egy örült fantaszta; maga Kun Béla küldte le a vidéki városba „rendet csinálni“. Mária szerényen, kedvesen közeledett hozzá; mint akinek semmi baja, panasza... Csak úgy félvállról érdeklődött a kivégzés részletei után, mint egy kíváncsi nő, aki szeret borzongani az ilyen izgalmas históriáktól... A vörös parancsnok mindent elmondott. De közben már észrevehetően szemügyre vette Máriát... Hiszen ismerte: egészen rendkívüli, érdekes leány volt, könnyen megakadt rajta a férfiak tekintete. Este már együtt vacsoráztak a parancsnok lakásán. Ami ezután történt, azt részben a nyomozás rekonstruálta, részben a vörös parancsnok cselédje mondta el: Mária éjszaka az ágyban fekvé kinyúlt az éjjeli szekrény felé, amelynek márványlapján a vörös

parancsnok töltött revolvere feküdt. A férfi elkapta kezéből a fegyvert és el akarta zárni a fiókjába. Mária könyörgött, hogy adja vissza neki: még soha nem volt revolver a kezében, hadd nézze meg közelebbről.. Játszottak, harcoltak a töltött fegyverért. Mária úgy kacagott, mintha ez lett volna életének legszebb éjszakája. Végül kezébe kapta a fegyvert, feltérdelt az ágyban és a fiú arcába célzott:

— Most agyonlövöm magát! — mondta nevetve és elsütötte a revolvert.

— A golyó talált; közvetlen közélről a vörös parancsnok agyába fűrődött. Mária felkelt, megmosta a kezét, felöltözött, hajnalban visszament a szállodába, bezárkózott a szobájába és a magával hozott ciankáli-val megmérgezte magát. Egyetlen sor írást sem hagyott hátra. Érezte, hogy ezt nem kell magyarázni.

JÚLIUS 7. A polgári újságírók ma ismét összegyűltek az Otthon-körben, hogy Szász Zoltán vezetésével nyíltan állást foglaljanak a terrorral elnyomott szólás- és gondolat-szabadság mellett. Az előre bejelentett gyűlésre azonban a kommunista sajtó teljes garnitúrája is felvonult s így a zsúfolt teremben lélegzetállító izgalomban kezdte meg Szász Zoltán beszédét:

— Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! — kezdi Szász s már az első mondata után felzúg a kommunisták kórusa:

— Talán elvtársaim! , . . Micsoda hang ez? ... Le vele! ...

— Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! — ismétli hangsúlyozva a szavakat Szász Zoltán. — Sejtettem, hogy egy kis vihart fog felidézni ez a megszólításom s mégis használtam, mert ebben az összeütközésben is már nagy elvi jelentőséget látok. Az elvtárs megszólítás használatának divatja nekem több szempontból nem kell! Lelki tolakodásnak tartom ugyanis azt, hogy emberek, akik nyilvánvalólag nincsenek egy véleményen, egymást „leelvtársazzák“. Lelki tolakodásnak, sőt a lelki kínzás egy nemének azok részéről, akik a hatalom birtokában mintegy azt mondják ezzel

a kétségtelenül más véleményűeknek: „merjetez csak tiltakozni ez ellen, akkor ebben már lázadást fogunk látni!“ De nemcsak elméleti okokból vagyok ellensége az „elvtárs“-járványnak. Egy esetre fogok hivatkozni, amely meg fogja győzni talán az itt jelenlevő szervilis elemeket is ...

— Rendre! Abcug! Le vele! ... — zúg a kommunisták csoportja.

Szász azonban nem vesz tudomást a felháborodásról s elmondja, hogy nemrégiben a parlament folyosóján találkozott Kun Bélával, aki kiszabadítva magát híveinek ünnepléséből, odajött hozzá és így szólította meg: „Hogy érzi magát, kedves Szász úr?“

— Íme, Kun Béla, a diktátor, az összes proletárok hadura, vagy mije — folytatja Szász Zoltán — szükségének tartja oly emberrel szemben, akiről biztosan tudja, hogy nem vall vele egyazon elveket, az „úr“ szót használni.

— Megvallom különben, hogy az, ami most végre kirobbant belőlem, már a diktatúra első napján megszületett s azóta is forr bennem. Ha mégis csak most mondom el ezt a beszédet, ez azért van, mert az első napokban nem tartottam a helyzetet a cselekvés számára még eléggé érettnek. Én akkor, az első percekben ugyanúgy gondolkoztam, mint ma ... Amit most itt teszek, s amit az énelem együttérzők tesznek és vallanak, az nem ellenforradalom, hanem: szabadságharc!

Ebben a pillanatban olyan tomboló vihar tör ki a teremben, hogy percekig elvesz Szász Zoltán hangja.

— Igen: szabadságharc! — folytatja Szász. — Küzdelem egy oly rendszer ellen, mely a kommunizmus és más délibábszerű ígéretek hangoztatása mellett a legelvetemedettebb zsarnokságot és minden gazdasági és művelődési életnek elnyomását valósította meg.

Szász rámutat az egész leninizmus abszurd voltára.

— Még ha kecségtet is némi sikerrel egv erőszak, még akkor sem szabad alkalmazni — folytatja. — Szabad-e néhány embernek, egy halom diktátornak, bármiféle szép remények fejében egy nemzedéket, e

nemzedék összes tagjainak a megkérdése nélkül egyszerűen feláldozni? Azt hiszem, erre csak azt lehet felelni, hogy: nem, és ezerszer is nem!

Az újabb vihar után Szász Zoltán megmagyarázza, hogy két rendelet teszi indokolttá felszólalását. Az egyik az eddigi, „szünetelőknek“ minősített lapok megszüntetése és likvidálása, a másik pedig, amelyik a munka nélkül maradt újságírók más foglalkozási ágakba való elhelyezését célozza.

— Ott, ahol nincs mindenkinek megengedve, hogy azt a munkafajtaát válassza, amely hajlamainak és tehetségének megfelel, ott, ahol arra kényszerítik az embereket, hogy általuk nem választott munkafajtaát parancsszóra végezzenek el, ott zsarnokság van, ott fegyház van! A csalódás az újságírók szempontjából annál súlyosabb, mert kiderült s egyre nyilvánvalóbbá lett, hogy a „proletárság diktatúrája“ kifejezés országgraszoló ámitás. Ami most van, az nem a proletárság diktatúrája, tehát nem is proletárdemokrácia, hanem egy kis csoport, néhány kommunista-vezér katonai diktatúrája.

— Forradalmi diktatúra! — kiáltják a kommunisták.

— Az, ami most van, — válaszol Szász Zoltán — már rég nem forradalom, az, ami most van, az: rémuralom!

Óriási taps. Szász befejezi beszédét. Bejelenti, hogy mindazt, amit most elmondott, egy deklarációba foglalta össze és kért, hogy azt újságíróársai is fogadják el.

— Szükségesnek tartom, — végzi beszédét — hogy ezzel a deklarációval a magunk számára megteremtjük azt az igazolást, hogy nem túrtük némán a sajtószabadság végérvényes eltiprására való kormányzati törekvést.

A percekig tartó zörgő taps elhalkulásával Szász Zoltán felolvassa a deklarációt, amely tiltakozik a sajtószabadság megfojtása és a zsarnokság ellen.

JÚLIUS 8. Mint ez az események után előrelátható volt, a kommunisták új hadjáratot indítottak az új ságírók ellen. Ma délután ismét terroristák vették körül az Otthon-kör épületét, majd egy Lenin-fiut küldtek Szász Zoltán lakására.

Vagy öten ültek a szobában, mikor a púpos Korvin-Klein, a magyarországi kommunisták egyik doktrinerje megkezdi Szász Zoltán kihallgatását.

— Mit mondott ön a tegnapi beszédében? — hangzik az első kérdés.

— A proletárdiktatúrának, a tanácsrendszernek általában az egész leninizmusnak a bírálatát adtam. — válaszolja Szász.

Korvin-Klein most előveszi a Szász Zoltán beszédéről készült gyorsírói feljegyzéseket és úgyszólván minden mondatot sorra vesz.

— Mondta ön, hogy az, amit ön csinál, nem ellenforradalom, hanem szabadságharc?

— Igen, mondtam. Sőt ez volt beszédem egyik fontos pontja. Az ellenforradalom fogalmának van valami sötét reakciós íze. Az én felszólalásom pedig teljesen ment volt ilyesmitől, én jelezni akartam ezzel, hogy beszédem szelleme nem a reakciós ellenforradalmárokéval rokon, hanem azt lehelli, ami a forradalmak nemes alkateleme: a szabadságjogokért való küzdelem szellemét.

— Ön olyasmit is mondott, hogy az, ami most itt van, az nem forradalom, hanem rémuralom,

— Igen — válaszol természetes hangon Szász.

A szobában ülők idegesen összenéznek. Maga Korvin-Klein is láthatóan elveszti türelmét és dühösen felcsattan:

— De hiszen, ha rémuralom volna, akkor ön nem volna most itt, akkor önt a terrorfiúk már rég megölték volna.

— Ettől tartottam is! Különb is nem mondom, hogy ami itt van, az a rémuralom Csimborasszója. Meglehet, hogy csak a rémuralom Gerlachfalvi-csúcsa. De nekem ez is elég.

Kínos csend. Ezt az embert úgy látszik nem lehet megfélemlíteni.

Mialatt ezek az utolsó mondatok elhangzanak, az egyik gépíró, aki a kihallgatás! jegyzőkönyvet vezet, hirtelen kimegy, majd néhány perc múlva visszajön és titokzatos jellel kihívja Korvin-Kleint az előszobába. Megint Romanelli lépett közbe. Az olasz alezredes ráízent Kun Bélára, hogy Szász Zoltánt engedjék szabadon. Korvin-Klein láthatóan bosszús arccal tér vissza, de a hangja már sokkal szelídebb, mikor Szász Zoltánhoz fordul:

— Látjuk, hogy nincs megelégedve a tanácsrendszerrel. Nos tehát, mit tenne ön, ha ön volna a kormányzótanács?

Szász Zoltánt az első pillanatban meglepi a furcsa kérdés, de aztán válaszol:

— Azt, amit már májusban mondtam egy népbiztosnak: megkezdéném a diktatúra lebontását és helyreállítanám a szabadságjogokat.

— Még egyre kérek feleletet — folytatja Korvin-Klein. — ön, mint maga is mondta: nem burzsoá. A proletárdiktatúra: proletárdemokrácia. Miért támadja akkor olyan dühösen a tanácsrendszert?

— Miért? ... Istenem! Ezer és egy okból. A legfőbb az, mert önök elpazarolják a demokrácia, a haladás, a felvilágosultság egész erkölcsi tőkéjét s olyan példát nyújtanak az önök után következő másik reakciónak, amire az legmerészebb álmaiban sem mert gondolni. Mert azok már most is örülnek, hogy milyen jó tanítványai lesznek önöknek.

Már fél kilencre jár az idő, mikor bevégeződik a kihallgatás. Szász Zoltánt a bizottság rövid tanácskozás után szabadonbocsátja azzal, hogy majd másnap értesíti a döntésről...

*

Ma reggel kilenc órakor hirdették ki a június 24-i ellenforradalom értelmi szerzői előtt a forradalmi törvényeszk ítéletét. A Margit-körúti fogház tanácsstermében Kiss Miklós, a vésztörvényeszk elnöke egyenként szólítja be a vádlottakat.

Az első: Bartha László őrnagy, a Ludovika parancsnoka.

Bartha két szuronyos őr között lép a terembe. Egy fejbólintással üdvözli Baracs Marcellt, aztán katonás állásban figyeli, míg a vésztörvényszék elnöke egy papírlapról felolvassa az ítéletet:

„Bartha László volt őrnagyot az ellenforradalom megszervezése és abban való részvétele miatt a rögtönítélő törvényszék golyóáltali halálra ítéli.“

Utána Bayer Ferenc százados következik. Golyóáltali halál... Aztán: Császár Ferenc bankhivatalnok, Galba Gyula százados, Kesseő László főhadnagy, ócskay Rudolf százados, Osváth Zoltán százados, Seftics Jenő százados, Szikora László hadnagy, Tomcsó János főhadnagy és végül Varga Ferenc műszerész, akiket valamennyiüket golyóáltali halálra ítélte a rögtönítélő törvényszék. A sorban utolsó: a fiatal, szőkehajú Sárkány Géza tartalékos főhadnagy, akit tízévi kényszermunkára ítélték.

Kiss Miklós közli az asszisztáló vádbiztosokkal, hogy a halálos ítéleteket a forradalmi kormányzótanács intézkedéséig nem szabad végrehajtani és az elítélteket most egy közös cellába kísérik.

A tisztek a siralomházban hosszú idő után végre ismét összekerülnek. Utolsó étkezésül rántott levest és puliszkát kapnak, aztán cigarettával is ellátják őket...

Baracs Marcell még mindig nem hagyta el az épületet s már egy küldönc viszi a névjegyét Romanellihez, amelyben közli az olasz alezredessel, hogy a forradalmi törvényszék tizenegy halálos ítéletet hozott és azonnali beavatkozásra van szükség.

Alig egy órával később meg is jelennek az olasz misszió tisztjei Kiss Miklós, a „zupás őrmesterből“ lett városparancsnok és vézbírószági elnök előtt s figyelmeztetik, hogy az elítélt tisztek kivétel nélkül az olasz misszió védelme alatt állanak, s követelik, hogy a halálos ítéletek végrehajtását a forradalmi törvényszék minden körülmények között akadályozza meg.

A tanácskormányhoz közelálló körök már nyíltan beszélnek egy a románok ellen indítandó új offenzíva lehetőségéről. Az offenzívát, Landler Jenő szerint, aki Böhmszorgát vette át a vörös hadseregben, minden körülmények között meg kell indítani; politikai, katonai és gazdasági okokból. Stromfeld helyét Julier volt alezredes foglalta el, aki már ki is dőlgozta állítólag a románok elleni támadás tervét.

— Az offenzívát tehát minden körülmények között meg kell indítani! — magyarázzák a Szovjetházban és a Párisból jött névtelen távirat után már el is indulnak a szedett-vedett vörös csapatok a Tisza felé

JÚLIUS 13. A halálraítélt ludovikás tiszték ma délben tudták meg, hogyan döntött a forradalmi törvényeszk sorsukról. Ma délben megjelent Kiss Miklós, a vésztörvényeszk elnöke a cellában és egy papírlapról a következőket olvasta fel:

„A forradalmi kormányzótanács rendelete szerint a kihirdetéstől számított két nap alatt végre nem hajtott halálos ítélet automatikusan életfogytiglani kényszermunkára változik át.“

Alig, hogy a vésztörvényeszk bírái mögött becsapódik a siralomház ajtaja, az egyik foglár suttogva jelenti, hogy valamennyi ludovikás akadémikus és tiszt, az igazságügyi népbiztosság rendelkezése értelmében, valamelyik vidéki fegyházba kerül.

*

Ezalatt a vörös hadsereg készül az új offenzívára. Jászberényben Bokányi Dezső szónokol a népnek, mint vörös hadtestparancsnok. A jászberényi direktórium, -amely ismeri a város hangulatát, a térséget, ahol a népgyűlés lezajlik, valóságos gépfegyvergyűű közé fogja. De úglátszik ezek az óvintézkedések is hiabavalók, mert Bokányi első szavai után valahonnan egy puskalövés dördül el. A lövés után a kirendelt vörös csapatok trombitása megfűjja a kűrtöt és a térségre néző egyik emeletes ház ablakában kattogni kezd a gépfegyver.

... Pák ... pák . . . pák . . .

Egy másodperc alatt vérfürdővé válik a Jászberényi Fő tér. Senki sem tudja biztosan, mi történt, senki nem tudja, ki adta le az első lövést, de mire a vörös karhatalmi csapat megtisztítja a térséget, már tizenegy holttest fekszik a porban. Bokányi rendelkezésére azonnal összeszedik a halottakat: Cseh József, Herczeg András, Gugi István, Kiss Frigyes, Urbán István, Szabó Mihály, Rácz János. Mészáros József, Kovács Mihály és Kolcza Béla jászberényi gazdákat és egy tizenöt éves tanulót: dr. Kondor Jenő vádbiztos József nevű fiának holttestét.

JÚLIUS 15. — Talán mégis ez a vég?... talán most már igazán nem bírják tovább!... — suttozják egymásnak az emberek az úgynevezett 150-es bizottság ülése után, amelyen Kun Béla mór nyíltan beismerte a proletárdiktatúra teljes válságát Magyarországon.

Ma reggel a lapok barna, olvashatatlan csomagolópapíron jelentek meg, amit a hivatalos sajtó fájdalmas magyarázattal kísér:

„A nyomasztó papírinség arra készítet bennünket, hogy mától kezdve rosszabb köntösben, sárga szalmapapíron bocsássuk útra lapunkat. Amit a nyomdatechnika megtehetett, nem mulasztottuk el a folyékony és könnyű olvasás érdekében, és bízunk benne, hogy a helyzet napról-napra javulni fog.“

Mindezt azonban a sötétbarna papírhoz és elmasztatolt nyomáshoz nem szokott polgár szeme már alig tudja elolvasni...

*

Chlepkó Ede, a vörösörség új parancsnoka ma délután kiadta az utasítást embereinek, hogy Fery Oszkár csendőraltábornagyot és Borhy Sándor, vala mint Menkina János csendőralezredeseket fogják el.

A három magasrangú csendőrtisztet a Csemy terroristái által újabban lefoglalt mozdonyutcai lakta nyába kísérik. Este tíz órakor kezdődik a kihallgatás.

— Igaz-e, hogy új ellenforradalmat szerveztek és valamennyi budapesti és vidéki csendőrt feleskették?

— Csak bíróság előtt vagyok hajlandó vallani — válaszol Fery altábornagy.

Újabb kérdések következnek, de Fery Oszkár továbbra is önérzetesen visszautasítja a kihallgatásra illetéktelen terroristák kérdéseit. Ugyanez a jelenet ismétlődik Borhy Sándor és Menkina János kihallgatásánál is.

— Szóval nem tagadják, hogy fegyveres ellenforradalommal készültek a proletárdiktatúra megdőntő sére? — hangzik századszor is a kérdés.

— Nem.

A terroristák felháborodottan egymásra néznek.

— Úgy?!... Szóval még itt sem tagadják meg magukat! Hát majd talán a pincében egy kicsit megpuhulnak az urak!

A három csendőrtisztet a következő percben már lekísérik a mozdonyutcai laktanya sötét pincéjébe, ahol megkezdődik a legborzalmasabb inkvizíció.

A pincének az a része, ahol a kínvallatás folyik, csupa vér. Fery altábornagy és a két csendőralezre-des felismerhetetlenek a kínzásoktól, de még mindig nem vallanak a terroristáknak.

Cserny egyik emberének végül pokoli ötlete támad. Kötelet hoz, három hurkot csinál és egyenkint a csendőrtisztek nyakába teszi.

Fery Oszkár altábornagyot, Borhy Sándor alezredest és Menkina János alezredest egymás mellé állítják, aztán a már nyakukba dobott kötélnél fogva felhúzzák őket a magasban húzódó vízmelegítő csőre.

— Beszéltek?! — ordítja a kihallgatás vezetője a három akasztott ember felé.

A tisztekben még pislákol egy kis élet s amennyire erejükből telik: egy szemhunyorítással, egy-egy gyenge kézmozdulattal jelzik, hogy a terroristákkal nem tárgyalnak. A hurkok közben egyre jobban feszülnek, de úgylátszik Cserny hóhérainak még így is soká tart az aktus, mert egyszerre csak szuronyt ra-

gadnak és markolatig beledöfik Fery, Borhy és Menkina testébe.

A hajnali szürkületben megindul a gyors munka: eltüntetni a három magasrangú csendőrtiszt holttestét, mielőtt Romanelli értesül az újabb gyilkosságról. A három holttestet összekötözik, kiviszik a néptelen Dunapartra, aztán egy hatalmas követ drótoznak hozzájuk és a magas rakpartról belökik a hullámokba.

JÚLIUS 20. Ma hajnalban teljes erővel megindult a románok elleni offenzíva. A tüzérségi előkészítés ismét Szolnokról indult ki és nem sokkal ezt követően már meg is érkezik a II. hadosztály jelentése, hogy Szentestornyaira kitűzték a vörös lobogót.

A tanácskormány diadalmában úszik!

JÚLIUS 21. A Pestre szivárgott hírek szerint az offenzíva valóban sikerült és a csapatok egyre-másra kelnek át a Tiszán, de ugyanakkor egész ezredek letették a fegyvert, megfutamodtak, amiről viszont a népbiztosok nem emlékeznek meg.

A hadseregfőparancsnokság mai jelentésében már részben feltárja a sebeket:

«A tokaji Tiszán való átkelésnél a III. hadtest vitéz, harcoló csapatai közül egyes alakulások nemcsak hogy nem feleltek meg azon követelményeknek, melyeket a hadsereg érdekei tőlük megkívánnak, hanem fegyvelmetlen és gyáva magatartásuk miatt helyenkint még a bátran, kötelességtudással harcoló bajtársaik által elért eredményeket is veszélyeztették.*

Kun maga is érzi őszinte pillanataiban a nagy lendülettel és még nagyobb zajjal indult offenzíva teljes kudarcát, ami most már a diktatúra összeomlását vonja biztosan maga után. S amire eddig soha nem volt hajlandó, a Tégi szociáldemokratákkal, a kommunizmustól magukat távoltató szakszervezeti vezetőkkel keres érintkezést, hogy mentse, ami menthető. Böhm Vilmosban, az új bécsi követben van minden reménye Különböző közvetítőkkel felkéri

Weltner és Peyert, akikkel szóba sem akart állni a legutóbbi időben, hogy utazzanak Bécsbe és Böhmmel karöltve kezdjék meg a tárgyalást Cunningham angol ezredessel, mint az antant-államok bécsi képviselőjével, hogy milyen alapon lehetne a magyarországi tanácsköztársaság és az antant között valahogyan békét kötni.

Weltner és Peyer vállalják a háládatlan szerepet, tudva azt, hogy az antant a kommunistákkal nem hajlandó szóbaállni, s felutaznak Bécsbe, ahol Böhmmel már előre előkészítette Cunningham ezredessel a tárgyalásokat.

Cunningham Alizé francia és Borghese herceg, olasz megbízottakkal fogadja a magyarországi munkás-kiküldötteket, akikkel, miután különösen Peyerről tudja, hogy semilyen szerepet nem vállalt a tanácskormányban, hajlandó is a tárgyalóasztalhoz ülni.

Az angol ezredes két napig tartó izgalmas tanácskozás után diktálja az antant új feltételeit. Peyer, Böhmmel és Weltner érzik, hogy ez az utolsó alkalom, amikor még talán kis áldozatokkal megmenthetik az országot a bolsevista kaland következményei alól, s igyekeznek Kunt meggyőzni arról, hogy a hatalmat át kell adnia. A tanácskormány vezére azonban ismét elodázza a dolgot.

JÚLIUS 25. A pályaudvarok, az országutak, a külvárosok hullámzanak a visszaözlő vörös csapatoktól. A teljes összeomlást nem lehet tovább leplezni. Szolnoknál megingott a front, Fegyvernek irányában új román csapatokat dobtak a vörösök elleni vonalra és Tokajnál is kénytelen volt Landler III. hadteste a Tisza jobbpartjára menekülni..

A minden fegyelmet felrúgó fegyveres csapatokat már nem lehet feltartóztatni. Előzőnlik Pest utcáit és rekedten hirdeti a front összeomlását. Nyíltan beszélnek ezek a Szolnok felől jött, vagy megfutamodott vörös katonák, hogy a tiszaparti város tele van sebesültekkel. Az éhes katonák a Fő-téren gyújtottak

tábortüzet; itt főzik meg az üzletekből rabolt élelmi-szert. Tegnap óta egyébként szakadatlan gépfegyvertűz veri Szolnok házainak falait. Kun Béla este, ágyüzengés közben tárgyalt Vágóval és Julier vezérkari főnökkel a szolnoki pályaudvaron. Itt határozták el, hogy a hadsereg-főparancsnokság székhelyét Ceglédre teszik át, mert most már számolni kell a románok további előrenyomulásával.

Éjszaka azután Pogány és Bokányi is Szolnokra érkeztek, hogy lelkesítő beszédeket tartsanak a katonáknak. Bokányi mindenért az ellenforradalmárokat tette felelőssé.

— A klerikális papokból, zsidó bankárokból és hatalmukat visszakívánó katonatisztekéből szervezett ellenforradalmárok züllesztették szét a frontot, — magyarázta a köréje sereglett katonáknak. — Szóval azok, akik ha leteszitek a fegyvert, azonnal ellenetek fordulnak. Értsétek meg: az egész világ proletariátusa rátok figyel, ne végezzetek fél munkát!

A katonák meghallgatták a beszédeket, legyintettek a kezükkel és tovább mentek az országuton.

Kun Béla, aki mindezt egy autóról nézte végig, keserű hangon kiáltott Vágó és Pogány felé:

— Ennek a társaságnak ugyan már hiába beszéltek!

JÚLIUS 27. Eszeveszett kapkodás, fejtelenség és felelőtlenség mindenfelé. Egymásnak ellentmondó parancsok, rendeletek, dörgő, porhintő szónoklatok és mindenekfelett: fogvicsorgató ragaszkodás a hatalomhoz ... A szolnoki híd kétharmada felrobbant és a Tiszába zuhant... a szétzüllött csapatok fejvesztetten menekülnek... a gödöllői hadbiztosság percenként kapja a legkétségbeesettebb jelentéseket a front bomlásáról... Haubrich figyelmezteti Pest lakosságát a legközelebbi órákban bekövetkezhető riadóra.

Haubrich kioktat bennünket, hogy a riadót a város különböző helyein elhelyezett szirénák fogják jelezni. A riadókürtök megszólalása után köteles mindenki

otthonába sietni, úgyhogy a kürtök megszólalása után senki se tartózkodjék az utcán

Ebből már mindenki megérti, hogy áll a proletárdiktatúra Magyarországon! . . .

JÚLIUS 29. Mindezek az események egy pillanatra sem zavarják a Budapesten garázdálkodó Lenin fiúkat s a vidéket terrorizáló vörös különítményeket abban, hogy ne folytassák rabló hadjáratukat. így ér le Mezőcsátra Bach Dénes salgótarjáni vasesztergályos vezetésével egy vörös járőr a helybeli direktorium hívására, miután a mezőcsáti gazdák már napok óta „készülnek valamirell. Gádor Béla politikai megbízott kezdi meg a nyomozást és huszonegy óra múlva megállapítja, hogy a községben úgyszólván mindenki ellenforradalmár. Az ellenforradalmi szervezkedés elindítóiban azonban már a vörös különítmény érkezésének hírére eltűntek Mezőcsátról, így csak öt gazdát és egy Kéki Andrásné nevű asszonyt lehet felelősségre vonni. Alig másfélóra tárgyalás után már meg is hozza a forradalmi törvényszék az ítéletet. Kéki Andrásné született Dobetzki Zsófiát, Forró Molnár Andrást, Salap Dánielt, Harsányi Istvánt, Angyal Jánost és Smila Gyulát azért, mert a proletárdiktatúra megbuktatására szövetkeztek, a véstörvényszék golyó általi halálra ítéli.

Az ítélet végrehajtása egészen különleges módon történik. Egy Penyaskó István nevű vörös rajparancsnok kiválaszt tizenkét katonát, ezekkel előre kimegy a mezőre s ott hat sírt ásnak a halálraítélteknek. Azután visszamegy vörös csapatával a község házára, közrefogják az öt férfit és a félig eszméletlen Kéki Andrásnét és kikísérik őket a mezőre.

Bach Dénes kiadja az utasítást, hogy a halálraítéltek egyenkint álljanak be előre megásott sírjukba. Az öt férfi és Kékiné a rémülettől meredten, üveges szemekkel néznek az ordító terroristákra.

A borzalmas ütlegek hatása alatt végül Kéki Andrásné a megásott gödörhöz vánszorog. Aztán sorban a többiek: a huszonöt éves Smila Gyula, Angyal Já-

nos, a kocsmáros, Harsányi, Salap és Forró Molnár földművesek.

Mikor már valamennyien beroskadnak a sírba, minden vezényszó nélkül vagy harminc lövés dördül el és az áldozatok véres fejfel buknak a gödrökbe.

JÚLIUS 31. Negyedik napja özönlenek vissza a tiszai frontról a vörös csapatok és nyomukban a románok. Ez az eszeveszett futás most már egészen Ceglédig, az új főhadiszállásig tart, ahol olyan felfordulás fogadjá az érkezőket, hogy ha valaki eddig esetleg nem sejtette volna a közelgő katasztrófát, itt pillanatokon belül meg kell győződnie, hogy a tanácsköztársaság és a vörös hadsereg szempontjából minden elveszett.

A Tisza felől jövő katonavonatok gyors egymás utánban futnak be a pályaudvarra, úgyhogy már el sem fér a sok szerelvény az állomáson, s a később érkező vonatok nyílt pályán vesztegelnek.

Bokányi kirohan az állomáson veszteglő vonatokhoz és rögtönzött szónoklatot tart:

— A proletárdiktatúra élet-halál harcát vívja és ti elhagyátok posztjaitokat! Értsétek meg: most önmagatokért, szüleitekért, feleségeitekért, gyermekeitekért harcoltok, nem pedig egy imperialista eszméért! Még minden megmenthető, ha átérzitek a felelősséget, amely rátok hárul és feltartóztatjátok erős karjaitokkal az ellenséget, amely Budapestet szemelte ki végső célpontjául és amely a bosszúért lihegő burzsoázia előtt nyitja meg az utat.

Minden hiába!... Miközben ugyanis a szónokok a legkisebb visszhang nélkül húzzák a vészharangot a proletárdiktatúra felett, ha a csapatok nem mennek vissza a frontra, újabb menekült-vonatok érkeznek Szolnok felől. ..

Hajnalban Vágó vezetésével a főhadiszállás megkezdí költözködését Budapestre.

*

... Mindenkit kiküldeni a frontra és minden ellenforradalmárt vagy ellenforradalmi gyanús egyént ki végezni! — adja ki Szamuely a jelszót.

Mára virradó éjszaka megölték Mildner Ferenc tüzérszázadost, a Ludovika Akadémia tanárát, aki aktív szerepet játszott már a június 24-i ellenforradalomban is.

Mildner az ellenforradalom leverése után vissza ment az árván hagyott Ludovika Akadémiára, ahol a közben elítélt Bartha helyett átvette az ügyek vezetését.

Három loápoló feljelentésére a munkástanács felgyverzett csapata este féltizenegy tájban óvatosan elhelyezkedik a Ludovika körül. Mikor a százados gyanútlanul kilép a kapun, három oldalról megrohánják s mielőtt csak meg is kísérelhetné a védekezést, már hurcolják az egyik közeÜ rendőrőrszobára. Dinnyés vadbiztos elé.

Itt már várnak a századosra. Dinnyés a háttérből előhossa a három loápolót: Csekőt, Kisst és Bögrét, akik Mildner szemébe mondják, hogy a legutóbbi napokban is gyalázta a proletárdiktatúrát és íróasztalának fiókjában különböző feljegyzéseket őrzött, amelyekben a június 24-iki ellenforradalomban résztvett tisztek nevei szerepeltek.

A vörösöröktől és terroristáktól zsúfolt őrszoba harsog a felháborodástól:

— Ez nyílt kihívás!

Éjfél tájban Dinnyés behívja a szomszéd szobába két bizalmas emberét s rövid tanácskozás után elhatározzák, hogy „örökre elintézik“ a ludovikás tisztet...

Két óra felé Mildner, tizenhárom fegyveres óre között elindul a Lánchíd irányába.

A tüzérszázadost lehurcolják a rakodópartra és egyszerre tízen rohannak rá.

Mire megpirkad, a holttest mozdulatlanul fekszik egy széles vérpatakban a Lánchíd alatt.

AUGUSZTUS 1. A románok feltartóztathatatlanul közelednek Budapest Helé; Kun Béla összehívta ma délután a főváros ötszáz katoná- és munkástanácsát. A magyarországi kommunisták vezére viaszszárga arccal, szederjes szájjal jelenik meg az

új- Városháza nagytermében. Megtörli homlokát és színtelen, fáradt, keserű hangon bejelenti, hogy:

— ...a proletárdiktatúrát kénytelenek vagyunk időlegesen beszüntetni... Mivel a szomszéd országokban a munkásság nem állt kellő időben mellénk, illetve a várt proletárforradalom, amelynek be kellett volna következnie, még nem gyújtotta fel Európát, a tanácskormány kénytelen egyelőre a jobb idők bekövetkezéséig félreállani, hogy majd reálisabb körülmények között újra felvegye a harcot.

Az Új-Városháza falait még nem fagyasztotta olyan dermedt csend és kísérteties némaság, mint amilyen Kun Béla elfúló szavait követi.

— Megbukott a proletárdiktatúra, Kun Béla lemondott! ... — eszmélnek magukra percek után a Városháza tanácstermének padsoraiban ülő kommunisták és szociáldemokraták. Kun és szorosan vett szvitje meg sem várja, míg az ötszáz katona és munkás appercipálja a drámai pillanatok jelentőségét, kirohan a folyósóra, utasításokat ad, aztán eltűnik az épületből.

A nagyterem közben olyan, mint egy hangyaboly. senki sem tud felocsúdni a meglepetéstől. Hogy történt? ... Mi van? ... Hol állnak a románok? ... Mi az antant álláspontja? ... Ki veszi át a kormányt? ... Ki vállalja a likvidációt? ...

Végül Garbai és néhány szociáldemokrata szakszervezeti vezető Peyer Károlyt keresi. Félrevonulnak és a pártvezetőség úgyszólván percek alatt megalakítja az új kormányt. Hangsúlyozza, hogy a diktatúra megszűnt és a magyar alkotmány alapján akar kormányozni. Az új kormány tagjai: Miniszterelnök: Peidl Gyula. Külügyminiszter: Agoston Péter. Kereskedelemügyi miniszter: Dovcsák Antal. Belügyminiszter: Peyer Károly. Igazságügyminiszter: Garami Ernő. Nemzetiségi miniszter: Knaller Győző. Közoktatásügyi miniszter: Garbai Sándor. Közélelmezési miniszter: Knittelhoffer Ferenc. Pénzügyminiszter: Mia-kics Ferenc. Népjeléti miniszter: Szabó Imre. Hadügy-

miniszter: Haubrich József. Földművelésügyi miniszter: Takács József.

Peyer Károly, aki a tanácskormánynak egyik leggyűlöltébb ellensége volt, mindenben szakítani akar Kun Béláék és a kommunisták rendszerével. Kizárólag a Cunningham ezredessel és Borghese herceggel folytatandó tárgyalások eredményétől remél valamit.

Az utcáikon eszeveszett felfordulás, autók száguldoznak, fegyveres csapatok vonulnak, plakátokat szaggatnak és új plakátokat ragasztanak. Itt-ott bátoratlanul bevonják a vörös lobogót, a kelenföldi állomáson pedig már fűtik a mozdonyt, amely az osztrák kormánnyal történt előzetes megállapodás alapján Ausztriába viszi a menekülő népbiztosokat.

Este tíz órakor már költözködik a Hungária-szállóból lett Szovjetház. Egymáután hordják le a roskadásig telt bőröndöket, napokkal előbb leszögezett ládákat, aktakötegeket, csomagokat, kézibőröndöket s pontosan tizenegy órakor kirobog a kelenföldi pályaudvarról a menekülő népbiztosok különvonata.

*

A Szív-utcában, nem messze attól a helytől, ahol a szociális termelésből fakadó jólétet hirdető plakátot vakarja éppen az egyik gyorsan orientálódó házfelügyelő, hajnal óta ácsorgó, elnyűtt asszonyok, családanők és lányok várják a Községi zöldségesbolt előtt, hogy egy kis parajhoz vagy tökhöz jussanak.

A végeleáthatatlan sor végén egyszerre megjelenik egy hatalmas, vállas vörös őr és erőszakosan utat nyit magának.

— Hova tolakszik? — kérdi az egyik harcias asszony.

— Előre! Vörös katonák soronkívül bemehetnek!... — hangzik a zord válasz.

A hosszú asszonysor pillanatok alatt megbomlik és félelmetes kiáltozás veri fel a szűk utcát:

— Miért nem a fronton ment előre? Várjon a sorára! ... Nem tudja, hogy megbukott a vörös diktatúra!?

A Teréz-körúti nagytrafik előtt, ahol a háború óta a „gyenge albántól“ kezdve minden néven nevezett dohány- és cigaretta-pótlék zugbörzéje keletkezett, a lógós vörös katonákból lett utcai trafikosok most nekibátorodva, tüntető hangossággal kínálják áruikat:

— Gyenge a szovjet... egészen gyenge a szovjet.. . Már nem is szovjet a szovjet — és száz darab csak tizenégy korona! ... Hát lehet, őrnak, lehet, ez nem elvtársnak való!.. .

*

Este hét óra tájban egy autó robog végig az Andrássy-úton. Az autón félig civil, félig új egyenruhás fiatalemberek ülnek és valamit kiabálnak.

Az Abbázia-kávéházban felugrálnak a vendégek az üres asztalok mellől és kiszaladnak az utcára. Egy középkorú, szemüveges úr (egyébként nődivatárkereskedő a Szondy-utcában), piros jelvényrel a kabátján, amelyet március 21-ike óta visel, kiveszi a szivarcutkát a szájából és felnéz az autóra:

— Mi az már megint? ...

A következő pillanatban egy monoklis fiatalember áll elébe és letépi a piros jelvényt a kabátjáról.

A terézvárosi polgár hátratántorodik és ösztönösen a fiatalember keze után kap. A monoklis azt hiszi, hogy ellenállásra talál, pofonúti a rémült divatárkereskedőt, úgyhogy a szemüvege is leesik a földre...

*

Így végződött!

£ könyv megírásánál felhasznált forrásmunkáimból itt csak a legfontosabbakat említem meg:

Váry Albert: A vörös uralom áldozatai Magyarországon. — Szabó László: A bolsevizmus Magyarországon. — Gróf Batthyány Tivadar: Beszámoló. — Somogyi Zoltán: A június 24-iki ellenforradalom és a ludovikások. — Schiller József: Rákosi Jenő. — Weltner Jakab: Forradalom, bolsevizmus, emigráció. — Légrády Imre: A kommun fogságában. — Szász Zoltán: III. emelet 12. (Emlékeim a bolsevista fogságból). — Szerényi Simon: Népbiztosok futása a frontról. — Nagy Vince: A Hock-pör. — Köllő Gábor: A június 24-i ellenforradalom. Nyáry László: Kegyelmes urak között a Gyűjtőfogházban.